

Statistisch jaarboek
2008

Centraal Bureau voor de Statistiek

Colofon

Uitgever

Centraal Bureau voor de Statistiek
Prinses Beatrixlaan 428
2273 XZ Voorburg

eind augustus 2008:

Henri Faasdreef 312
2492 JP Den Haag

Prepress

Centraal Bureau voor de Statistiek
Facilitair bedrijf

Druk

OBT bv, Den Haag

Omslag

TelDesign, Rotterdam

Inlichtingen

Tel. (088) 570 70 70
Fax (070) 337 59 94
Via contactformulier: www.cbs.nl/infoservice

Bestellingen

Het Statistisch jaarboek is verkrijgbaar via de reguliere boekhandel
en Sdu Klantenservice

Sdu Klantenservice
Postbus 20014
2500 EA Den Haag
Tel. (070) 378 98 80
Fax (070) 378 97 83
E-mail: sdu@sdu.nl

Internet

www.cbs.nl
www.cbs.nl/statistischjaarboek

ISSN: 0924-2686
ISBN: 978-90-357-1667-4

© Centraal Bureau voor de Statistiek, Voorburg/Heerlen, 2008.
Vereenvoudiging is toegestaan, mits het CBS als bron wordt vermeld.

Verklaring van tekens

.	= gegevens ontbreken
*	= voorlopig cijfer
x	= geheim
–	= nihil
–	= (indien voorkomend tussen twee getallen) tot en met
0 (0,0)	= het getal is kleiner dan de helft van de gekozen eenheid
niets (blank)	= een cijfer kan op logische gronden niet voorkomen
2007–2008	= 2007 tot en met 2008
2007/2008	= het gemiddelde over de jaren 2007 tot en met 2008
2007/'08	= oogstjaar, boekjaar, schooljaar enz., beginnend in 2007 en eindigend in 2008
2005/'06– 2007/'08	= oogstjaar, boekjaar enz., 2005/'06 tot en met 2007/'08

In geval van afronding kan het voorkomen dat het weer-
gegeven totaal niet overeenstemt met de som van de
getallen.

Inhoud

Voorwoord	7
Wegwijzer	9
1. Arbeid en sociale zekerheid	11
2. Bedrijven	29
3. Bevolking	37
4. Bouwen en wonen	57
5. Financiële en zakelijke diensten	67
6. Gezondheid en welzijn	77
7. Handel en horeca	87
8. Industrie en energie	93
9. Inkomen en bestedingen	103
10. Internationale handel	109
11. Landbouw	115
12. Macro-economie	127
13. Natuur en milieu	143
14. Onderwijs	161
15. Overheid	175
16. Prijzen	181
17. Veiligheid en recht	187
18. Verkeer en vervoer	203
19. Vrije tijd en cultuur	209
Trefwoordenregister	219

Voorwoord

Het Statistisch jaarboek 2008 biedt in handzaam formaat de belangrijkste cijfers over de Nederlandse samenleving. Per thema worden de cijfers voorafgegaan door een korte beschrijving van de ontwikkelingen op het desbetreffende terrein. Dezelfde thematische indeling is ook terug te vinden op de website (www.cbs.nl). De thema-indeling is prominent op de homepage te vinden. Dit om alle beschikbare informatie over de thema's duidelijker, toegankelijker en in een meer samenhangend geheel te presenteren.

Het Statistisch jaarboek verschijnt ook in elektronische vorm. Alle tabellen uit deze publicatie zijn terug te vinden op www.cbs.nl/statistischjaarboek.

De cijfers in het Statistisch jaarboek vormen slechts een beperkte selectie uit de schat aan gegevens waarover het CBS beschikt. In het eerste hoofdstuk 'wegwijzer' is aangegeven op welke wijze gebruikers toegang kunnen krijgen tot de cijfers van het CBS. Vrijwel alle statistische uitkomsten van het CBS zijn terug te vinden in StatLine. Dit is een omvangrijke databank met de meest actuele cijfers. Deze databank is gratis toegankelijk via www.cbs.nl/statline. Ook de opzet van deze databank is weer sterk vergelijkbaar met de thema-indeling in dit boek.

Verder kan bij de CBS-Infoservice telefonisch statistische informatie worden opgevraagd. Tevens verschaft de Infoservice informatie over het publicatiepakket van het CBS en treedt zij op als helpdesk voor vragen over het gebruik van StatLine. De Infoservice is op werkdagen van 9.00–17.00 uur bereikbaar op nummer (088) 570 70 70 (normaal tarief). Vragen kunt u ook stellen via de CBS-website door gebruik te maken van het elektronisch webformulier (www.cbs.nl/infoservice).

Directeur-generaal van de Statistiek
Drs. G. van der Veen

Voorburg/Heerlen, juni 2008

Wegwijzer

Het CBS presenteert zijn cijfers volgens een thema-indeling. Deze is leidend, zowel op de website www.cbs.nl als in de statistische database StatLine. Op de website is alle beschikbare informatie naar deze thema's geordend. Ieder thema heeft een eigen themapagina met de nieuwste berichten, de belangrijkste cijfers, artikelen en andere publicaties, en methodologische informatie.

In StatLine zijn alle tabellen ondergebracht in de thema-boom, een verkennerachtige structuur die dezelfde thema-indeling volgt. Ook de hoofdstukken in het Statistisch jaarboek zijn op deze wijze geordend. De tabellen in dit boek zijn de krenten uit de pap van wat er in StatLine en op de themapagina's te vinden is. Wilt u meer weten dan in dit jaarboek staat, dan loont het de moeite het betreffende thema in StatLine of op de website te raadplegen.

De thema-indeling ziet er als volgt uit:

- Arbeid en sociale zekerheid
- Bedrijven
- Bevolking
- Bouwen en wonen
- Financiële en zakelijke diensten
- Gezondheid en welzijn
- Handel en horeca
- Industrie en energie
- Inkomen en bestedingen
- Internationale handel
- Landbouw
- Macro-economie
- Natuur en milieu
- Onderwijs
- Overheid (en politiek)
- Prijzen
- Veiligheid en recht
- Verkeer en vervoer
- Vrije tijd en cultuur

Bovendien kent het CBS een aantal zogeheten dossiers, die thema-overstijgend zijn. Het gaat om:

- Allochtonen
- Conjunctuur
- Emancipatie
- Europese Unie
- Globalisering
- Historische reeksen
- Levensloop
- Nederland regionaal
- Ondernemingsklimaat
- Vergrijzing
- Volkstellingen

Ook deze dossiers zijn op de website terug te vinden. Hier-
van zijn Historische reeksen, Nederland Regionaal en Volk-
stellingen als afzonderlijke ingangen in StatLine te vinden.

Het Statistisch jaarboek bevat geen internationale cijfers.
Gegevens over Nederland in Europees verband zijn te
vinden bij het Europees statistisch bureau Eurostat, dat een
eigen statistische database genaamd Cronos onderhoudt,
en bij de Europese Datashop (ESDS).

Met vragen en opmerkingen kunt u zich wenden tot de Info-
service van het CBS.

1. Arbeid en sociale zekerheid

Arbeidsmarkt floreert

De situatie op de arbeidsmarkt was in 2007 zeer positief. Door de aantrekkende economie groeide de werkgelegenheid en werden minder uitkeringen verstrekt. De vraag naar arbeid was groot. Het aantal openstaande vacatures bereikte in de loop van het jaar een recordhoogte en de werkloosheid daalde sterk.

Meer mensen aan het werk

De werkzame beroepsbevolking is in 2007 met 185 duizend personen gegroeid. Er waren bijna 7,3 miljoen mensen die tot de werkzame beroepsbevolking horen. Ook steeg de bruto-participatie, het percentage 15–64-jarigen dat actief is op de arbeidsmarkt. Vooral ouderen bleven vaker actief. Onder 55–64-jarigen nam de bruto-participatie toe van 42 procent in 2006 tot 45 procent in 2007. Door de gunstige situatie op de arbeidsmarkt daalde de werkloosheid met bijna 70 duizend personen. Daardoor was in 2007 nog maar 4,5 procent van de beroepsbevolking werkloos. Een jaar eerder was dat nog 5,5 procent.

Bijstand naar laagste aantal in meer dan 25 jaar

Het aantal bijstandsuitkeringen is in 2007 verder gedaald tot 305 duizend. Dat zijn er 25 duizend minder dan een jaar eerder. Het aantal bijstandsuitkeringen is in 25 jaar zelfs niet meer zo laag geweest. Ook de arbeidsongeschiktheid liep terug. Eind 2007 werden 847 duizend uitkeringen wegens arbeidsongeschiktheid verstrekt, waarvan 38 duizend op grond van de wet werk en inkomen naar arbeidsvermogen (WIA), die sinds 1 januari 2006 de WAO vervangt.

Cao-loonstijging in de loop van 2007 toegenomen

De oplopende spanning op de arbeidsmarkt heeft zich pas in de tweede helft van 2007 vertaald in een sterkere stijging van de cao-lonen. In de eerste helft van 2007 was de Cao-loonstijging 1,7 procent, in de tweede helft versnelde die naar 2,4 procent. Over geheel 2007 was de cao-loonstijging 2,1 procent, vrijwel evenveel als in 2006. De stijging van de contractuele loonkosten was vrijwel gelijk aan de cao-loonstijging, omdat de werkgeverspremies vergelijkbaar waren met die in 2006.

Arbeid en sociale zekerheid

1.1 Werkgelegenheid (1 000 personen)

	2000	2004	2005*	2006*
Werkzame personen totaal	8 115	8 211	8 231	8 383
Werknemers	6 988	7 083	7 077	7 189
Zelfstandigen	1 127	1 128	1 154	1 194
Mannen	4 572	4 489	4 487	4 578
Vrouwen	3 544	3 722	3 744	3 805
Landbouw en visserij	280	271	270	264
Industrie en bouwnijverheid	1 575	1 462	1 441	1 448
Commerciële dienstverlening	3 811	3 784	3 816	3 943
Niet-commerciële dienstverlening	2 450	2 695	2 704	2 728

1.2 Banen van werknemers (x 1 000)

	2000	2004	2005*	2006*
Totaal	7 410	7 472	7 468	7 589
Landbouw en visserij	130	133	135	134
Industrie en bouwnijverheid	1 475	1 352	1 319	1 310
delfstoffenwinning	9	9	9	9
industrie	1 011	920	896	888
energie- en waterleidingbedr.	33	31	30	29
bouwnijverheid	422	391	384	384
Commerciële dienstverlening	3 622	3 543	3 566	3 681
handel	1 245	1 247	1 232	1 245
horeca	269	269	268	275
vervoer en communicatie	469	464	456	451
financiële instellingen	287	274	275	284
zakelijke dienstverlening	1 352	1 290	1 335	1 427
Niet-commerciële dienstverlening	2 183	2 444	2 449	2 464
openbaar bestuur	510	536	525	515
gesubsidieerd onderwijs	404	441	441	444
gezondheids- en welzijnszorg	955	1 137	1 156	1 179
cultuur, overige dienstverlening	315	329	328	326
Mannen	4 237	4 132	4 114	4 183
Vrouwen	3 173	3 340	3 354	3 406
Voltijd	4 151	3 875	3 797	3 855
Deeltijd	3 258	3 597	3 671	3 734
Vast dienstverband	6 726	6 794	6 756	6 831
Flexibel dienstverband	684	678	713	758

Arbeid en sociale zekerheid

1.3 Banen van werknemers naar geslacht, 2006* (x 1 000)

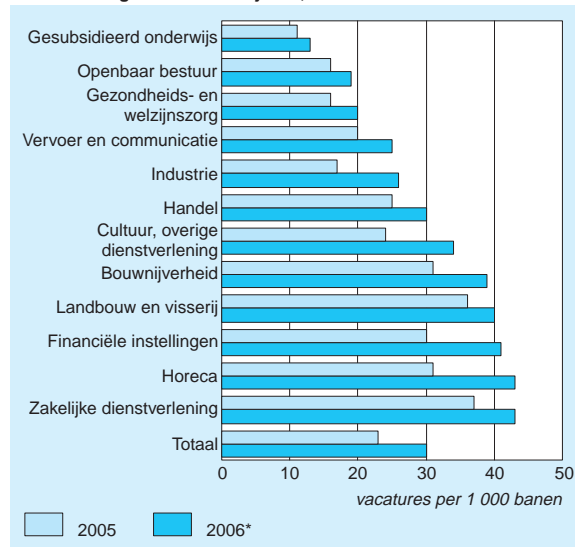
	Totaal	Mannen	Vrouwen
Totaal	7 589	4 183	3 406
Landbouw en visserij	134	92	42
Industrie en bouwnijverheid	1 310	1 063	246
delfstoffenwinning	9	8	1
industrie	888	685	203
energie- en waterleidingbedr.	29	23	6
bouwnijverheid	384	348	36
Commerciële dienstverlening	3 681	2 137	1 545
handel	1 245	683	562
horeca	275	132	143
vervoer en communicatie	451	328	122
financiële instellingen	284	156	128
zakelijke dienstverlening	1 427	837	590
Niet-commerciële dienstverlening	2 464	891	1 573
openbaar bestuur	515	331	184
gesubsidieerd onderwijs	444	184	260
gezondheids- en welzijnszorg	1 179	216	963
cultuur, overige dienstverlening	326	160	166

1.4 Vacatures (x 1 000)

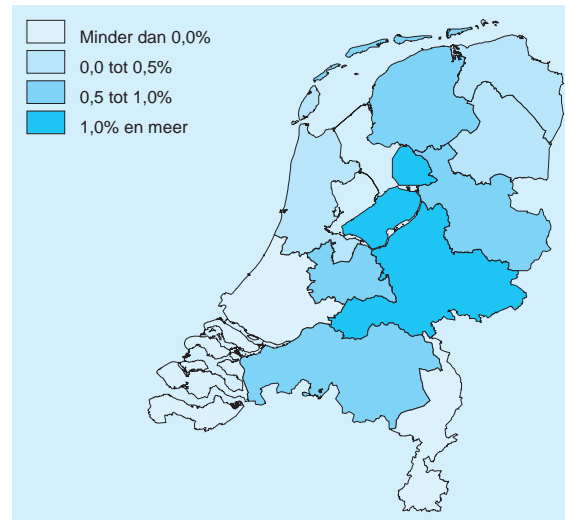
	2000	2005	2006	2007
Openstaande vacatures				
Totaal	202,8	149,8	194,6	225,9
Landbouw en visserij	3,4	4,0	4,0	4,0
Industrie en bouwnijverheid	47,5	22,7	33,5	42,0
industrie	28,2	12,5	17,8	23,2
bouwnijverheid	18,6	9,7	14,8	17,5
Commerciële dienstverlening	109,7	88,7	114,0	129,4
handel	34,6	25,0	33,2	36,2
horeca	8,5	10,1	11,7	13,3
vervoer en communicatie	12,3	7,6	10,6	12,6
financiële instellingen	7,3	7,1	9,7	12,7
zakelijke dienstverlening	46,8	38,9	48,8	54,6
Niet-commerciële dienstverlening	42,3	34,5	43,1	50,5
openbaar bestuur	9,4	6,7	8,0	8,9
gesubsidieerd onderwijs	5,8	4,8	5,7	6,6
gezondheids- en welzijnszorg	19,1	15,8	20,9	25,5
cultuur, overige dienstverlening	7,9	7,2	8,4	9,5
Bedrijfs grootte				
1 tot 10 werknemers	49,8	53,6	62,4	52,1
10 tot 100 werknemers	65,5	42,7	58,1	75,9
100 en meer werknemers	87,4	53,6	74,1	97,9
Ontstane en vervulde vacatures				
Ontstane vacatures	1 018	869	1 045	1 053
Vervulde vacatures	997	832	994	1 034

Arbeid en sociale zekerheid

1.5 Vacaturegraad naar bedrijfstak, 31 december

1.6 Banen van werknemers per provincie, 31 december 2005* (jaarmutatatie)

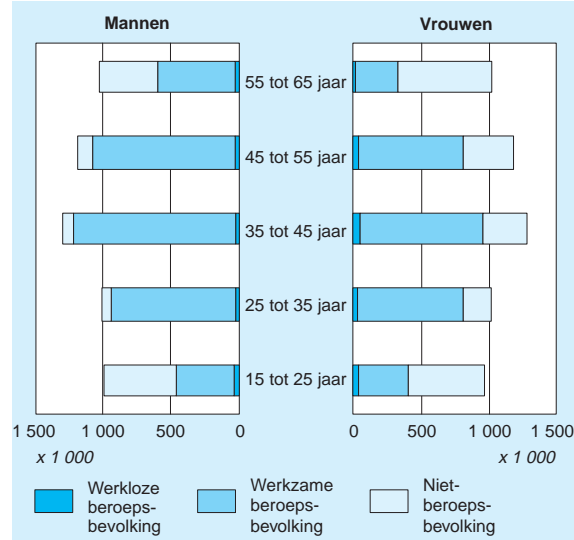

Arbeid en sociale zekerheid

1.7 Beroepsbevolking van 15 tot 65 jaar (x 1 000)

	2001	2005	2006	2007
Beroepsbevolking	7 272	7 401	7 486	7 603
mannen	4 311	4 283	4 275	4 297
vrouwen	2 961	3 117	3 211	3 306
15 tot 25 jaar	935	842	845	870
25 tot 35 jaar	2 023	1 827	1 787	1 752
35 tot 45 jaar	2 070	2 155	2 170	2 170
45 tot 55 jaar	1 671	1 784	1 837	1 885
55 tot 65 jaar	573	793	847	927
Werkzame beroepsbevolking	7 020	6 918	7 074	7 259
mannen	4 202	4 045	4 084	4 144
vrouwen	2 818	2 873	2 990	3 115
15 tot 25 jaar	867	731	755	790
25 tot 35 jaar	1 967	1 721	1 704	1 691
35 tot 45 jaar	2 005	2 028	2 066	2 090
45 tot 55 jaar	1 622	1 693	1 751	1 812
55 tot 65 jaar	559	745	798	877
Werkloze beroepsbevolking	252	483	413	344
mannen	109	238	191	153
vrouwen	143	245	222	190
15 tot 25 jaar	68	112	91	80
25 tot 35 jaar	57	106	83	61
35 tot 45 jaar	65	126	105	80
45 tot 55 jaar	49	91	86	73
55 tot 65 jaar	13	48	49	50

1.8 Arbeidspositie van de bevolking naar geslacht en leeftijd, 2007

Arbeid en sociale zekerheid

1.9 Bruto-arbeidsparticipatie, 15 tot 65 jaar (beroepsbevolking in % van de bevolking)

	2001	2005	2006	2007
Totaal	67,3	67,7	68,4	69,4
Mannen	78,8	77,6	77,5	77,9
Vrouwen	55,5	57,5	59,1	60,7
15 tot 25 jaar	49,5	43,5	43,5	44,4
25 tot 35 jaar	84,4	85,5	86,1	86,6
35 tot 45 jaar	80,9	82,7	83,5	84,3
45 tot 55 jaar	72,7	77,2	78,6	79,7
55 tot 65 jaar	34,5	40,7	42,4	45,3
Autoctonen	68,6	68,8	69,8	70,8
Westerse alloctonen	65,5	67,5	67,7	68,1
Niet-westerse alloctonen	57,5	58,9	58,3	60,1
Turken	53,7	56,4	55,2	55,8
Marokkanen	51,3	55,7	51,8	55,2
Surinamers	66,5	67,9	69,0	69,0
Antillianen/Arubanen	62,2	66,7	67,8	66,1
overig niet-westers	56,0	54,8	54,9	58,5

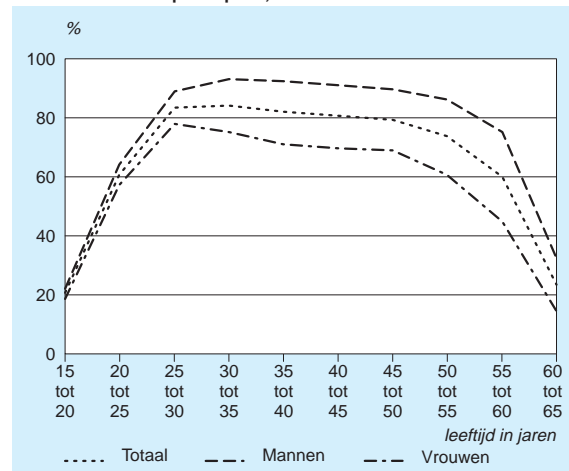
1.10 Netto-arbeidsparticipatie, 15 tot 65 jaar (werkzame beroepsbevolking in % van de bevolking)

	2001	2005	2006	2007
Totaal	65,0	63,2	64,6	66,2
Mannen	76,8	73,3	74,0	75,1
Vrouwen	52,8	53,0	55,0	57,2
15 tot 25 jaar	45,9	37,7	38,8	40,4
25 tot 35 jaar	82,0	80,5	82,1	83,6
35 tot 45 jaar	78,4	77,8	79,5	81,2
45 tot 55 jaar	70,6	73,3	75,0	76,6
55 tot 65 jaar	33,7	38,2	40,0	42,8
Autoctonen	66,7	65,2	66,7	68,1
Westerse alloctonen	62,5	62,1	62,9	64,3
Niet-westerse alloctonen	52,7	49,2	50,1	54,0
Turken	49,6	48,0	47,3	50,8
Marokkanen	46,7	45,2	43,3	48,9
Surinamers	61,9	58,6	61,6	63,7
Antillianen/Arubanen	56,5	56,2	57,6	59,0
overig niet-westers	50,5	44,7	46,6	51,4

Arbeid en sociale zekerheid

1.11 Netto-arbeidsparticipatie, 2007

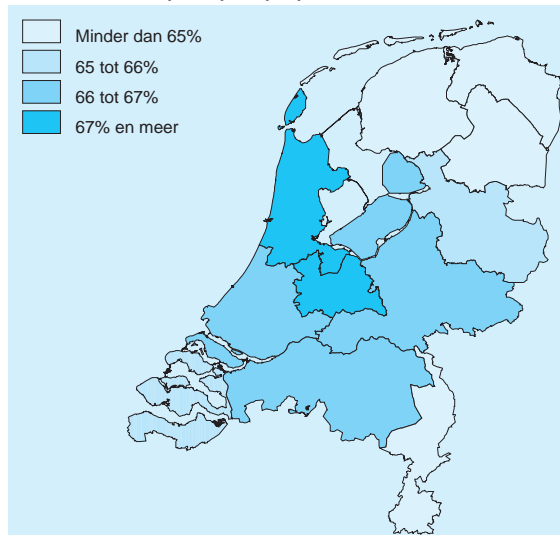

1.12 Werkloosheid (werkloze beroepsbevolking in % van de beroepsbevolking)

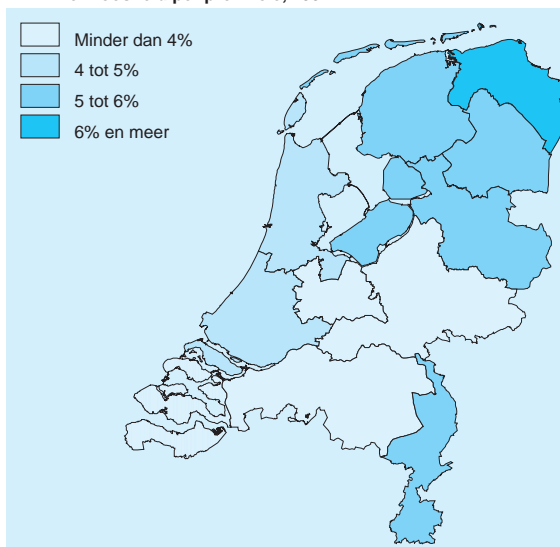
	2001	2005	2006	2007
Totaal	3,5	6,5	5,5	4,5
Mannen	2,5	5,6	4,5	3,6
Vrouwen	4,8	7,8	6,9	5,8
15 tot 25 jaar	7,3	13,2	10,7	9,2
25 tot 35 jaar	2,8	5,8	4,6	3,5
35 tot 45 jaar	3,1	5,9	4,8	3,7
45 tot 55 jaar	3,0	5,1	4,7	3,9
55 tot 65 jaar	2,3	6,0	5,7	5,4
Autochtonen	2,9	5,2	4,4	3,8
Westerse allochtonen	4,6	7,9	7,0	5,6
Niet-westerse allochtonen	8,5	16,4	14,1	10,2
Turken	7,7	14,8	14,3	8,8
Marokkanen	8,9	18,8	16,5	11,4
Surinamers	6,9	13,7	10,7	7,6
Antillianen/Arubanen	9,1	15,7	15,1	10,8
overig niet-westers	9,8	18,4	15,2	12,1
Basisonderwijs	.	12,7	12,2	9,1
Vmbo	.	9,0	7,3	6,5
Havo, vwo, mbo	.	6,2	5,3	4,3
Hbo, wo bachelor	.	3,9	3,1	2,6
Wo master, doctor	.	5,0	4,2	3,3

Arbeid en sociale zekerheid

1.13 Netto-arbeidsparticipatie per provincie, 2007

1.14 Werkloosheid per provincie, 2007

Arbeid en sociale zekerheid

1.15 Werkzame beroepsbevolking (x 1 000)

	2001	2005	2006	2007
Totaal	7 020	6 918	7 074	7 259
Autochtonen	5 866	5 716	5 846	5 963
Westerse allochtonen	631	632	638	651
Niet-westerse allochtonen	524	570	590	644
Turken	105	139	117	128
Marokkanen	81	116	89	102
Surinamers	135	91	149	155
Antillianen/Arubanen	45	51	52	54
overig niet-westers	157	173	183	205
Basisonderwijs		335	330	335
Vmbo		1 297	1 308	1 314
Havo, vwo, mbo		3 053	3 136	3 222
Hbo, wo bachelor		1 356	1 387	1 444
Wo master, doctor		810	836	864
Elementair beroepsniveau	477	497	516	541
Lager beroepsniveau	1 768	1 698	1 732	1 748
Middelbaar beroepsniveau	2 722	2 659	2 683	2 727
Hoger beroepsniveau	1 404	1 471	1 481	1 544
Wetenschappelijk beroepsniveau	542	546	578	609
Werknemers	6 168	5 998	6 132	6 294
vaste arbeidsrelatie	5 669	5 518	5 602	5 715
flexibele arbeidsrelatie	499	480	530	579
Zelfstandigen	852	919	941	964
12 tot 20 uur per week	673	685	699	720
20 tot 35 uur per week	1 711	1 889	1 963	2 055
35 uur en meer	4 637	4 344	4 411	4 484
Regelmatige werktijden	3 108	3 109	3 166	3 175
Onregelmatige werktijden	3 910	3 808	3 906	4 081
avondwerk	3 048	3 071	3 147	3 283
nachtwerk	1 136	1 139	1 172	1 179
zaterdag	3 137	2 971	3 071	3 165
zondag	1 963	2 003	2 070	2 162
Aantal dienstjaren				
minder dan 1 jaar	1 160	823	1 001	1 145
1 tot 5 jaar	2 206	2 040	1 880	1 879
5 tot 10 jaar	1 073	1 536	1 668	1 686
10 tot 20 jaar	1 397	1 342	1 342	1 325
20 jaar en meer	1 107	1 096	1 093	1 126
onbekend	77	81	90	99
Reisafstand naar werk (werkenden met vast werkadres)				
0 tot 7 km	2 558	2 310	2 366	2 422
8 tot 18 km	1 382	1 365	1 374	1 419
18 tot 33 km	899	905	916	970
33 km en meer	696	741	764	818

Arbeid en sociale zekerheid

1.16 Arbeidsduur van werknemers excl. overwerk, 31 december 2005*

	Jaarlijks	Wekelijks	Vakantie en adv
	<i>uren</i>		<i>dagen</i>
Alle werknemers	1 342	29,7	23,2
w.o.			
voltijdwerknemers	1 724	38,4	29,3
Landbouw en visserij	1 330	29,4	22,6
Industrie en bouwnijverheid	1 581	35,9	31,7
delfstoffenwinning	1 695	38,0	30,2
industrie	1 565	35,2	29,6
energie- en waterleiding	1 636	36,3	28,0
bouwnijverheid	1 611	37,3	36,6
Commerciële dienstverlening	1 316	29,0	22,1
handel	1 254	27,7	21,8
horeca	974	21,0	15,1
vervoer en communicatie	1 478	32,6	24,5
financiële instellingen	1 499	33,0	24,7
zakelijke dienstverlening	1 353	29,7	22,4
Niet-commerciële dienstverlening	1 254	27,4	20,4
openbaar bestuur	1 519	33,1	23,4
onderwijs	1 322	29,0	21,5
gezondheids- en welzijnszorg	1 111	24,2	18,2
cultuur, overige dienstverlening	1 235	27,2	21,1

1.17 Verdiende uurloon van werknemers, 31 december 2005* (euro)

	Totaal	Mannen	Vrouwen
Alle werknemers	18,44	19,80	16,17
w.o.			
voltijdwerknemers	19,74	20,47	16,97
Landbouw en visserij	14,55	15,25	11,94
Industrie en bouwnijverheid	18,68	19,15	15,82
delfstoffenwinning	29,41	30,37	22,24
industrie	18,50	19,13	15,61
energie- en waterleiding	24,20	25,17	20,12
bouwnijverheid	18,42	18,57	15,97
Commerciële dienstverlening	17,52	19,12	14,52
handel	15,72	17,46	12,76
horeca	12,56	13,42	11,60
vervoer en communicatie	17,17	17,73	15,14
financiële instellingen	23,86	27,22	18,81
zakelijke dienstverlening	18,51	20,13	15,49
Niet-commerciële dienstverlening	19,80	22,59	17,75
openbaar bestuur	21,59	22,49	19,73
onderwijs	21,45	23,58	19,62
gezondheids- en welzijnszorg	18,39	23,63	16,93
cultuur, overige dienstverlening	17,91	19,80	15,71
15 tot 25 jaar	9,81	9,88	9,73
25 tot 35 jaar	16,31	16,67	15,83
35 tot 45 jaar	19,97	21,13	17,89
45 tot 55 jaar	21,44	23,31	17,97
55 tot 65 jaar	22,45	24,06	18,25
65 tot 75 jaar	18,20	19,08	14,43

Arbeid en sociale zekerheid

1.18 Verdiende jaarloon van werknemers (1 000 euro)

	2000	2003	2004	2005*
Alle werknemers	23,7	27,2	27,5	27,8
w.o.				
voltijdwerknemers	31,7	37,0	38,1	39,0
Landbouw en visserij	18,4	21,3	21,4	21,3
Industrie en bouwnijverheid	28,3	32,6	33,1	34,1
delfstoffenwinning	46,7	55,4	58,1	60,2
industrie	28,0	32,1	32,5	33,5
energie- en waterleidingbedr.	37,9	44,2	44,9	44,0
bouwnijverheid	27,7	32,2	32,9	34,2
Commerciële dienstverlening	22,0	25,1	25,4	25,7
handel	19,0	21,5	21,6	22,3
horeca	11,7	12,9	12,7	12,8
vervoer en communicatie	26,9	29,3	29,8	30,4
financiële instellingen	35,0	41,3	42,9	44,4
zakelijke dienstverlening	22,5	26,4	26,6	26,2
Niet-commerciële dienstverlening	23,6	27,4	27,5	27,6
openbaar bestuur	30,8	35,7	36,3	36,7
onderwijs	27,1	31,5	31,4	31,5
gezondheids- en welzijnszorg	19,0	22,4	22,6	22,8
cultuur, overige dienstverlening	20,5	23,8	23,8	24,3

1.19 Cao-lonen van werknemers (jaarmutatie in %)

	2001	2005	2006	2007*
Bruto-uurloon (incl. bijzondere beloningen)	4,4	0,7	2,0	2,1
Particuliere bedrijven	4,2	0,7	1,9	1,7
Gesubsidieerde sector	5,2	0,9	1,7	2,1
Overheid	4,4	0,4	3,0	2,9
Landbouw en visserij	3,4	0,3	1,6	2,0
Industrie en bouwnijverheid	4,2	1,0	1,8	1,7
delfstoffenwinning	.	.	.	.
industrie	3,9	0,9	1,8	1,6
energie- en waterleidingsbedr.	4,2	0,8	3,5	2,6
bouwnijverheid	4,8	1,3	1,4	1,5
Commerciële dienstverlening	4,3	0,6	2,0	1,9
handel	3,6	0,4	1,6	1,8
horeca	3,7	0,0	1,4	1,3
vervoer en communicatie	3,3	0,5	2,4	2,3
financiële instellingen	5,8	0,9	3,1	2,1
zakelijke dienstverlening	4,8	1,0	1,8	1,8
Niet-commerciële dienstverlening	4,8	0,6	2,4	2,6
openbaar bestuur	4,3	0,4	3,3	2,8
onderwijs	4,6	0,4	2,6	3,2
gezondheids- en welzijnszorg	5,5	0,7	1,7	2,1
cultuur, overige dienstverlening	4,4	0,9	1,7	2,0

Arbeid en sociale zekerheid

1.20 Incidentele ontwikkeling van uurlonen van werknemers (jaarmutatatie in %)

	2000	2003*	2004*	2005*
Totaal	0,9	1,2	1,0	0,4
Particuliere bedrijven	0,8	1,7	1,2	0,0
Gesubsidieerde sector	1,5	-1,6	0,6	1,2
Overheid	0,6	0,9	0,9	1,4
Landbouw en visserij	-0,2	2,7	3,4	-3,3
Industrie en bouwnijverheid	0,0	1,6	1,6	0,1
delfstoffenwinning	.	.	.	.
industrie	-0,2	1,9	1,0	0,4
energie- en waterleidingsbedr.	1,3	2,2	1,0	-0,4
bouwnijverheid	0,7	0,8	2,6	-0,9
Commerciële dienstverlening	1,5	1,6	1,2	-0,2
handel	0,7	1,8	0,0	1,2
horeca	-2,0	-0,6	-0,1	1,4
vervoer en communicatie	-0,1	1,7	2,3	-0,7
financiële instellingen	2,1	0,6	1,7	0,9
zakelijke dienstverlening	3,3	2,1	0,8	-1,9
Niet-commerciële dienstverlening	0,9	0,2	0,7	1,3
openbaar bestuur	0,6	0,8	1,2	1,5
onderwijs	0,5	-0,1	0,5	0,7
gezondheids- en welzijnszorg	1,7	-1,0	0,3	1,8
cultuur, overige dienstverlening	0,5	2,5	1,1	1,6

1.21 Contractuele loonkosten per uur (jaarmutatatie in %)

	2001	2005	2006	2007*
Totaal	4,3	1,2	1,0	2,1
Particuliere bedrijven	4,2	1,0	1,2	1,9
Gesubsidieerde sector	5,1	1,6	1,2	2,1
Overheid	4,3	1,4	0,5	3,2
Landbouw en visserij	3,8	0,2	1,4	2,0
Industrie en bouwnijverheid	3,8	1,4	1,1	1,8
delfstoffenwinning	.	.	.	.
industrie	3,6	1,4	1,1	2,0
energie- en waterleidingsbedr.	3,8	2,3	0,7	2,6
bouwnijverheid	4,1	1,2	0,9	1,4
Commerciële dienstverlening	4,3	1,0	1,2	1,9
handel	3,3	0,8	0,5	1,6
horeca	3,4	0,4	0,3	0,7
vervoer en communicatie	3,4	1,2	2,5	2,8
financiële instellingen	6,6	0,7	2,2	2,3
zakelijke dienstverlening	4,8	1,2	0,9	1,8
Niet-commerciële dienstverlening	4,7	1,5	0,8	2,7
openbaar bestuur	4,5	1,5	1,2	3,0
onderwijs	4,3	1,4	-0,3	3,4
gezondheids- en welzijnszorg	5,2	1,5	1,0	2,3
cultuur, overige dienstverlening	5,0	1,3	0,9	1,9

Arbeid en sociale zekerheid

1.22 Uitkeringen sociale zekerheid; totaaloverzicht, 31 december (x 1 000)

	2000	2006	2007*
Arbeidsongeschiktheid	957	863	847
Wajong	127	156	167
WAO	772	642	599
WAZ	58	47	43
IVA		4	8
WGA		15	30
Werkloosheid (WW)	189	249	192
Bijstand	354	329	305
IOAW	19	7	6
IOAZ	4	2	2
AKW	1 842	1 927	.
ANW	168	131	.
AOW	2 334	2 605	2 664

1.23 Arbeidsongeschiktheidsuitkeringen, 31 december (x 1 000)

	2000	2006	2007*
Totaal arbeidsongeschiktheid	957	863	847
Wajong	127	156	167
WAO	772	642	599
WAZ	58	47	43
IVA		4	8
WGA		15	30
Mannen	551	475	462
Vrouwen	406	388	384
15 tot 25 jaar	31	40	45
25 tot 35 jaar	103	68	67
35 tot 45 jaar	172	138	132
45 tot 55 jaar	291	236	224
55 tot 65 jaar	359	379	374
Autochtonen	772	.	.
Westerse allochtonen	89	.	.
Niet-westerse allochtonen	76	.	.
Volledig arbeidsongeschikt	698	615	603
Gedeeltelijk arbeidsongeschikt	259	248	243
Algemene en endocriene ziekten	184	.	.
Psychische aandoeningen e.d.	319	.	.
Ziekten botspierstelsel	275	.	.
Overige aandoeningen	179	.	.

Arbeid en sociale zekerheid

1.24 WW-uitkeringen, 31 december (x 1 000)

	2000	2006	2007*
Totaal	189	249	192
Mannen	108	134	101
Vrouwen	82	115	91
15 tot 25 jaar	8	7	4
25 tot 35 jaar	35	30	20
35 tot 45 jaar	37	60	42
45 tot 55 jaar	39	71	52
55 tot 65 jaar	70	81	73
Noord-Nederland	28	32	24
Oost-Nederland	36	52	39
West-Nederland	79	98	77
Zuid-Nederland	47	63	49

1.25 Bijstandsuitkeringen, 31 december (x 1 000)

	2000	2006	2007
Totaal	354	329	305
Mannen	149	139	126
Vrouwen	205	191	179
15 tot 25 jaar	26	20	15
25 tot 35 jaar	79	58	47
35 tot 45 jaar	92	83	74
45 tot 55 jaar	76	75	73
55 tot 65 jaar	62	65	65
65 jaar en ouder	19	28	31
Alleenstaande	194	190	178
Alleenstaande ouder	96	83	74
(Echt)paar	62	56	52
Overig	2	1	0
Korter dan 1 jaar	68	57	51
1 jaar en langer	286	273	254

1.26 Bijstandsdebiteuren en -fraude (mln euro)

	2003	2006	2007*
Bijstandsdebiteuren (incl. onbekend), uitstaand saldo, juni	1 136,8	1 264,0	1 276,9
boete/maatregel	6,8	6,0	4,6
geldlening	375,4	417,7	421,8
terugvordering	596,2	683,2	705,3
verhaal	128,0	134,0	126,1
overige vorderingen	22,1	16,4	16,8
Bijstandsfraude, fraudebedrag, 1e halfjaar	45,2	62,7	61,0
minder dan 20 000 inwoners	2,7	2,2	2,5
20 000 tot 50 000 inwoners	6,4	10,1	10,0
50 000 tot 100 000 inwoners	7,1	11,5	11,4
100 000 tot 150 000 inwoners	6,4	7,7	5,7
150 000 tot 250 000 inwoners	5,8	8,0	7,5
250 000 inwoners en meer	16,8	23,2	23,8

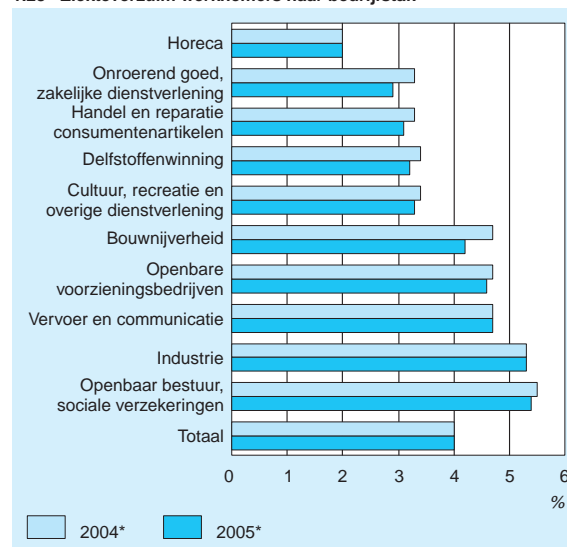

Arbeid en sociale zekerheid

1.27 Uitkeringen, 31 december 2007 (x 1 000)

	Bijstand	WAO*	WW*
Totaal (incl. buitenland en onbekend)	305	599	192
Provincies			
Groningen	15	21	8
Friesland	11	19	9
Drenthe	7	19	7
Overijssel	17	40	13
Flevoland	7	14	5
Gelderland	28	65	22
Utrecht	17	40	12
Noord-Holland	58	108	27
Zuid-Holland	87	102	34
Zeeland	5	12	4
Noord-Brabant	32	86	30
Limburg	21	51	19
w.o.			
Amsterdam	36	32	10
Rotterdam	34	18	7
's-Gravenhage	19	17	5
Utrecht	7	10	3

1.28 Ziekteverzuim werknemers naar bedrijfstak

Arbeid en sociale zekerheid

1.29 Ziekteverzuim van werknemers

	Verzuimpercentage		Meldings-	Gemiddelde
	2004*	2005 *	frequen- tie	verzuim- duur (dagen)
Totaal	4,0	4,0	0,99	18,4
Mannen	3,9	3,9	0,97	18,0
Vrouwen	4,3	4,3	1,02	19,2
15 tot 25 jaar	1,9	1,6	0,60	11,5
25 tot 35 jaar	3,8	3,5	1,09	14,5
35 tot 45 jaar	4,4	4,4	1,12	18,0
45 tot 55 jaar	5,2	5,5	1,10	22,8
55 tot 65 jaar	5,5	6,2	0,95	29,5
Ongehuwd	3,0	2,9	0,92	14,2
Gehuwd	4,6	4,6	1,00	21,1
Gescheiden	6,6	6,7	1,33	23,0
Verweduwd	5,9	6,3	1,01	28,8
Autochtonen	3,9	3,9	0,96	18,6
Westerse allochtonen	4,3	4,2	1,09	17,7
Niet-westerse allochtonen	4,7	4,6	1,16	17,5
Turken	5,4	5,2	1,05	22,3
Marokkanen	5,2	5,0	1,13	19,3
Surinamers	5,3	5,3	1,54	15,6
Antillianen/Arubanen	4,4	4,3	1,35	14,1
overig niet-westers	3,5	3,4	0,90	16,3
Loonklasse				
minder dan 30 000 euro	4,2	4,1	0,96	19,2
30 000 tot 40 000 euro	4,4	4,6	1,15	18,0
40 000 tot 50 000 euro	3,3	3,5	1,04	15,3
50 000 euro en meer	2,4	2,5	0,83	14,4
Bedrijfsgrootte				
1 tot 10 werknemers	2,6	2,3	0,26	40,1
10 tot 100 werknemers	3,4	3,4	0,66	23,0
100 werknemers en meer	4,5	4,6	1,25	16,6

1.30 Gemiddelde opbouwpercentage AOW van personen die in Nederland wonen, 31 december 2005 (in % van de maximale AOW-opbouw voor die leeftijd)

	Totaal	Autochtonen	Allochtonen
Totaal	94,1	98,7	75,9
15 tot 25 jaar	97,3	99,8	89,5
25 tot 35 jaar	92,5	99,4	71,5
35 tot 45 jaar	93,0	98,8	70,4
45 tot 55 jaar	93,9	98,2	72,4
55 tot 65 jaar	94,5	97,4	76,9
Mannen	94,1	98,4	76,3
15 tot 25 jaar	97,7	99,7	91,1
25 tot 35 jaar	92,9	99,3	72,5
35 tot 45 jaar	92,8	98,6	70,1
45 tot 55 jaar	93,6	97,9	71,8
55 tot 65 jaar	93,9	96,9	76,8
Vrouwen	94,1	98,9	75,5
15 tot 25 jaar	96,9	99,8	87,9
25 tot 35 jaar	92,0	99,5	70,5
35 tot 45 jaar	93,2	99,0	70,7
45 tot 55 jaar	94,1	98,6	73,0
55 tot 65 jaar	95,0	98,0	77,1

Arbeid en sociale zekerheid

1.31 Algemene ouderdomswet, 31 december (x 1 000)

	2002	2006	2007
Totaal	2 402	2 605	2 664
Volledig	2 086	2 193	2 226
Gekort	316	412	438
Nederland	2 221	2 368	2 415
Buitenland	181	236	249
Mannen	1 013	1 133	1 167
Vrouwen	1 389	1 472	1 498
65 tot 75 jaar	1 338	1 445	1 474
75 tot 85 jaar	816	881	899
85 tot 95 jaar	234	262	274
95 jaar en ouder	15	17	18
Gehuwd	1 389	1 561	1 609
Niet-gehuwd	1 013	1 044	1 056
Autochtonen	.	2 104	2 140
Allochtonen	.	289	303

2. Bedrijven

Ruim driekwart miljoen bedrijven

Nederland telde op 1 januari 2007 ruim 761 duizend bedrijven. Bij ruim 90 procent van deze bedrijven werkten minder dan 10 medewerkers. Dit is het kleinbedrijf. Ongeveer 9 procent van de bedrijven kan worden gerekend tot het middenbedrijf, met 10 tot 100 medewerkers. Bij slechts 1 procent van alle bedrijven werkten 100 mensen of meer. Deze bedrijven worden tot het grootbedrijf gerekend.

Energie- en waterleidingbedrijven behoren relatief vaak tot het midden- en grootbedrijf. In de industrie komt het middenbedrijf verhoudingsgewijs vaak voor. Een op de vijf bedrijven behoort hiertoe.

Kleine bedrijven domineren in de landbouw en de dienstverlening, met respectievelijk 98 en 92 procent. Kleine bedrijven zijn in de industrie het schaarsst, met slechts 77 procent.

Groei ICT-sector zet door

Vanaf 2004 profiteerde de ICT-sector van het aantrekken van de economie. De investeringen, de productie en de toegevoegde waarde stegen, vooral in de ICT-dienstensector. Ook de vraag naar ICT-personeel is de afgelopen jaren aanzienlijk gestegen. Zo lag het aantal vacatures bij computerservicebureaus eind 2007 op het hoogste niveau (9 800) sinds het einde van de hype rond internet op de aandelenmarkt in 2001.

Toename investeringen in 2008 verwacht

Ondernemers in de industrie verwachten in 2008 zo'n 4 procent meer te investeren dan in 2007. De meeste branches zijn positief in hun investeringsverwachtingen. Alleen ondernemers in de voedings- en genotmiddelenindustrie voorzien een daling van de investeringen in 2008. De delfstoffenwinning en energie- en waterleidingbedrijven zijn juist zeer positief gestemd. Zij verwachten een stijging van de investeringen met respectievelijk 24 en 45 procent.

Bedrijven

2.1 Bedrijven per activiteit, 1 januari 2007

	Totaal	Aantal werknemers		
		minder dan 10	10 tot 100	100 en meer
Totaal	761 320	688 240	65 565	7 515
Landbouw en jacht	93 135	90 905	2 190	45
Bosbouw; dienstverlening t.b.v. de bosbouw	410	385	20	0
Visserij, kweken van vis en schaaldieren	720	695	25	0
Turfwinning	10	10	0	0
Aardolie- en aardgaswinning	180	145	25	10
Zand-, grind-, klei-, zoutwinning	170	115	50	5
Voedingsmiddelen en drankenind.	4 205	2 770	1 230	205
Tabakverwerkende industrie	20	5	5	5
Textielindustrie	1 320	1 090	195	30
Kleding- en bontindustrie	1 330	1 260	65	5
Leer-, lederwaren- en schoenind.	315	280	30	5
Hout-, kurk-, rietindustrie	1 910	1 510	375	25
Papier(waren) en karton(waren)	425	200	160	70
Uitgeverijen, drukkerijen, reproductie	6 940	5 750	1 095	95
Aardolie- en steenkoolverwerkende industrie	35	15	10	10
Chemische industrie	915	470	305	140
Rubber- en kunststofverwerkende ind.	1 235	710	450	75
Glas, aardewerk-, cement-, kalkind.	1 745	1 365	320	60
Basismetalaalindustrie	295	175	90	30
Metaalproductenindustrie	7 645	5 580	1 920	145
Machine- en apparatenindustrie	4 475	2 985	1 305	185
Kantoormachine en computerind.	200	165	30	5
Overige elektrische apparatenind.	940	675	230	35
Audio-, video-, telecom-apparatenind.	420	315	95	15
Medische en optische apparatenind.	2 175	1 750	380	45
Auto-, aanhangwagen- en opleggerindustrie	690	445	215	30
Overige transportmiddelenind.	1 840	1 535	265	40
Meubel- en overige industrie neg	7 240	6 510	600	135
Voorbereiding tot recycling	240	170	65	5
Openbare energievoorzieningsbedrijven	530	475	25	30
Waterleidingbedrijven	35	20	0	10
Bouwnijverheid	85 910	77 675	7 805	430
Handel, reparatie auto's en motorfietsen	22 975	20 435	2 430	110
Groothandel en handelsbemidd.	59 040	50 410	8 095	535
Detailhandel (incl. reparatie)	78 795	73 255	5 260	280
Horeca	35 615	31 840	3 685	90
Vervoer over land	13 025	10 170	2 635	225
Vervoer over water	4 330	4 110	195	25
Vervoer door de lucht	235	210	20	5
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	6 665	5 445	1 085	135
Post en telecommunicatie	3 960	3 670	245	45
Financiële instellingen (excl. verzekeringen)	3 870	3 590	235	45
Verzekeringswezen en pensioenfondsen	705	510	130	65
Activiteiten t.b.v. financiële inst.	11 780	10 795	930	55

Bedrijven

2.1 Bedrijven per activiteit, 1 januari 2007 (slot)

	Totaal	Aantal werknemers		
		minder dan 10	10 tot 100	100 en meer
Verhuur van en handel in onroerend goed	21 335	20 125	1 110	100
Verhuur van roerende goederen	4 465	4 075	370	25
Computerservice, informatie-technologie	21 025	19 145	1 740	140
Researchbedrijven	2 045	1 750	245	45
Overige zakelijke dienstverl.	133 350	123 220	9 250	880
Openbaar bestuur, sociale verzekeringen	850	130	225	495
Onderwijs	16 865	14 530	1 445	890
Gezondheids- en welzijnszorg	44 425	40 095	3 280	1 050
Milieudienstverlening	920	615	245	60
Ideële en belangenorganisaties	3 825	3 010	695	120
Cultuur, sport en recreatie	12 670	10 790	1 740	135
Overige dienstverlening	30 885	30 155	710	20

2.2 Balans, winst- en verliesrekening en winstverdeling van niet-financiële ondernemingen

	2000	2004	2005	2006
Balans (in % van het balanstotaal)				
Activa				
vaste activa				
(im)materieel	26,9	27,1	26,1	25,4
financieel	30,7	30,1	31,0	31,6
vlottende activa				
voorraden	7,6	7,5	7,4	7,1
vorderingen	27,3	26,2	27,4	27,6
liquide middelen	7,5	9,1	8,1	8,3
Passiva				
eigen vermogen	37,4	37,4	40,2	41,4
vreemd vermogen				
op lange termijn	30,5	30,6	29,8	29,1
op korte termijn	32,2	32,0	29,9	29,5
Winst- en verliesrekening (in % van de omzet)				
Omzet	100	100	100	100
Kosten (-)	75,3	74,6	74,3	74,9
<i>Toegevoegde waarde</i>	24,7	25,4	25,7	25,1
Afschrijvingen (-)	3,6	3,8	3,3	3,2
Lonen (-)	15,3	16,3	15,4	15,3
<i>Bedrijfsresultaat</i>	5,8	5,3	7,0	6,6
Resultaat deelnemingen	2,3	2,9	4,7	5,0
Resultaat rentebaten en -lasten (-)	0,7	0,7	0,7	0,6
Overige resultaten	2,5	0,0	0,2	-0,1
<i>Resultaat voor belastingen</i>	10,0	7,5	11,2	11,0
Belastingen (-)	1,6	1,6	2,0	.
Aandeel van derden (-)	0,6	0,2	0,1	.
<i>Nettoresultaat</i>	7,8	5,7	9,1	.
Winstverdeling (in % van het nettoresultaat)				
Winstuitkeringen	38,1	53,7	52,9	.
Winstinhoudingen	61,9	46,3	47,1	.

Bedrijven

2.3 Balans, omzet en nettowinst van niet-financiële ondernemingen, 2006 (mld euro)

	Land- bouw en nijver- heid	Handel, Ver- repa- ratie en horeca	Ver- voer, oplag en commu- nicatie	Dienst- verle- ning
Balans				
Activa	527,0	224,2	123,2	115,5
vaste activa				
(im)materieel	116,0	49,2	56,0	29,9
financieel	206,5	52,9	25,6	27,9
vlottende activa				
voorraden	31,6	34,4	1,3	3,3
vorderingen	140,0	66,0	31,2	36,3
liquide middelen	32,8	21,6	9,2	18,1
Passiva	527,0	224,2	123,2	115,5
eigen vermogen	248,2	82,8	35,4	43,5
vreemd vermogen				
op lange termijn	134,2	59,3	59,6	34,6
op korte termijn	144,6	82,1	28,3	37,4
Omzet	413,5	358,1	79,8	100,9
Nettoresultaat	56,9	16,1	6,6	11,5

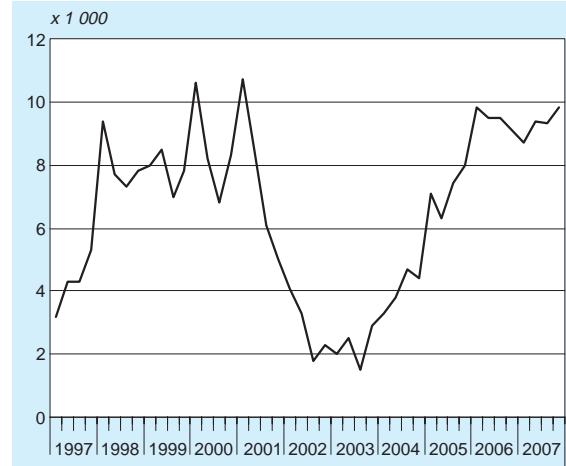
2.4 Bedrijven met 10 en meer werkzame personen met breedband-internet, website, online in- en verkoop, 2006 (%)

	Breed- band	Web- site	Online ver- koop	Online in- koop
Totaal (excl. landbouw, overheid en overige financiële instellingen)	87	80	31	43
Bedrijfstak				
industrie	90	83	38	41
openbare voorzieningsbedrijven	92	94	29	39
bouwnijverheid	82	71	14	32
reparatie consumentenartikelen; handel	84	79	40	51
horeca	84	81	32	38
vervoer, opslag en communicatie	87	65	46	37
verzekeringen, banken, kredietinstellingen	92	81	36	45
verhuur en zakelijke dienstverlening	91	87	24	46
gezondheids- en welzijnszorg	89	84	14	42
cultuur, recreatie en overige dienstverlening	91	90	20	44
Bedrijfsgrootte				
10 tot 20 werkzame personen	84	76	28	40
20 tot 50 werkzame personen	88	82	30	43
50 tot 100 werkzame personen	92	88	38	49
100 tot 250 werkzame personen	97	93	44	56
250 tot 500 werkzame personen	98	94	42	64
500 en meer werkzame personen	98	94	46	74

Bedrijven

2.5 Openstaande vacatures computerservicebureaus

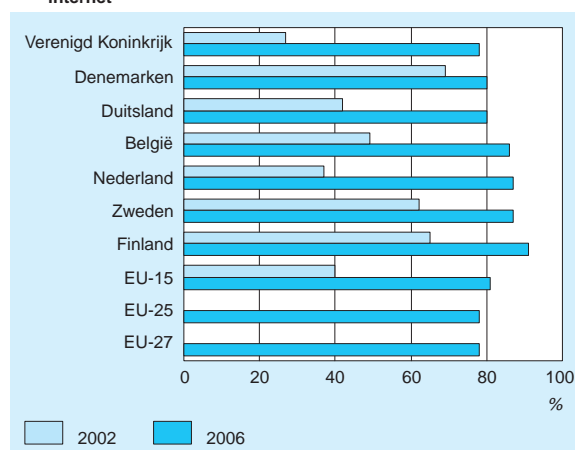

2.6 De ICT-sector vergeleken met de Nederlandse economie (volumemutatie t.o.v. voorgaand jaar in %)

	2003	2004	2005*	2006*
Productiewaarde				
Nederland	-0,6	1,9	1,5	3,2
ICT-sector	0,6	1,7	1,2	4,0
ICT-industriese sector	-1,6	3,1	-4,8	1,1
ICT-dienstensector	1,4	1,2	3,3	5,0
post- en telecommunicatie	4,5	0,6	2,5	2,8
computerservicebureaus	-3,7	2,2	4,7	8,5
Bruto toegevoegde waarde				
Nederland	0,5	2,3	1,5	3,0
ICT-sector	4,2	2,9	2,3	4,2
ICT-industriese sector	0,9	6,9	-6,4	0,7
ICT-dienstensector	4,5	2,5	3,2	4,5
post- en telecommunicatie	8,7	2,5	2,6	1,3
computerservicebureaus	-1,2	2,4	4,2	9,1
Investerings				
Nederland	-1,5	-1,6	3,0	7,2
ICT-sector	-14,1	3,8	12,2	.
ICT-industriese sector	-10,6	-7,3	8,3	.
ICT-dienstensector	-15,2	7,8	13,4	.
post- en telecommunicatie	-19,4	5,5	14,8	.
computerservicebureaus	6,5	17,6	8,1	.
Arbeidsvolume werkzame personen				
Nederland	-1,1	-1,0	-0,3	1,8
ICT-sector	-6,2	-3,0	-0,5	3,0
ICT-industriese sector	-7,4	-3,8	-4,1	0,0
ICT-dienstensector	-5,7	-2,6	0,9	4,1
post- en telecommunicatie	-8,7	-3,4	-2,6	-1,4
computerservicebureaus	-2,9	-2,0	3,8	8,4

Bedrijven

2.7 Bedrijven met 10 en meer werkzame personen met breedband-internet

2.8 Bedrijven met vernieuwende activiteiten (innovatoren) naar sector en bedrijfsgrootte

	2002–2004	2004–2006		
		w.o. met gerealiseerde		
		product-innovaties	proces-innovaties	
	% van totale aantal bedrijven	% van innovatoren		
Totaal	25	25	66	65
10 tot 50 werkz. pers.	22	21	64	64
50 tot 250 werkz. pers.	38	38	69	65
250 of meer werkz. pers.	59	56	76	74
Industrie	42	42	75	67
10 tot 50 werkz. pers.	34	35	73	67
50 tot 250 werkz. pers.	62	60	78	65
250 of meer werkz. pers.	78	74	86	74
Diensten	23	22	64	63
10 tot 50 werkz. pers.	21	20	63	62
50 tot 250 werkz. pers.	31	32	65	65
250 of meer werkz. pers.	47	45	68	77
Overig	15	15	52	68
10 tot 50 werkz. pers.	14	13	48	68
50 tot 250 werkz. pers.	21	26	60	71
250 of meer werkz. pers.	60	69	75	64

Bedrijven

2.9 R&D verricht met eigen personeel; uitgaven en arbeidsjaren

	2000	2005*	2006*
R&D-uitgaven (mln euro)	7 626	8 843	8 909
bedrijven	4 457	5 170	5 134
industrie	3 385	3 989	3 686
diensten	877	977	1 280
overig	195	204	168
researchinstellingen	1 049	1 216	1 260
universiteiten	2 120	2 457	2 516
R&D-personeel (arbeidsjaren)	87 999	89 528	94 689
bedrijven	47 509	48 414	52 796
industrie	33 292	33 546	33 056
diensten	12 053	13 141	17 402
overig	2 164	1 727	2 338
researchinstellingen	13 726	12 706	12 765
universiteiten	26 764	28 408	29 128

2.10 Investeringsverwachtingen van ondernemers (jaarmutatatie in %)

	2006 (najaars- enquête 2005)	2007 (najaars- enquête 2006)	2008 (najaars- enquête 2007)
Delfstoffenwinning	15	-32	24
Industrie	0	9	4
voedings- en genotmiddelenind.	-6	-8	-6
aardolie- en steenkoolverwer- kende industrie	0	25	8
chemische industrie	0	29	8
metaal- en elektrotechnische ind.	12	10	2
overige industrie	-8	3	9
Energie- en waterleidingsbedrijven	17	51	45

2.11 Investerings in materiële vaste activa naar sector (mln euro)

	2000	2004	2005	2006*
Delfstoffenwinning	779	848	1 053	1 894
Industrie	8 094	6 533	6 697	7 001
voedings- en genotmiddelenind.	1 488	1 582	1 626	1 323
aardolie- en steenkoolverwer- kende industrie	216	310	434	405
chemische industrie	1 477	1 349	1 278	1 736
metaal- en elektrotechnische ind.	2 998	1 618	1 673	1 613
overige industrie	2 338	1 674	1 689	1 578
Energie- en waterleidingbedrijven	1 229	1 717	1 486	1 908
Bouwnijverheid	1 634	1 200	1 403	1 569
Handel en reparatie	.	4 931	5 390	5 455
detailhandel (incl. reparatie)	.	1 910	2 047	1 989
groothandel en handelsbemid- deling	2 752	2 245	2 489	2 562
handel, reparatie auto's, motor- fietsen	1 077	777	854	903
Horeca	752	677	665	651
Vervoer, opslag en communicatie	9 432	6 991	6 423	7 977

3. Bevolking

Ruim 16 miljoen inwoners

Nederland telt momenteel 16,4 miljoen inwoners. Ouderen vormen onder hen de snelstgroeiende groep. Er zijn nu 2,4 miljoen 65-plussers, 250 duizend meer dan in 2000. Na 2010 zal de toename van het aantal ouderen versnellen. Dan bereiken de kort na de Tweede Wereldoorlog geboren babyboomers de pensioengerechtigde leeftijd. In 2030 zal het aantal 65-plussers zijn opgelopen tot 4,0 miljoen.

Een op de negen inwoners wordt tot de niet-westerse allochtonen gerekend. Turken, Marokkanen en Surinamers vormen de grootste herkomstgroepen. In de komende kwart eeuw zal het aandeel niet-westerse allochtonen oplopen tot 14 procent. Dit komt vooral door de groei van de tweede generatie, die in Nederland is geboren.

Het aantal alleenstaanden zal toenemen van 2,5 miljoen in 2007 naar 3,4 miljoen in 2030. Er zullen minder paren met kinderen zijn. Het totaal aantal huishoudens neemt nog met 1 miljoen toe, tot 8,1 miljoen in 2030.

Bevolkingsgroei in 2007 verdubbeld

Het aantal inwoners nam in 2007 met 46 duizend toe. Deze toename was bijna twee keer zo sterk als in 2006, toen een historisch lage groei werd gemeten. De sterkere bevolkingsgroei komt doordat de immigratie steeg en de emigratie afnam. Het vertrekoverschot is hierdoor gedaald van 31 duizend in 2006 naar 6 duizend in 2007.

In 2007 werden in ons land bijna 181 duizend kinderen geboren, ruim 4 duizend minder dan in 2006 en 26 duizend minder dan in 2000. Dit aantal daalt doordat het aantal vrouwen van rond de dertig jaar afneemt. Het aantal sterfgevallen was met 133 duizend ook lager dan in de voorgaande jaren, ondanks de toenemende vergrijzing. Het saldo van geboorte en sterfte bleef met 48 duizend aanzienlijk.

Bevolking

3.1 Kerncijfers bevolking, 1 januari (x 1 000)

	2000	2005	2007	2008*
Totaal	15 864	16 306	16 358	16 404
Mannen	7 846	8 066	8 089	8 112
Vrouwen	8 018	8 240	8 269	8 293
Ongehuwd	7 049	7 450	7 543	.
Gehuwd	7 071	7 003	6 928	.
Verweduwd	882	877	872	.
Gescheiden	862	976	1 015	.
Jonger dan 20 jaar	3 873	3 988	3 957	3 939
20 tot 40 jaar	4 762	4 468	4 319	4 267
40 tot 65 jaar	5 077	5 561	5 713	5 783
65 tot 80 jaar	1 652	1 715	1 768	1 799
80 jaar en ouder	500	574	601	615

3.2 Bevolking naar leeftijd en demografische druk, 1 januari (%)

	2000	2005	2007	2008*
Leeftijd				
jonger dan 20 jaar	24,4	24,5	24,2	24,0
20 tot 40 jaar	30,0	27,4	26,4	26,0
40 tot 65 jaar	32,0	34,1	34,9	35,3
65 tot 80 jaar	10,4	10,5	10,8	11,0
80 jaar en ouder	3,2	3,5	3,7	3,8
Demografische druk (totaal)	61,2	62,6	63,0	63,2
groene druk	39,4	39,8	39,4	39,2
grijze druk	21,9	22,8	23,6	24,0
Inwoners per km ² land (abs.)	468	483	484	486

3.3 Bevolkingsomvang en bevolkingsgroei (x 1 000)

	2000	2005	2006	2007*
Bevolking op 1 januari	15 864	16 306	16 334	16 358
geboorte	207	188	185	181
sterfte	141	136	135	133
immigratie	133	92	101	117
emigratie	79	120	132	123
saldo overige correcties	3	5	5	5
Totale groei	123	29	24	46
Bevolking op 31 december	15 987	16 334	16 358	16 404
Bevolkingsgroei (per 1 000 inwoners)	7,8	1,8	1,5	2,8

Bevolking

3.4 Bevolking naar geslacht en leeftijd, 1 januari (x 1 000)

	2000	2005	2007	2008*
Mannen	7 846	8 066	8 089	8 112
0 tot 5 jaar	504	517	495	483
5 tot 10 jaar	512	506	514	517
10 tot 15 jaar	490	517	505	501
15 tot 20 jaar	475	500	510	513
20 tot 25 jaar	483	490	488	495
25 tot 30 jaar	595	498	495	496
30 tot 35 jaar	672	599	534	513
35 tot 40 jaar	670	667	654	641
40 tot 45 jaar	614	663	664	660
45 tot 50 jaar	575	606	622	631
50 tot 55 jaar	583	562	570	574
55 tot 60 jaar	436	563	561	550
60 tot 65 jaar	358	413	464	499
65 tot 70 jaar	305	329	346	356
70 tot 75 jaar	242	264	271	275
75 tot 80 jaar	181	190	201	207
80 tot 85 jaar	93	119	123	126
85 tot 90 jaar	44	46	54	58
90 tot 95 jaar	12	14	15	16
95 jaar en ouder	2	2	3	3
Vrouwen	8 018	8 240	8 269	8 293
0 tot 5 jaar	480	494	472	461
5 tot 10 jaar	489	482	492	494
10 tot 15 jaar	470	493	481	478
15 tot 20 jaar	453	479	488	491
20 tot 25 jaar	473	479	478	483
25 tot 30 jaar	581	495	494	494
30 tot 35 jaar	643	593	534	513
35 tot 40 jaar	645	647	642	633
40 tot 45 jaar	600	645	646	643
45 tot 50 jaar	559	596	613	622
50 tot 55 jaar	563	551	562	568
55 tot 60 jaar	424	551	550	540
60 tot 65 jaar	365	411	460	496
65 tot 70 jaar	339	349	362	369
70 tot 75 jaar	308	314	314	315
75 tot 80 jaar	277	270	275	278
80 tot 85 jaar	182	216	216	216
85 tot 90 jaar	113	114	127	132
90 tot 95 jaar	44	49	51	52
95 jaar en ouder	10	12	13	13

Bevolking

3.5 Bevolking naar herkomstgroepering, 1 januari (x 1 000)

	2000	2005	2007	2008*
Totaal	15 864	16 306	16 358	16 404
Autochtonen	13 089	13 183	13 188	13 188
Allochtonen	2 775	3 123	3 170	3 216
1e generatie westers	1 431	1 607	1 601	1 621
w.o.	545	582	587	603
EU-landen	267	311	330	347
Indonesië	141	131	126	124
niet-westers	886	1 024	1 014	1 018
w.o.				
Marokko	153	168	168	167
Ned. Antillen en Aruba	69	82	79	79
Suriname	183	188	186	185
Turkije	178	196	195	195
2e generatie westers	1 344	1 516	1 569	1 595
w.o.	822	841	845	847
EU-landen	473	501	504	505
Indonesië	264	265	264	263
niet-westers	523	675	724	748
w.o.				
Marokko	110	147	162	168
Ned. Antillen en Aruba	38	48	51	53
Suriname	119	141	147	150
Turkije	131	163	173	178

3.6 Bevolking naar herkomstgroepering, 1 januari (%)

	2000	2005	2007	2008*
Autochtonen	82,5	80,8	80,6	80,4
Allochtonen	17,5	19,2	19,4	19,6
westers	8,6	8,7	8,8	8,8
niet-westers	8,9	10,4	10,6	10,8

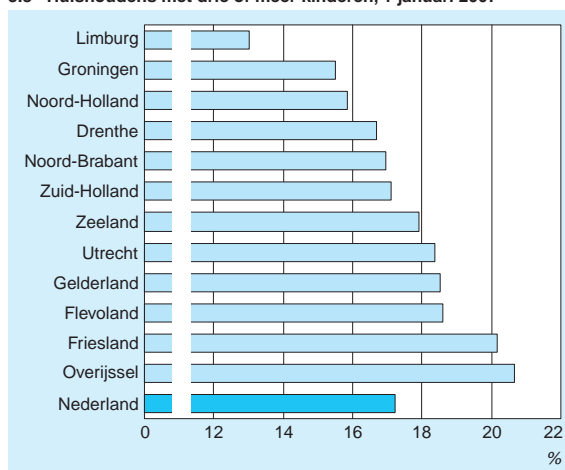
3.7 Huishoudens naar type, 1 januari (x 1 000)

	2000	2005	2006	2007
Totaal	6 801	7 091	7 146	7 191
Eenpersoonshuishouden	2 272	2 449	2 502	2 537
Meerpersoonshuishouden	4 529	4 642	4 644	4 654
samenwonend paar zonder kind(eren)	2 016	2 062	2 067	2 080
niet-gehuwd	495	499	495	496
gehuwd	1 521	1 564	1 572	1 584
samenwonend paar met kind(eren)	2 082	2 087	2 077	2 066
niet-gehuwd	163	249	264	281
gehuwd	1 920	1 839	1 813	1 785
eenouderhuishouden	384	444	452	459
overig	46	48	48	49

Bevolking

3.8 Huishoudens met drie of meer kinderen, 1 januari 2007

3.9 Huishoudens naar grootte, 1 januari (x 1 000)

	2000	2005	2006	2007
Totaal	6 801	7 091	7 146	7 191
1 persoon	2 272	2 449	2 502	2 537
2 personen	2 242	2 318	2 328	2 348
3 personen	897	906	903	901
4 personen	944	973	973	972
5 personen en meer	446	445	440	433
Gem. huishoudensgrootte (abs.)	2,30	2,27	2,26	2,25

3.10 Bevolking naar positie in het huishouden, 1 januari (x 1 000)

	2000	2005	2006	2007
In particulier huishouden	15 640	16 092	16 126	16 151
thuiswonend kind	4 541	4 635	4 620	4 601
alleenstaand	2 272	2 449	2 502	2 537
samenwonend	8 196	8 299	8 287	8 292
zonder kind(eren)				
niet-gehuwd	989	997	990	992
gehuwd	3 042	3 128	3 144	3 168
met kind(eren)				
niet-gehuwd	326	497	528	562
gehuwd	3 839	3 677	3 625	3 570
eenouder	384	444	452	459
overig	246	266	263	263
In institutioneel huishouden	224	213	209	207

Bevolking

3.11 Bevolking in institutionele huishoudens, 1 januari (x 1 000)

	2000	2005	2006	2007
Totaal	224	213	209	207
Gezinsvervangend tehuis e.d.	36	41	40	41
Inrichting verstandelijk gehandicapten	27	23	22	22
Klooster	6	5	5	5
Opleidingsinsternaat	3	3	3	3
Penitentiaire inrichting	3	3	3	4
Psychiatrische ziekenhuis	12	11	11	12
Verpleeghuis	32	28	29	28
Verzorgingshuis	105	98	95	93

3.12 Bevolking in institutionele huishoudens naar burgerlijke staat, 1 januari (x 1 000)

	2000	2005	2006	2007
Mannen	80,5	81,0	79,1	79,9
ongehuwd	50,6	50,9	49,7	50,4
gehuwd	11,4	11,1	10,7	10,6
verweduwd	13,2	12,6	12,3	12,2
gescheiden	5,2	6,3	6,3	6,6
Vrouwen	143,5	132,2	129,5	126,8
ongehuwd	48,2	43,3	41,9	41,1
gehuwd	11,0	10,6	10,2	10,0
verweduwd	76,9	70,3	69,3	67,5
gescheiden	7,4	8,0	8,1	8,3

3.13 Geboorte; kerncijfers levendgeborenen (x 1 000)

	2000	2005	2006	2007*
Totaal	207	188	185	181
Geslacht				
jongens	106	96	95	92
meisjes	101	92	90	89
Rangnummer uit de moeder				
1e kind	96	85	83	82
2e kind	74	70	69	67
3e kind	26	24	24	23
4e en volgende kind	11	9	9	9
Legitimiteit				
echtelijk	155	122	116	109
niet-echtelijk	52	66	69	72
Levendgeborenen per 1 000 inwoners (abs.)	13,0	11,5	11,3	11,0
Levendgeborenen per 1 000 vrouwen van 15 tot 50 jaar (abs.)	52,4	48,0	47,3	46,6
Totaal vruchtbaarheidscijfer (abs.)	1,7	1,7	1,7	1,7

Bevolking

3.14 Levendgeborenen naar leeftijd van de moeder (x 1 000)

	2000	2004	2005	2006
Totaal	206,6	194,0	187,8	185,1
15 tot 20 jaar	2,5	2,2	2,0	1,9
20 tot 25 jaar	17,5	17,4	16,7	16,3
25 tot 30 jaar	57,4	49,3	48,9	49,3
30 tot 35 jaar	87,1	79,0	73,8	71,0
35 tot 40 jaar	36,8	39,7	40,0	40,0
40 tot 45 jaar	5,2	6,2	6,3	6,3
45 jaar en ouder	0,2	0,2	0,2	0,2

3.15 Gemiddelde leeftijd moeder bij geboorte van het kind

	2000	2004	2005	2006
Totaal	30,7	31,0	31,1	31,1
1e kind	29,1	29,4	29,4	29,4
2e kind	31,4	31,8	31,8	31,8
3e kind	32,9	33,3	33,3	33,3
4e en volgende kind	34,7	35,0	35,1	35,1

3.16 Doodgeborenen naar zwangerschapsduur

	2000	2004	2005	2006
Absoluut				
24 weken en meer	1 253	1 013	983	856
28 weken en meer	1 000	795	760	642
Per 1 000 geboren				
24 weken en meer	6,0	5,2	5,2	4,6
28 weken en meer	4,8	4,1	4,0	3,5

3.17 Geboorten, enkel- en meervoudig (x 1 000)

	2000	2004	2005	2006
Totaal	203,9	191,2	185,2	182,4
Enkelvoudige geboorten	200,2	187,6	181,7	179,2
Meervoudige geboorten	3,7	3,6	3,5	3,2
tweeling	3,6	3,5	3,4	3,2
twee jongens	1,2	1,1	1,2	1,0
een jongen en een meisje	1,3	1,2	1,2	1,1
twee meisjes	1,1	1,2	1,1	1,0
drie- en meervoudig	0,1	0,1	0,0	0,0

Bevolking

3.18 Allochtone levendgeborenen naar geboorteland van de ouder(s) (x 1 000)

	2000	2004	2005	2006
Totaal	44,7	45,5	44,6	44,0
Westers	12,1	12,5	12,1	12,1
w.o.				
België	1,2	1,2	1,2	1,2
Duitsland	2,3	2,2	2,1	2,0
Indonesië	1,1	1,0	0,9	0,8
voormalig Joegoslavië	1,1	1,2	1,1	1,1
Verenigd Koninkrijk	1,0	1,1	1,1	1,0
Niet-westers	32,6	33,0	32,5	31,9
w.o.				
Marokko	7,5	8,2	8,3	8,0
Ned. Antillen en Aruba	2,1	2,2	2,1	2,1
Somalië	1,1	0,7	0,6	0,5
Suriname	4,8	4,1	3,9	3,7
Turkije	7,0	6,3	6,4	6,0

3.19 Sterfte; kerncijfers

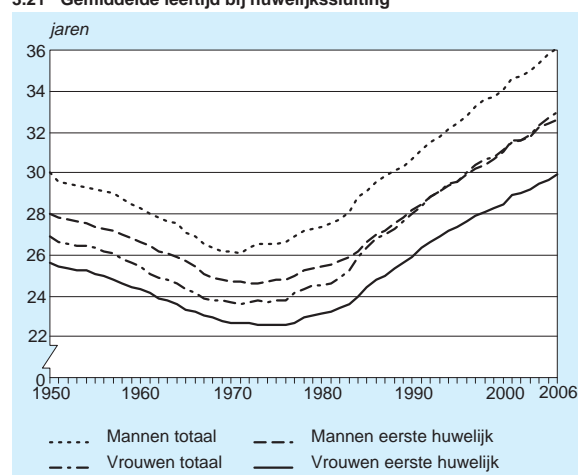
	2000	2005	2006	2007*
Overledenen (x 1 000)	140,5	136,4	135,4	132,9
mannen	68,8	66,4	65,3	64,7
vrouwen	71,8	70,0	70,1	68,3
Zuigelingensterfte (x 1 000)	1,1	0,9	0,8	0,7
Perinatale sterfte (x 1 000)	1,6	1,3	1,1	.
Overledenen per 1 000 inwoners	8,8	8,4	8,3	8,1
Gestandaardiseerde sterfte per 1 000 inwoners				
mannen	8,0	7,2	7,0	.
vrouwen	7,9	6,9	6,6	.
Zuigelingensterfte per 1 000 levendgeborenen	8,0	7,3	7,1	.
Perinatale sterfte per 1 000 geboren	5,1	4,9	4,4	4,1
Levensverwachting bij de geboorte (jaren)				
mannen	7,8	6,9	6,0	.
vrouwen	75,5	77,2	77,6	78,1
vrouwen	80,6	81,6	81,9	82,4
Gem. leeftijd bij overlijden				
mannen	71,9	73,0	73,2	.
vrouwen	78,2	78,7	79,1	.

Bevolking

3.20 Overledenen naar geslacht en leeftijd (x 1 000)

	2000	2005	2006	2007*
Mannen	68,8	66,4	65,3	64,7
0 tot 20 jaar	1,1	0,9	0,8	0,8
20 tot 40 jaar	1,8	1,4	1,4	1,3
40 tot 60 jaar	8,8	8,1	7,8	7,3
60 tot 80 jaar	32,7	30,0	29,4	29,1
80 jaar en ouder	24,3	26,0	25,9	26,2
Vrouwen	71,8	70,0	70,1	68,3
0 tot 20 jaar	0,8	0,7	0,6	0,5
20 tot 40 jaar	1,1	0,9	0,8	0,8
40 tot 60 jaar	5,9	6,1	5,9	5,6
60 tot 80 jaar	22,1	20,2	20,0	19,6
80 jaar en ouder	41,9	42,2	42,8	41,8

3.21 Gemiddelde leeftijd bij huwelijksluiting

Bevolking

3.22 Huwelijksluiting en partnerschapsregistratie; kerncijfers

	2000	2005	2006	2007*
Huwelijkssluitingen (x 1 000)	88,1	72,3	72,4	73,6
twee mannen		0,6	0,6	0,6
een man en een vrouw	88,1	71,1	71,2	72,3
twee vrouwen		0,6	0,6	0,7
Partnerschapsregistraties (x 1 000)	2,9	11,3	10,8	10,6
twee mannen	0,8	0,3	0,3	0,3
een man en een vrouw	1,3	10,7	10,2	10,0
twee vrouwen	0,8	0,3	0,3	0,3
Huwelijkssluitingen per 1 000 inwoners	5,5	4,4	4,4	4,5
Partnerschapsregistraties per 1 000 inwoners	0,2	0,7	0,7	0,6
Gem. leeftijd bij huwelijksluiting				
mannen	34,1	35,8	36,1	.
vrouwen	31,1	32,7	33,0	.

3.23 Huwende personen naar burgerlijke staat voor het huwelijk (x 1 000)

	2000	2005	2006	2007*
Mannen	84,6	69,5	70,3	71,5
ongehuwd	67,0	54,6	55,0	55,9
verweduwd	1,8	1,7	1,7	1,7
gescheiden	15,8	13,3	13,6	13,9
Vrouwen	82,8	68,2	68,7	69,9
ongehuwd	66,8	54,3	54,6	55,5
verweduwd	1,4	1,4	1,4	1,5
gescheiden	14,6	12,5	12,7	13,0

3.24 Huwelijksjubilea (x 1 000)

	2000	2005	2006	2007
12,5 jaar	74	75	73	69
25 jaar	79	60	63	59
40 jaar	50	60	64	66
50 jaar	22	28	30	32
60 jaar	4	3	5	7

Bevolking

3.25 Huwelijksontbinding (x 1 000)

	2000	2005	2006	2007*
Totaal	93,6	88,2	86,9	87,0
Door:				
overlijden man	41,1	38,6	37,9	37,5
overlijden vrouw	17,9	17,7	17,3	17,1
echtscheiding	34,7	31,9	31,7	32,4

3.26 Van echt scheidenden naar leeftijd (x 1 000)

	2000	2004	2005	2006
Mannen	32,5	29,1	29,8	29,7
jonger dan 30 jaar	2,2	1,4	1,4	1,4
30 tot 40 jaar	12,6	9,3	9,0	8,5
40 tot 50 jaar	11,0	11,5	12,1	12,1
50 jaar en ouder	6,8	6,8	7,3	7,8
Vrouwen	33,2	30,0	30,8	30,7
jonger dan 30 jaar	4,8	3,2	3,2	3,0
30 tot 40 jaar	14,1	11,5	11,4	10,7
40 tot 50 jaar	9,9	10,7	11,4	11,7
50 jaar en ouder	4,5	4,5	4,9	5,2

3.27 Huwelijksontbinding; kerncijfers

	2000	2004	2005	2006
Huwelijksontbindingen per 1 000 inwoners	5,9	5,4	5,4	5,3
w.o.				
door echtscheiding	2,2	1,9	2,0	1,9
Huwelijksontbindingen door overlijden per 1 000 echtparen	16,6	16,1	16,1	15,9
mannen	11,6	11,1	11,0	10,9
vrouwen	5,1	5,1	5,1	5,0
Echtscheidingspercentage	33,9	32,3	33,4	33,8
Gem. huwelijksduur bij echtscheiding (jaren)	12,9	13,6	13,8	14,0
Gem. leeftijd bij echtscheiding				
mannen	41,9	43,3	43,7	44,1
vrouwen	39,0	40,3	40,7	41,1
Gem. leeftijd overleden gehuwden				
mannen	72,7	73,2	73,6	73,8
vrouwen	69,2	69,5	69,9	69,9
Gem. leeftijd achterblijvende partner				
mannen	71,0	71,3	71,7	71,7
vrouwen	69,2	69,8	70,2	70,3

Bevolking

3.28 Binnen Nederland verhuisde personen (x 1 000)

	2000	2005	2006	2007*
Totaal	1 586	1 652	1 678	1 641
Binnen gemeenten	972	1 009	1 026	994
Tussen gemeenten	614	642	652	647
binnen provincies	359	384	387	383
tussen provincies	255	258	265	264

3.29 Verhuisde personen naar geslacht en leeftijd (x 1 000)

	2000	2004	2005	2006
Binnen gemeenten verhuisd				
Mannen	488	484	503	509
jonger dan 20 jaar	110	112	115	118
20 tot 40 jaar	251	239	247	245
40 tot 65 jaar	95	100	107	111
65 tot 85 jaar	27	27	28	30
85 jaar en ouder	5	5	5	5
Vrouwen	484	487	507	517
jonger dan 20 jaar	111	113	117	119
20 tot 40 jaar	236	234	244	245
40 tot 65 jaar	81	85	91	95
65 tot 85 jaar	42	41	41	42
85 jaar en ouder	14	14	15	15
Tussen gemeenten verhuisd				
Mannen	307	307	318	323
jonger dan 20 jaar	68	70	72	73
20 tot 40 jaar	171	164	169	170
40 tot 65 jaar	56	59	63	66
65 tot 85 jaar	11	11	12	13
85 jaar en ouder	2	2	2	2
Vrouwen	307	311	324	329
jonger dan 20 jaar	71	75	79	79
20 tot 40 jaar	171	168	174	176
40 tot 65 jaar	46	48	51	53
65 tot 85 jaar	15	15	15	16
85 jaar en ouder	5	5	5	6

Bevolking

3.30 Buitenlandse migratie naar geboorteland (x 1 000)

	2000	2005	2006	2007*
Immigratie	132,9	92,3	101,2	116,6
Werelddelen				
Afrika	17,8	9,3	8,7	9,1
Amerika	22,4	12,2	12,9	13,5
Azië	24,3	15,1	16,3	18,2
Europa	66,9	54,7	62,1	74,6
Oceanië	1,3	1,0	1,1	1,2
Landen				
w.o.				
Nederland	23,8	20,2	23,5	25,1
Duitsland	5,2	5,3	6,0	6,8
Verenigd Koninkrijk	5,6	2,9	3,3	3,7
EU-landen (excl. Nederland)	21,8	26,3	30,4	42,4
China	2,6	3,2	3,1	3,6
voormalig Joegoslavië	4,8	0,9	0,8	1,0
Marokko	4,5	2,4	2,1	1,7
Nederlandse Antillen en Aruba	10,2	2,4	2,7	3,2
voormalige Sovjet-Unie	6,1	2,8	2,6	2,9
Suriname	3,6	2,2	1,8	2,0
Turkije	5,4	3,4	3,2	2,8
Emigratie (incl. administratieve correcties)	79,0	119,7	132,5	123,2
Werelddelen				
Afrika	5,9	12,3	12,3	9,6
Amerika	8,3	12,7	13,5	12,2
Azië	6,8	13,1	15,0	13,6
Europa	57,0	80,4	90,3	86,6
Oceanië	0,8	1,2	1,3	1,2
Landen				
w.o.				
Nederland	37,4	53,7	59,3	57,5
Duitsland	4,0	4,4	4,8	4,6
Verenigd Koninkrijk	3,4	3,6	4,0	3,5
EU-landen (excl. Nederland)	14,5	19,3	23,3	23,2
China	0,5	1,8	2,4	2,1
voormalig Joegoslavië	1,3	1,5	1,4	1,0
Marokko	1,1	2,0	2,4	2,2
Nederlandse Antillen en Aruba	2,4	4,6	4,0	3,3
voormalige Sovjet-Unie	0,7	1,8	1,9	1,5
Suriname	1,3	2,2	2,5	1,9
Turkije	1,2	2,9	3,3	2,9

Bevolking

3.31 Alloctonen naar herkomstgroepering, 1 januari (x 1 000)

	2000	2005	2007	2008*
Werelddelen (totaal)	2 775	3 123	3 170	3 216
Afrika	414	510	522	530
Amerika	498	571	581	588
Azië	638	705	709	715
Europa	1 209	1 316	1 339	1 364
Oceanië	17	20	20	20
Landen				
westers	1 367	1 424	1 432	1 450
w.o.				
EU-landen	739	812	834	852
Australië	12	14	15	15
Canada	11	13	13	13
Hongarije	12	13	13	13
Indonesië	405	396	390	387
voormalig Joegoslavië	67	76	76	77
Polen	29	40	51	59
voormalige Sovjet-Unie	23	44	47	50
Verenigde Staten	27	30	31	32
niet-westers	1 409	1 699	1 738	1 766
w.o.				
Afghanistan	21	37	37	37
Angola	4	12	9	9
China	30	44	45	48
Egypte	14	19	19	20
Ethiopië	9	10	10	11
Ghana	16	19	19	19
Hongkong	18	18	18	18
Irak	33	44	44	45
Iran	23	29	29	30
Kaapverdië	18	20	20	20
Marokko	262	316	329	335
Nederlandse Antillen en Aruba	107	131	130	131
Pakistan	16	18	18	19
Somalië	29	22	19	20
Suriname	303	329	334	336
Thailand	8	12	14	14
Turkije	309	359	369	373
Vietnam	15	18	18	19

Bevolking

3.32 Eerste generatie allochtonen naar herkomstgroepering, 1 januari (x 1 000)

	2000	2005	2007	2008*
Werelddelen (totaal)	1 431	1 607	1 601	1 621
Afrika	254	295	288	287
Amerika	306	337	334	335
Azië	315	357	353	355
Europa	550	610	619	637
Oceanië	6	7	7	7
Landen				
westers	545	582	587	603
w.o.				
EU-landen	267	311	330	347
Australië	4	5	5	5
Canada	4	5	5	5
Hongarije	5	6	6	6
Indonesië	141	131	126	124
voormalig Joegoslavië	50	54	53	53
Polen	16	25	35	42
voormalige Sovjet-Unie	16	34	36	37
Verenigde Staten	17	19	19	19
niet-westers	886	1 024	1 014	1 018
w.o.				
Afghanistan	20	32	31	31
Angola	3	9	7	7
China	20	31	31	33
Egypte	9	11	11	11
Ethiopië	7	7	7	7
Ghana	11	12	12	12
Hongkong	10	10	10	10
Irak	30	36	35	36
Iran	20	24	24	24
Kaapverdië	11	12	11	11
Marokko	153	168	168	167
Nederlandse Antillen en Aruba	69	82	79	79
Pakistan	10	11	11	11
Somalië	21	15	13	14
Suriname	183	188	186	185
Thailand	5	9	10	10
Turkije	178	196	195	195
Vietnam	10	12	12	12

Bevolking

3.33 Tweede generatie allochtonen naar herkomstgroepering, 1 januari (x 1 000)

	2000	2005	2007	2008*
Werelddelen (totaal)	1 344	1 516	1 569	1 595
Afrika	159	215	234	243
Amerika	192	234	247	253
Azië	323	348	356	360
Europa	659	706	720	726
Oceanië	11	12	13	13
Landen				
westers	822	841	845	847
w.o.				
EU-landen	473	501	504	505
Australië	8	9	10	10
Canada	7	8	9	9
Hongarije	7	7	7	7
Indonesië	264	265	264	263
voormalig Joegoslavië	17	22	24	24
Polen	13	15	17	17
voormalige Sovjet-Unie	7	10	11	12
Verenigde Staten	10	12	12	12
niet-westers	523	675	724	748
w.o.				
Afghanistan	2	5	6	6
Angola	1	2	2	3
China	10	13	14	15
Egypte	5	8	8	8
Ethiopië	2	3	3	4
Ghana	5	7	7	7
Hongkong	7	8	8	8
Irak	4	8	9	10
Iran	3	5	5	6
Kaapverdië	7	8	9	9
Marokko	110	147	162	168
Nederlandse Antillen en Aruba	38	48	51	53
Pakistan	6	7	7	8
Somalië	7	7	6	6
Suriname	119	141	147	150
Thailand	2	3	4	4
Turkije	131	163	173	178
Vietnam	4	6	6	7

Bevolking

3.34 Wijzigingen van nationaliteit naar voorgaande nationaliteit (x 1 000)

	2000	2004	2005	2006
Verkrijging van het Nederlanderschap (anders dan door geboorte)	50,0	26,2	28,5	29,1
Werelddelen				
Afrikaans	18,1	7,1	8,8	9,0
Amerikaans	3,6	2,3	3,4	2,8
Aziatisch	8,3	3,3	4,0	3,5
Europees	12,6	6,8	7,4	7,2
Oceanisch	0,0	0,1	0,1	0,1
zonder of onbekend	7,4	6,7	4,8	6,5
Nationaliteiten				
w.o.				
Chinees	1,0	0,7	1,3	0,8
Iraaks	2,4	0,5	0,3	0,3
Iraans	1,4	0,1	0,2	0,2
voormalig Joegoslavisch	3,8	0,6	0,6	0,6
Marokkaans	13,5	5,9	7,1	6,9
Somalisch	1,6	0,1	0,1	0,1
voormalig Sovjet-Russisch	1,1	0,5	1,2	1,0
Surinaams	2,0	1,4	2,0	1,6
Verlies van het Nederlanderschap	0,2	0,4	0,3	0,3

3.35 Verkrijging van het Nederlanderschap (anders dan door geboorte) naar soort regeling (x 1 000)

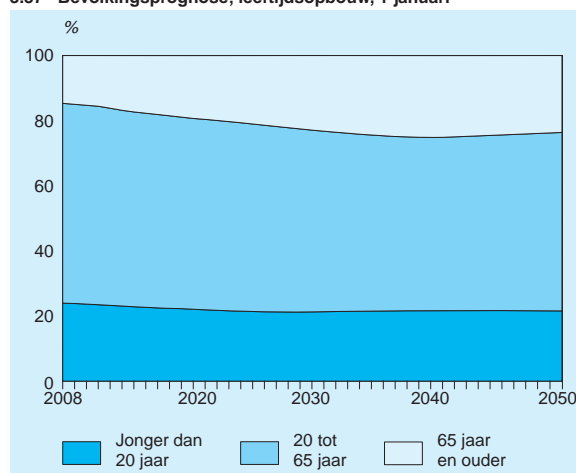
	2000	2004	2005	2006
Totaal	50,0	26,2	28,5	29,1
Adoptie	0,9	0,9	1,4	0,7
Erkenning	0,8			
Naturalisatie	45,9	20,6	21,3	21,0
zelfstandig	30,8	13,3	15,3	15,2
mede	15,1	7,3	6,0	5,8
Optie	2,3	4,7	5,8	7,3

Bevolking

3.36 Bevolkingsprognose; kerncijfers bevolking

	2010	2020	2030	2050
Bevolking, 1 januari (x 1 000)	16 433	16 748	16 976	16 797
jonger dan 20 jaar	3 895	3 678	3 626	3 626
20 tot 40 jaar	4 132	4 110	4 190	4 056
40 tot 65 jaar	5 885	5 679	5 210	5 150
65 tot 80 jaar	1 881	2 512	2 851	2 470
80 jaar en ouder	640	769	1 098	1 494
Bevolking, jaarommutatie (x 1 000)	29	26	9	-17
w.o.				
levendgeborenen	177	181	185	178
overledenen	143	163	190	219
immigratie	120	122	119	117
emigratie (incl. administratieve correcties)	125	114	105	93
migratiesaldo (incl. administratieve correcties)	-5	8	14	24
Totaal vruchtbaarheidscijfer	1,75	1,75	1,75	1,75
Levensverwachting bij de geboorte (jaren)				
mannen	78,3	79,5	80,2	81,5
vrouwen	81,9	82,5	83,1	84,2
Bevolking, 1 jan. (%)				
jonger dan 20 jaar	23,7	22,0	21,4	21,6
20 tot 65 jaar	61,0	58,4	55,4	54,8
65 jaar en ouder	15,3	19,6	23,3	23,6
Demografische druk (totaal), 1 jan. (%)	64,0	71,1	80,6	82,4
groene druk	38,9	37,6	38,6	39,4
grijze druk	25,2	33,5	42,0	43,1

3.37 Bevolkingsprognose; leeftijdsopbouw, 1 januari

Bevolking

3.38 Allochtonenprognose; allochtonen en autochtonen, 1 januari

	2010	2020	2030	2050
Absoluut (x 1 000)				
autochtonen	16 433	16 748	16 976	16 797
westerse allochtonen	13 167	13 109	12 970	12 000
niet-westerse allochtonen	1 459	1 592	1 737	2 105
niet-westerse allochtonen	1 807	2 047	2 270	2 691
Aandeel (%)				
autochtonen	80,1	78,3	76,4	71,4
westerse allochtonen	8,9	9,5	10,2	12,5
niet-westerse allochtonen	11,0	12,2	13,4	16,0

3.39 Allochtonenprognose; allochtonen, 1 januari (x 1 000)

	2010	2020	2030	2050
Eerste generatie	1 623	1 766	1 933	2 284
Westers	606	703	803	1 043
Europese Unie	354	453	549	770
overig Europa	96	112	128	158
Indonesië	119	98	80	56
overig buiten Europa	37	40	46	59
Niet-westers	1 017	1 063	1 130	1 240
w.o.				
Afrika	112	110	118	145
Azië	229	251	284	365
Latijns-Amerika	50	58	67	93
Marokko	168	173	176	172
Nederlandse Antillen en Aruba	79	92	105	125
Suriname	184	183	180	154
Turkije	195	197	200	187
Tweede generatie	1 642	1 873	2 073	2 513
Westers	853	890	934	1 062
Europese Unie	508	528	561	704
overig Europa	47	63	79	109
Indonesië	262	255	243	176
overig buiten Europa	37	43	51	72
Niet-westers	789	984	1 139	1 451
w.o.				
Afrika	79	98	113	147
Azië	104	152	199	306
Latijns-Amerika	31	46	63	104
Marokko	180	225	250	280
Nederlandse Antillen en Aruba	55	71	90	132
Suriname	155	173	186	206
Turkije	186	217	239	276

Bevolking

3.40 Huishoudensprognose; huishoudens naar type en grootte, 1 januari (x 1 000)

	2010	2020	2030	2050
Totaal	7 346	7 821	8 094	8 035
Huishoudentype				
eenpersoonshuishouden	2 686	3 103	3 401	3 518
meerpersoonshuishouden	4 660	4 717	4 692	4 517
paren	4 131	4 174	4 160	3 977
eenouder	479	491	480	487
overig	49	52	53	53
Gem. huishoudensgrootte (abs.)	2,21	2,12	2,07	2,06

3.41 Huishoudensprognose; bevolking naar positie in het huishouden, 1 januari (x 1 000)

	2010	2020	2030	2050
Mannen	8 121	8 289	8 397	8 286
alleenstaand	1 254	1 473	1 624	1 686
samenwonend	4 146	4 188	4 174	3 991
thuiswonend	2 434	2 342	2 300	2 302
eenouder	77	79	73	70
in overig huishouden	140	150	155	148
wonend in instelling	70	56	70	88
Vrouwen	8 311	8 459	8 579	8 512
alleenstaand	1 432	1 631	1 777	1 832
samenwonend	4 131	4 174	4 160	3 977
thuiswonend	2 090	1 993	1 959	1 961
eenouder	402	412	406	417
in overig huishouden	133	144	150	161
wonend in instelling	122	106	127	164

4. Bouwen en wonen

Veel nieuwe woningen opgeleverd in 2007

In 2007 zijn er ruim 80 duizend nieuwe woningen opgeleverd, het hoogste aantal in bijna tien jaar. Er zijn vooral meer appartementen gereedgekomen. Het aantal huurappartementen was 15 procent hoger dan een jaar eerder, het aantal koopappartementen liefst 28 procent. Het aantal opgeleverde eengezinswoningen lag vorig jaar 5 procent hoger. Verder zijn er ook nog ruim 7 duizend woningen aan de woningvoorraad toegevoegd door verbouw en dergelijke. Daartegenover staat dat er bijna 24 duizend woningen aan de voorraad zijn onttrokken door sloop en dergelijke. Per saldo is de woningvoorraad in 2007 met bijna 64 duizend toegenomen tot 7,03 miljoen.

Het herstel van de utiliteitsbouw in 2006 zette in 2007 door. De waarde van de verleende bouwvergunningen voor bedrijfsgebouwen is met 10 procent gestegen. Vooral de waarde van kassen en bedrijfshallen was flink hoger.

Bouw boekt 10 procent meer omzet in 2007

De bouw heeft in 2007 bijna 10 procent meer omgezet. De omzet doorbrak daarmee voor het eerst de grens van 80 miljard euro. In alle branches was de omzet hoger dan een jaar eerder. De installatiebedrijven presteerden het best, met een groei van ruim 10 procent. In de grootste branche, de burgerlijke en utiliteitsbouw, groeide de omzet met 10 procent, in de grond-, water- en wegenbouw (GWW) was de omzetgroei iets meer dan 7 procent.

Bouwen en wonen

4.1 Voortgangsfasen van het bouwproces (mln euro)

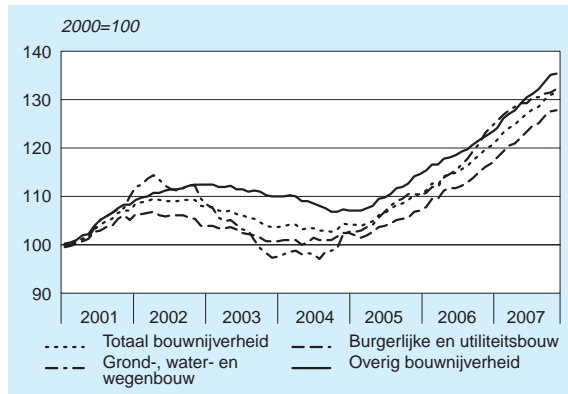
	2000	2004	2005	2006
Nieuwe orders bouwwerken	16 757	18 500	19 069	22 259
nieuwbouw	13 468	14 542	14 951	18 096
woningen	7 336	9 293	10 093	11 996
andere gebouwen	6 132	5 249	4 858	6 100
niet-nieuwbouw (verbouw/uitbreiding)	3 289	3 957	4 119	4 163
Productie	17 148	16 666	17 900	19 784
nieuwbouw	13 871	13 145	14 048	15 730
woningen	7 783	8 455	9 354	10 715
andere gebouwen	6 088	4 690	4 694	5 015
niet-nieuwbouw (verbouw/uitbreiding)	3 276	3 521	3 851	4 054
Nog te produceren (ultimo)	9 447	12 075	13 612	16 276
nieuwbouw	7 995	10 035	11 400	13 778
woningen	4 007	6 112	7 275	8 841
andere gebouwen	3 988	3 923	4 125	4 937
niet-nieuwbouw (verbouw/uitbreiding)	1 452	2 039	2 211	2 498
Gereedgekomen bouwwerken	16 132	16 335	16 553	17 565
nieuwbouw	13 043	13 024	12 829	13 836
woningen	7 558	7 786	8 407	9 531
andere gebouwen	5 485	5 238	4 422	4 305
niet-nieuwbouw (verbouw/uitbreiding)	3 089	3 311	3 724	3 729

4.2 Omzet bouwnijverheid, alle bedrijven (2000=100)

	2000	2005	2006	2007*
Totaal	100	110	120	131
SBI-indeling				
bouwrijp maken van terreinen	100	120	139	160
burgerlijke en utiliteitsbouw en				
GWW, excl. bouwrijp maken	100	108	118	128
bouwinstallaties	100	107	114	127
afwerken van gebouwen	100	130	140	152
verhuur bouwmachines met				
personeel	100	109	122	134
Alternatieve indeling				
burgerlijke en utiliteitsbouw	100	107	116	128
grond-, water- en wegebouw				
(GWW)	100	111	123	132
overig bouwnijverheid	100	114	122	135

Bouwen en wonen

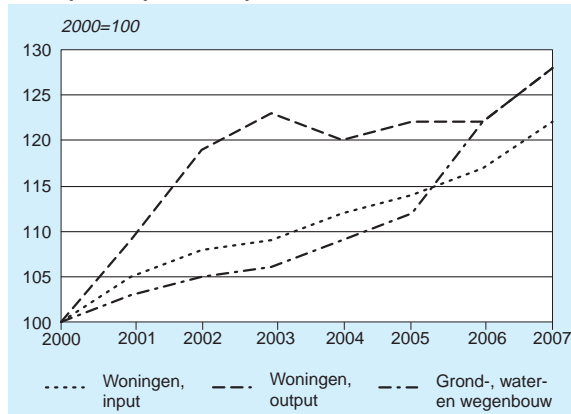
4.3 Omzetontwikkeling bouw, 12-maands voortschrijdend gemiddelde

4.4 Productieve uren burgerlijke en utiliteitsbouw (per werknemer)

	2000	2005	2006	2007
Theoretisch beschikbare uren	2 080	2 080	2 080	2 088
productieve uren	1 450	1 430	1 431	1 423
improductieve uren	630	650	649	665
vorst- en neerslagverlet	70	85	98	88
ov. improductieve uren, zoals ziekteverzuim, feestd., verlof	560	565	552	577

4.5 Prijsindexcijfers bouwnijverheid

Bouwen en wonen

4.6 Prijsindexcijfers bouwnijverheid (2000=100)

	2000	2005	2006	2007 *
Bouwkosten nieuwe woningen				
inputindex	100	114	117	122
loon	100	117	118	120
materiaal	100	112	116	123
outputindex	100	122	122	128
Grond-, water- en wegenbouw	100	112	122	128
aanleg van riolering	100	116	119	123
grondverzet	100	119	124	127
kunstwerken	100	108	113	118
spoorwegen	100	119	126	134
waterbouwkundige werken	100	119	123	129
wegen met gesloten verharding	100	104	119	124
wegen met open verharding	100	112	114	117

4.7 Woonruimtevoorraad, 1 januari (x 1 000)

	2000	2006	2007	2008
Voorraad woningen	6 590	6 912	6 967	7 030
Voorraad wooneenheden	107	112	114	117
Voorraad recreatiewoningen	87	97	99	100
Capaciteit bijzondere woongebouwen	321	346	347	347

4.8 Veranderingen in de woningvoorraad (x 1 000)

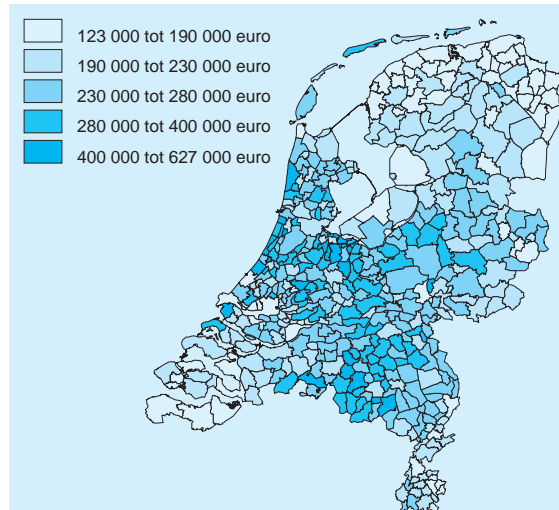
	2000	2005	2006	2007
Voorraad begin periode	6 590	6 859	6 912	6 967
Vermeerdering	75	74	80	88
nieuwbouw	71	67	72	80
huur	15	17	20	23
eigen	56	50	52	57
anderszins	3	7	7	7
huur	1	4	4	4
eigen	4	3	3	3
Vermindering (-)	14	19	22	24
huur	10	15	16	19
eigen	4	4	6	5
Saldo vermeerdering	61	55	58	64
Administratieve correcties	0	-2	-3	-1
Voorraad einde periode	6 651	6 912	6 967	7 030

Bouwen en wonen

4.9 Gemiddelde WOZ-waarde per woning (1 000 euro)

	2000	2005	2006	2007
Totaal	80	200	201	217
Groningen	59	141	142	158
Friesland	60	158	159	178
Drenthe	75	176	177	192
Overijssel	73	185	186	202
Flevoland	78	180	181	191
Gelderland	87	220	221	237
Utrecht	99	231	232	250
Noord-Holland	80	220	222	231
Zuid-Holland	77	186	187	203
Zeeland	72	158	161	180
Noord-Brabant	86	226	227	246
Limburg	83	179	180	194

4.10 Gemiddelde WOZ-waarde woningen per gemeente, 1 januari 2007

Bouwen en wonen

4.11 Bouwvergunning verleend utiliteitsbouw, nieuwbouw (mln euro)

	2000	2005	2006	2007
Totaal	5 995	4 857	6 100	6 696
Fabrieken	1 389	1 012	1 186	1 533
Hallen en Loodsen	643	355	507	610
Kantoren	1 724	714	1 017	953
Kassen	142	113	137	278
Scholen	270	515	607	602
Schuren en stallen	309	372	446	533
Winkels	126	125	113	68
Overige gebouwen	1 392	1 651	2 086	2 119

4.12 Verleende bouwvergunningen utiliteitsbouw, nieuwbouw (mln euro)

	2000	2005	2006	2007
Totaal	5 995	4 857	6 100	6 696
Groningen	168	115	319	199
Friesland	216	174	185	251
Drenthe	131	99	170	135
Overijssel	361	404	401	311
Flevoland	200	201	173	207
Gelderland	544	500	773	923
Utrecht	482	370	484	305
Noord-Holland	1 354	664	1 016	938
Zuid-Holland	1 046	1 061	1 031	1 731
Zeeland	115	113	181	120
Noord-Brabant	1 019	845	1 024	1 109
Limburg	357	311	343	464

4.13 Woningen waarvoor bouwvergunningen zijn verleend

	2000	2005	2006	2007
Totaal	78 563	83 273	96 447	87 918
Groningen	2 016	2 924	3 634	3 368
Friesland	2 806	2 891	3 679	2 658
Drenthe	2 455	2 837	3 156	1 693
Overijssel	5 451	7 073	7 859	6 234
Flevoland	4 985	2 590	2 903	2 088
Gelderland	7 383	7 394	10 311	11 463
Utrecht	7 701	7 029	7 397	5 349
Noord-Holland	11 202	14 049	16 163	16 305
Zuid-Holland	18 334	15 906	21 969	17 605
Zeeland	1 360	1 599	2 070	1 688
Noord-Brabant	10 157	13 602	11 904	14 353
Limburg	4 713	5 379	5 402	5 114

Bouwen en wonen

4.14 Nog gereed te komen woningen, 31 december

	2000	2005	2006	2007
Totaal	135 934	149 598	169 992	176 645
Groningen	3 085	3 932	4 884	5 919
Friesland	4 573	4 845	5 659	5 288
Drenthe	3 859	4 452	5 291	4 213
Overijssel	8 152	10 244	12 648	12 060
Flevoland	7 079	4 402	4 966	4 733
Gelderland	11 515	14 038	15 954	18 742
Utrecht	12 409	12 428	14 319	13 337
Noord-Holland	20 742	26 307	30 490	31 735
Zuid-Holland	35 480	32 274	37 812	39 166
Zeeland	2 934	2 976	3 264	3 364
Noord-Brabant	18 018	23 847	23 371	26 306
Limburg	8 088	9 853	11 334	11 782

4.15 Gereedgekomen woningen

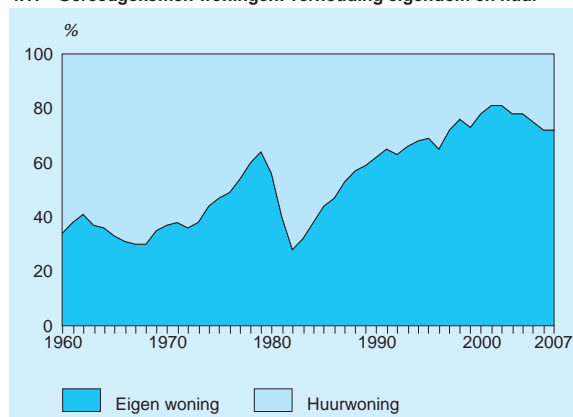
	2000	2005	2006	2007
Totaal	70 650	67 016	72 382	80 193
Groningen	1 769	2 041	2 166	2 147
Friesland	2 503	2 387	2 732	2 772
Drenthe	2 043	2 077	2 266	2 793
Overijssel	4 307	4 968	5 486	6 867
Flevoland	4 565	1 786	2 095	2 260
Gelderland	7 360	7 413	8 323	8 650
Utrecht	6 485	6 587	5 652	6 264
Noord-Holland	10 096	10 749	11 716	14 947
Zuid-Holland	14 584	15 749	15 670	16 090
Zeeland	1 845	1 676	1 686	1 489
Noord-Brabant	11 441	8 133	10 925	11 307
Limburg	3 652	3 450	3 665	4 607

4.16 Gereedgekomen woningen, enkele kenmerken (%)

	2000	2005	2006	2007
Totaal (abs.)	70 650	67 016	72 382	80 193
2 en minder kamers	5	4	7	8
3 kamers	25	25	28	28
4 kamers	54	56	51	47
5 kamers	14	13	12	14
6 en meer kamers	2	3	3	3
Eigen woningen	78	75	72	72
Huurwoningen	22	25	28	28
Eengezinshuizen	75	70	65	62
Meergezinshuizen	25	30	35	38

Bouwen en wonen

4.17 Gereedgekomen woningen: verhouding eigendom en huur

4.18 Gemiddelde bouwkosten huurwoningen (1 000 euro)

	2000	2005	2006	2007
Totaal	61	85	86	99
Groningen	65	81	90	78
Friesland	66	90	93	90
Drenthe	66	88	88	70
Overijssel	57	79	82	91
Flevoland	44	88	74	72
Gelderland	63	90	89	100
Utrecht	71	88	75	107
Noord-Holland	60	80	72	99
Zuid-Holland	61	92	95	106
Zeeland	60	84	103	115
Noord-Brabant	74	82	90	111
Limburg	56	80	99	104

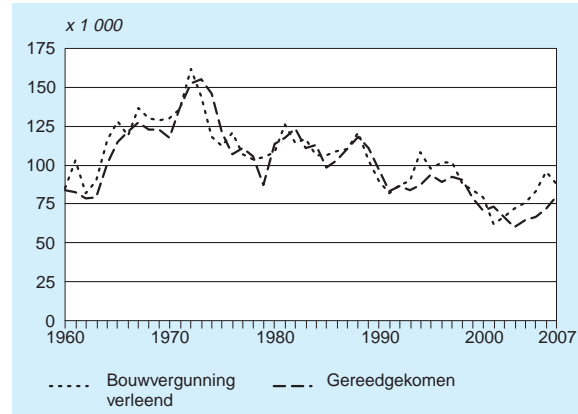
4.19 Gemiddelde bouwkosten koopwoningen (1 000 euro)

	2000	2005	2006	2007
Totaal	99	126	129	141
Groningen	110	124	130	135
Friesland	107	127	135	144
Drenthe	102	123	123	138
Overijssel	96	116	121	134
Flevoland	93	121	124	130
Gelderland	104	132	132	135
Utrecht	90	111	131	151
Noord-Holland	97	118	120	129
Zuid-Holland	89	129	126	145
Zeeland	119	147	131	162
Noord-Brabant	114	135	143	149
Limburg	102	136	142	144

Bouwen en wonen

4.20 Woningen bouwvergunning verleend en gereedgekomen

5. Financiële en zakelijke diensten

Hoge groei zakelijke dienstverlening in 2007

In de zakelijke dienstverlening zette de groei van de omzet die in 2006 plaatsvond, ook in 2007 nagenoeg onverminderd door. Ten opzichte van een jaar eerder nam de omzet van de gehele branche met 10 procent toe. Wel vlakte de groei in de loop van het jaar enigszins af. De totale toegevoegde waarde van de financiële en zakelijke dienstverlening bedroeg in 2006 ruim 88 miljard euro.

Het aandeel vrouwen varieert sterk tussen de diverse branches. Zo is van de arbeidskrachten in de financiële en juridische hoek bijna de helft een vrouw, terwijl dit aandeel in de computerservice en informatietechnologie slechts 20 procent bedraagt.

Beleggingen institutionele beleggers groeien sneller dan bbp

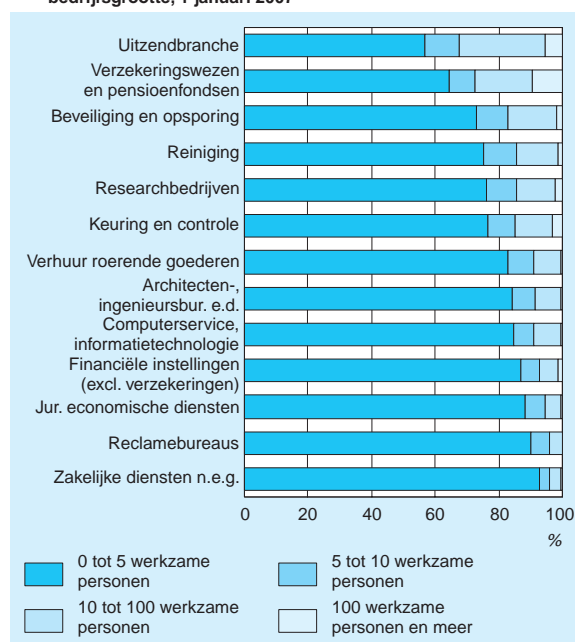
De beleggingen van institutionele beleggers zijn in 2006 met 7 procent toegenomen tot 1 149 miljard euro. Net als in 2004 en 2005 is een groot deel van de toename te danken aan koersstijgingen op de aandelenmarkt. Daardoor is het relatieve belang van aandelen in de totale beleggingen toegenomen tot 47 procent. De toename van de beleggingen van institutionele beleggers is vanaf 2003 groter dan de toename van het bruto binnenlands product (bbp). Daardoor is de omvang van de beleggingen toegenomen van 168 procent van het bbp aan het eind van 2002 naar 215 procent aan het eind van 2006.

Gevolgen zorgverzekeringswet voor schadeverzekeraars

In de cijfers over 2006 zijn voor het eerst de nieuwe zorgverzekeraars (ex-ziekenfondsen en ex-particuliere ziektekostenverzekeraars) opgenomen. Deze zijn ontstaan door de invoering van de Zorgverzekeringswet in 2006. Hierdoor zijn grote veranderingen opgetreden bij de schadeverzekeraars in de branche Ziekte en ongevallen. De basisverzekering wordt beschouwd als een sociale verzekering en niet als een schadeverzekering. De post vorderingen op de balans is met 10 miljard euro toegenomen en de voorziening voor te betalen schade is met 1 miljard euro gedaald. Ook het premie- en uitkeringenniveau is met 4 miljard euro gedaald.

Financiële en zakelijke diensten

5.1 Bedrijven in de financiële en zakelijke dienstverlening naar bedrijfsgrootte, 1 januari 2007

5.2 Werkzame personen in de financiële en zakelijke dienstverlening

	2001		2006*	
	totaal	w.o. vrouwen	totaal	w.o. vrouwen
	x 1 000	%	x 1 000	%
Financiële instellingen (excl. verzekeringen)	170	47	158	46
Verzekeringswezen en pensioenfondsen	56	39	59	42
Verhuur roerende goederen	29	28	28	29
Computerservice, informatietechnologie	135	21	139	20
Researchbedrijven	33	30	33	36
Architecten-, ingenieursbur. e.d.	107	22	111	23
Jur. economische diensten	283	46	310	45
Reclamebureaus	75	44	79	41
Uitzendbranche	412	44	457	40
Zakelijke diensten n.e.g.	253	53	264	53

Financiële en zakelijke diensten

5.3 Arbeidsvolume werkzame personen in de financiële en zakelijke dienstverlening (1 000 arbeidsjaren)

	2001	2005*	2006*
Financiële instellingen (excl. verzekeringen)	153	141	142
Verzekeringswezen en pensioenfondsen	52	49	54
Verhuur roerende goederen	24	23	23
Computerservice, informatie-technologie	126	118	128
Researchbedrijven	30	28	29
Architecten en ingenieurs	97	94	98
Jur. economische diensten	243	245	258
Reclamebureaus	53	51	54
Uitzendbranche	281	269	304
Zakelijke diensten n.e.g.	172	172	178

5.4 Bruto toegevoegde waarde (basisprijzen) in de financiële en zakelijke dienstverlening (mln euro)

	2001	2005*	2006*
Financiële instellingen (excl. verzekeringen)	13 701	19 640	15 705
Verzekeringswezen en pensioenfondsen	6 542	10 594	10 917
Verhuur roerende goederen	4 631	4 274	4 411
Computerservice, informatie-technologie	8 213	8 587	9 752
Researchbedrijven	1 693	1 983	2 019
Architecten-, ingenieursbur. e.d.	4 558	5 078	5 436
Jur. economische diensten	14 605	16 516	17 679
Reclamebureaus	2 050	2 116	2 295
Uitzendbureaus e.d.	10 120	10 642	12 585
Zakelijke dienstverlening n.e.g.	6 837	7 447	7 779

5.5 Beleggingen van institutionele beleggers (mld euro)

	2002	2004	2005	2006
Totaal	779,4	933,0	1 069,2	1 148,7
Beleggingsinstellingen	81,0	86,5	93,5	102,0
Pensioenfondsen	432,9	543,4	632,1	687,8
Verzekeraars	258,6	294,6	332,8	349,6
Niet onder toezicht staande verzekeringinstellingen	6,9	8,5	10,9	9,4

Financiële en zakelijke diensten

5.6 Gecombineerde balansgegevens van financiële instellingen (mld euro)

	2000	2004	2005	2006
Activa	2 231	2 933	3 398	3 697
monetair goud	9	8	10	10
vordering op internationale monetaire instellingen	2	2	1	1
chartaal en giraal geld	49	68	95	168
deposito's	182	312	374	394
obligaties	386	567	632	660
aandelen	397	388	483	547
waardepapieren op korte termijn	10	19	20	18
deelnemingen	133	165	209	228
leningen op korte termijn	193	246	281	310
leningen op lange termijn	400	497	543	579
hypotheken	297	447	500	546
vaste eigendommen	73	66	67	71
transitoria	75	133	164	148
overige activa	26	15	18	16
Passiva	2 231	2 933	3 398	3 697
chartaal geld	17	22	23	24
giraal geld	182	227	253	299
deposito's	352	543	611	711
spaartegoeden	137	198	211	222
obligaties	189	382	482	546
aandelen en deelnemingen	426	335	403	437
waardepapieren op korte termijn	21	37	32	34
leningen op korte termijn	55	87	122	106
leningen op lange termijn	138	174	195	200
transitoria	82	175	208	201
reserves en voorzieningen	632	754	860	917

5.7 Structuurgegevens van kredietinstellingen

	2000	2004	2005	2006
Demografie				
Ondernemingen totaal	87	89	91	89
bijkantoren van buitenlandse kredietinstellingen	10	7	6	5
coöperatieve banken	1	1	1	1
vennootschappen	76	81	84	83
Lokale eenheden	6 152	4 353	4 226	4 309
Gelduitgifte-automaten	6 921	7 889	7 446	8 235*
Werkgelegenheid				
Werkzame personen	140 400	129 036	126 362	125 135
mannen	73 008	67 099	65 708	65 070
vrouwen	67 392	61 937	60 654	60 065
Werknemers in VTE	127 636	116 249	113 840	112 734

Financiële en zakelijke diensten

5.8 Resultatenrekening van kredietinstellingen (mln euro)

	2000	2004	2005	2006
Baten	67 241	65 373	81 976	87 352
rente en soortgelijke baten	54 689	50 571	61 644	62 829
opbrengsten waardepapieren	3 767	5 622	5 468	7 569
provisie (2000=netto)	5 200	5 586	5 967	6 514
resultaat financiële transacties	1 839	1 265	2 627	2 676
overige baten	1 746	2 329	6 270	7 764
Lasten	67 242	65 373	81 976	87 354
rente en soortgelijke lasten	41 975	33 913	45 270	48 270
provisie (2000=netto)	0	775	838	929
alg.en administratieve uitgaven	13 737	16 049	18 627	21 191
overige bedrijfslasten	14	158	128	83
waardeveranderingen van vorderingen en toevoegingen/onttrekkingen	591	1 420	1 090	972
overige waardeveranderingen	1 184	1 136	866	668
resultaat uit gewone activiteiten	9 741	11 922	15 157	15 241
buitengewone baten en lasten	-714	-1	0	0
belastingen	1 153	1 839	1 935	1 466
winst/verlies boekjaar	7 874	10 082	13 222	13 775

5.9 Balansgegevens van kredietinstellingen

	2000	2004	2005	2006
Aantal instellingen	87	89	91	89
Balanstotaal				
minder dan 100 mln euro	23	24	22	17
100 tot 1 000 mln euro	31	32	34	32
1 000 tot 10 000 mln euro	23	21	24	29
10 000 tot 100 000 mln euro	7	8	7	7
100 000 mln euro en meer	3	4	4	4
Financiële gegevens (mld euro)				
Balanstotaal	1 019	1 469	1 752	1 968
Kredieten	588	839	946	1 046
Toevertrouwde middelen	419	562	615	696
Totaal kapitaal en reserves	81	106	127	138

5.10 Brancheresultaten van schadeverzekeraars (mln euro)

	2000	2004	2005	2006*
Technisch resultaat (totaal)	194	1 925	2 467	2 001
Brand e.a. schade	79	428	462	392
Motorrijtuigen	-23	304	456	591
Ongevallen en ziekte	14	1 110	1 194	670
Zee, transport en luchtvaart	-12	54	94	79
Overig	136	29	260	268

Financiële en zakelijke diensten

5.11 Beleggingen en vorderingen van schadeverzekeraars (mln euro)

	2000	2004	2005	2006*
Totaal	35 287	41 129	46 326	59 803
Immateriële activa	15	109	207	193
Terreinen	385	420	412	459
Beleggingen in groepsmaatschappijen	1 760	2 118	2 342	3 001
Aandelen	8 036	4 854	6 501	7 591
Obligaties	14 723	21 309	23 653	23 094
Hypotheken	426	550	453	219
Andere leningen	2 190	1 202	982	1 016
Deposito's bij kredietinstel.	526	1 212	1 384	908
Andere financiële beleggingen	599	1 229	1 425	3 769
Depots bij verzekeraars	107	145	166	102
Vorderingen en overige activa	6 520	7 981	8 800	19 451

5.12 Beleggingen en vorderingen van levensverzekeraars (mln euro)

	2000	2004	2005	2006*
Totaal	241 314	264 579	302 029	307 158
Immateriële activa	19	14	139	192
Terreinen	12 434	13 238	12 090	13 407
Beleggingen in groeps- maatschappijen	5 557	3 692	6 407	6 596
Aandelen	35 816	21 190	22 018	34 202
Obligaties	43 456	83 152	91 233	90 127
Belangen in beleggingspools	566	474	430	431
Hypotheken	28 247	23 617	24 374	22 651
Andere leningen	25 215	15 532	13 200	11 759
Deposito's bij kred.instel.	3 741	3 051	3 343	3 712
Andere financiële beleggingen	4 969	5 162	16 738	9 394
Depots bij verzekeraars	344	473	489	498
Beleggingen voor risico van polishouders	65 463	82 755	95 972	100 032
Vorderingen en overige activa	15 487	12 229	15 596	14 157

5.13 Technische rekening levensverzekeraars (mln euro)

	2000	2004	2005	2006*
Baten	37 290	37 988	51 222	43 955
verdiende premies eigen rekening	22 426	24 466	24 161	25 122
opbrengsten uit beleggingen	13 280	10 336	17 751	14 167
Lasten (-)	35 632	36 115	48 512	41 093
uitkeringen eigen rekening (e.r.)	14 109	17 588	16 740	20 500
wijziging ov. techn. voorz. e.r. winstdeling, kortingen en bedrijfs- kosten	11 108	8 700	19 390	9 690
overige techn. lasten e.r.	5 585	5 452	6 953	5 509
	710	1 993	2 258	1 638
Resultaat technische rekening	1 658	1 872	2 710	2 863

Financiële en zakelijke diensten

5.14 Balans pensioenfondsen, bedrijfseconomische opstelling (mld euro)

	2000	2004	2005	2006*
Activa	498	554	641	750
onroerende zaken	24	21	21	19
hypotheken	14	14	13	13
aandelen	217	237	287	315
obligaties	168	220	252	268
leningen op schuldbekentenis	31	10	8	7
niet-gecons. Deelnemingen	15	27	34	42
deposito's en liquide middelen	6	14	14	29
premiereserve herverzekeringen	14	3	4	3
overige vorderingen	9	8	8	55
Passiva	498	554	641	750
stichtingskapitaal en reserves	113	84	119	173
voorziening pensioenverplichtingen	376	454	504	502
leningen	1	1	1	1
overige schulden	9	15	17	75

5.15 Resultatenrekening pensioenfondsen, bedrijfseconomische opstelling (mld euro)

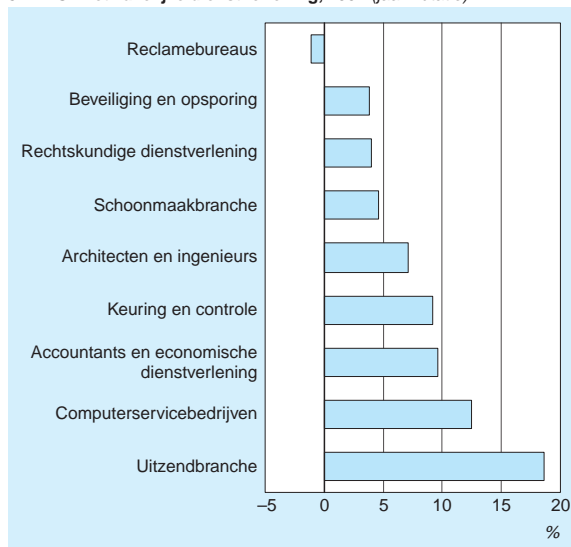
	2000	2004	2005	2006*
Baten	26	75	105	79
premies eigen rekening	10	22	25	24
beleggingsopbrengsten	12	50	76	51
overige baten	4	3	4	5
Lasten	26	75	105	79
vermeerdering voorzieningen				
pensioenverplichtingen e.r.	23	-16	52	1
uitkeringen en afkopen e.r.	12	17	18	19
andere en overige lasten	-10	74	35	58

5.16 Omzetindices in de zakelijke dienstverlening (2000=100)

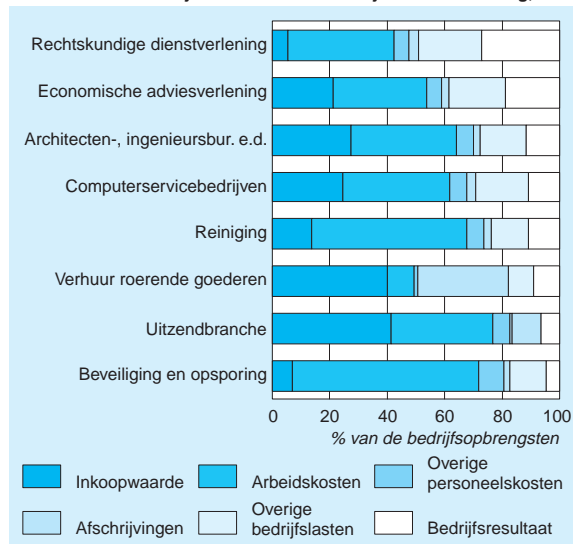
	2005	2006	2007*
Computerservice, informatie-technologie	114	128	144
Accountants, economische adviesverlening	103	113	124
Architecten-, ingenieursbur. e.d.	114	124	133
Beveiliging en opsporing	168	183	190
Keuring en controle	134	151	165
Rechtskundige dienstverlening	123	130	135
Reclamebureaus	94	94	93
Reiniging	121	129	135
Uitzendbranche	114	139	166
Zakelijke diensten n.e.g.	98	102	112

Financiële en zakelijke diensten

5.17 Omzet zakelijke dienstverlening, 2007 (jaarmutatie)

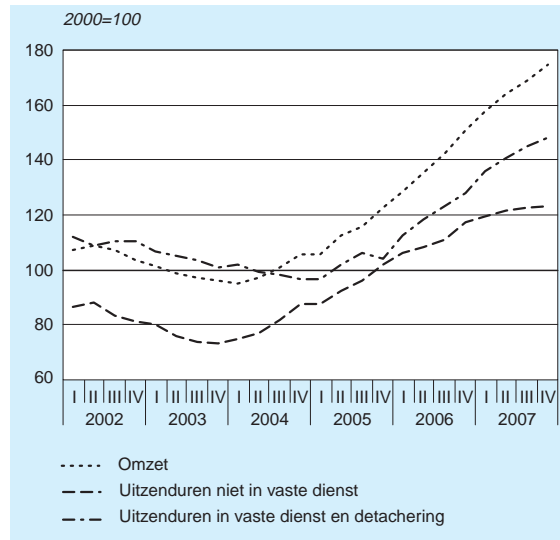

5.18 Kosten en bedrijfsresultaat in de zakelijke dienstverlening, 2005

Financiële en zakelijke diensten

5.19 Kerngegevens uitzendbranche, seizoengecorrigeerd

6. Gezondheid en welzijn

Steeds minder mensen in ziekenhuis voor hartinfarct

In 2005 zijn 12 mensen per 10 duizend inwoners in het ziekenhuis opgenomen vanwege een acuut hartinfarct. Dat is 17 procent minder dan in 2000. De daling was bij mannen (19 procent) sterker dan bij vrouwen (13 procent). Dat steeds minder mensen in het ziekenhuis terechtkomen voor een acuut hartinfarct hangt mogelijk samen met een afnemend aandeel personen met een te hoog cholesterolgehalte. Dit komt onder andere door een toenemend gebruik van cholesterolverlagende medicijnen. Maar ook veranderingen in leefstijl, zoals minder roken bij mannen en minder inname van transvetzuren, kunnen zorgen voor minder acute hartinfarcten.

Het totaal aantal personen met een of meer ziekenhuisopnamen per 10 duizend inwoners, voor welke aandoening dan ook, nam van 2000–2005 juist wel toe. Dat steeg met 19 procent. Deze stijging deed zich vooral voor vanaf 2001, toen er extra geld beschikbaar kwam voor het wegwerken van wachtlijsten.

Ongeveer 241 duizend mensen onverzekerd tegen ziektekosten

Op 1 mei 2006 waren er ongeveer 241 duizend mensen niet verzekerd tegen ziektekosten. Dit is 1,5 procent van de Nederlandse bevolking. Onder de niet-verzekerden waren ongeveer 40 duizend kinderen. Deze onverzekerde kinderen kwamen vooral uit gezinnen waarvan ook de ouders onverzekerd waren. Ongeveer de helft van de niet-verzekerden waren twintigers en dertigers. Verder waren mannen iets vaker onverzekerd tegen ziektekosten dan vrouwen. Van alle onverzekerden was 57 procent man.

Uitgaven aan zorg in 2006 ruim 5 procent hoger

In 2006 bedroegen de uitgaven aan de gezondheids- en welzijnzorg 72,2 miljard euro. Dat is 5,4 procent meer dan in 2005. De stijging is toe te schrijven aan meer geleverde zorg, toegenomen loonkosten van de zorginstellingen, hogere tarieven van de vrije beroepsbeoefenaren en een nieuw financieringssysteem bij huisartsen. Na enkele jaren met een afvallende stijging groeide het volume van de zorg in 2006 weer iets sterker.

Gezondheid en welzijn

6.1 Gezondheid en functionele beperkingen (%)

	2001	2005	2006	2007
Ervaren gezondheid, ≥ 0 jaar				
zeer goed	25,3	25,5	26,1	26,2
goed	55,5	54,4	54,8	55,0
gaat wel	15,7	16,2	15,3	15,0
(zeer) slecht	3,6	3,9	3,8	3,8
Psychische gezondheid, ≥ 12 jaar; in afgelopen vier weken:				
erg zenuwachtig	5,9	5,2	5,2	5,1
minder gelukkig	16,4	16,9	15,7	15,4
minder kalm en rustig	18,2	17,1	15,7	16,4
neerslachtig en somber	5,6	5,6	5,5	5,2
zat in de put	3,5	3,5	3,3	3,2
Functionele beperkingen, ≥ 12 jaar; ernstige problemen met:				
bewegen	7,4	8,1	7,6	8,1
horen	2,6	3,0	2,5	2,9
zien	3,5	5,0	4,7	4,4

6.2 Langdurige aandoeningen (% van totale bevolking)

	2001	2005	2006	2007
Aandoening elleboog/pols	5,8	5,5	5,1	5,0
Aandoening nek/schouder	8,1	9,2	8,5	8,5
Astma/cara	7,0	8,2	7,6	7,2
Beroerte	1,2	1,9	1,9	2,0
Darmstoornis	2,5	2,7	2,7	2,9
Duizelig	2,4	2,6	3,0	2,2
Eczeem	4,5	4,7	4,2	4,4
Gewrichtsontsteking	3,3	4,0	3,8	3,7
Gewrichtsslijtage	8,2	9,7	9,6	9,9
Hartaandoening	1,2	1,4	1,5	1,9
Hartinfarct	2,0	2,3	2,2	2,2
Hoge bloeddruk	8,6	11,1	11,8	12,0
Incontinentie	3,6	3,7	3,4	3,8
Kanker	3,5	4,7	4,4	4,7
Migraine	14,2	12,6	12,1	11,5
Psoriasis	1,5	1,8	1,7	1,5
Rugaandoening	8,1	9,2	8,8	8,1
Suikerziekte	2,8	3,4	3,6	3,9
Vernauwing bloedvaten	1,5	1,7	1,9	1,4
Andere langdurige aandoening	7,9	7,5	7,9	8,1

6.3 Roken en alcohol, 12 jaar en ouder

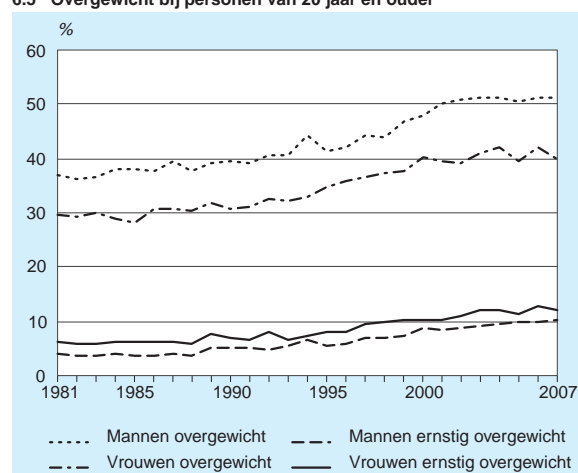
	2001	2005	2006	2007
Rokers (%)	33,3	29,5	29,6	27,9
Zware rokers (%)	9,8	7,7	7,2	6,7
Rokers: sigaretten per dag	12,4	11,7	11,4	11,3
Drinkt nooit alcohol (%)	18,2	18,6	19,0	18,9
Zware drinkers (%)	13,6	10,8	11,3	10,7
Drinkers: glazen per dag	1,5	1,4	1,4	1,3

Gezondheid en welzijn

6.4 Lichamelijke activiteit, 12 jaar en ouder

	2001	2005	2006	2007
Voldoet aan norm gezond bewegen (%)	52	55	55	56
Activiteit (minuten per week)				
huishoudelijk werk	680	649	642	625
sport	130	138	137	139
vrije tijd (bijv. wandelen, fietsen en tuinieren)	413	426	416	416
werkzaamheden op werk/school	934	885	888	887
woon-werk/school-verkeer	54	55	58	59

6.5 Overgewicht bij personen van 20 jaar en ouder

6.6 Borstvoeding (%)

	1998/ 2000	2001/ 2003	2005/ 2007
Bij de geboorte	69	75	77
Op leeftijd van 6 weken	57	61	63
Op leeftijd van 3 maanden	45	51	52
Op leeftijd van 6 maanden	24	27	31

Gezondheid en welzijn

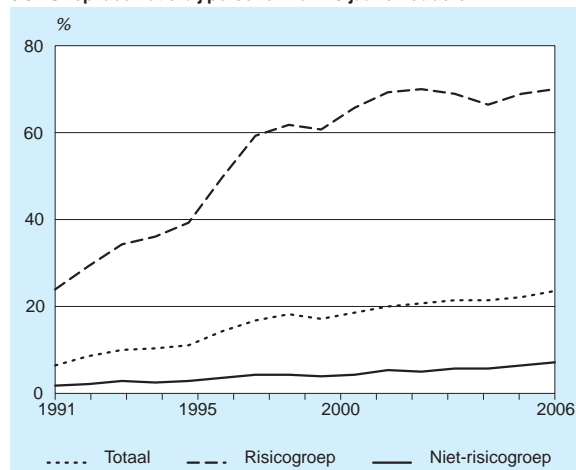
6.7 Plaats van bevalling (%)

	1998/ 2000	2001/ 2003	2005/ 2007
Tuis	34	32	29
Ziekenhuis	66	68	70
Elders	0	0	0

6.8 Vrouwen en preventie (%)

	2001	2005	2006	2007
16 tot 50 jaar: Gebruikt anticonceptiepil	43	40	37	38
20 jaar en ouder: Uitstrijkje in afgelopen 5 jaar	61	60	59	59
30 jaar en ouder: Mammografie in afgelopen 2 jaar	44	46	46	48

6.9 Griepvaccinatie bij personen van 16 jaar en ouderer

Gezondheid en welzijn

6.10 Medische consumptie van de Nederlandse bevolking

	2000	2005	2006	2007
Contact met huisarts				
Gemiddeld aantal contacten	4,1	3,6	3,6	3,8
Personen met contact (%)	75,6	73,1	72,6	72,0
Wijze van contact met huisarts (%)				
bij de huisarts	81,8	84,8	85,0	83,2
huisbezoek	5,2	4,0	4,0	3,3
telefonisch	12,5	10,1	10,2	12,6
anders	0,5	1,0	0,8	0,9
Contact met specialist				
Gemiddeld aantal contacten	1,8	1,8	2,0	1,8
Personen met contact (%)	38,0	40,0	40,2	41,0
Plaats van contact (%)				
in (polikliniek van) ziekenhuis	90,2	89,3	90,7	91,4
anders	9,8	10,7	9,3	8,6
Contact met tandarts				
Gemiddeld aantal contacten	2,4	2,3	2,2	1,9
Personen met contact (%)	78,2	77,9	78,1	77,7
Reden van contact (%)				
pijn	11,6	13,4	12,5	12,2
controle	63,2	61,8	61,5	62,2
behandeling na controle	11,1	12,1	13,9	13,5
(langlopende) behandeling	14,1	12,7	12,1	12,0
Contact met fysiotherapeut				
Gemiddeld aantal contacten	2,9	2,9	2,9	3,3
Personen met contact (%)	16,2	16,8	17,8	18,8
Alternatieve genezer(s)				
Personen met contact (%)	5,9	6,5	6,3	7,0
Riagg; 4 jaar en ouder				
Personen met contact (%)	1,4	1,7	1,5	1,2
Medicijngebruik				
Op recept in 14 dagen (%)	33,8	37,1	37,5	38,5
Zonder recept in 14 dagen (%)	34,5	39,0	39,9	39,0

6.11 Levensverwachting (jaren)

	Mannen		Vrouwen	
	2001/ 2003	2004/ 2006	2001/ 2003	2004/ 2006
Bij geboorte	76,1	77,4	81,0	82,1
levensjaren				
in als goed ervaren gezondheid	62,1	62,9	61,7	62,2
zonder lichamelijke beperkingen	69,1	69,9	68,7	68,3
zonder chronische ziekten	48,2	47,7	41,8	42,2
Op 65-jarige leeftijd	15,6	16,6	19,5	20,4
levensjaren				
in als goed ervaren gezondheid	9,5	10,0	10,6	10,7
zonder lichamelijke beperkingen	11,4	12,0	11,1	11,1
zonder chronische ziekten	4,8	4,4	4,4	3,7

Gezondheid en welzijn

6.12 Overleden mannen naar doodsoorzaak (x 1 000)

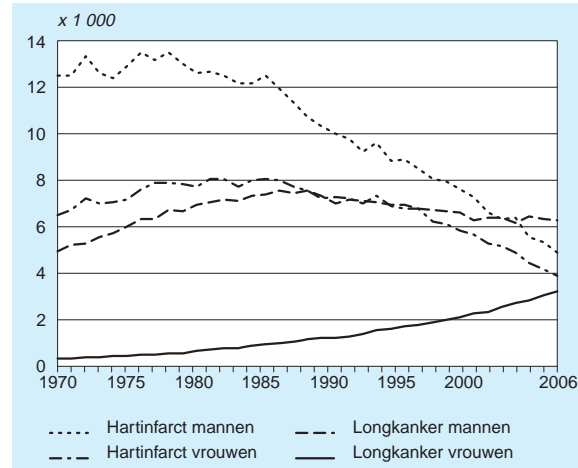
	2000	2004	2005	2006
Totaal	69	66	66	65
Endocriene-, voedings- en stofwisselingsziekten	2	2	2	2
Kwaadaardige nieuwvormingen w.o.	21	21	21	21
luchtpijp(vertakkingen) en long	6	6	6	6
prostaata	2	2	2	2
Psychische stoornissen	1	2	2	2
Ziekten van ademhalingsorganen	8	7	7	7
Ziekten van hart en vaatstelsel w.o.	24	21	21	20
acuut hartinfarct	7	6	5	5
hersenvaatletsels	5	4	4	4
Ziekten van spijsverteringsorganen	2	2	2	2
Niet-natuurlijke doodsoorzaken w.o.	3	3	3	3
wegverkeersongevallen	1	1	1	1
zelfdoding	1	1	1	1
Overige doodsoorzaken	8	8	8	8

6.13 Overleden vrouwen naar doodsoorzaak (x 1 000)

	2000	2004	2005	2006
Totaal	72	70	70	70
Endocriene-, voedings- en stofwisselingsziekten	3	3	3	2
Kwaadaardige nieuwvormingen w.o.	17	18	18	18
borst	3	3	3	3
luchtpijp(vertakkingen) en long	2	3	3	3
Psychische stoornissen	4	5	5	5
Ziekten van ademhalingsorganen	7	6	7	7
Ziekten van hart en vaatstelsel w.o.	26	23	23	22
acuut hartinfarct	6	4	4	4
hersenvaatletsels	7	7	6	6
Ziekten van de spijsverteringsorganen	3	3	3	3
Niet-natuurlijke doodsoorzaken w.o.	2	2	2	2
wegverkeersongevallen	0	0	0	0
zelfdoding	1	0	0	0
Overige doodsoorzaken	11	10	9	11

Gezondheid en welzijn

6.14 Sterfte door longkanker en hartinfarct

6.15 Mannen met één of meer ziekenhuisopnamen voor enkele diagnoses, gestandaardiseerd voor leeftijd (per 10 000 inwoners)

	2000	2004	2005
Diagnosen totaal	870,6	992,6	1 014,8
w.o.			
aandoeningen van de perinatale periode	39,8	44,1	44,9
kwaadaardige nieuwvormingen	48,8	54,8	56,4
w.o.			
van huid	2,8	4,8	5,9
van luchtpijp(-vertakkingen) en long	8,2	8,1	7,8
van prostaat	5,2	6,9	7,0
ongevallen	80,5	87,8	89,1
ziekten van de ademhalingsorganen	97,7	100,2	104,9
ziekten van hart- en vaatstelsel	137,2	148,0	150,4
w.o.			
acuut hartinfarct	19,9	16,7	16,0
hersenvaatletsels	16,9	19,9	21,3
ziekten van spieren, beenderen en bindweefsel	109,0	128,0	131,7
ziekten van de spijsverteringsorganen	101,1	117,4	120,0
ziekten van urinewegen en geslachtsorganen	53,6	59,5	57,7

Bron: Prismant en CBS.

Gezondheid en welzijn

6.16 Vrouwen met één of meer ziekenhuisopnamen voor enkele diagnoses, gestandaardiseerd voor leeftijd

(per 10 000 inwoners)

	2000	2004	2005
Diagnosen totaal	1 066,6	1 249,2	1 285,3
w.o.			
aandoeningen van de perinatale periode	33,8	37,4	38,4
kwaadaardige nieuwvormingen	50,8	57,4	59,1
w.o.			
van borst	14,8	15,8	15,8
van huid	2,6	4,6	5,8
van luchtpijp(-vertakkingen) en long	3,1	4,0	4,3
ongevallen	78,0	88,2	89,5
ziekten van de ademhalingsorganen	78,7	84,3	88,9
ziekten van hart- en vaatstelsel	108,9	124,6	128,3
w.o.			
acuut hartinfarct	9,4	8,6	8,2
hersenvaatsletsels	16,2	19,5	21,2
ziekten van spieren, beenderen en bindweefsel	120,1	148,6	155,6
ziekten van de spijsverteringsorganen	83,8	103,2	108,3
ziekten van urinewegen en geslachtsorganen	86,8	101,1	103,5

Bron: Prismant en CBS.

6.17 Kerncijfers zorg (mln euro)

	2000	2004	2005	2006
Financieringsbronnen	46 967	65 552	68 483	72 203
overheid en soc. verzekeringen	33 157	45 314	47 294	58 224
particuliere zorgverzekeringen	5 705	8 668	9 167	2 900
overige financieringsbronnen	8 104	11 570	12 023	11 079
Uitgaven	46 967	65 552	68 483	72 203
beleids- en beheersorganisaties	1 684	2 141	2 291	2 390
gezondheidszorg	26 874	37 795	39 778	42 497
welzijnszorg	18 408	25 616	26 414	27 316
Uitgaven per hoofd van de bevolking (euro)	2 949	4 026	4 196	4 417
Uitgaven (in % van het bbp)	11	13	14	14

6.18 Indexcijfers uitgaven zorg (1998=100)

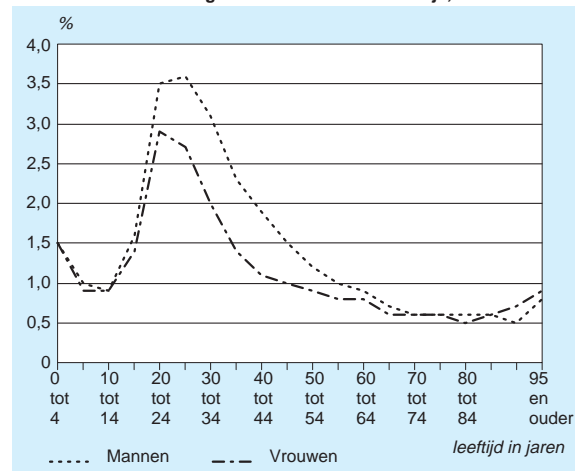
	2000	2004	2005	2006
Gezondheidszorg	114	160	169	180
Welzijnszorg	118	164	169	175
Per hoofd van de bevolking	113	155	161	170
Totaal gecorrigeerd voor prijsveranderingen	106	129	132	136

Gezondheid en welzijn

6.19 Uitgaven aan zorg naar actoren (mln euro)

	2000	2004	2005	2006
Totaal	46 967	65 552	68 483	72 203
Beleid en beheer	1 684	2 141	2 291	2 390
Geestelijke gezondheidszorg	2 572	3 748	4 048	4 182
Gehandicaptenzorg	3 994	6 061	6 361	6 617
Genees- en hulpmiddelen	5 859	7 691	7 961	8 385
Ouderenzorg	8 673	12 337	12 660	13 266
Praktijken van (para-)medici	3 731	5 002	5 049	5 615
Ziekenhuizen, specialistenpraktijken	11 261	16 364	17 580	18 972
Overig	9 193	12 208	12 533	12 776

6.20 Onverzekerden tegen ziektekosten naar leeftijd, 1 mei 2006

7. Handel en horeca

Opnieuw omzetstijging detailhandel

In 2007 was de omzet in de detailhandel 3,7 procent hoger dan een jaar eerder. Daarmee nam de omzet voor het tweede achtereenvolgende jaar toe. De stijging is wel wat afgevlakt. In 2006 kwam de omzet in de detailhandel nog 5,3 procent hoger uit. De omzetstijging in 2007 is vooral toe te schrijven aan een groter omzetvolume. De afzet was 2,4 procent hoger dan een jaar eerder, terwijl de afzetprijzen 1,3 procent hoger waren. De postorderbedrijven en bedrijven die via internet verkopen, behaalden de grootste omzetstijging. Hun omzet was 10 procent hoger dan in 2006.

Omzetstijging food vooral door supermarkten

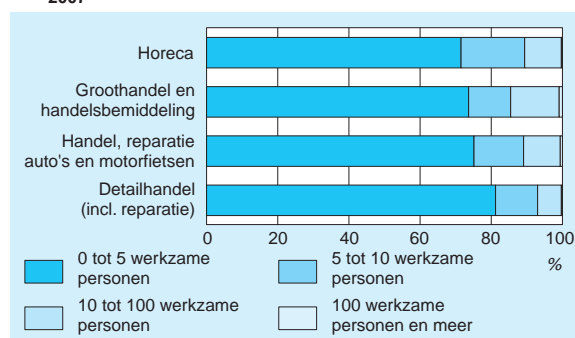
Zowel de food als de non-food behaalde in 2007 een omzetstijging van 3,7 procent. In de foodsector is de toename vrijwel geheel toe te schrijven aan de supermarkten. Hun omzet was ruim 4 procent hoger dan het jaar ervoor. De omzet van de speciaalzaken bleef ongeveer gelijk. In de non-foodsector realiseerden de winkels in bovenkleding en consumentenelektronica de hoogste omzetstijging. Beide branches hebben ongeveer 5 procent meer omgezet dan in 2006. Ook in de overige branches nam de omzet toe of was deze ongeveer gelijk aan die in het jaar ervoor. In de laatste maanden van 2007 vlakke de omzetgroei van de non-foodsector duidelijk af.

Omzetstijging horeca even hoog als in 2006

In 2007 was de omzet van de horeca opnieuw flink hoger dan een jaar eerder. Net als in 2006 bedroeg de toename 5 procent. Het volume van de omzet was bijna 2 procent hoger, terwijl de verkochte artikelen gemiddeld 3,3 procent duurder waren. De hotels realiseerden de hoogste omzetstijging. De cafés daarentegen deden het slechter dan de overige horecabranches. De afzet daalde zelfs met 1,5 procent. Omdat de afzetprijzen met 3,5 procent toenamen, realiseerden de cafés in 2007 toch nog een bescheiden omzetstijging van 1,8 procent. De omzetgroei van de horeca is in de laatste twee kwartalen van 2007 flink teruggelopen. Vooral de cafetaria's moesten inleveren. Terwijl de omzet in de eerste twee kwartalen nog met 11 procent toenam, resulteerde voor de cafetaria's in de tweede helft van het jaar nog slechts een omzetstijging van 1 procent.

Handel en horeca

7.1 Bedrijven in de handel en horeca naar bedrijfsgrootte, 1 januari 2007*

7.2 Arbeidsvolume werkzame personen in de handel en horeca (1 000 arbeidsjaren)

	2000	2004	2005*	2006*
Totaal	1 264	1 238	1 227	1 246
Detailhandel (incl. reparatie)	480	484	482	489
Groothandel	447	428	421	429
Handel, reparatie auto's en motorfietsen	135	133	132	132
Horeca	201	193	192	196

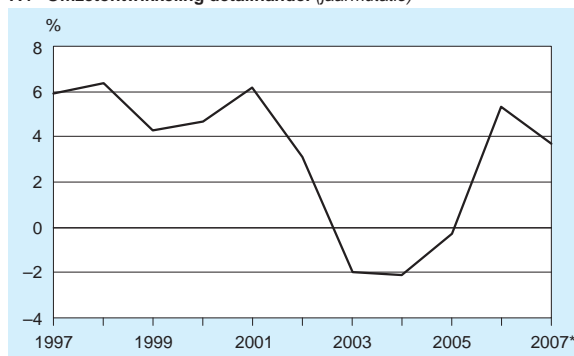
7.3 Werkzame personen in de handel en horeca

	2000		2006*	
	totaal	w.o. vrouwen	totaal	w.o. vrouwen
	x 1 000	%	x 1 000	%
Totaal	1 669	46	1 689	45
Detailhandel (incl. reparatie)	721	61	744	58
Groothandel	499	29	485	30
Handel, reparatie auto's en motorfietsen	152	18	156	20
Horeca	297	51	304	51

Handel en horeca

7.4 Omzetontwikkeling detailhandel (jaarmutatatie)

7.5 Omzetontwikkeling detailhandel, excl. apotheken en reparatiebedrijven (jaarmutatatie in %)

	2001	2005	2006	2007*
Omzet totaal	6,2	-0,3	5,3	3,7
prijs	4,5	-0,9	0,8	1,3
volume	1,6	0,7	4,5	2,4
Omzet in winkel	5,9	-0,2	5,3	3,8
prijs	4,5	-0,9	0,8	1,3
volume	1,4	0,7	4,5	2,5
omzet voedings- en genotmiddelen	6,6	-0,5	3,7	3,7
prijs	6,7	-0,6	1,3	1,3
volume	-0,1	0,1	2,3	2,3
omzet non-foodartikelen	5,5	-0,1	6,2	3,7
prijs	3,2	-1,1	0,4	1,3
volume	2,3	1,1	5,8	2,4
Omzet niet in winkel	13,1	-1,3	6,7	4,0

7.6 Omzetontwikkeling voedings- en genotmiddelenwinkels (jaarmutatatie in %)

	2001	2005	2006	2007*
Totaal	6,6	-0,5	3,7	3,7
Supermarkten e.d.	7,3	-0,4	4,0	4,4
Winkels gespecialiseerd in voedings- en genotmiddelen	3,4	-0,7	2,2	0,3
in aardappelen, groenten en fruit	-1,9	-1,5	7,6	-1,5
in dranken	6,8	-4,6	-2,8	-0,7
in tabaksproducten	2,9	.	.	.
in vis	1,2	-0,6	.	.
in vlees, wild, gevogelte	3,9	-2,3	-0,1	-3,3
in overige foodzaken	3,3	.	.	.

Handel en horeca

7.7 Omzetontwikkeling non-foodwinkels (jaarmutatie in %)

	2001	2005	2006	2007*
Totaal	5,5	-0,1	6,2	3,7
w.o.				
doe-het-zelfzaken	7,2	-0,6	6,7	1,7
w.o.				
bouwmarkten	7,8	1,1	6,4	2,2
in bovenkleding	4,7	2,0	7,0	5,3
in consumentenelectronica	5,8	-2,8	7,8	5,0
in drogisterij-artikelen	8,6	-2,5	2,4	0,4
in huishoudelijke artikelen	3,7	-4,5	.	.
in woninginrichtingsartikelen	6,0	-0,2	7,9	2,8
textielsupermarkten	2,7	0,7	3,7	0,3

7.8 Omzetontwikkeling detailhandel niet in winkel (jaarmutatie in %)

	2001	2005	2006	2007*
Totaal	13,1	-1,3	6,7	4,0
Markt- en straathandel	.	-5,8	1,7	.
Postorder en internet	22,4	4,1	12,2	10,0

7.9 Omzetontwikkeling handel en reparatie auto's en motorfietsen (jaarmutatie in %)

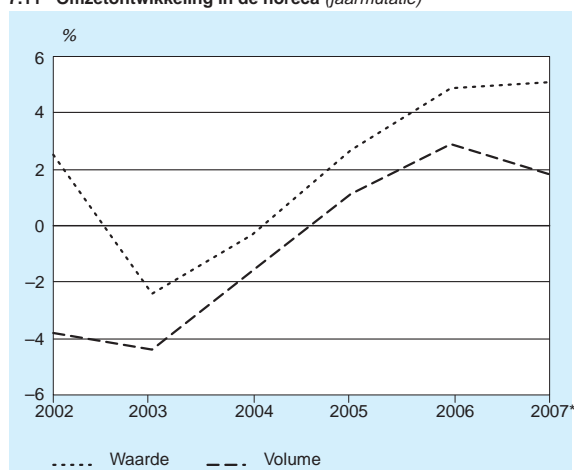
	2004	2005	2006	2007*
Autoservicebedrijven	0,8	2,5	4,3	3,9
Benzineservicestations	5,5	10,5	6,9	2,9
Handel en reparatie van bedrijfs- auto's	0,9	3,7	17,5	8,9
Handel en reparatie van motor- fietsen	-0,6	-3,9	1,4	0,5
Handel en reparatie van personen- auto's	-0,7	-1,8	3,4	3,4
Importeurs personenauto's	-0,6	0,6	5,7	3,4

7.10 Omzet-, prijs- en volume-ontwikkelingen benzineservicestations (jaarmutatie in %)

	2004	2005	2006	2007*
Omzet	5,5	10,5	6,9	2,9
prijs	8,3	9,1	4,3	2,8
volume	-2,6	1,3	2,4	0,1

Handel en horeca

7.11 Omzetontwikkeling in de horeca (jaarmutatatie)

7.12 Omzet-, prijs- en volume-ontwikkelingen horeca (jaarmutatatie in %)

	2001	2005	2006	2007*
Omzet				
Hotels, eetgelegenheden, cafés	4,1	2,7	4,9	5,1
cafés e.d.	4,8	2,3	3,8	1,8
cafeteria's, lunchrooms, snackbars	3,5	1,3	3,7	5,8
hotels, pensions, conferentie-oorden	2,8	3,2	6,1	6,9
restaurants	4,5	3,6	5,6	5,6
Prijs				
Hotels, eetgelegenheden, cafés	6,4	1,7	2,0	3,3
w.o.				
cafés e.d.	7,9	2,0	2,0	3,5
cafeteria's, lunchrooms, snackbars	5,5	1,9	1,9	3,9
restaurants	5,0	1,9	1,9	2,7
Volume				
Hotels, eetgelegenheden, cafés	-2,2	1,1	2,9	1,8
w.o.				
cafés e.d.	-2,9	0,3	1,8	-1,6
cafeteria's, lunchrooms, snackbars	-1,9	-0,5	1,8	1,8
restaurants	-0,4	1,7	3,6	2,8

8. Industrie en energie

Opnieuw meer omzet en productie in de industrie

De industrie heeft in 2007 een aanzienlijke bijdrage geleverd aan de groei van de Nederlandse economie. Net als 2006 was 2007 een goed jaar voor de industrie. De omzet en de productie groeiden met respectievelijk 8,5 en bijna 3 procent. Gemiddeld was in 2007 het producentenvertrouwen in de industrie nog hoger dan een jaar eerder. De stemming onder de ondernemers is als sinds medio 2006 opperbest. De omzetgroei van de industrie was in de eerste helft van 2007 vooral toe te schrijven aan een groter afzetvolume. In de tweede helft van dat jaar werd de omzetgroei met name gedragen door hogere afzetprijzen. Vooral in de voedingsmiddelenindustrie en de aardolieverwerkende industrie werden eindproducten fors duurder. De omzet van Nederlandse producten in het buitenland was bijna 8 procent hoger. De binnenlandse omzet groeide met ruim 9 procent.

De productie nam in alle branches van de industrie toe. In de aardolie-, chemische, rubber- en kunststofindustrie groeide de productie het hardst, 3,5 procent. Daarnaast presteerde ook de metaal-, elektrotechnische en transportmiddelenindustrie goed met een productiegroei van bijna 3,5 procent.

Minder duurzame elektriciteit geproduceerd

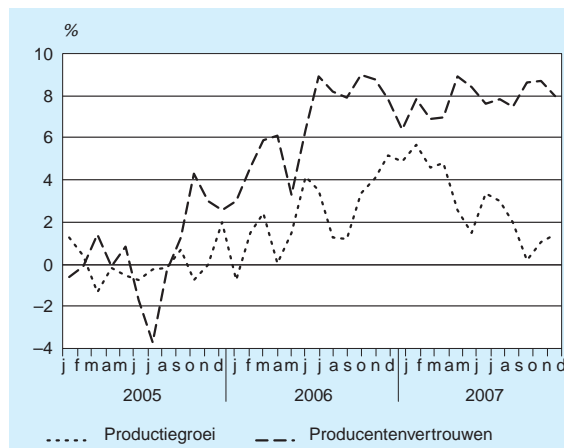
De productie van duurzame elektriciteit is gedaald van 6,5 procent van het binnenlands elektriciteitsverbruik in 2006 tot 6,0 procent in 2007. Dat komt door een forse afname van het meestoken van biomassa in elektriciteitscentrales. Het meestoken is in 2007 bijna gehalveerd ten opzichte van een jaar eerder. In de periode 2003–2005 verviervoudigde het meestoken van biomassa nog. De inzet van biomassa bij de productie van duurzame elektriciteit varieert sterk. Dat is toe te schrijven aan een aantal sterk fluctuerende factoren, zoals de subsidietarieven, de prijs van biomassa, de prijs van de te vervangen fossiele brandstof, de maatschappelijke discussie over de duurzaamheid van biomassa en de uitval van centrales door bijvoorbeeld groot onderhoud. De elektriciteitsproductie uit windenergie is echter in 2007 met een kwart gestegen. Daarmee was windenergie goed voor de helft van de duurzame elektriciteitsproductie. Windenergie is nu de belangrijkste bron van duurzame elektriciteit.

Industrie en energie

8.1 Omzet- en productie-index industrie per branche (2000=100)

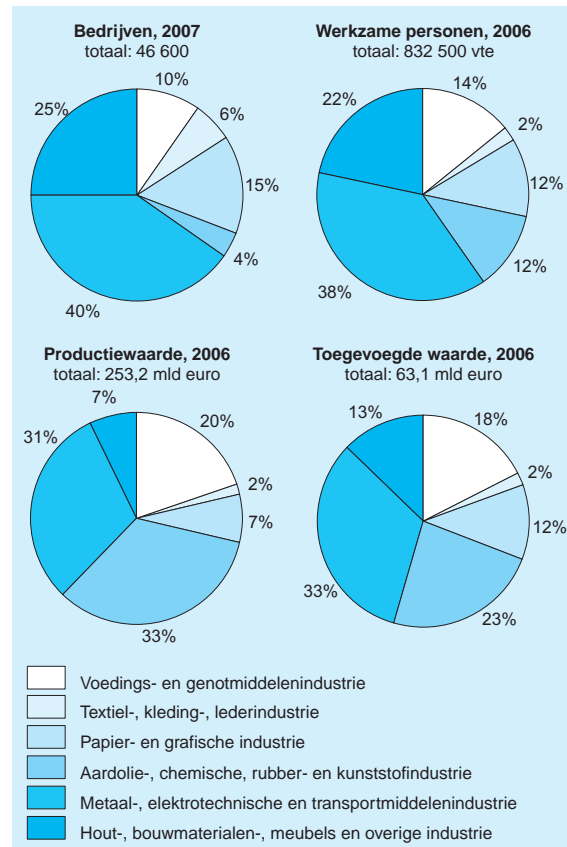
	2005	2006	2007 *
Omzet	105,9	115,5	125,3
Bestemming			
binnenland	102,2	109,0	119,2
buitenland	109,3	121,3	130,8
Branche			
voedings- en genotmiddelenind.	104,9	110,1	121,6
textiel-, kleding-, lederindustrie	77,6	80,9	80,9
papier- en grafische industrie	97,7	99,3	104,5
aardolie-, chemische, rubber- en kunststofindustrie	118,9	132,4	139,8
metaal-, elektrotechnische en transportmiddelenindustrie	99,8	111,8	124,8
hout-, bouwmaterialen-, meubels en overige industrie	93,2	99,7	108,0
Productie	102,2	104,5	107,5
Branche			
voedings- en genotmiddelenind.	104,0	106,1	108,5
textiel-, kleding-, lederindustrie	78,0	80,8	83,3
papier- en grafische industrie	93,4	94,0	96,0
aardolie-, chemische, rubber- en kunststofindustrie	125,4	129,2	133,7
metaal-, elektrotechnische en transportmiddelenindustrie	94,7	97,5	100,7
hout-, bouwmaterialen-, meubels en overige industrie	97,4	98,4	100,5

8.2 Ontwikkeling producentenvertrouwen en productiegroei in de industrie

Industrie en energie

8.3 Kernuitkomsten industrie

8.4 Arbeidsvolume werkzame personen in de industrie (1 000 arbeidsjaren)

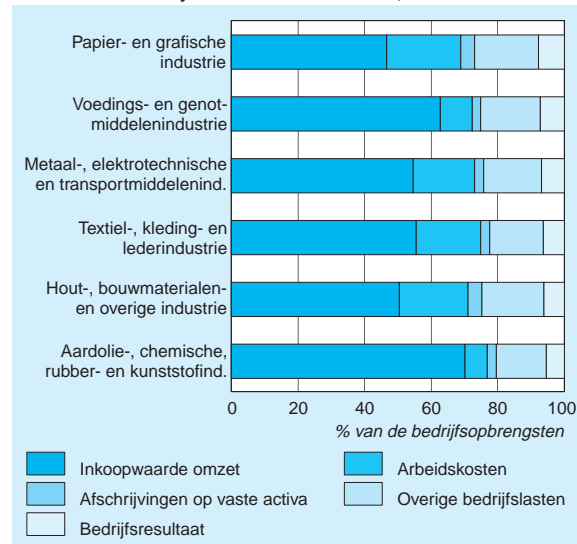
	2000	2005*	2006*
Totaal	952	840	833
Voedings- en genotmiddelenind.	137	120	118
Textiel-, kleding-, lederindustrie	28	19	19
Papier- en grafische industrie	119	99	98
Aardolie-, chemische, rubber- en kunststofindustrie	109	102	100
Metaal-, elektrotechnische en transportmiddelenindustrie	364	319	317
Hout-, bouwmaterialen-, meubels en overige industrie	195	180	180

Industrie en energie

8.5 Investerings industrie per branche (mln euro)

	2000	2005	2006*
Totaal	9 103	7 648	7 646
Voedings- en genotmiddelenind.	1 598	1 735	.
Textiel-, kleding-, lederindustrie	140	86	.
Papier- en grafische industrie	987	843	.
Aardolie-, chemische, rubber- en kunststofindustrie	2 216	2 011	.
Metaal-, elektrotechnische en transportmiddelenindustrie	3 379	2 402	.
Hout-, bouwmaterialen-, meubels en overige industrie	783	571	.

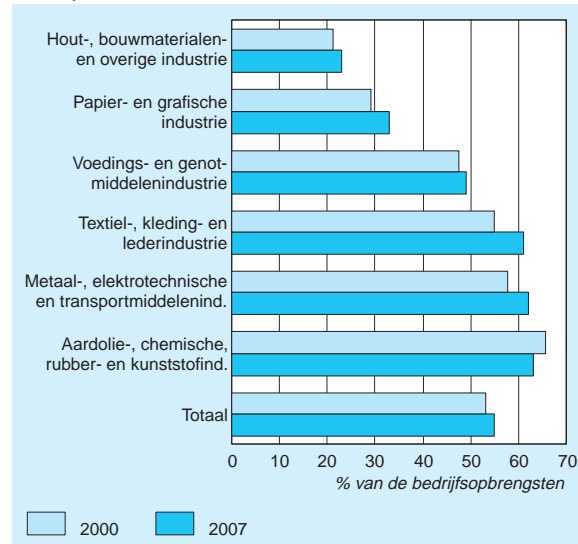
8.6 Kosten en bedrijfsresultaat in de industrie, 2005

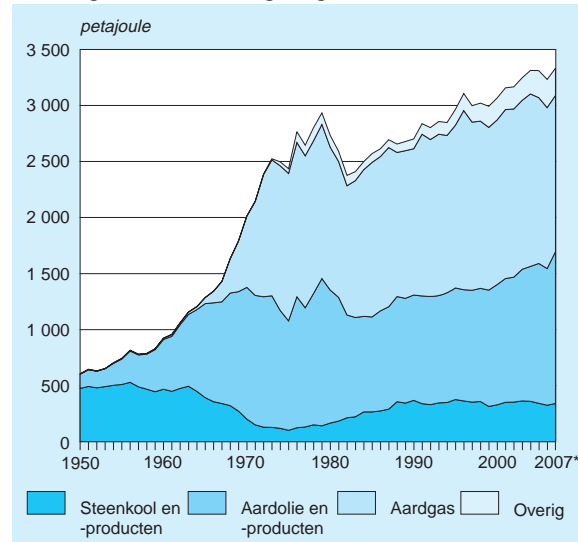

Industrie en energie

8.7 Exportaandeel in de omzet van de industrie

8.8 Energieverbruik naar energiedrager

Industrie en energie

8.9 Energiebalans (petajoule)

	2000	2005	2006	2007*
Winning	2 417	2 628	2 581	2 582
Invoer	7 527	8 586	8 983	8 641
Uitvoer (-)	6 076	6 978	7 406	7 068
Bunkers (-)	705	870	898	835
Onttrokken aan de voorraad	-98	-55	-26	12
<i>Binnenlands verbruik</i>	3 065	3 311	3 233	3 333
Energieverbruik door energie- bedrijven	600	662	631	654
winningsbedrijven	35	39	35	27
cokesfabrieken	12	14	13	14
raffinaderijen	180	184	187	203
elektr.- en warmteproductie- bedrijven centraal	252	308	286	303
elektr.- en warmteproductie- bedrijven decentraal	45	36	32	32
vuilverbrandingsinstallaties	41	47	45	45
distributiebedrijven	35	34	32	31
Energieverbruik door energie- afnemers	2 465	2 649	2 601	2 677
industrie	1 075	1 214	1 143	1 266
transport	462	486	500	495
huishoudens en overige afnemers	928	948	958	916

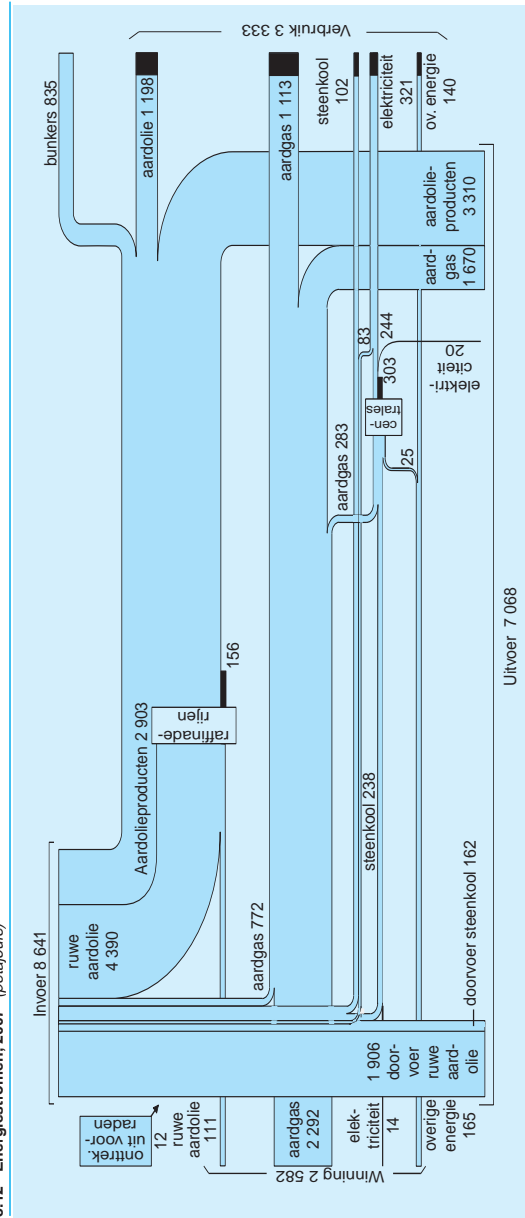
8.10 Steenkoolbalans (mln kg)

	2000	2003	2004	2005*
Invoer	22 296	21 640	22 600	20 469
Uitvoer (-)	9 123	7 498	9 262	7 418
Voorraadmutatie	-272	-536	230	-12
<i>Binnenlandse afzet</i>	12 901	13 606	13 568	13 039
cokesfabrieken	3 006	3 050	3 131	3 156
elektriciteitscentrales	8 722	9 159	8 857	8 267
ijzer- en staalindustrie	1 036	1 316	1 496	1 520
chemische industrie	36	0	0	0
overige industrie	79	80	82	36
overige verbruikers	24	1	2	60

8.11 Aardoliegrondstoffenbalans, binnenlands verkeer (mln kg)

	2000	2005	2006	2007
Beginvoorraad	2 808	3 431	3 673	3 350
Winning	2 351	2 269	2 022	2 576
Ontvangsten invoer	54 308	54 178	49 909	47 755
Entrepotuitslag	5 998	7 554	9 450	10 929
Uitvoer (-)	184	1 138	671	935
Verwerking (-)	61 788	62 621	61 034	59 952
<i>Eindvoorraad</i>	3 492	3 673	3 350	3 722

8.12 Energiestromen, 2007* (petajoule)

N.B. In deze figuur zijn niet alle details weergegeven. De som van de zwarte blokjes is het totale energieverbruik.

Industrie en energie

8.13 Aardolieproductenbalans (mln kg)

	2000	2005	2006	2007
Brutoproductie	84 868	96 504	94 649	89 812
Invoer	44 674	63 575	73 321	68 298
Uitvoer (-)	63 442	75 964	84 362	77 651
Bunkers (-)	16 910	20 931	21 609	20 083
Voorraadmutatie	-1 353	-650	-421	558
Verbruik door raffinaderijen en petrochemie (-)				
verbruik als grondstof	30 046	43 701	42 484	41 029
verbruik als brandstof	4 030	4 343	4 749	5 206
<i>Binnenlandse afzet</i>	13 761	14 490	14 343	14 699

8.14 Aardgasbalans (mln m³)

	2000	2005	2006	2007*
Winning	69 180	74 460	73 300	72 431
Eigen verbruik winnings-bedrijven (-)	895	686	573	514
Afgeakeld en/of afgeblazen (-)	128	38	29	71
<i>Levering aan aardgashandelaren</i>	68 157	73 736	72 698	71 846
Invoer	16 500	21 747	23 866	24 387
Uitvoer (-)	39 329	49 445	51 813	52 769
Voorraadmutaties	-5	8	7	-22
<i>Binnenlandse afzet</i>	45 323	46 046	44 742	43 487
via gasdistributiebedrijven	23 320	21 734	21 627	20 182
aan elektriciteitsproductie-bedrijven	6 242	8 837	8 320	8 935
overige directe leveringen	15 761	15 475	14 795	14 370

8.15 Elektriciteitsbalans (mln kWh)

	2000	2005	2006	2007*
Brutoproductie incl. winning elektr. productiebedrijven	56 546	69 208	67 136	70 405
overige elektr. productie	32 879	31 216	31 699	32 990
Eigen verbruik (-)				
elektr. productiebedrijven	2 258	2 627	2 603	2 703
overige elektr. productie	1 395	1 309	1 350	1 343
<i>Totaal nettoproductie</i>	85 771	96 488	94 882	99 349
Invoersaldo	18 915	18 292	21 461	17 609
<i>Beschikbaar binnenland</i>				
via openbaar net	92 768	101 989	102 777	103 136
via zelfopwekkersnet	11 919	12 790	13 564	13 825
Netverliezen (-)	4 083	4 478	4 537	4 560
<i>Binnenlandse afzet</i>	100 604	110 302	111 806	112 398

Industrie en energie

8.16 Duurzame energie uit binnenlandse bronnen in vermeden primaire energie (terajoule)

	2000	2003	2005	2006
Totaal	37 577	48 396	80 538	89 751
Biomassa	28 242	34 411	59 208	62 140
afvalverbrandingsinstallaties	11 417	11 484	11 874	12 400
bij- en meestoken biomassa in centrales	1 755	7 127	30 522	29 445
houtkachels bij huishoudens	5 701	5 464	5 464	5 464
houtkachels voor warmte bij bedrijven	1 806	1 811	1 914	2 145
overige biomassaverbranding	2 317	3 098	4 397	5 319
biogas	5 246	5 292	4 936	5 389
biobrandstoffen voor wegverkeer	.	134	101	1 979
Warmtepompen en warmte-koudeopslag	809	1 380	2 328	3 192
Waterkracht	1 179	607	733	871
Windenergie	6 861	11 112	17 222	22 463
Zonne-energie	487	886	1 047	1 085
fotovoltaïsch	66	270	295	298
thermisch	421	617	752	787
Aandeel in totale energieverbruik (%)	1,2	1,5	2,4	2,8

8.17 Duurzame elektriciteit als aandeel van het totale elektriciteitsverbruik (%)

	2000	2005	2006	2007*
Binnenlandse productie	2,55	6,13	6,54	6,01
biomassa	1,61	4,22	4,06	.
fotovoltaïsche zonne-energie	0,01	0,03	0,03	.
waterkracht	0,14	0,08	0,09	0,09
windenergie	0,79	1,81	2,35	2,94
Invoer	.	8,56	7,85	10,50
biomassa	.	1,29	1,23	1,24
fotovoltaïsche zonne-energie	.	–	–	–
waterkracht	.	7,26	6,62	9,14
windenergie	.	0,00	–	0,12

8.18 Productiemiddelen elektriciteit

	2000	2004	2005	2006*
Opgesteld vermogen (MWe)	20 782	21 505	21 978	22 982
warmtekrachtkoppeling (WKK)	9 238	10 490	10 740	11 482
niet-warmtekrachtkoppeling	11 544	11 015	11 238	11 500
Elektriciteitsproductie (GWh)	90 181	102 145	100 769	98 835
warmtekrachtkoppeling (WKK)	47 696	53 942	55 613	55 750
niet-warmtekrachtkoppeling	42 485	48 203	45 155	43 085

Industrie en energie

8.19 Energieverbruik huishoudens

	2000	2004	2005	2006
Aardgas (mln m ³)	10 540	10 450	9 950	9 525
Elektriciteit (mln kWh)	21 808	23 531	24 232	24 233
Gas-, diesel-, stookolie (mln kg)	50	53	52	50
LPG, propaan, butaan (mln m ³ ae)	30	33	32	31
Petroleum (mln kg)	13	14	13	13
Steenkool en bruinkool (mln kg)	7	7	7	7
Warm water (PJ)	16	19	18	19

8.20 Afzet motorbrandstoffen (mln liter)

	2000	2005	2006	2007
Autodiesel	6 483	7 481	7 825	7 979
Autogas (lpg)	1 069	676	618	607
Motorbenzine	5 347	5 466	5 563	5 585
euro loodvrij (euro 95)	4 752	5 235	5 348	5 418
superplus loodvrij (euro 98)	592	230	215	166
overige loodvrije motorbenzine	3	1	1	1

8.21 Adviesprijzen motorbrandstoffen (euro/100 liter)

	2000	2005	2006	2007
Autodiesel	84,50	102,40	108,72	109,80
Autogas (lpg)	45,30	50,98	56,83	59,24
Motorbenzine				
euro loodvrij (euro 95)	115,78	135,26	141,22	145,93
superplus loodvrij (euro 98)	120,79	140,70	147,06	152,31

8.22 Inkooprijzen energiedragers voor industrie (euro/GJ)

	2000	2003	2004	2005
Aardgas	4,61	5,18	4,96	6,03
Elektriciteit	14,20	14,03	14,20	15,55
Gas- en lichte stookolie	12,72	13,14	14,87	17,74
Steenkool	1,69	2,21	2,02	1,71
Steenkoolcokes	5,23	5,30	6,69	11,02
Zware stookolie	4,33	4,35	5,69	8,13

9. Inkomen en bestedingen

Lichte daling van de koopkracht in 2005

De koopkracht van de bevolking is in 2005 in doorsnee met 0,3 procent gedaald. Tussen werkenden en niet-werkenden liep de koopkrachtontwikkeling uiteen. Bij de zelfstandigen en hun gezinsleden nam de koopkracht met 1 procent toe. Ook bij werknemers verbeterde deze iets (0,2 procent). De niet-werkenden zagen zich daarentegen geconfronteerd met een koopkrachtdaling: de pensioen- en uitkeringsontvangers gingen er zo'n 1 procent op achteruit. Ook in 2003 en 2004 bleef de koopkrachtontwikkeling van de niet-werkenden achter bij die van de werkenden.

Optimisme in 2007 over eigen financiële situatie

In 2007 is voor het tweede opeenvolgende jaar het aandeel huishoudens dat aangaf dat hun financiële situatie in de voorgaande twaalf maanden verbeterd was, gestegen. Het percentage dat meende dat deze achteruit gegaan was, daalde. Hierdoor waren er in 2007 bijna net zoveel huishoudens waarbij sprake was van een verbetering (20 procent) als van een verslechtering (22 procent). Ook waren de huishoudens weer rooskleuriger gestemd over hun financiële toekomst. Het aandeel dat verwachtte hun positie in het komende jaar te verbeteren, was in 2007 met 19 procent voor het eerst sinds 2000 weer groter dan het deel dat een achteruitgang voorzag (14 procent).

Hoogste inkomens in Noord-Holland en Utrecht

Bloemendaal was ook in 2005 de rijkste gemeente van Nederland. Het gemiddelde inkomen in deze Noord-Hollandse gemeente lag 67 procent boven het landelijk gemiddelde. Tussen 2001 en 2005 zijn er op de gemeentelijke inkomensladder nauwelijks verschuivingen opgetreden. De inwoners van de gemeenten in Noord-Holland en Utrecht zijn nog altijd relatief rijk en die in Groningen en Friesland naar verhouding arm. Na Bloemendaal volgden in de top Wassenaar en Blaricum. De laagste gemiddelde inkomens werden in 2005 gemeten in de Groningse gemeenten Reiderland, Pekela en Eemsmond, waar deze 23 tot 16 procent onder het landelijke gemiddelde lagen.

Inkomen en bestedingen

9.1 Gemiddeld besteedbaar huishoudensinkomen naar samenstelling van het huishouden (1 000 euro)

	2001	2004	2005*
Totaal	27,5	29,0	29,1
Eenpersoonshuishouden	16,0	16,9	17,1
alleenstaande man	17,2	17,6	17,8
alleenstaande vrouw	15,1	16,2	16,5
Meerpersoonshuishouden	33,3	35,2	35,5
(echt)paar	34,1	36,2	36,5
zonder kinderen	30,4	32,5	32,9
uitsluitend minderjarige kind.	34,1	36,5	36,9
minstens één meerderjarig kind	45,3	47,6	47,6
eenoudergezin	23,5	24,6	24,3
uitsluitend minderjarige kind.	18,0	19,4	19,4
minstens één meerderjarig kind	30,5	31,2	30,6
overig meerpersoonshuishouden	37,3	39,1	39,5

9.2 Huishoudens naar samenstelling van het huishouden en hoogte van het besteedbaar inkomen, 2005* (x 1 000)

	Totaal	Eenpersoonshuishouden	Meerpersoonshuishouden
Totaal	7 061	2 435	4 626
Minder dan 10 000 euro	470	382	88
10 000 tot 20 000 euro	2 046	1 439	607
20 000 tot 30 000 euro	1 795	443	1 352
30 000 tot 40 000 euro	1 316	106	1 211
40 000 tot 50 000 euro	713	36	677
50 000 euro en meer	721	30	691

9.3 Gemiddeld persoonlijk inkomen van personen naar sociaal-economische categorie (1 000 euro)

	2001	2004	2005*
Totaal	22,4	24,3	24,4
Actief	26,7	29,0	29,3
werknemer	26,3	28,9	29,2
zelfstandige	31,2	32,3	32,2
overig (freelancer e.d.)	9,7	9,5	10,4
Niet-actief	14,5	16,1	16,2
werkloze of bijstandsvanger	12,0	13,9	13,7
arbeidsongeschikte	16,2	17,4	17,6
pensioenontvanger	16,7	18,9	19,3
overig (student, alimentant e.d.)	6,9	7,2	7,2

Inkomen en bestedingen

9.4 Aandelen personen naar verandering van inkomensbron van het huishouden (%)

	Voornaamste inkomensbron van huishouden in 2005*			
	totaal	inkomen uit arbeid	inkomen uit eigen onderneming	overdrachtsinkomen
Voornaamste inkomensbron van huishouden in 2004				
Totaal	100	61	13	26
inkomen uit arbeid	100	94	2	4
inkomen uit eigen onderneming	100	9	88	3
overdrachtsinkomen	100	7	1	92

9.5 Mediane koopkrachtmutatie van personen naar voornaamste inkomensbron van het huishouden (%)

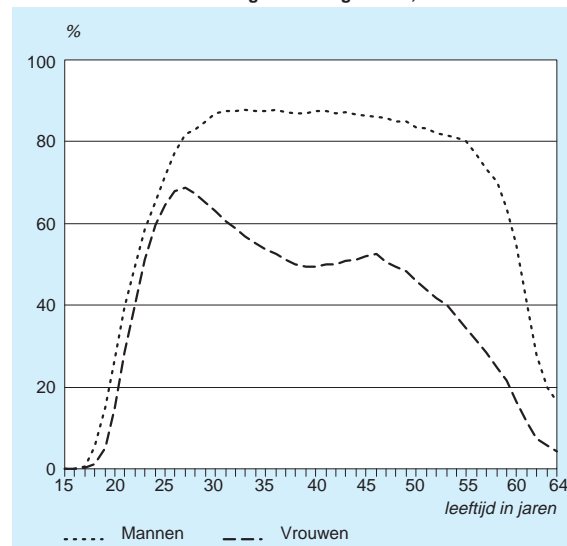
	2001	2003	2004	2005*
Bevolking, totaal	5,0	0,1	0,7	-0,3
Inkomen uit arbeid	6,6	0,4	1,1	0,0
Inkomen uit eigen onderneming	2,9	-2,6	2,1	0,1
Overdrachtsinkomen	3,0	0,1	0,1	-0,8
w.o. met dezelfde inkomensbron in het voorafgaande jaar				
inkomen uit arbeid	6,8	0,6	1,2	0,2
inkomen uit eigen onderneming	4,0	-1,7	3,4	1,0
overdrachtsinkomen	2,8	0,1	0,0	-1,0

9.6 Economische zelfstandigheid van personen van 15-64 jaar (%)

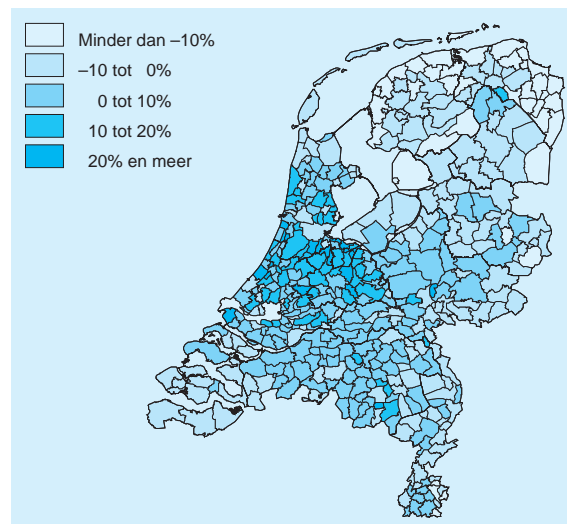
	2000	2003	2004	2005*
Mannen	71	70	68	68
15 tot 25 jaar	28	26	24	23
25 tot 35 jaar	86	84	82	82
35 tot 45 jaar	88	87	86	86
45 tot 55 jaar	85	84	83	83
55 tot 65 jaar	51	56	57	57
Vrouwen	39	42	42	42
15 tot 25 jaar	22	21	19	17
25 tot 35 jaar	60	62	62	62
35 tot 45 jaar	47	51	51	52
45 tot 55 jaar	40	46	48	49
55 tot 65 jaar	15	20	21	23

Inkomen en bestedingen

9.7 Economische zelfstandigheid naar geslacht, 2001/2005*

9.8 Afwijking gemiddeld inkomen t.o.v. het landelijk gemiddelde, 2005

Inkomen en bestedingen

9.9 Huishoudens met een laag inkomen naar land van herkomst (x 1 000)

	2001	2003	2004	2005*
Totaal	627	641	618	662
Nederland	428	427	406	440
Overige westerse landen	68	68	68	75
Niet-westerse landen	131	146	144	146
Marokko	26	28	27	26
Ned. Antillen en Aruba	11	13	12	13
Suriname	27	29	26	27
Turkije	25	30	30	31
overig	42	47	49	49

9.10 Inkomensbeoordeling en financiële situatie van huishoudens (%)

	2000	2005	2006	2007
Financiële situatie laatste 12 maanden				
Verbeterd	30	11	15	20
Ongewijzigd	57	51	52	57
Verslechterd	12	38	32	22
Weet niet	1	1	1	1
Financiële situatie komende 12 maanden				
Verbeteren	26	14	17	19
Ongewijzigd blijven	62	58	62	63
Verslechteren	9	23	17	14
Weet niet	4	4	5	4
Financiële situatie eigen huishouden				
Schulden maken	2	3	2	2
Spaarmiddelen aanspreken	3	6	5	4
Precies rondkomen	39	47	47	45
Beetje geld overhouden	37	33	33	35
Veel geld overhouden	16	10	11	12
Weet niet	2	2	2	2

Inkomen en bestedingen

9.11 Bestedingen van huishoudens naar leeftijd hoofdkostwinner, 2005* (%)

	Totaal	Jonger dan 45 jaar	45 tot 65 jaar	65 jaar en ouder
Totale bestedingen (%)	100	100	100	100
Voeding	16,2	16,1	16,5	15,6
brood, gebak en grutterswaren	1,8	1,9	1,8	1,8
aardappelen, groenten en fruit	2,1	1,9	2,1	2,2
suikerhoudende artikelen en dranken	2,8	2,5	3,1	3,0
oliën en vetten	0,2	0,1	0,2	0,2
vlees, vleeswaren en vis	2,5	2,1	2,8	2,8
zuivelproducten	1,7	1,5	1,7	1,8
verteringen buitenshuis en overige voedingsmiddelen	5,1	6,0	4,8	3,7
Woning	34,8	33,4	33,1	42,7
huur en onderhoud van woning en tuin	23,7	22,7	22,3	30,5
meubelen, stoffering en linnen-goed	3,6	3,6	3,6	3,6
huishoudelijke apparaten en gereedschappen	1,9	1,9	2,0	1,8
verwarming en verlichting	5,5	5,2	5,2	6,8
Kleding en schoeisel	6,1	6,8	6,1	4,6
kleding	4,4	4,9	4,4	3,4
schoeisel en opschik	1,7	2,0	1,7	1,2
Hygiëne en geneeskundige verzorging	7,7	8,5	6,9	8,4
huishoudelijke dienstverlening en reiniging	2,8	4,0	2,0	2,5
lichamelijke verzorging	2,2	2,3	2,1	2,1
geneeskundige verzorging	2,7	2,2	2,7	3,9
Ontwikkeling, ontspanning en verkeer	32,6	33,1	34,4	25,9
ontwikkeling	4,1	4,2	4,7	2,6
sport, spel en vakantie	6,7	6,3	7,4	5,8
overige ontspanning	4,1	4,5	4,2	2,7
roken	0,9	0,9	0,9	x
verkeer, vervoer en communicatie	16,8	17,3	17,3	14,0
Overige bestedingen	2,8	2,4	3,1	3,0
particuliere verzekering n.e.g.	1,1	1,1	1,3	0,8
contributies maatschappelijke organisaties	0,6	0,4	0,7	0,7
collectes en donaties	0,6	0,3	0,6	0,9
overige bestedingen n.e.g.	0,5	0,5	0,5	0,5
Totale bestedingen (euro)	29 016	28 278	33 539	21 759

10. Internationale handel

Internationale handel in goederen minder sterk toegenomen

Het volume van de in- en uitvoer van goederen is in 2007 minder sterk toegenomen dan een jaar eerder. De invoer steeg met 6 procent en de uitvoer met 8 procent. In 2006 groeiden beide nog met 10 procent. De invoerprijzen namen in 2007 met 2 procent toe, terwijl de uitvoerprijzen met 1 procent stegen. De in- en uitvoerwaarden stegen met respectievelijk 7 en 9 procent. Dit is een minder harde stijging dan een jaar eerder.

In vergelijking met 2006 is de uitvoer naar landen buiten de Europese Unie sterker toegenomen dan naar de EU-landen (12 procent tegenover 8 procent). De invoer vanuit de Europese Unie steeg beduidend sterker (10 procent) dan die vanuit de landen buiten de EU (5 procent).

Handelsoverschot naar record

Het overschot op de goederenhandelsbalans bereikte in 2007 een recordhoogte van 41 miljard euro. Hiermee steeg dit overschot met 7,5 miljard euro. Het handelsoverschot kwam vooral voor rekening van chemie, voeding en machines. In 2007 steeg met name het handelsoverschot met het Verenigd Koninkrijk, Frankrijk, Italië, Polen, Spanje, Denemarken en Nigeria.

Het handelstekort met China steeg opnieuw. In 2007 had Nederland een handelstekort met China van 23 miljard euro. Dit is bijna 3 miljard euro meer dan in 2006.

Internationale handel in diensten verder gegroeid

De waarde van de Nederlandse dienstenhandel met de rest van de wereld bedroeg in 2007 bijna 153 miljard euro. Dit is een toename van bijna 4 procent ten opzichte van 2006. De uitvoerwaarde steeg met 5 procent en de invoerwaarde nam met 3 procent toe.

Landen buiten de EU waren bijna voor de helft verantwoordelijk voor de toename van de totale uitvoer. Onder meer Zwitserland speelde daarin een belangrijke rol. De uitvoer naar dit land steeg met 21 procent ten opzichte van 2006. Deze stijging kwam vooral voor rekening van royalty's en overige zakelijke diensten.

Internationale handel

10.1 In- en uitvoer van goederen, totalen (mln euro)

	2000	2005	2006	2007*
Invoer	216 057	249 845	285 370	306 213
Europese Unie	118 720	138 195	158 460	173 563
overige landen	97 337	111 649	126 910	132 650
Uitvoer	231 854	281 300	318 953	347 612
Europese Unie	178 973	216 178	242 566	261 961
overige landen	52 881	65 122	76 387	85 652
Handelsbalans	15 797	31 455	33 583	41 399
Europese Unie	60 253	77 983	84 106	88 398
overige landen	-44 456	-46 527	-50 523	-46 999

10.2 Invoer volgens secties van de Standard International Trade Classification (SITC) (mln euro)

	2000	2005	2006	2007*
Totaal	216 057	249 845	285 370	306 213
Voeding en levende dieren	16 707	19 195	20 886	23 605
Dranken en tabak	2 416	2 666	2 872	2 855
Niet-eetbare grondstoffen, excl. brandstoffen	8 653	9 768	11 134	12 904
Minerale brandstoffen	22 176	36 956	47 553	48 108
Dierlijke en plantaardige oliën en vetten	1 047	1 979	2 043	2 203
Chemische producten	24 096	32 502	36 030	41 400
Fabrikaten	27 045	28 322	34 365	39 154
Machines en vervoermaterieel	86 019	89 066	97 608	102 378
Niet elders genoemde goederen	27 898	29 391	32 879	33 606

10.3 Uitvoer volgens secties van de Standard International Trade Classification (SITC) (mln euro)

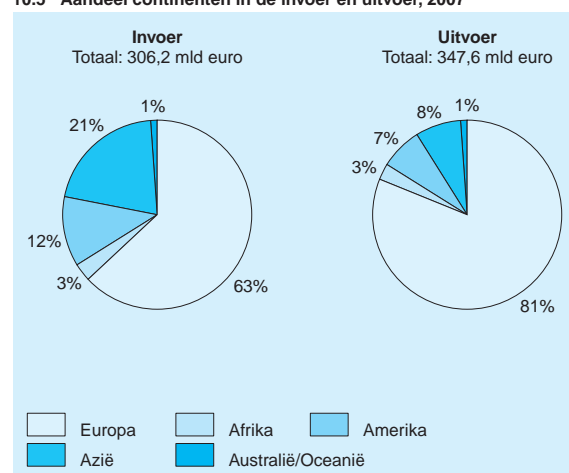
	2000	2005	2006	2007*
Totaal	231 854	281 300	318 953	347 612
Voeding en levende dieren	27 974	32 430	34 568	37 937
Dranken en tabak	5 183	5 617	6 064	6 360
Niet-eetbare grondstoffen, excl. brandstoffen	11 724	15 414	17 602	18 725
Minerale brandstoffen	19 917	30 813	41 430	41 413
Dierlijke en plantaardige oliën en vetten	1 377	1 831	2 329	2 545
Chemische producten	36 066	47 678	53 072	60 279
Fabrikaten	24 436	27 063	32 310	36 824
Machines en vervoermaterieel	79 469	90 731	97 936	113 255
Niet elders genoemde goederen	25 708	29 724	33 642	30 274

Internationale handel

10.4 In- en uitvoer naar land en landengroep (mln euro)

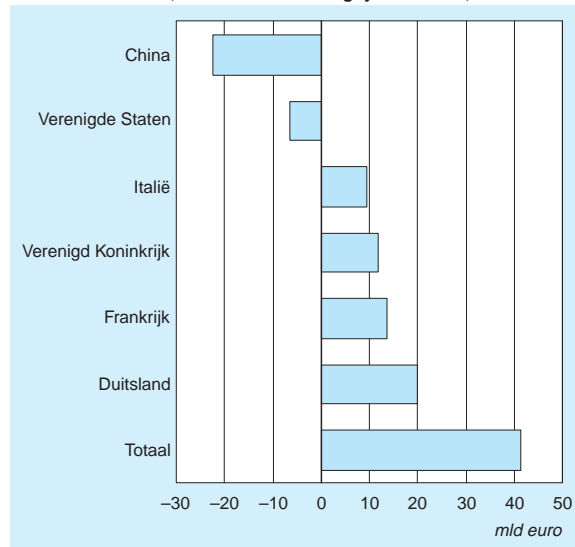
	Invoer		Uitvoer	
	2006	2007*	2006	2007*
Totaal	285 370	306 213	318 953	347 612
Europa	179 106	194 268	263 302	284 092
Europese Unie	158 460	173 563	242 566	261 961
w.o.				
België	31 036	33 047	39 613	41 322
Duitsland	55 504	61 761	78 917	81 748
Frankrijk	14 266	14 906	26 285	28 492
Italië	7 121	7 669	16 007	17 249
Verenigd Koninkrijk	18 136	19 527	28 427	31 441
overig West-Europa	8 386	9 065	12 323	13 502
Oost-Europa	12 379	11 721	8 683	8 917
w.o.				
Rusland	10 969	10 340	5 294	6 516
Afrika	7 200	8 982	6 549	8 663
Amerika	35 050	36 783	22 349	24 801
w.o.				
Verenigde Staten	23 757	24 001	16 166	17 405
Azië	63 075	65 126	23 238	26 205
w.o.				
China	23 007	26 206	3 263	3 659
Japan	6 479	7 181	2 206	2 546
Australië, Oceanië en ov.	939	1 054	3 524	3 852

10.5 Aandeel continenten in de invoer en uitvoer, 2007*

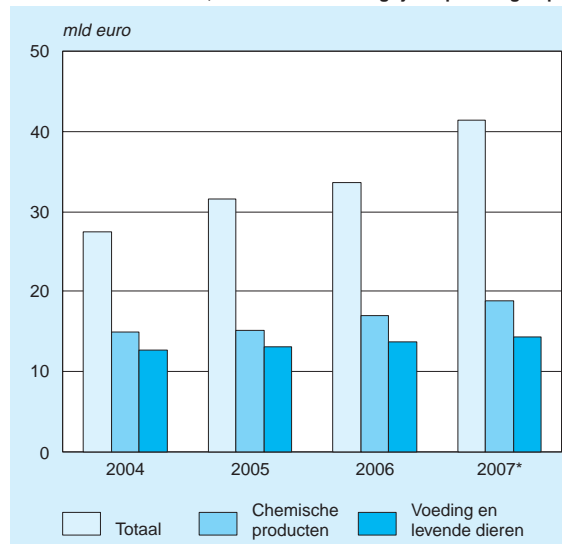

Internationale handel

10.6 Handelssaldo, totaal en naar belangrijkste landen, 2007*

10.7 Handelsoverschot, totaal en naar belangrijkste productgroepen

Internationale handel

10.8 In- en uitvoer van diensten naar land en landengroep (mln euro)

	2003	2005	2006	2007*
Invoer	62 563	67 934	72 441	74 402
Europese Unie (15)	36 535	39 653	41 703	42 417
Overige landen	26 027	28 281	30 738	31 985
Europese Unie	37 779	40 924	43 087	44 154
Overige landen	24 784	27 009	29 354	30 248
w.o.				
Zwitserland	2 523	2 638	2 524	2 640
Verenigde Staten	9 175	9 849	9 886	9 201
Japan	890	1 002	1 004	886
Uitvoer	62 739	73 998	75 012	78 589
Europese Unie (15)	35 584	38 318	39 487	40 852
Overige landen	27 155	35 680	35 524	37 737
Europese Unie	37 087	40 599	41 941	43 892
Overige landen	25 652	33 398	33 071	34 697
w.o.				
Zwitserland	2 291	2 518	2 306	2 791
Verenigde Staten	7 055	8 547	8 340	8 011
Japan	1 318	1 616	1 318	1 239

10.9 Uitvoer van diensten naar dienstensort (mln euro)

	2003	2005	2006	2007*
Totaal	62 739	73 998	75 012	78 589
Vervoersdiensten	13 441	17 257	16 386	16 998
Reisverkeersdiensten	8 099	8 421	9 037	9 799
Communicatiediensten	2 543	3 024	3 184	3 299
Bouwdiensten	1 639	2 217	1 829	2 167
Verzekeringendiensten	296	362	408	446
Financiële diensten	665	867	1 149	1 286
Computer- en informatiediensten	2 766	2 997	3 105	3 096
Royalty's en licentierechten	7 945	8 234	8 723	10 126
Overige zakelijke diensten	23 141	28 364	28 809	28 808
Persoonlijke, culturele en re- creative diensten	501	727	717	742
Overheidsdiensten	1 701	1 527	1 664	1 822

10.10 Invoer van diensten naar dienstensort (mln euro)

	2003	2005	2006	2007*
Totaal	62 563	67 934	72 441	74 402
Vervoersdiensten	9 983	12 025	13 809	14 584
Reisverkeersdiensten	13 689	12 996	13 560	13 912
Communicatiediensten	2 427	2 566	2 775	2 688
Bouwdiensten	925	1 140	958	1 174
Verzekeringendiensten	584	646	705	750
Financiële diensten	863	1 277	1 535	1 758
Computer- en informatiediensten	2 284	2 982	2 981	3 044
Royalty's en licentierechten	7 448	6 901	6 876	7 012
Overige zakelijke diensten	22 870	25 924	27 808	28 143
Persoonlijke, culturele en re- creative diensten	651	760	788	771
Overheidsdiensten	838	717	647	567

11. Landbouw

Schaalvergroting en specialisatie

In 2007 telde Nederland 77 duizend land- en tuinbouwbedrijven. In 1995 waren dit er nog 113 duizend. Vooral de kleinere land- en tuinbouwbedrijven vallen af en de grotere worden steeds groter. Zo halveerde in de periode 1995–2007 het aantal rundveebedrijven tot 21,5 duizend. Het aantal runderen op deze bedrijven verminderde met 20 procent. Hiermee steeg het gemiddeld aantal runderen per bedrijf van 110 naar 150 dieren. Ook het aantal varkensbedrijven halveerde tot ruim 4 duizend. Daarentegen steeg het aantal varkens per bedrijf van 1 200 tot 2 150 dieren. In vrijwel alle andere landbouwsectoren is er eveneens sprake van schaalvergroting. De landbouwproductie van de stoppende land- en tuinbouwbedrijven wordt vrijwel naadloos overgenomen door de blijvers.

Verder is er in de landbouw nog steeds sprake van een voortschrijdende specialisatie. Ook in de veehouderij is de specialisatie in de periode 1995–2007 toegenomen. In 2007 was 77 procent van alle varkens en 75 procent van alle kippen te vinden op gespecialiseerde bedrijven. Dit was in 1995 nog 64 respectievelijk 72 procent. In de rundveehouderij bleef deze specialisatiegraad in deze periode schommelen rond de 85 procent.

Minder biologische landbouw

De oppervlakte biologische landbouw in Nederland bedroeg in 2007 bijna 40 duizend hectare. Dit is 1 344 hectare minder dan een jaar eerder. Het aandeel van de biologische landbouw in het totale Nederlandse landbouwareaal was daarmee 2,1 procent. Op akkerbouwbedrijven is de oppervlakte biologische landbouw met 1 500 hectare het sterkst gedaald. Dit is een afname van 16 procent. Wel steeg het areaal biologische tuinbouw met 275 hectare (+24 procent). In vergelijking met andere Europese landen is de biologische landbouwsector in ons land klein. Het aandeel biologische landbouwgrond is flink groter in Oostenrijk (11 procent) en Italië (8 procent). Gemiddeld in de EU-landen is dit ongeveer 4 procent.

Landbouw

11.1 Land- en tuinbouwbedrijven naar (hoofd-)bedrijfstype

	2000	2005	2006	2007*
Totaal	97 483	81 830	79 435	76 741
Akkerbouwbedrijven	13 749	12 358	12 171	11 366
akkerbouwgroentenbedrijven	161	171	152	141
gespecialiseerde hak- vruchtenbedrijven	3 923	2 637	2 262	2 425
maaidorsbare gewassenbedr.	1 037	1 194	1 470	1 154
overige akkerbouwbedrijven	8 628	8 356	8 287	7 646
Tuinbouwbedrijven	13 281	10 239	9 746	9 053
glasbloemenbedrijven	5 264	4 123	3 815	3 553
glasgroentenbedrijven	2 644	1 958	1 843	1 708
opengrondsbloem- (bollen)bedrijven	2 274	1 905	1 829	1 736
opengrondsgroentenbedr.	1 459	1 081	1 123	1 053
overige tuinbouwbedrijven	1 640	1 172	1 136	1 003
Blijvendeteeltbedrijven	5 146	4 520	4 451	4 452
boomkwekerijbedrijven	2 429	2 210	2 249	2 249
fruitbedrijven	2 211	1 809	1 760	1 794
overige blijvendeteeltbedr.	506	501	442	409
Gewassencombinaties	2 095	1 487	1 529	1 346
Graasdierbedrijven	47 075	41 098	39 957	39 128
gespecialiseerde melkvee- bedrijven	24 868	20 567	19 697	18 898
kalvermesterijen	1 281	1 133	1 159	1 238
overige rundveebedrijven	3 739	1 831	1 621	1 331
graslandbedrijven	3 151	3 157	3 011	3 699
overige graasdierbedrijven	14 036	14 410	14 469	13 962
Hokdierbedrijven	8 382	6 083	5 764	5 771
pluimveebedrijven	1 831	1 410	1 422	1 440
varkensbedrijven	6 063	4 293	4 160	4 172
overige hokdierbedrijven	488	380	182	159
Veeteeltcombinaties	3 109	2 017	1 817	1 811
Gewassen-/veeteeltcombinaties	4 646	4 028	4 000	3 814

11.2 Land- en tuinbouwbedrijven naar grootte

	2000	2005	2006	2007*
Totaal	97 483	81 830	79 435	76 741
Naar oppervlakte land- bouwgrond				
0 tot 1 hectare	7 915	7 001	6 305	6 072
1 tot 10 hectare	37 365	28 873	27 655	26 373
10 tot 30 hectare	28 882	21 904	21 470	20 496
30 tot 50 hectare	14 785	13 578	13 184	12 637
50 hectare en meer	8 536	10 474	10 821	11 163
Naar economische omvang				
3 tot 20 nge	27 706	24 358	23 865	22 727
20 tot 70 nge	29 405	24 076	22 679	21 512
70 tot 100 nge	15 121	12 061	11 458	10 780
100 tot 150 nge	13 523	10 775	10 676	10 671
150 nge en meer	11 728	10 560	10 757	11 051

Landbouw

11.3 Oppervlakte landbouwgrond per bedrijf (hectare)

	2000	2005	2006	2007*
Totaal	20,0	23,4	24,2	24,9
Akkerbouwbedrijven	35,3	38,8	38,3	40,9
akkerbouwgroentenbedrijven	12,4	25,3	25,1	27,6
gespecialiseerde hakvruchtenbedr.	42,1	53,6	56,2	57,0
maaidorsbare gewassenbedrijven	19,7	21,2	21,1	23,9
overige akkerbouwbedrijven	34,6	37,0	36,8	38,6
Tuinbouwbedrijven	5,1	6,6	7,5	8,0
glasbloemenbedrijven	1,7	1,8	1,8	2,0
glasgroentenbedrijven	2,6	3,1	3,2	3,4
opengrondsbloem(bollen)bedr.	12,9	16,3	17,5	17,8
opengrondsgroentenbedrijven	10,2	14,4	16,9	19,4
overige tuinbouwbedrijven	5,1	6,7	8,1	8,4
Blijvendeteeltbedrijven	6,8	7,9	8,4	8,9
boomkwekerijbedrijven	5,2	7,0	7,4	8,2
fruitbedrijven	9,3	10,3	10,8	11,0
overige blijvendeteeltbedrijven	3,3	3,1	3,8	3,3
Gewassencombinaties	23,6	30,3	33,2	33,9
Graasdierbedrijven	23,2	26,6	27,6	28,1
gespecialiseerde melkveebedr.	34,0	40,8	42,7	43,9
kalvermesterijen	6,3	9,9	10,5	12,0
overige rundveebedrijven	12,2	15,2	16,4	18,0
graslandbedrijven	17,0	17,0	16,8	16,6
overige graasdierbedrijven	9,9	11,2	11,8	12,2
Hokdierbedrijven	5,9	7,0	7,1	7,8
pluimveebedrijven	4,5	5,3	5,3	5,1
varkensbedrijven	6,4	7,7	7,7	8,6
overige hokdierbedrijven	4,9	5,8	7,7	8,5
Veeteeltcombinaties	18,2	21,3	22,9	23,0
Gewassen-/veeteeltcombinaties	24,8	27,9	27,1	27,7

11.4 Economische omvang in de land- en tuinbouw per bedrijf (nge)

	2000	2005	2006	2007*
Totaal	82	88	91	94
Akkerbouwbedrijven	57	52	52	56
Tuinbouwbedrijven	190	246	263	272
Blijvendeteeltbedrijven	71	103	111	124
Gewassencombinaties	84	99	107	107
Graasdierbedrijven	60	59	60	61
Hokdierbedrijven	98	101	99	107
Veeteeltcombinaties	79	76	81	84
Gewassen-/veeteeltcombinaties	57	54	61	65

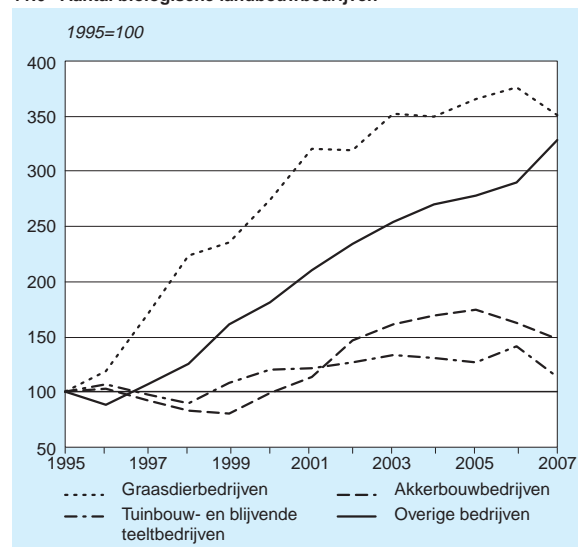
Landbouw

11.5 Land- en tuinbouwbedrijven met verbrede landbouw

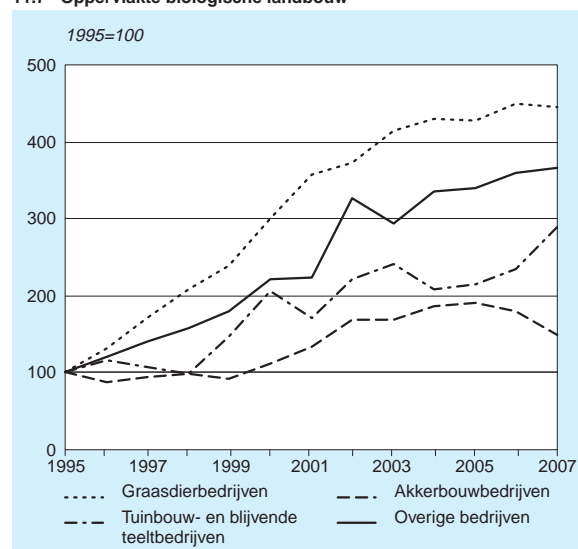
	2003	2005	2007*
Totaal	85 501	81 830	76 741
Met verkoop aan huis	5 380	4 532	2 851
aardappelen	1 816	1 511	1 008
fruit	1 039	998	689
groente	1 236	1 070	728
kaas	706	476	426
zuivel, anders dan kaas	345	367	341
sierteeltproducten	1 032	745	396
wijn	106	168	188
overige landbouwproducten (o.a. vlees en eieren)	1 429	1 845	1 197
Met stalling van caravans/boten/dieren van derden	3 835	2 933	2 321
Met agrotourisme	2 463	2 857	2 432
logiesaccommodaties (o.a. camping en huisjes)	1 548	1 670	1 449
ontvangst bezoekers (bijv. café, restaurant, museum)	848	1 221	1 057
verhuur van kano's, fietsen, paarden, huifkarren, etc.	496	551	510
Met duurzame energieproductie	2 249	2 199	2 385
windenergie	457	477	463
zonne-energie	574	659	488
overig	1 362	1 201	1 584
Met verwerking van eigen producten	1 106	1 057	686
kaas	389	376	313
zuivel, anders dan kaas	200	213	178
producten uit groenten en fruit	186	227	120
wijn	21	34	37
overig	477	391	178
Met hulp aan personen met een zorgvraag	372	542	605
begeleiding bij arbeidsintegratie	117	193	162
besteden de dag op het bedrijf, maar wonen elders	286	439	534
wonen op het bedrijf en werken ook mee	72	65	81
Met één of meerdere verbredingsvormen	12 527	11 007	8 706

Landbouw

11.6 Aantal biologische landbouwbedrijven

11.7 Oppervlakte biologische landbouw

Landbouw

11.8 Biologische landbouw

	2000	2005	2006	2007*
Aantal bedrijven	906	1 232	1 274	1 208
akkerbouwbedrijven	105	185	173	157
tuinbouwbedrijven	144	139	149	121
blijvendeteeltbedrijven	51	67	81	64
graasdierbedrijven	434	577	595	554
hokdierbedrijven	31	67	73	89
combinaties	141	197	203	223
Landbouwgrond (hectare)	26 874	40 000	41 000	39 656
akkerbouwbedrijven	5 704	9 800	9 150	7 683
tuinbouwbedrijven	702	650	700	845
blijvendeteeltbedrijven	309	400	450	579
graasdierbedrijven	16 162	23 050	24 250	23 981
hokdierbedrijven	142	400	450	463
combinaties	3 854	5 700	6 000	6 105

11.9 Oppervlakte landbouwgrond naar gebruik (1 000 hectare)

	2000	2005	2006	2007*
Totaal	1 978	1 933	1 919	1 914
Grasland (blijvend; natuurlijk)	928	789	817	821
Akkerbouw	959	1 052	1 008	997
aardappelen, consumptie-	87	66	69	72
aardappelen, poot-	42	39	37	37
aardappelen, zetmeel-	51	51	50	48
suikerbieten	111	91	83	82
uien	20	23	25	26
akkerbouwgroenten (excl. uien)	26	25	27	28
gerst	47	51	45	46
tarwe	137	137	141	141
overige granen	43	36	35	35
snijmaïs	205	235	218	222
graszaad	22	28	26	20
grasland (tijdelijk)	110	205	202	196
braakland en groenbemesters	25	35	21	17
overig	34	31	29	27
Tuinbouw open grond en blijv. teelt	80	81	85	86
boomkwekerijgewassen	11	13	14	15
fruit	21	19	19	19
tuinbouwgroenten	22	22	24	24
tulpen	10	11	10	11
overige bloemen en sierplanten	16	16	17	17
Tuinbouw onder glas	10,5	10,5	10,4	10,4
groenten	4,2	4,4	4,6	4,6
perkplanten	0,5	0,5	0,5	0,5
potplanten	1,3	1,4	1,4	1,4
snijbloemen	3,7	3,2	3,1	3,0
overig	0,8	0,9	0,9	0,9

Landbouw

11.10 Productie akkerbouw en tuinbouw (mln kg)

	2000	2005	2006	2007*
Aardappelen, consumptie-	4 465	3 213	3 077	3 607
Aardappelen, poot-	1 496	1 310	1 298	1 248
Aardappelen, zetmeel-	2 166	2 254	1 865	2 016
Suikerbieten	6 727	5 931	5 414	5 512
Zaaiuien	821	983	853	1 048
Gerst	288	307	269	261
Haver	13	9	9	7
Rogge	29	11	11	8
Tarwe	1 143	1 175	1 184	1 018
Triticale	36	20	20	17
Corn-cob-mix (droge stof)	87	54	50	52
Korrelmaïs (droge stof)	223	183	130	156
Snijmaïs (droge stof)	2 854	3 385	3 140	3 312
Cichorei	184	181	99	106
Oliehoudende zaden	8	12	16	14
Vezelvlas	27	27	22	14
Aardbeien	34	39	39	43
Appelen	461	359	365	391
Peren	203	195	222	260
Aubergines	33	41	40	41
Champignons	265	240	235	240
Courgette	11	12	12	14
Komkommers	410	440	440	430
Paprika	285	345	318	320
Tomaten	520	660	680	685
Doperwten	37	34	34	38
Sperziebonen	52	71	70	70
Tuinbonen (groen te oogsten)	4	4	4	4
Bos- en waspeen	132	137	137	144
Knolselderij	62	53	50	58
Kroten	21	22	23	25
Radijs	35	28	26	25
Schorseneren	21	17	17	20
Winterpeen	253	350	404	399
Bloemkool	43	42	40	46
Boerenkool	15	14	11	13
Broccoli	10	14	13	17
Groene kool	7	4	4	4
Rode kool	35	40	39	41
Spitskool	9	10	11	15
Spruitkool	80	62	62	69
Witte kool	120	128	132	137
Andijvie	31	28	27	29
Asperges	15	15	14	15
IJsbergsla	50	59	58	72
Overige sla	22	15	14	14
Prei	95	82	102	114
Spinazie	54	43	41	44
Witlof	70	67	56	68

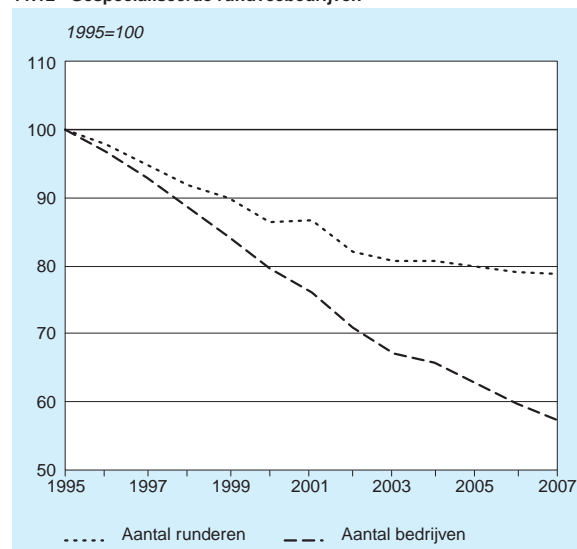
Landbouw

11.11 Veebestand op landbouwbedrijven, 1 april (1 000 stuks)

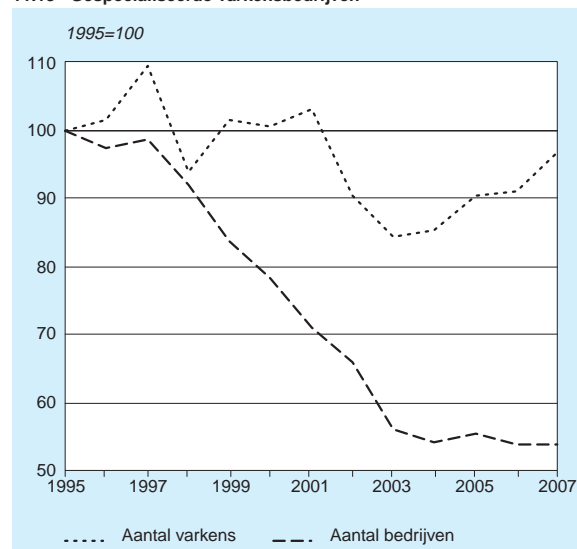
	2000	2005	2006	2007*
Graasdieren				
Geiten	179	292	310	324
melkgeiten	98	172	228	223
jonger dan 1 jaar (nog niet productief)	.	.	51	35
ouder dan 1 jaar (voor melkproductie)	.	.	177	189
overige geiten	81	120	81	101
Paarden en pony's	118	133	128	134
Rundvee	4 070	3 799	3 745	3 763
melk- en fokvee	2 907	2 649	2 597	2 598
melk- en kalkkoeien (voor melkproductie)	1 504	1 433	1 420	1 413
vlees- en weidekoeien (uit productie genomen melkkoeien)	68	61	52	55
jongvee voor melkproductie	1 325	1 142	1 117	1 120
overig melk- en fokvee	10	12	8	10
vlees- en weidevee	1 163	1 150	1 148	1 165
vleeskalveren	783	829	844	860
overig vlees- en weidevee	380	321	304	305
Schapen	1 308	1 363	1 376	1 369
lammeren	605	686	696	691
oien en rammen	703	677	681	679
Hokdieren				
Kippen	104 015	92 914	91 782	92 763
leghennen (incl. ouderdieren)	44 036	42 630	43 023	43 341
ouderdieren (vleesrassen)	9 042	5 788	6 845	7 070
vleeskuikens	50 937	44 496	41 914	43 352
Overig pluimvee (eenden, kalkoenen)	2 799	2 551	2 553	2 950
Konijnen	392	360	324	387
Edelpelsdieren	590	704	704	820
Varkens	13 118	11 312	11 356	11 663
biggen	5 102	4 563	4 647	4 837
fokvarkens	1 511	1 244	1 234	1 266
vleesvarkens	6 505	5 504	5 476	5 559

Landbouw

11.12 Gespecialiseerde rundveebedrijven

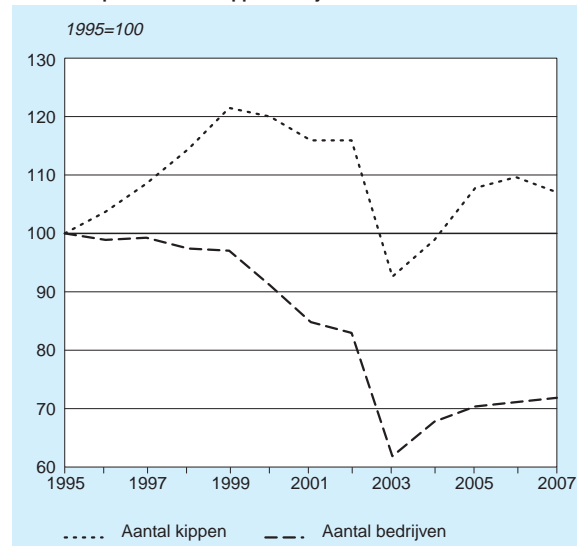

11.13 Gespecialiseerde varkensbedrijven

Landbouw

11.14 Gespecialiseerde kippenbedrijven

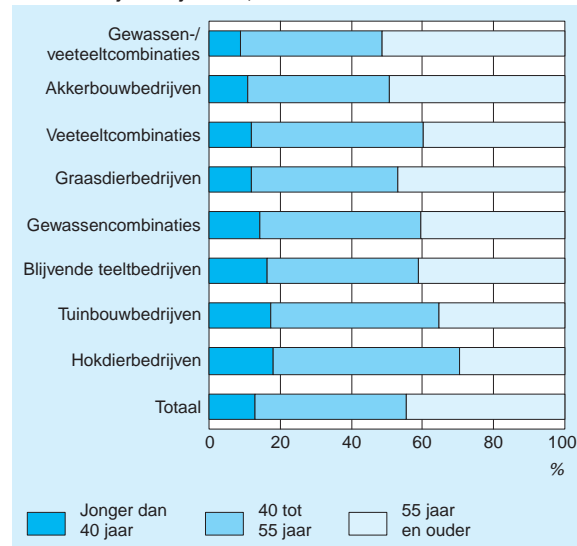

11.15 Vlees-, zuivel- en eierproductie (mln kg)

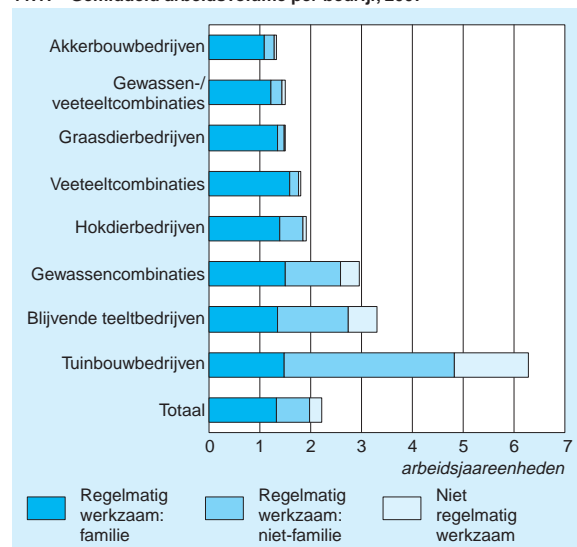
	2000	2005	2006	2007*
Vleesproductie (met been, incl. afsnijvet)				
kalveren	199	211	205	212
volwassen runderen	272	185	179	173
schapen en geiten	19	14	16	13
varkens	1 623	1 298	1 265	1 290
vleeskuikens	676	629	616	675
Onbewerkte koemelk ontvangen door zuivelfabrieken				
	10 734	10 408	10 655	10 737
Melkverwerking tot				
boter	126	100	106	110
fabriekskaas	684	664	711	730
gecondenseerde melk	274	293	307	327
melkpoeder	166	165	158	153
verse melkproducten	1 603	1 443	1 385	.
weipoeder	130	68	61	86
Kippeneieren	617	559	565	578

Landbouw

11.16 Leeftijd bedrijfshoofd, 2007

11.17 Gemiddeld arbeidsvolume per bedrijf, 2007*

Landbouw

11.18 Arbeidskrachten op land- en tuinbouwbedrijven (x 1 000)

	2000	2005	2006	2007*
Arbeidsvolume (arbeidsjaren)	213	175	169	170
regelmatig werkzaam	198	160	152	151
gezinsarbeidskrachten	139	115	105	101
niet-gezinsarbeidskrachten	59	45	47	50
niet-regelmatig werkzaam	15	16	17	19
Regelmatig werkzaam (personen)	282	236	225	224
gezinsarbeidskrachten	194	164	157	152
niet-gezinsarbeidskrachten	88	72	68	72

12. Macro-economie

Hoogste economische groei sinds 2000

De Nederlandse economie is in 2007 met 3,5 procent gegroeid. Dit was het hoogste groeicijfer sinds 2000. De Nederlandse economie presteerde beter dan belangrijke Europese economieën als Duitsland, Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk. De hoge groei in 2007 werd breed gedragen. De export leverde net als in de voorgaande jaren de belangrijkste bijdrage, waarbij vooral de sterke groei van de uitvoer van in Nederland geproduceerde goederen opviel. Daarnaast hadden ook de investeringen en de consumptie door huishoudens een belangrijke bijdrage. Hoewel het consumentenvertrouwen in september sterk terugviel, waren de bestedingen van huishoudens het hele jaar hoger dan in 2006. Vooral de uitgaven aan duurzame consumptiegoederen zoals kleding, elektronica en meubels lagen flink hoger. Bedrijven investeerden in 2007 op grote schaal in machines, nieuwe bedrijfsgebouwen en computers. De economische groei vertaalde zich in een verdere verbetering van de arbeidsmarkt. Het aantal banen nam sterk toe, de werkloosheid daalde en er stond een recordaantal vacatures open. De gemiddelde loonstijging bleef bescheiden, maar nam in de loop van het jaar wel toe.

Consumenten lenen evenveel als in 2006

In 2007 hebben Nederlanders 10,4 miljard euro aan consumptief krediet opgenomen. Dat is net zoveel als een jaar eerder. Het bedrag aan nieuwe leningen schommelt al vanaf het begin van deze eeuw rond de 10,4 miljard euro. De aflossingen laten de afgelopen jaren een stijgende lijn zien. In 2007 hebben Nederlanders 12,4 miljard euro afgelost. Dit is opnieuw meer dan het verstrekte krediet en de kredietvergoeding bij elkaar, zodat de uitstaande schuld op consumptief krediet in 2007 weer licht is gedaald. Omdat de roodstand op betaalrekeningen verder toenam, is de totale consumptieve schuld van huishoudens wel gestegen. Nederlanders stonden eind vorig jaar 8 procent meer rood dan een jaar eerder. Veel Nederlanders maken gebruik van de kredietfaciliteit op de betaalrekening.

Macro-economie

12.1 Economische en sociale kernindicatoren

	2000	2006*	2007*
Macro-economische kerncijfers			
Bruto binnenlands product, marktprijzen (bbp) (volumemutatie in %)	3,9	2,9	3,5
Netto nationaal inkomen per inwoner (mutatie in %)	4,3	3,9	3,8
Consumentenprijsindex (CPI) (mutatie in %)	2,6	1,1	1,6
Saldo lopende transacties met het buitenland (% bbp)	6,4	7,6	8,4
Arbeid			
Arbeidsvolume (volumemutatie in %)	1,9	1,8	.
Banen werknemers (x 1 000)	7 410	7 589	7 779
Werkzame beroepsbevolking (% bevolking 15 tot 65 jaar)	.	7 074	7 259
Werkloze beroepsbevolking (% beroepsbevolking)	.	64,6	66,2
	.	413	344
	.	5,5	4,5
Inkomen, bestedingen en besparingen			
Consumptieve bestedingen (volumemutatie in %)	3,2	2,5	2,3
Investerings in vaste activa (volumemutatie in %)	0,6	7,2	5,1
Netto nationale besparingen (% netto beschikbaar inkomen)	15,9	14,9	15,9
Overheid			
Belasting- en premiedruk (% bbp)	39,1	39,0	.
EMU-saldo (% bbp)	2,0	0,5	0,4
Overheidsschuld, EMU-definitie (% bbp)	53,8	47,9	45,4
Demografie bedrijven			
Oprichtingen (x 1 000)	36,0	42,8	42,7
Faillissementen (abs.)	4 498	9 179	7 950
Demografie bevolking			
Gemiddelde omvang bevolking (x 1 000)	15 922	16 341	16 358
Migratie-overschot (% bevolking)	0,34	-0,19	-0,04

Macro-economie

12.2 De drie benaderingen van het binnenlands product (mln euro)

	2000	2006*	2007*
Vanuit de productie			
Productie (basisprijzen)	806 161	1 015 178	1 071 277
Intermediair verbruik (excl. aftrek- bare btw) (-)	432 746	541 568	574 562
<i>Toegevoegde waarde (bruto, basis- prijzen)</i>	373 415	473 610	496 715
Saldo van productgebonden be- lastingen en subsidies	43 833	60 806	64 161
productgebonden belastingen	48 060	65 163	68 223
productgebonden subsidies (-)	4 227	4 357	4 062
Vershil toegerekende en afgedragen btw	712	-92	-1 339
<i>Bruto binnenlands product, markt- prijzen</i>	417 960	534 324	559 537
Vanuit de inkomensvorming			
Beloning van werknemers	211 803	263 127	.
lonen	170 718	205 538	.
sociale premies t.l.v. werkgevers	41 085	57 589	.
Saldo van belastingen op productie en invoer en subsidies	44 975	63 121	65 349
belastingen op productie en invoer	52 381	70 815	74 121
subsidies (-)	7 406	7 694	8 772
Exploitatieoverschot/gemengd in- komen (bruto)	161 182	208 076	.
afschrijvingen	61 308	78 360	81 165
exploitatieoverschot/gemengd inkomen (netto)	99 874	129 716	.
<i>Bruto binnenlands product, markt- prijzen</i>	417 960	534 324	559 537
Vanuit de finale bestedingen			
Consumptieve bestedingen	302 694	389 176	404 455
Investerings in vaste activa (bruto)	91 652	105 283	111 625
Veranderingen in voorraden	430	114	-1 244
Uitvoer van goederen en diensten	292 916	391 346	421 342
Invoer van goederen en diensten (-)	269 732	351 595	376 641
<i>Bruto binnenlands product, markt- prijzen</i>	417 960	534 324	559 537

Macro-economie

12.3 De belangrijkste macro-economische saldi van binnenlands product tot nationaal vorderingssaldo (mln euro)

	2000	2006*	2007*
Bruto binnenlands product, marktprijzen	417 960	534 324	559 537
Afschrijvingen (-)	61 308	78 360	81 165
Saldo uit het buitenland ontvangen primaire inkomens	9 020	8 792	11 187
<i>Netto nationaal inkomen, marktprijzen</i>	365 672	464 756	489 559
Saldo uit het buitenland ontvangen inkomensoverdrachten	-5 817	-8 141	-9 029
<i>Netto beschikbaar nationaal inkomen</i>	359 855	456 615	480 530
Consumptieve bestedingen (-)	302 694	389 176	404 455
Correctie pensioenvoorziening (saldo buitenland)	207	457	312
<i>Netto nationale besparingen</i>	57 368	67 896	76 387
Netto-investeringen in vaste activa (-)	30 344	26 923	30 460
Veranderingen in voorraden (-)	430	114	-1 244
<i>Saldo lopende transacties met het buitenland</i>	26 594	40 859	47 171
Saldo uit het buitenland ontvangen kapitaaloverdrachten	-1 214	-1 651	-2 531
<i>Nationaal vorderingensaldo</i>	25 380	39 208	44 640
verandering van vorderingen op het buitenland	309 621	338 663	.
verandering van schulden aan het buitenland (-)	286 703	302 394	.
statistisch verschil	2 462	2 939	.

12.4 Binnenlands product en nationaal inkomen, alternatieve definities (mln euro)

	2000	2006*	2007*
Bruto binnenlands product, marktprijzen	417 960	534 324	559 537
beloning van werknemers	211 803	263 127	.
saldo van belastingen op productie en invoer en subsidies	44 975	63 121	65 349
exploitatieoverschot/gemengd inkomen (bruto)	161 182	208 076	.
Afschrijvingen (-)	61 308	78 360	81 165
<i>Netto binnenlands product, marktprijzen</i>	356 652	455 964	478 372
Saldo uit het buitenland ontvangen primaire inkomens	9 020	8 792	11 187
<i>Nationaal inkomen</i>			
bruto, marktprijzen	426 980	543 116	570 724
netto, marktprijzen	365 672	464 756	489 559
Saldo uit het buitenland ontvangen inkomensoverdrachten	-5 817	-8 141	-9 029
<i>Beschikbaar nationaal inkomen</i>			
bruto, marktprijzen	421 163	534 975	561 695
netto, marktprijzen	359 855	456 615	480 530
Bbp per arbeidsjaar (euro)	63 969	81 214	.
Netto nationaal inkomen per inwoner (euro)	22 966	28 441	29 928
Netto beschikbaar nationaal inkomen per inwoner (euro)	22 601	27 943	29 376

Macro-economie

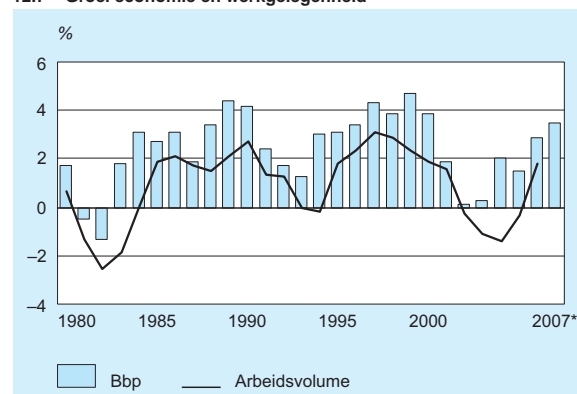
12.5 Binnenlands product en nationaal inkomen, alternatieve definities (volumemutatie in %)

	2000	2006*	2007*
Binnenlands product			
bruto, marktprijzen	3,9	3,0	3,5
netto, marktprijzen	3,6	3,2	3,8
Nationaal inkomen			
bruto, marktprijzen	5,2	3,8	3,6
netto, marktprijzen	5,1	4,1	3,9
Beschikbaar nationaal inkomen			
bruto, marktprijzen	4,9	3,9	3,5
netto, marktprijzen	4,8	4,2	3,8
Bbp per arbeidsjaar (euro)	2,0	1,2	.
Netto nationaal inkomen per inwoner (euro)	4,3	3,9	3,8
Netto beschikbaar nationaal inkomen per inwoner (euro)	4,0	4,1	3,7

12.6 Binnenlands product en nationaal inkomen, alternatieve definities (deflatoren, mutatie in %)

	2000	2006*	2007*
Binnenlands product			
bruto, marktprijzen	4,1	1,9	1,2
netto, marktprijzen	4,3	2,0	1,1
Nationaal inkomen			
bruto, marktprijzen	4,0	2,2	1,4
netto, marktprijzen	4,2	2,3	1,4
Beschikbaar nationaal inkomen			
bruto, marktprijzen	4,0	2,2	1,4
netto, marktprijzen	4,2	2,3	1,4

12.7 Groei economie en werkgelegenheid

Macro-economie

12.8 Toegevoegde waarde (bruto, basisprijen) naar bedrijfstakken (mln euro)

	2000	2006*	2007*
Totaal	373 415	473 610	496 715
Landbouw, bosbouw en visserij	9 870	10 410	10 546
Delfstoffenwinning	9 101	16 960	17 403
Industrie	58 078	63 087	65 496
Energie- en waterleidingbedrijven	5 038	7 948	8 998
Bouwnijverheid	20 926	26 278	28 115
Handel, horeca en reparatie	59 556	70 035	73 653
Vervoer, opslag en communicatie	26 645	33 774	35 173
Financiële en zakelijke dienstverlening	101 785	131 212	138 499
Overheid	41 265	53 718	55 552
Zorg en overige dienstverlening	41 151	60 188	63 280

12.9 Toegevoegde waarde (bruto, basisprijen) naar bedrijfstakken (volumemutatie in %)

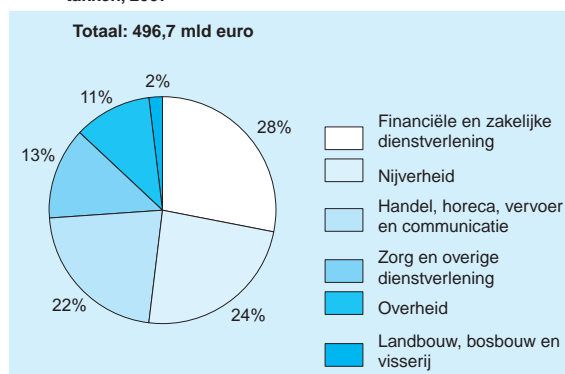
	2000	2006*	2007*
Totaal	4,0	3,0	3,5
Landbouw, bosbouw en visserij	2,1	-1,9	1,1
Delfstoffenwinning	-4,6	-3,3	1,3
Industrie	6,7	2,3	2,5
Energie- en waterleidingbedrijven	3,4	0,1	1,9
Bouwnijverheid	3,5	4,1	5,7
Handel, horeca en reparatie	5,1	6,8	5,2
Vervoer, opslag en communicatie	11,0	3,1	3,2
Financiële en zakelijke dienstverlening	2,5	3,9	4,4
Overheid	1,4	0,0	1,0
Zorg en overige dienstverlening	2,5	2,5	3,6

12.10 Toegevoegde waarde (bruto, basisprijen) naar bedrijfstakken (deflatoren, mutatie in %)

	2000	2006*	2007*
Totaal	4,3	1,7	1,3
Landbouw, bosbouw en visserij	5,3	10,0	0,3
Delfstoffenwinning	50,9	29,2	1,3
Industrie	1,1	-2,6	1,3
Energie- en waterleidingbedrijven	-6,3	15,2	11,1
Bouwnijverheid	6,0	3,3	1,2
Handel, horeca en reparatie	3,1	-0,8	0,0
Vervoer, opslag en communicatie	-3,0	0,1	0,9
Financiële en zakelijke dienstverlening	5,4	1,1	1,1
Overheid	5,0	2,4	2,4
Zorg en overige dienstverlening	5,5	1,6	1,4

Macro-economie

12.11 Toegevoegde waarde (bruto, basisprijzen) naar bedrijfstakken, 2007*

12.12 Arbeidsvolume werkzame personen naar bedrijfstakken (1 000 arbeidsjaren)

	2000	2005*	2006*
Totaal	6 534	6 463	6 579
Landbouw, bosbouw en visserij	239	214	209
Delfstoffenwinning	9	9	8
Industrie	952	839	832
Energie- en waterleidingbedrijven	32	28	27
Bouwnijverheid	472	453	466
Handel, horeca en reparatie	1 263	1 227	1 246
Vervoer, opslag en communicatie	425	404	400
Financiële en zakelijke dienstverlening	1 336	1 312	1 392
Overheid	758	788	783
Zorg en overige dienstverlening	1 048	1 191	1 216

12.13 Arbeidsproductiviteit per arbeidsjaar naar bedrijfstakken (1 000 euro)

	2000	2005*	2006*
Totaal	57	70	72
Landbouw, bosbouw en visserij	41	45	50
Delfstoffenwinning	987	1 563	2 019
Industrie	61	75	76
Energie- en waterleidingbedrijven	157	247	296
Bouwnijverheid	44	54	56
Handel, horeca en reparatie	47	54	56
Vervoer, opslag en communicatie	63	81	84
Financiële en zakelijke dienstverlening	76	95	94
Overheid	54	67	69
Zorg en overige dienstverlening	39	49	50

Macro-economie

12.14 Arbeidsproductiviteit per arbeidsjaar naar bedrijfstakken (volumemutatie in %)

	2000	2005*	2006*
Totaal	2,1	1,7	1,2
Landbouw, bosbouw en visserij	2,7	1,6	0,2
Delfstoffenwinning	-2,9	-6,7	0,0
Industrie	7,0	3,1	3,2
Energie- en waterleidingbedrijven	7,5	5,7	3,8
Bouwnijverheid	1,0	2,4	1,1
Handel, horeca en reparatie	2,9	3,7	5,1
Vervoer, opslag en communicatie	6,0	4,8	4,0
Financiële en zakelijke dienstverlening	-0,5	0,3	-2,1
Overheid	0,0	1,3	0,6
Zorg en overige dienstverlening	0,7	0,4	0,4

12.15 Goederen- en dienstentotalen (mln euro)

	2000	2006*	2007*
Beschikbaar voor finale bestedingen	687 692	885 919	936 178
bruto binnenlands product, markt- prijzen	417 960	534 324	559 537
invoer van goederen en diensten	269 732	351 595	376 641
goederen	208 558	274 431	298 173
diensten	61 174	77 164	78 468
Finale bestedingen	687 692	885 919	936 178
nationale finale bestedingen	394 776	494 573	514 836
consumptieve bestedingen	302 694	389 176	404 455
bruto-investeringen in vaste activa	91 652	105 283	111 625
vennootschappen, huishoudens en IZW huishoudens	78 540	87 881	93 389
overheid	13 112	17 402	18 236
veranderingen in voorraden	430	114	-1 244
uitvoer van goederen en diensten	292 916	391 346	421 342
goederen	232 334	314 033	338 931
diensten	60 582	77 313	82 411

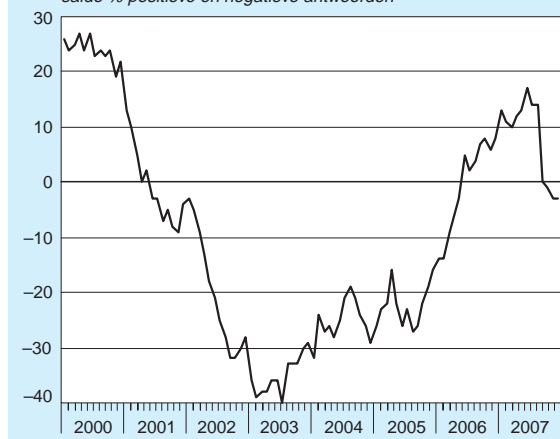
12.16 Goederen- en dienstentotalen (volumemutatie in %)

	2000	2006*	2007*
Beschikbaar voor finale bestedingen	7,0	5,0	4,3
bruto binnenlands product, markt- prijzen	3,9	3,0	3,5
invoer van goederen en diensten	12,2	8,1	5,5
goederen	14,1	9,2	6,8
diensten	6,2	4,5	0,9
Finale bestedingen	7,0	5,0	4,3
nationale finale bestedingen	2,7	3,4	2,6
consumptieve bestedingen	3,2	2,5	2,3
bruto-investeringen in vaste activa	0,6	7,2	5,1
vennootschappen, huishoudens en IZW huishoudens	-0,9	8,2	5,4
overheid	10,5	2,1	3,7
uitvoer van goederen en diensten	13,5	7,0	6,4
goederen	15,3	8,1	6,5
diensten	7,0	2,9	5,8

Macro-economie

12.17 Consumentenvertrouwen, seizoengecorrigeerd

saldo % positieve en negatieve antwoorden

12.18 Consumptieve bestedingen (mln euro)

	2000	2006*	2007*
Totaal	302 694	389 176	404 455
Huishoudens incl. IZW huishoudens Idem gecorrigeerd voor veranderingen in zorgstelsel	210 823	253 482	263 150
Overheid Idem gecorrigeerd voor veranderingen in zorgstelsel	91 871	135 694	141 305
		126 854	.

12.19 Consumptieve bestedingen (volumemutatie in %)

	2000	2006*	2007*
Totaal	3,2	2,5	2,3
Huishoudens incl. IZW huishoudens Idem gecorrigeerd voor veranderingen in zorgstelsel	3,7	-0,8	2,1
Overheid Idem gecorrigeerd voor veranderingen in zorgstelsel	1,9	9,4	2,7
		2,2	.

Macro-economie

12.20 Invoer van goederen en diensten naar productgroepen (mln euro)

	2000	2006*	2007*
Invoer van goederen en diensten (fob)	269 732	351 595	376 641
Landbouw- en visserijproducten	9 525	11 311	13 262
Aardolie, aardgas en ov. delfstoffen	17 321	32 673	32 994
Industriële producten	183 182	234 472	256 175
voedings- en genotmiddelen	13 560	17 819	20 246
textiel, kleding, leder en lederwaren	10 404	11 614	12 292
papier, papierproducten, drukwerk	6 819	7 239	7 790
aardolieproducten	5 836	13 981	15 537
chemische producten	24 326	36 459	40 869
rubber- en kunststofproducten	5 810	6 804	7 458
basismetalen en metaalproducten	14 327	22 140	26 437
machines en apparaten	12 344	17 624	20 914
elektrotechnische machines	62 005	70 204	71 629
transportmiddelen	17 439	19 669	20 692
overige industriële producten	10 312	10 919	12 311
Overige productgroepen	51 658	65 518	65 946
Consumptie door Ned. in het buitenland	10 053	10 498	11 236
Cif/fob-correctie	-2 007	-2 877	-2 972
Invoer van goederen (fob)	208 558	274 431	298 173
invoer van goederen (cif)	214 935	283 909	307 804
cif/fob-correctie en herclassificatie	-6 377	-9 478	-9 631
Invoer van diensten (fob)	61 174	77 164	78 468
invoer van diensten (cif)	56 804	70 563	71 809
consumptie door Ned. in het buitenland	10 053	10 498	11 236
overige invoer van diensten	46 751	60 065	60 573
cif/fob-herclassificatie	4 370	6 601	6 659

12.21 Invoer van goederen en diensten naar productgroepen (volumemutatie in %)

	2000	2006*	2007*
Invoer van goederen en diensten (fob)	12,2	8,1	5,5
Landbouw- en visserijproducten	2,2	3,4	5,7
Aardolie, aardgas en ov. delfstoffen	8,3	-0,2	-1,7
Industriële producten	15,2	11,2	8,0
voedings- en genotmiddelen	5,3	4,7	4,5
textiel, kleding, leder en lederwaren	5,9	10,1	6,7
papier, papierproducten, drukwerk	-0,5	4,4	5,3
aardolieproducten	17,1	17,1	6,8
chemische producten	11,9	6,4	11,1
rubber- en kunststofproducten	5,3	5,2	8,1
basismetalen en metaalproducten	5,6	14,9	7,1
machines en apparaten	3,8	23,7	17,6
elektrotechnische machines	36,3	12,2	7,1
transportmiddelen	4,1	13,4	3,5
overige industriële producten	2,7	7,9	8,9
Overige productgroepen	6,2	3,8	0,2
Consumptie door Ned. in het buitenland	4,7	-0,3	4,8
Cif/fob-correctie	8,1	19,8	1,6
Invoer van goederen (fob)	14,1	9,2	6,8
invoer van goederen (cif)	13,9	9,5	6,6
cif/fob-correctie en herclassificatie	8,1	20,7	-0,1
Invoer van diensten (fob)	6,2	4,5	0,9
invoer van diensten (cif)	6,0	3,2	1,1
consumptie door Ned. in het buitenland	4,7	-0,3	4,8
overige invoer van diensten	6,3	3,8	0,4
cif/fob-herclassificatie	8,1	21,1	-0,8

Macro-economie

12.22 Uitvoer van goederen en diensten naar productgroepen (mln euro)

	2000	2006*	2007*
Uitvoer van goederen en diensten	292 916	391 346	421 342
Landbouw- en visserijproducten	14 136	18 043	19 020
Aardolie, aardgas en ov. delfstoffen	5 790	14 153	14 056
Industriële producten	206 757	274 714	299 014
voedings- en genotmiddelen	28 304	34 226	37 815
textiel, kleding, leder en lederwaren	7 633	9 095	9 764
papier, papierproducten, drukwerk	6 456	6 622	7 108
aardolieproducten	14 882	26 980	27 993
chemische producten	36 719	53 129	59 249
rubber- en kunststofproducten	5 570	6 952	7 654
basismetalen en metaalproducten	13 603	22 754	25 834
machines en apparaten	12 404	19 196	22 587
elektrotechnische machines en apparaten	62 869	74 441	77 068
transportmiddelen	12 184	14 460	16 522
overige industriële producten	6 133	6 859	7 420
Vervoer, post en telecommunicatie	17 715	22 596	23 841
Financiële en zakelijke diensten	29 287	37 591	40 163
Overige productgroepen	12 472	16 262	16 598
Consumptie door niet-ingezetenen in Nederland	8 320	9 849	10 421
Uitvoer van gebruikte activa	446	1 015	1 201
Cif/fob-correctie	-2 007	-2 877	-2 972
Uitvoer van goederen (fob)	232 334	314 033	338 931
uitvoer van goederen (fob) excl. wederuitvoer	129 505	168 090	178 697
wederuitvoer	102 383	144 928	159 033
uitvoer van gebruikte activa	446	1 015	1 201
Uitvoer van diensten	60 582	77 313	82 411
consumptie van diensten door niet-ingezetenen	8 320	9 849	10 421
overige uitvoer van diensten	54 269	70 341	74 962
cif/fob-correctie	-2 007	-2 877	-2 972

Macro-economie

12.23 Uitvoer van goederen en diensten naar productgroepen (volumemutatie in %)

	2000	2006*	2007*
Uitvoer van goederen en diensten	13,5	7,0	6,4
Landbouw- en visserijproducten	3,5	1,4	1,7
Aardolie, aardgas en ov. delfstoffen	8,3	-0,6	2,3
Industriële producten	16,7	9,1	7,3
voedings- en genotmiddelen	3,5	4,6	2,6
textiel, kleding, leder en lederwaren	5,5	10,5	7,9
papier, papierproducten, drukwerk	3,6	1,9	4,2
aardolieproducten	7,5	6,8	0,1
chemische producten	10,8	6,3	9,6
rubber- en kunststofproducten	5,5	5,5	7,9
basismetalen en metaalproducten	4,0	12,9	6,4
machines en apparaten	15,9	16,8	16,3
electrotechnische machines en apparaten	42,3	11,9	7,8
transportmiddelen	7,5	10,2	12,5
overige industriële producten	0,5	7,1	5,0
Vervoer, post en telecommunicatie	6,5	3,0	4,4
Financiële en zakelijke diensten	9,2	3,7	7,1
Overige productgroepen	4,0	1,7	0,4
Consumptie door niet-ingezetenen in Nederland	4,5	3,9	4,1
Uitvoer van gebruikte activa	3,5	26,5	15,2
Cif/fob-correctie	8,1	19,8	1,6
Uitvoer van goederen (fob)	15,3	8,1	6,5
uitvoer van goederen (fob) excl. wederuitvoer	6,6	3,9	3,5
wederuitvoer	28,6	13,1	9,9
uitvoer van gebruikte activa	3,5	26,5	15,2
Uitvoer van diensten	7,0	2,9	5,8
consumptie van diensten door niet-ingezetenen	4,5	3,9	4,1
overige uitvoer van diensten	7,4	3,4	5,9
cif/fob-correctie	8,1	19,8	1,6

Macro-economie

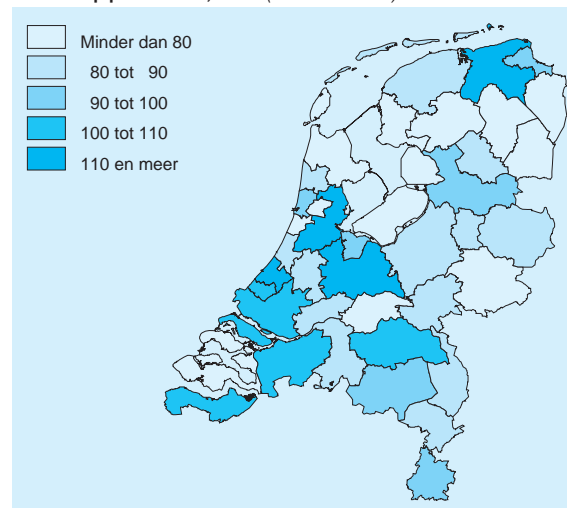
12.24 Bruto-investeringen in vaste activa naar type van activa (mln euro)

	2000	2006*	2007*
Totaal	91 652	105 283	111 625
Woningen	24 674	33 961	36 036
Bedrijfsgebouwen	14 968	15 321	17 268
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	9 931	11 046	11 878
Vervoermiddelen	9 917	11 530	11 673
Machines en installaties	14 761	14 308	15 901
Overige vaste activa	18 491	21 445	21 318
Verkoop van gebruikte vaste activa	1 090	2 328	2 449

12.25 Bruto-investeringen in vaste activa naar type van activa (volumemutatie in %)

	2000	2006*	2007*
Totaal	0,6	7,2	5,1
Woningen	1,6	4,5	4,7
Bedrijfsgebouwen	6,5	1,5	10,2
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	10,9	5,1	3,7
Vervoermiddelen	1,7	12,4	0,0
Machines en installaties	-8,4	12,6	10,0
Overige vaste activa	-2,2	10,6	1,7
Verkoop van gebruikte vaste activa	6,6	8,1	5,3

12.26 Bbp per inwoner, 2005* (Nederland=100)

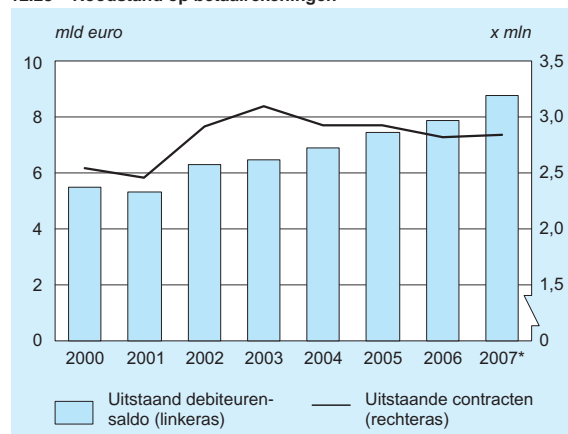

Macro-economie

12.27 Consumptief krediet (mln euro)

	2000	2005	2006	2007*
Verstrekt krediet	10 658	10 100	10 350	10 439
Rente	1 303	1 550	1 543	1 636
Aflossingen	10 647	12 158	12 058	12 406
Uitstaand saldo	15 244	17 594	17 429	17 098
aflopend krediet	3 065	2 161	2 213	2 318
creditcardkrediet	486	1 249	1 363	1 352
doorlopend krediet (incl. spaar-/leen)	11 694	14 183	13 853	13 428
Toegezegde limieten	23 608	32 704	33 615	33 711

12.28 Roodstand op betaalrekeningen

12.29 Beroep op de Nederlandse kapitaalmarkt via Euronext Amsterdam (mln euro)

	2000	2005	2006	2007
Totaal	90 592	119 196	117 686	175 860
Aandelen	28 200	12 322	8 903	25 005
financiële instellingen	2 205	2 722	498	14 997
beleggingsfondsen	11 472	5 519	6 731	6 079
vastgoedfondsen	507	343	447	523
overige fondsen	14 014	3 738	1 227	3 405
Obligaties	59 969	106 856	108 783	150 855
overheid	15 045	32 889	21 490	21 089
financiële instellingen	26 880	71 252	83 804	124 367
overige private sector	17 542	2 715	3 489	5 248
buitenland	500	-	-	-
Pand-, bank-, en spaarbrieven	2 423	18	-	151

Macro-economie

12.30 Dividend op gewone aandelen van Nederlandse beursgenoteerde fondsen (mln euro)

	2000	2005	2006	2007
Totaal	14 211	20 517	20 034	22 869
Bouwnijverheid en installatie	164	111	156	193
Delfstoffenwinning	3 281	4 868	3 806	3 783
Handel	739	137	144	242
Industrie	2 340	2 750	3 478	3 920
Niet-financiële dienstverlening	703	831	764	1 105
Transport, opslag en communicatie	604	2 037	1 413	1 475
Banken/financiële dienstverlening	1 445	1 904	2 335	2 434
Verzekeraars	3 044	5 172	5 051	6 138
Beleggingsfondsen	733	1 548	1 556	1 945
Vastgoedfondsen	838	996	1 006	846
Overige fondsen	319	161	329	787

13. Natuur en milieu

Klimaatverandering

Het wordt de laatste jaren warmer. De tien warmste jaren sinds 1901 vielen alle na 1989. De natuur reageert daarop. De planten- en diersoorten die zich de afgelopen eeuw in Nederland gevestigd hebben, zijn voor een groot deel afkomstig uit warmere, zuidelijke streken. De koudeminnende soorten vogels gaan in aantal achteruit, terwijl de warmteminnende soorten toenemen. Het tijdstip waarop planten groeien en bloeien en vogels broeden verschuift naar voren.

Niet elke toename van zuidelijke soorten is toe te schrijven aan klimaatverandering. Een aantal nieuwkomers heeft een voorkeur voor steden en industriegebieden. Deze 'versteende' gebieden zijn warmer dan het omringende platteland.

Gebruik bestrijdingsmiddelen door overheid gestegen

In 2005 heeft de overheid bijna 54 duizend kilo chemische bestrijdingsmiddelen gebruikt bij het onderhoud van openbare terreinen. Dat is ruim een kwart meer dan in 2001. Het gaat vrijwel uitsluitend om onkruidbestrijdingsmiddelen. Het gebruik op verhardingen als wandel- en rijwielpaden is het sterkst toegenomen.

Gemeenten zijn de grootste gebruikers van bestrijdingsmiddelen. In 2005 was hun gebruik 37 procent hoger dan in 2001; bij het onderhoud van verhardingen is het zelfs ruim de helft hoger.

Milieu-investeringen bedrijven verdubbeld

In 2006 hebben Nederlandse bedrijven 655 miljoen euro geïnvesteerd in milieuvorzieningen, twee keer zo veel als in 2005. De energiesector was met 395 miljoen euro de grootste investeerder in het milieu. Een groot deel van de milieu-investeringen betrof de winning van duurzame energie. Zo werd 200 miljoen euro geïnvesteerd in nieuwe windparken.

Ook het aandeel van de milieu-investeringen in de totale investeringen is in 2006 sterk toegenomen, tot 6,5 procent. Sinds 1997 was het milieuaandeel bij bedrijven in de industrie, de delfstoffenwinning en de energiesector niet zo hoog.

Natuur en milieu

13.1 Doortrekkende en overwinterende watervogels (1975=100)

	2000/01	2003/04	2004/05	2005/06
Watervogels	217	275	257	283
w.o.				
ganzen (excl. exoten)	384	603	634	731
steltlopers	128	145	129	149
zwanen	244	290	321	321

Bron: SOVON en CBS.

13.2 Broedvogels (1990=100)

	2000	2004	2005	2006
Totaal	128	118	118	116
w.o.				
bossoorten	86	78	82	78
duinsoorten				
open duin	42	32	29	27
struweel	139	141	133	131
heidesoorten	75	59	54	52
w.o.				
open heide	44	36	34	31
moerassorten	98	84	91	84
w.o.				
struweelsoorten	170	187	198	188
stadsvogels	95	90	99	92
weidevogels	86	73	70	68

Bron: SOVON en CBS.

13.3 Wintervogels (1980=100)

	2000/01	2004/05	2005/06	2006/07
Totaal	159	150	153	134
Landvogels	152	133	144	117
Watervogels	173	187	171	172

Bron: SOVON en CBS.

13.4 Dagactieve zoogdieren

	2000	2004	2005	2006
Eekhoorn (1996=100)	59	63	77	61
Haas (1997=100)	79	75	75	73
Konijn (1997=100)	45	53	49	54
Ree (1994=100)	108	119	118	124
Vos (1994=100)	92	104	135	108

Bron: Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming (VZZ) en CBS.

Natuur en milieu

13.5 Vleermuizen (1986=100)

	2000	2005	2006	2007
Totaal	268	396	418	389
w.o.				
baardvleermuis	205	299	301	283
franjestaat	455	932	1 145	1 042
grootoorvleermuis	158	181	204	151
ingekorven vleermuis	736	1 577	1 729	1 716
meervleermuis	224	258	264	269
vale vleermuis	226	326	276	311
watervleermuis	182	229	252	209

Bron: Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming (VZZ) en CBS.

13.6 Amfibieën (1997=100)

	2000	2004	2005	2006
Totaal	125	134	142	142
w.o.				
alpenwatersalamander	116	140	172	165
boomkikker	219	479	636	646
bruine kikker	144	149	148	161
geelbuikvuurpad (2000=100)	100	173	163	270
gewone pad	103	133	138	132
groene kikker	142	147	151	144
heikikker	121	100	135	122
kamsalamander	109	137	152	130
poelkikker	134	131	128	119

Bron: Stichting Reptielen Amfibieën Vissen Onderzoek Nederland (RAVON) en CBS.

13.7 Reptielen (1994=100)

	2000	2004	2005	2006
Totaal	150	137	156	157
w.o.				
heidesoorten	124	112	122	125
zandhagedis in de duinen	261	325	357	353

Bron: Stichting Reptielen Amfibieën Vissen Onderzoek Nederland (RAVON) en CBS.

13.8 Dagvlinders (1992=100)

	2000	2004	2005	2006
Totaal	62	45	56	49
w.o.				
bossoorten	60	56	54	52
duinsoorten	19	14	34	42
halfnatuurlijk graslandsoorten	74	62	54	48
heidesoorten	58	34	38	23

Bron: De Vlinderstichting en CBS.

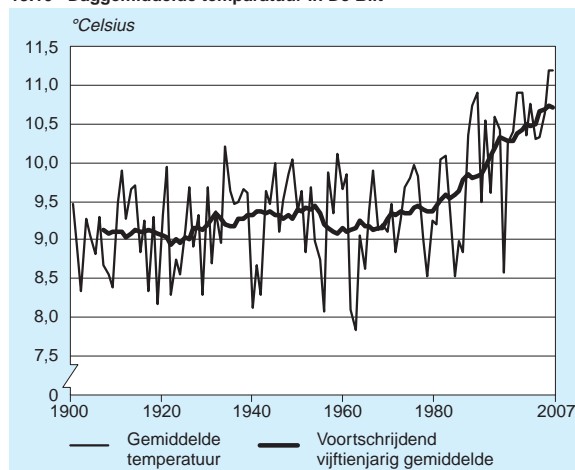
Natuur en milieu

13.9 Meteorologische gegevens, De Bilt

	1971/ 2000	2000	2005	2007
Luchttemperatuur (°Celsius)				
daggemiddelde	9,8	10,9	10,7	11,2
wintergemiddelde	3,2	5,0	3,6	5,7
zomergemiddelde	16,6	16,4	16,9	17,2
Zomerse dagen (max. $\geq 25,0^{\circ}\text{C}$)	22	22	34	20
Vorst dagen (min. $< 0,0^{\circ}\text{C}$)	58	35	48	35
Neerslag (mm)	793	975	943	1 033
Verdamping (mm)	543	541	591	581
Zonneschijn (uren)	1 524	1 515	1 789	1 690

Bron: KNMI.

13.10 Daggemiddelde temperatuur in De Bilt

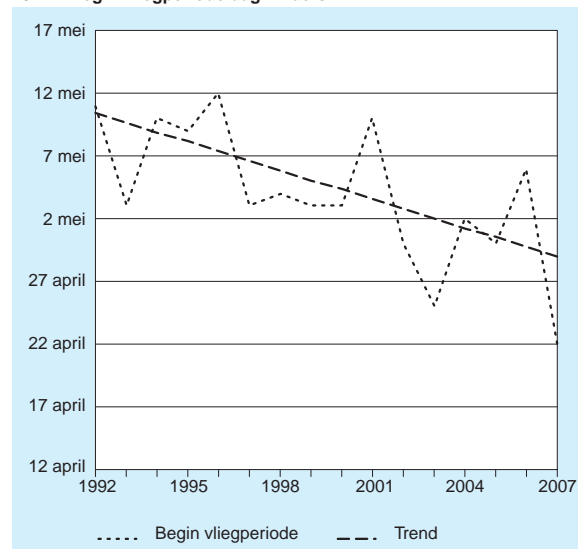
13.11 Vogels en klimaat (1990=100)

	2000	2004	2005	2006
Koudeminnende soorten	65	36	34	30
Neutrale soorten	78	74	76	65
Warmteminnende soorten	116	124	124	117

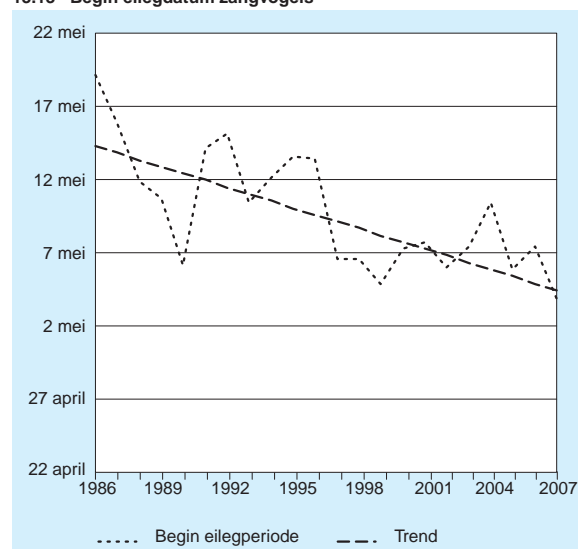
Bron: SOVON en CBS.

Natuur en milieu

13.12 Begin vliegperiode dagvlinders

13.13 Begin eilegdatum zangvogels

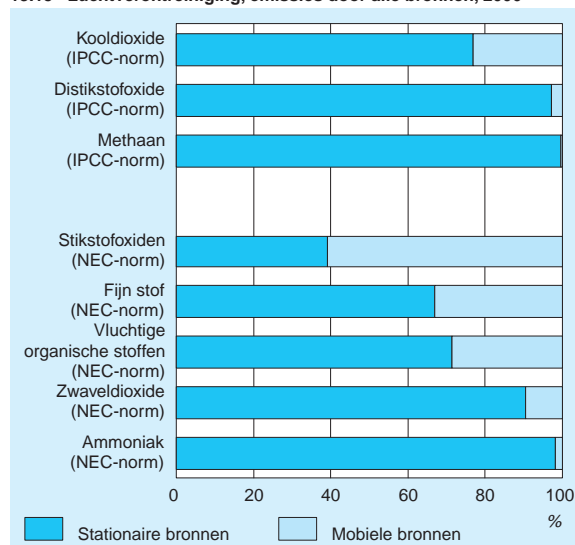

Natuur en milieu

13.14 Luchtverontreiniging, emissies door alle bronnen (mln kg)

	2000	2004	2005	2006
Broeikasgassen (IPCC-norm)				
Distikstofoxide	61	56	55	55
Kooldioxide	169 700	181 000	175 800	172 000
Methaan	915	822	802	775
Verzurende en grootschalige luchtverontreiniging (NEC-norm)				
Ammoniak	152	134	133	130
Fijn stof	45	39	38	38
Stikstofoxiden	398	357	343	327
Vluchtige organische stoffen	224	168	173	168
Zwavel dioxide	73	67	65	65

13.15 Luchtverontreiniging, emissies door alle bronnen, 2006

Natuur en milieu

13.16 Luchtverontreiniging, broeikasgasemissies volgens IPCC (1990=100)

	2000	2004	2005	2006
Totaal (CO ₂ -equivalenten)	101	106	102	100
Distikstofoxide	95	87	86	85
landbouw	93	82	82	81
industrie	96	92	90	88
Kooldioxide	106	113	110	108
industrie	83	83	82	83
energiesector	120	136	130	118
wegverkeer	124	133	133	137
huishoudens	99	98	93	89
Methaan	76	68	66	64
landbouw	87	84	84	84
energiesector	51	47	51	45
milieudienstverlening	69	55	52	48

13.17 Luchtverontreiniging, emissies door stationaire bronnen (mln kg)

	2000	2004	2005	2006
Broeikasgassen (IPCC-norm)				
Distikstofoxide	60	54	54	53
Kooldioxide	133 000	142 300	136 900	132 400
Methaan	912	819	799	772
Verzurende en grootschalige luchtverontreiniging (NEC-norm)				
Ammoniak	150	131	130	127
Fijn stof	29	26	25	25
Stikstofoxiden	149	138	133	128
Vluchtige organische stoffen	151	113	121	120
Zwavel dioxide	64	60	59	59

13.18 Luchtverontreiniging, emissies door mobiele bronnen (mln kg)

	2000	2004	2005	2006
Broeikasgassen (IPCC-norm)				
Distikstofoxide	1,6	1,5	1,5	1,5
Kooldioxide	36 700	38 600	38 800	39 600
Methaan	3,4	2,8	2,7	2,7
Verzurende en grootschalige luchtverontreiniging (NEC-norm)				
Ammoniak	2,5	2,5	2,5	2,5
Fijn stof	15	13	13	12
Stikstofoxiden	250	218	211	199
Vluchtige organische stoffen	73	55	51	48
Zwavel dioxide	9,2	6,5	6,5	6,2

Natuur en milieu

13.19 Luchtverontreiniging, emissies door mobiele bronnen (mln kg)

	2000	2004	2005	2006
Kooldioxide (IPCC-norm)	36 700	38 600	38 800	39 600
wegverkeer	31 700	33 800	33 900	34 800
overige mobiele bronnen	5 000	4 800	4 900	4 800
Fijn stof (NEC-norm)	15	13	13	12
binnenvaart	1,4	1,2	1,2	1,2
visserij	0,4	0,3	0,3	0,3
wegverkeer	10,4	9,1	8,7	8,4
overige mobiele bronnen	3,2	2,7	2,8	2,6
Stikstofoxiden (NEC-norm)	250	218	211	199
binnenvaart	30	29	29	28
visserij	16	12	11	11
wegverkeer	164	142	133	125
overige mobiele bronnen	40	36	38	34
Vluchtig organische stoffen (NEC-norm)	73	55	51	48
binnenvaart	7,7	7,1	6,0	5,8
wegverkeer	60	43	40	37
overige mobiele bronnen	5,5	5,0	5,3	5,1

13.20 Luchtverontreiniging, emissies door zeeschepen (mln kg)

	2000	2004	2005	2006
Binnengaats				
fijn stof	1,2	1,1	1,1	1,1
stikstofoxiden	16	18	18	18
zwaveldioxide	10	10	10	10
Nederlands Continentaal Plat				
fijn stof	6,5	5,8	6,1	6,1
stikstofoxiden	94	105	105	105
zwaveldioxide	55	51	54	54

13.21 Waterverontreiniging, emissies door alle bronnen (1 000 kg)

	2000	2004	2005	2006
Fosfor	15 472	11 413	15 064	14 831
Stikstof	88 767	89 888	89 351	88 239
Cadmium	1,28	1,37	1,17	1,19
Chroom	30,2	29,0	29,0	28,5
Koper	297	269	250	248
Kwik	0,65	1,07	0,44	0,41
Lood	78,6	89,0	76,1	75,6

Natuur en milieu

13.22 Waterverontreiniging, belasting van het oppervlaktewater (mln kg)

	2000	2004	2005	2006
Fosfor	9,6	7,1	6,5	6,1
directe lozingen	2,4	0,8	0,7	0,7
effluent rioolwater- zuivering	2,8	2,7	2,7	2,6
overstorten/regenwater- riolen	0,10	0,05	0,06	0,06
uit- en afspoeling	4,3	3,5	3,0	2,8
Stikstof	140	101	90	85
directe lozingen	9,7	10,0	7,9	7,1
effluent rioolwater- zuivering	29	23	22	19
overstorten/regenwater- riolen	1,5	1,0	1,3	1,2
atmosferische depositie (excl. op Noordzee)	17	10	16	15
uit- en afspoeling	83	56	43	42

13.23 Zuivering van afvalwater in rioolwaterzuiveringsinstallaties

	2000	2004	2005	2006
Influent (1 000 kg)				
biochemisch zuur- stofverbruik	353 527	358 617	351 649	347 972
chemisch zuurstof- verbruik	920 719	948 748	943 467	937 860
totaal-fosfor	13 300	14 328	14 425	14 341
totaal-stikstof	84 726	84 244	84 825	85 842
cadmium	1,0	1,2	1,3	0,9
chrom	23	16	17	17
koper	157	158	160	150
kwik	0,51	0,40	0,42	0,38
lood	59	49	44	42
Effluent (1 000 kg)				
biochemisch zuur- stofverbruik	11 284	9 408	8 684	8 313
chemisch zuurstof- verbruik	91 033	80 849	77 895	77 268
totaal-fosfor	2 845	2 748	2 651	2 596
totaal-stikstof	28 952	23 475	21 742	19 057
cadmium	0,47	0,32	0,25	0,25
chrom	5,0	2,8	3,4	3,0
koper	18	13	12	10
kwik	0,14	0,10	0,10	0,10
lood	8,6	6,6	6,2	5,4
Rendement (%)				
biochemisch zuur- stofverbruik	97	97	98	98
chemisch zuurstof- verbruik	90	91	92	92
totaal-fosfor	79	81	82	82
totaal-stikstof	66	72	74	78
cadmium	54	73	81	72
chrom	78	83	80	83
koper	89	92	92	94
kwik	72	74	77	73
lood	86	87	86	87

Natuur en milieu

13.24 Afzet van zuiveringslib van rioolwaterzuiveringsinstallaties (1 000 kg)

	2000	2004	2005	2006
Totaal	1 426 447	1 486 535	1 494 028	1 610 518
Bestanddelen				
w.o.				
droge stof	336 361	341 646	347 557	359 431
fosfor	7 258	7 657	7 771	8 909
stikstof	15 962	15 319	18 733	18 878
cadmium	0,5	0,5	0,5	0,5
chrom	17	15	14	13
koper	131	134	132	140
kwik	0,4	0,3	0,3	0,3
lood	51	46	39	43
Verwerkingsmethoden				
(als droge stof)				
cementindustrie	336 361	341 646	347 557	359 431
composteren	39 452	45 945	46 582	47 591
storten	64 147	15 158	14 283	14 752
verbranden en natte oxidatie	194 848	252 139	232 746	252 512
overig	37 913	28 404	26 620	17 098

13.25 Afzet van zuiveringsslib van particuliere afvalwaterzuiveringsinstallaties (1 000 kg droge stof)

	2000	2004	2005	2006
Totaal	205 750	187 388	174 651	160 747
Bedrijfstakken				
voedingsmiddelen- en drankenindustrie	64 152	53 147	50 640	45 488
papier(waren)- en karton(waren)ind.	56 604	53 220	45 621	32 609
aardolie-, chemische, rubber- en kunststofverwerkende ind.	45 704	38 894	38 549	36 631
overig	39 290	42 127	39 841	46 019
Verwerkingsmethoden				
composteren	1 109	14 214	8 849	9 139
diervoeders	21 333	7 631	7 479	4 079
landbouw	36 127	27 745	33 703	25 661
storten	39 389	19 869	18 312	21 148
verbranden	46 880	37 252	31 549	34 098
overig	60 912	80 676	74 760	66 621

13.26 Vrijkomen en verwerking van afval in Nederland (mln kg)

	2000	2004	2005	2006
Totaal	63 242	60 783	60 408	59 758
Nuttige toepassing	50 925	50 424	50 357	49 286
Storten	4 832	1 783	2 226	2 663
Verbranden	7 083	7 904	7 178	7 230
Overig	402	672	648	579

Natuur en milieu

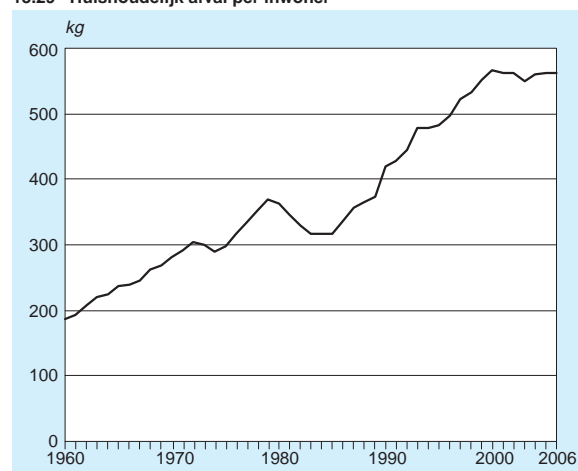
13.27 Gemeentelijk afval (mln kg)

	2000	2004	2005	2006
Totaal	10 262	10 382	10 408	10 395
Afval van huishoudens	8 986	9 120	9 158	9 176
inzameling: brengsysteem	2 426	2 719	2 755	2 794
inzameling: haalsysteem	6 560	6 401	6 403	6 381
Reinigingsdienstenafval	1 068	1 102	1 106	1 084
Overig afval	208	160	144	135

13.28 Huishoudelijk afval naar afvalcategorie (mln kg)

	2000	2004	2005	2006
Totaal	8 986	9 120	9 158	9 176
Gemengd ingezameld afval	4 827	4 740	4 784	4 790
gemengd verbouwingsafval	98	108	110	109
grof huishoudelijk afval	794	698	716	716
huishoudelijk restafval	3 935	3 933	3 958	3 965
Gescheiden ingezameld afval	4 159	4 380	4 374	4 385
gft	1 457	1 407	1 362	1 296
glas	326	342	338	341
grof tuinafval	359	397	406	409
houtafval	225	310	318	341
klein chemisch afval	21	21	21	21
papier	1 022	1 027	1 045	1 081
schoon puin	451	455	448	442
textiel	50	54	60	62
wit- en bruingoed	43	67	71	70
overig gescheiden afval	205	300	305	323

13.29 Huishoudelijk afval per inwoner

Natuur en milieu

13.30 Bedrijfsafvalstoffen nijverheid naar herkomst (mln kg)

	2000	2004	2005	2006*
Totaal niet-gevaarlijk afval	20 642	19 156	18 766	18 213
Delfstoffenwinning	203	275	229	206
Industrie	18 651	17 205	16 993	16 548
voedings- en genotmiddelenind.	10 127	8 438	8 070	7 820
chemische industrie	1 251	1 156	1 164	1 174
basismetalenindustrie	2 552	2 702	2 803	2 824
overige industrie	4 721	4 909	4 956	4 730
Openbare voorzieningsbedrijven	1 788	1 676	1 544	1 459

13.31 Bedrijfsafvalstoffen nijverheid naar verwerkingsmethode, 2006* (mln kg)

	Totaal	Her-gebruik	Eind-verwerking
Totaal niet-gevaarlijk afval	18 213	16 012	2 201
Chemisch afval	1 131	883	248
Niet-chemisch afval	17 082	15 130	1 952
dierlijk en plantaardig afval	6 359	6 192	167
gemengd afval	1 431	308	1 123
glas	68	27	41
hout	482	459	24
kunststoffen en rubber	179	162	17
metalen	687	675	12
mineralen en steenachtig materiaal	6 303	5 942	361
overig niet-chemisch afval	26	15	11
papier en karton	823	812	11
slib	681	519	162
textiel en leder	41	18	23

13.32 Motorvoertuigen vrijgekomen voor demontage

	2000	2005	2006	2007
Bedrijfsauto's (x 1 000)	17	20	15	12
Personenauto's (x 1 000)	310	232	226	201
Bedrijfsauto's (mln kg)	31	30	26	23
Personenauto's (mln kg)	275	212	209	187

13.33 Afzet van chemische bestrijdingsmiddelen voor landbouwkundig gebruik (1 000 kg werkzame stof)

	2000	2004	2005	2006
Totaal	11 382	10 655	10 704	10 462
Fungiciden / bactericiden	4 925	4 387	4 394	4 141
Herbiciden / loofdoders	3 500	3 592	3 496	3 280
Insecticiden / acariciden	290	248	212	203
Plantengroei-regulators	214	218	236	257
Overige middelen	2 453	2 210	2 366	2 580
w.o. grondontsmetters	1 402	1 171	1 406	1 486

Bron: Plantenziektenkundige dienst (PD).

Natuur en milieu

13.34 Gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen in enkele glastuinbouwgewassen (1 000 kg werkzame stof)

	2000	2004
Komkommers	9 106	7 373
Paprika's	15 600	10 916
Tomaten	30 014	19 799
Anjers	1 653	–
Chrysanten	32 059	31 084
Freesia's	2 502	1 698
Gerbera's	7 346	7 108
Lelies (snijbloemen)	1 741	3 064
Orchideeën	1 209	947
Perkplanten	7 086	7 477
Potplanten blad	3 505	5 120
Potplanten bloei	8 730	8 671
Rozen	57 194	57 653

13.35 Gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen door de overheid (kg werkzame stof)

	2001	2005
Totaal	42 142	53 594
Beplantingen binnen de bebouwde kom	10 222	12 107
Beplantingen buiten de bebouwde kom	192	592
Bossen en natuurterreinen	103	135
Sportvelden	4 165	3 760
Waterlopen en vijvers	–	6
Andere groene elementen	890	833
Kwekerijen	22	74
Spoorbanen	6 040	6 350
(Half) verhardingen	20 508	29 737

13.36 Productie van mest en mineralen (mln kg)

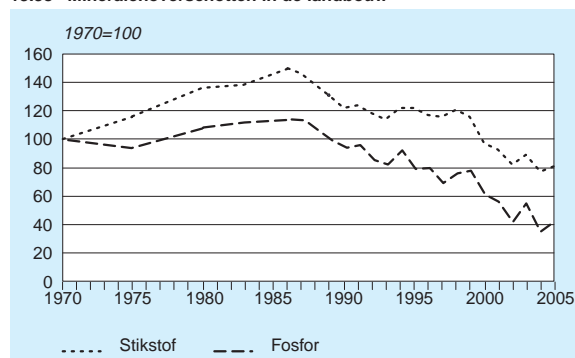
	2000	2005	2006	2007*
Mest veestapel	75 603	70 147	69 284	69 479
konijnen en pelsdieren	81	91	88	103
paarden en pony's	836	938	895	931
pluimvee	2 105	1 484	1 471	1 500
rundvee	56 742	54 052	53 306	53 192
schapen en geiten	1 712	1 731	1 737	1 744
varkens	14 127	11 852	11 787	12 009
Mineralenuitscheiding				
fosfaat (als P ₂ O ₅)	185	167	165	166
kaliüm (als K ₂ O)	539	519	514	515
stikstof (als N-totaal)	529	468	460	464

Natuur en milieu

13.37 Productie van dierlijke mest naar stikstofproductie per hectare (mln kg N)

	2000	2005	2006	2007*
170 kg N/ha en minder	29	31	32	33
graasdierbedrijven	16	20	22	22
hokdierbedrijven	0	0	0	0
overige bedrijven	13	11	10	10
170 tot en met 250 kg N/ha	87	93	99	98
graasdierbedrijven	81	87	93	92
hokdierbedrijven	1	1	1	1
overige bedrijven	5	5	5	5
Meer dan 250 kg N/ha	313	276	261	265
graasdierbedrijven	187	160	144	144
hokdierbedrijven	119	108	109	112
overige bedrijven	6	8	8	8

13.38 Mineralenoverschotten in de landbouw

13.39 Mineralenbalans voor cultuurgrond (mln kg)

	2000	2004	2005	2006
Stikstof				
Aanvoer naar de bodem	822	717	702	709
aanvoer dierlijke mest	386	330	337	336
kunstmest	330	289	269	277
overige aanvoer	106	98	96	96
Afvoer via gewasopbrengst (-)	414	413	384	361
Nettobelasting	408	304	318	348
Fosfor				
Aanvoer naar de bodem	106	86	91	90
aanvoer dierlijke mest	74	63	65	65
kunstmest	27	18	21	21
overige aanvoer	5	5	5	4
Afvoer via gewasopbrengst (-)	58	56	54	49
Nettobelasting	48	30	37	41

Natuur en milieu

13.40 Kosten en financiering milieubeheer (mln euro)

	2000	2001	2003	2005
Nettomilieukosten	9 116	9 650	10 440	10 105
Algemeen	1 401	1 453	1 693	1 856
Afval	2 802	2 987	3 232	2 972
Bodem	977	1 037	908	731
Geluid	286	341	312	165
Lucht	1 435	1 547	1 888	1 795
Water	2 217	2 284	2 408	2 586
Bedrijven (excl. bouw)	4 336	4 632	5 067	4 691
Overheid	4 473	4 734	5 043	5 052
Huishoudens	307	285	330	362
Nettomilieulasten	.	9 650	10 440	10 105
Bedrijven (excl. bouw)	.	3 990	4 223	3 861
Overheid	.	3 054	2 755	3 150
Huishoudens	.	2 606	3 462	3 094
Milieu-investeringen	2 037	2 206	2 299	2 649

13.41 Kosten en financiering natuur en landschap excl. buitenland (mln euro)

	2000	2001	2003	2005
Brutokosten naar activiteit	915	1 000	974	955
apparaatkosten	224	255	299	291
inrichting en beheer	320	375	369	428
verwerving van terreinen	234	228	135	142
overige activiteiten	136	142	171	95
Opbrengsten (-)	47	49	57	74
Nettokosten	868	951	917	881
overheid	432	515	522	537
particulieren	436	436	395	358
Nettolasten	868	951	917	881
overheid	597	685	713	695
overig (incl. huishoudens)	271	266	204	186

13.42 Milieu-investeringen door de nijverheid in bedrijven met 20 en meer werknemers; excl. bouwnijverheid (mln euro)

	2000	2004	2005	2006*
Totaal	407	377	334	655
Afval	37	25	10	5
Bodem	35	44	26	25
Geluid	16	24	10	10
Landschap	5	16	0	0
Lucht	245	202	195	515
Water	69	67	92	105
Aandeel in tot. investeringen (%)	4,5	4,4	3,8	6,5

Natuur en milieu

13.43 Nettomilieulasten van de nijverheid in bedrijven met 10 en meer werknemers; excl. bouwnijverheid (mln euro)

	2000	2003	2004	2005
Totaal	2 017	2 136	2 067	1 949
Afval	423	470	458	440
Lucht	666	715	653	588
Water	501	505	490	485
Overig	428	446	466	436
Delfstoffenwinning	x	160	167	x
Voedingsmiddelen en dranken-industrie	267	306	309	306
Chemische industrie	x	561	536	521
Basismetaal- en metaalproducten-industrie	181	183	175	179
Overige industrie	626	701	705	701
Openbare voorzieningsbedrijven	233	224	176	x

13.44 Opbrengsten milieueffingen en -belastingen (mln euro)

	2000	2004	2005	2006
Milieubestemmingsheffingen en groene belastingen	16 879	19 643	20 981	22 659
milieubestemmingsheffingen	2 906	3 579	3 711	3 951
afvalstoffenheffing/reinigingsrechten	1 183	1 513	1 555	1 572
rioolrecht	650	831	875	1 022
waterverontreinigingsheffing	1 003	1 173	1 197	1 263
water-/zuiveringsschappen	967	1 141	1 165	1 226
overig	36	32	32	37
overige milieubestemmingsheffingen	70	62	84	94
groene belastingen	13 973	16 064	17 270	18 708
belasting voertuigen	11 106	12 790	13 141	14 167
accijnzen	5 290	6 459	6 420	6 818
motorrijtuigenbelasting	2 941	3 328	3 573	3 897
personenauto's, motoren (BPM)	2 875	3 003	3 148	3 452
regulerende milieueffing	2 867	3 274	4 129	4 541
Verwijderingsbijdragen	117	70	67	80

13.45 Milieudienstverlening

	2000	2003	2004	2005
Bedrijven	597	652	600	572
Werkzame personen (x 1 000)	20	24	23	23
Winstgevendheid (%)	4	5	4	8
Totaal baten (mln euro)	3 716	4 694	4 714	4 614
w.o. gefactureerde omzet	3 587	4 493	4 516	4 340
Resultaat voor belastingen (mln euro)	154	223	180	355
Investerings (mln euro)	369	377	444	389

Natuur en milieu

13.46 Milieukosten van de landbouw (mln euro)

	2000	2001	2003	2005
Milieu-investeringen	146	207	189	176
Milieukosten	676	744	784	657
bodem	363	363	326	240
landschap	33	38	53	67
lucht	72	87	137	152
water	30	43	51	56
overige milieucompartimenten	30	51	54	51
administratieve lasten	148	163	164	92
Subsidies (-)	132	159	217	192
<i>Nettomilieulasten</i>	544	585	568	465

13.47 Milieukosten van het verkeer (mln euro)

	2000	2001	2003	2005
Milieu-investeringen	299	292	272	410
Milieukosten	888	969	1 071	1 042
overheid	185	237	349	249
afval	7	7	8	8
bodem en landschap	19	25	33	31
geluid	154	200	303	205
water	4	5	5	5
verkeersdeelnemers	703	733	722	793
afval	35	38	46	37
bodem en landschap	74	57	37	38
geluid	76	71	62	48
lucht	486	532	540	588
water	32	35	38	81
<i>Nettomilieulasten</i>	711	740	759	825

14. Onderwijs

Toename in opleidingsniveau

Het opleidingsniveau van de Nederlandse bevolking van 15 tot 65 jaar neemt gestaag toe. In de periode 1997–2006 daalde het aandeel personen met alleen basisonderwijs van 12 naar 9 procent, terwijl het aandeel personen met een diploma in het hoger onderwijs toenam van 19 naar 25 procent. Vooral het aantal hoogopgeleide vrouwen is in de afgelopen jaar sterk toegenomen. Binnen het middelbaar beroepsonderwijs (mbo) is ook een verschuiving te zien naar opleidingen van een hoger niveau. Eerder had de meerderheid van de mbo'ers nog een opleiding van niveau 2 of 3 gedaan. In 2005 en 2006 is dit verschoven naar opleidingen van niveau 4.

Relatief veel oudere leerlingen in de beroepsbegeleidende leerweg

In het schooljaar 2006/07 telde het middelbaar beroepsonderwijs 496 duizend leerlingen. De meerderheid van hen (72 procent) volgde de beroepsopleidende leerweg (bol), waarin praktijk met theorie wordt gecombineerd in de vorm van stages. De overige leerlingen (28 procent) zaten in de beroepsbegeleidende leerweg (bbl). In deze leerweg zijn de leerlingen meestal in loondienst van een leerbedrijf en gaan ze een of twee dagen in de week naar school.

In de bbl was 37 procent van de leerlingen 25 jaar of ouder. Vooral de opleidingen in de sector zorg en welzijn trokken relatief veel oudere leerlingen. Bijna vier op de tien waren zelfs al ouder dan 35 jaar. In de bol was slechts 5 procent van de leerlingen ouder dan 25 jaar.

Onderwijsuitgaven 30 miljard euro

In 2006 bedroegen de Nederlandse onderwijsuitgaven bijna 30 miljard euro, 5,3 procent meer dan een jaar eerder. De laatste jaren stegen vooral de uitgaven van de overheid voor het middelbaar beroepsonderwijs. Gemiddeld betrof bijna driekwart van de lasten van onderwijsinstellingen de personeelskosten.

Onderwijs

14.1 Instellingen in het door de overheid bekostigde onderwijs

	2000/'01	2004/'05	2005/'06	2006/'07*
Basisonderwijs	7 059	6 986	6 970	6 941
Speciaal basisonderwijs	368	328	326	320
Speciale scholen	332	324	323	323
Voortgezet onderwijs	850	668	666	664
Beroepsopleidende leerweg	73	68	70	71
Beroepsbegeleidende leerweg	70	67	66	67
Voortgezet algemeen vol-wassenenonderwijs	41	37	37	36
Hoger beroepsonderwijs	62	54	52	52
Wetenschappelijk onderwijs	13	13	13	13

14.2 Leerlingen/studenten in het door de overheid bekostigde onderwijs (x 1 000)

	2000/'01	2004/'05	2005/'06	2006/'07*
Basisonderwijs	1 547	1 549	1 549	1 549
Speciaal basisonderwijs	52	50	48	46
Speciale scholen	46	56	59	62
Voortgezet onderwijs	894	935	940	943
Beroepsopleidende leerweg	299	332	347	355
Beroepsbegeleidende leerweg	153	143	134	141
Basiseducatie	125	140	104	99
Voortgezet algemeen vol-wassenenonderwijs	24	13	15	10
Hoger beroepsonderwijs	313	347	357	366
Wetenschappelijk onderwijs	166	200	206	208

14.3 Gediplomeerden in het door de overheid bekostigde onderwijs (x 1 000)

	2000/'01	2003/'04	2004/'05	2005/'06
Voortgezet onderwijs	153	164	162	166
Beroepsopleidende leerweg	79	79	87	91
Beroepsbegeleidende leerweg	49	60	56	51
Voortgezet algemeen vol-wassenenonderwijs	5	4	3	4
Hoger beroepsonderwijs	53	60	59	59
Wetenschappelijk onderwijs	20	24	26	29

14.4 Leerlingen basisonderwijs naar denominatie en achterstandsleerlingen (x 1 000)

	2000/'01	2004/'05	2005/'06	2006/'07*
Totaal	1 547	1 549	1 549	1 549
Openbaar	492	480	478	476
Bijzonder	1 055	1 069	1 072	1 073
protestants-christelijk	400	426	428	429
rooms-katholiek	515	522	523	523
overig bijzonder	139	120	121	121
Achterstandsleerlingen	433	368	350	321

Onderwijs

14.5 Leerlingen op speciale scholen naar afdeling (x 1 000)

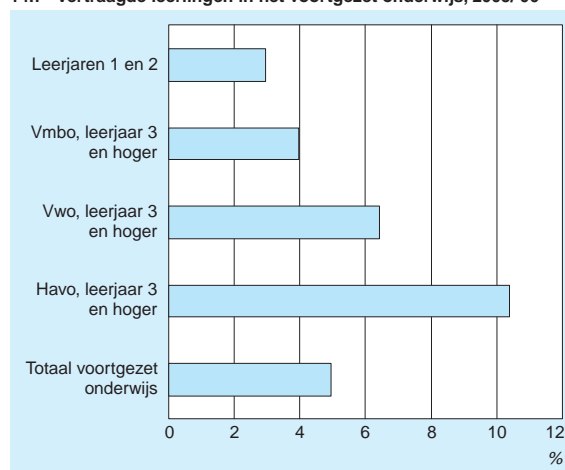
	2000/ '01	2004/ '05	2005/ '06	2006/ '07*
Totaal	45,8	55,7	59,1	61,9
Afdelingen basisonderwijs	30,3	34,1	35,1	35,8
dove kinderen	0,3	0,4	0,5	0,5
ernstige spraakmoeilijkheden	3,8	4,8	5,3	5,5
langdurig zieken	4,8	5,9	6,2	6,6
lichamelijk gehandicapten	1,3	1,3	1,4	1,4
meervoudig gehandicapten	4,4	4,4	4,8	4,8
pedagogische instituten	1,5	1,8	1,9	1,9
slechthorende kinderen	1,2	1,0	0,7	0,6
visueel gehandicapten	0,5	0,5	0,2	0,3
zeer moeilijk lerend	9,0	9,9	9,6	9,5
zeer moeilijk opvoedbaar	3,6	4,0	4,4	4,6
Afdelingen voortgezet onderwijs	15,5	21,7	23,9	26,1
dove kinderen	0,2	0,2	0,2	0,2
langdurig zieken	0,8	1,6	1,9	2,3
lichamelijk gehandicapten	1,3	1,4	1,3	1,3
meervoudig gehandicapten	0,6	0,7	1,0	1,2
pedagogische instituten	0,1	0,1	0,1	0,1
slechthorende kinderen	1,2	1,4	1,5	1,6
visueel gehandicapten	0,2	0,2	0,2	0,2
zeer moeilijk lerend	4,9	6,5	6,9	7,4
zeer moeilijk opvoedbaar	6,3	9,4	10,7	11,8

14.6 Leerlingen in het voortgezet onderwijs (x 1 000)

	2000/ '01	2004/ '05	2005/ '06	2006/ '07*
Totaal	894,1	934,8	939,9	943,0
Leerjaren 1 en 2	390,3	400,2	393,1	388,5
Leerjaar 3 en hoger				
vwo-havo	5,6	6,7	6,5	6,3
vwo	128,2	142,6	149,7	155,8
havo	117,3	132,6	137,2	141,8
mavo (incl. vrije school)	101,0	0,5		
vbo (incl. lwoo oude stijl)	121,4			
vmbo (exclusief lwoo)				
theoretische leerweg		77,8	78,2	78,3
gemengde leerweg		19,4	21,2	21,9
kaderberoepsger. leerweg		50,2	51,2	50,0
basisberoepsger. leerweg		36,2	31,6	27,5
vmbo met indicatie lwoo				
theoretische leerweg		1,8	1,7	2,1
gemengde leerweg		0,8	0,9	1,1
kaderberoepsger. leerweg		7,0	8,8	10,4
basisberoepsger. leerweg		32,7	32,5	31,8
Geen leerjaren				
praktijkonderwijs	13,4	26,4	27,3	27,5
speciaal voortgezet onderwijs	16,9			
Mannen	454,6	472,1	474,1	475,5
Vrouwen	439,5	462,7	465,8	467,4

Onderwijs

14.7 Vertraagde leerlingen in het voortgezet onderwijs, 2005/'06*

14.8 Slagingspercentages in het voortgezet onderwijs (%)

	2000/'01	2003/'04	2004/'05	2005/'06
Vwo	91	94	94	93
Havo	90	91	90	89
Mavo/vmbo: theoretische en gemengde leerweg	95	95	94	95
Vbo/vmbo: kaderberoeps- en basisberoepsgerichte leerweg	95	95	95	96

14.9 Leerlingen in de beroepsopleidende leerweg (x 1 000)

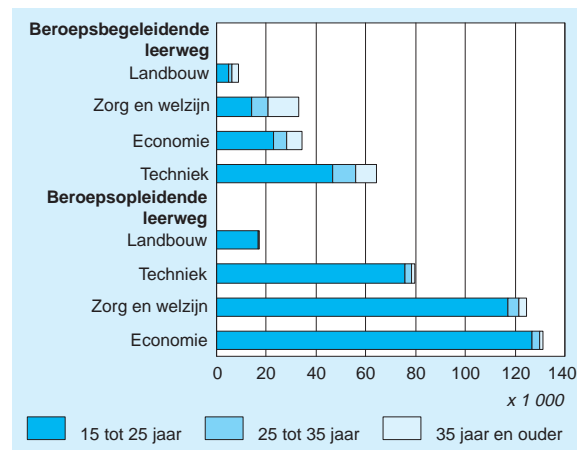
	2000/'01	2004/'05	2005/'06	2006/'07*
Totaal	298,9	331,5	347,2	355,0
Economie	116,0	134,3	133,8	131,3
Landbouw	16,0	15,8	16,7	17,1
Techniek	80,5	73,9	78,3	79,8
Techniek en economie			1,0	2,2
Zorg en welzijn	86,3	107,5	117,5	124,6
Mannen	145,5	160,8	166,9	168,6
Vrouwen	153,3	170,8	180,4	186,4

Onderwijs

14.10 Leerlingen in de beroepsbegeleidende leerweg (x 1 000)

	2000/ '01	2004/ '05	2005/ '06	2006/ '07*
Totaal	153,1	142,8	134,4	140,6
Economie	34,9	31,5	32,2	34,3
Landbouw	8,1	9,3	8,8	8,8
Techniek	75,2	63,0	60,4	64,3
Techniek en economie			0,1	0,3
Zorg en welzijn	34,9	39,0	33,0	32,9
Mannen	100,8	90,5	88,5	94,4
Vrouwen	52,3	52,2	45,9	46,2

14.11 Leerlingen in het mbo per leerweg en sector naar leeftijd, 2006/'07*

14.12 Geslaagden in de beroepsopleidende leerweg (x 1 000)

	2000/ '01	2003/ '04	2004/ '05	2005/ '06
Totaal	79,4	79,5	86,5	91,0
Economie	33,6	33,5	38,6	37,9
Landbouw	4,7	3,1	4,2	4,5
Techniek	16,7	16,6	15,7	17,5
Techniek en economie				0,1
Zorg en welzijn	24,4	26,2	28,0	31,1
Mannen	36,1	36,9	39,1	40,9
Vrouwen	43,3	42,6	47,5	50,1

Onderwijs

14.13 Geslaagden in de beroepsbegeleidende leerweg (x 1 000)

	2000/ '01	2003/ '04	2004/ '05	2005/ '06
Totaal	49,3	60,3	55,9	51,0
Economie	11,1	14,6	14,0	12,9
Landbouw	2,9	3,2	3,5	3,7
Techniek	23,7	24,3	22,4	21,1
Techniek en economie				0,1
Zorg en welzijn	11,6	18,2	16,0	13,3
Mannen	31,8	34,8	33,7	31,9
Vrouwen	17,5	25,5	22,3	19,1

14.14 Deelnemers aan enkele vormen van educatie (x 1 000)

	2000/ '01	2004/ '05	2005/ '06	2006/ '07*
Basiseducatie	125,5	139,8	104,2	99,4
Voortgezet algemeen volwassenen- onderwijs	24,3	12,6	15,0	10,1
vwo	4,4	2,5	2,5	1,9
havo	9,8	6,5	8,1	5,7
vmbo theoretische leerweg	10,2	3,6	4,5	2,5

14.15 Ingeschrevenen in het hbo (x 1 000)

	2000/ '01	2005/ '06	2006/ '07	2007/ '08*
Totaal	312,7	356,8	366,7	374,4
Voltijd	245,8	281,0	292,8	301,4
Deeltijd	59,9	64,0	62,0	61,3
Duaal	7,0	11,8	11,9	11,7
Gezondheidszorg en welzijn	59,1	65,2	68,0	70,5
Landbouw en diergeneeskunde	3,9	4,2	4,2	4,0
Natuurwetenschappen, wiskunde en informatica	18,4	21,5	21,5	21,3
Onderwijs	62,1	76,8	77,5	75,5
Persoonlijke dienstverlening, vervoer, milieu en veiligheid	20,7	31,8	34,0	35,6
Sociale wetenschappen, bedrijfs- kunde en rechten	99,4	106,2	109,6	114,5
Taalwetensch., geschiedenis, kunst	16,5	21,3	22,1	22,7
Techniek, industrie en bouwkunde	32,6	29,7	29,8	30,4
Mannen	149,8	170,8	175,1	178,5
Vrouwen	162,9	186,0	191,6	195,8

Onderwijs

14.16 Eerstejaarsstudenten in het hbo (x 1 000)

	2000/ '01	2005/ '06	2006/ '07	2007/ '08*
Totaal	85,3	88,8	91,0	92,7
Gezondheidszorg en welzijn	16,2	17,5	18,2	18,7
Landbouw en diergeneeskunde	1,0	1,1	1,1	1,0
Natuurwetenschappen, wiskunde en informatica	5,4	5,2	5,0	4,6
Onderwijs	16,8	17,1	17,1	16,0
Persoonlijke dienstverlening, vervoer, milieu en veiligheid	5,8	8,8	8,6	8,7
Sociale wetenschappen, bedrijfskunde en rechten	27,7	26,3	28,0	30,3
Taalwetensch., geschiedenis, kunst	4,0	5,1	5,3	5,4
Techniek, industrie en bouwkunde	8,5	7,6	7,6	8,1
Mannen	39,9	41,7	42,6	43,2
Vrouwen	45,4	47,2	48,4	49,5

14.17 Ingeschrevenen in het voltijd hbo naar herkomst (x 1 000)

	2000/ '01	2005/ '06	2006/ '07	2007/ '08*
Totaal (incl. onbekend)	245,8	281,0	292,8	301,4
Autochtonen	195,3	212,7	220,6	225,0
Allochtonen	40,2	61,6	65,1	67,8
westerse allochtonen	18,3	24,3	25,3	25,7
niet-westerse allochtonen w.o.	21,9	37,3	39,8	42,2
Marokkaans	3,4	5,5	6,0	6,6
Turks	3,2	5,1	5,8	6,4

14.18 Geslaagden in het hbo (x 1 000)

	2000/ '01	2004/ '05	2005/ '06	2006/ '07*
Totaal	53,1	59,3	59,5	59,8
Voltijd (incl. duaal)	44,1	47,4	48,1	49,9
Deeltijd	9,0	11,9	11,4	9,8
Gezondheidszorg en welzijn	12,2	11,3	11,7	12,3
Landbouw en diergeneeskunde	0,9	1,0	0,9	1,0
Natuurwetenschappen, wiskunde en informatica	2,2	3,4	3,6	3,4
Onderwijs	9,9	12,4	12,3	12,1
Persoonlijke dienstverlening, vervoer, milieu en veiligheid	3,8	4,4	4,6	5,2
Sociale wetenschappen, bedrijfskunde en rechten	15,4	18,0	17,6	17,1
Taalwetensch., geschiedenis, kunst	2,4	3,2	3,4	3,5
Techniek, industrie en bouwkunde	6,3	5,7	5,5	5,2
Mannen	23,4	25,7	26,2	25,8
Vrouwen	29,7	33,6	33,3	34,0

Onderwijs

14.19 Gemiddelde studieduur van geslaagden voltijd hbo (maanden)

	Geslaagd in			
	2000/ '01	2003/ '04	2004/ '05	2005/ '06*
Totaal	51	51	51	51
Gezondheidszorg en welzijn	49	48	50	50
Landbouw en diergeneeskunde	50	46	45	44
Natuurwetenschappen, wiskunde en informatica	53	54	54	54
Onderwijs	51	51	51	51
Persoonlijke dienstverlening, vervoer, milieu en veiligheid	50	49	50	51
Sociale wetenschappen, bedrijfs- kunde en rechten	52	52	52	53
Taalwetensch., geschiedenis, kunst	54	55	55	55
Techniek, industrie en bouwkunde	49	48	49	49
Mannen	52	53	53	53
Vrouwen	49	49	50	50

14.20 Ingeschrevenen in het wetenschappelijk onderwijs (x 1 000)

	2000/ '01	2005/ '06	2006/ '07	2007/ '08*
Totaal	166,3	205,9	208,6	212,7
Gezondheidszorg en welzijn	21,0	28,9	30,4	31,5
Landbouw en diergeneeskunde	2,5	2,6	2,6	2,5
Natuurwetenschappen, wiskunde en informatica	13,9	16,2	16,4	16,3
Onderwijs	6,0	8,2	8,1	8,4
Persoonlijke dienstverlening, vervoer, milieu en veiligheid	1,5	1,8	1,9	2,0
Sociale wetenschappen, bedrijfs- kunde en rechten	83,6	103,7	103,2	104,8
bedrijfskunde	19,8	34,9	36,8	38,2
rechten	22,3	24,1	24,4	24,5
sociale wetenschappen	41,6	44,7	42,0	42,1
Taalwetensch., geschiedenis, kunst	20,4	26,6	28,2	29,0
Techniek, industrie en bouwkunde	17,4	17,8	17,7	17,9
Onbekend		0,2	0,2	0,3
Mannen	86,2	103,2	103,4	104,6
Vrouwen	80,1	102,7	105,2	108,2

Onderwijs

14.21 Eerstejaarsstudenten in het wetenschappelijk onderwijs (x 1 000)

	2000/ '01	2005/ '06	2006/ '07	2007/ '08*
Totaal	32,9	42,3	43,3	45,3
Gezondheidszorg en welzijn	3,2	5,3	5,5	5,3
Landbouw en diergeneeskunde	0,3	0,5	0,5	0,5
Natuurwetenschappen, wiskunde en informatica	3,1	3,1	3,4	3,4
Onderwijs	1,6	2,0	1,9	1,9
Persoonlijke dienstverlening, vervoer, milieu en veiligheid	0,2	0,4	0,4	0,5
Sociale wetenschappen, bedrijfs- kunde en rechten	17,1	21,6	21,9	23,5
bedrijfskunde	4,0	8,0	8,5	9,4
rechten	4,1	4,7	4,8	4,9
sociale wetenschappen	9,0	8,9	8,6	9,2
Taalwetensch., geschiedenis, kunst	4,3	5,7	6,0	6,1
Techniek, industrie en bouwkunde	3,1	3,7	3,6	4,0
Onbekend		0,1	0,1	0,1
Mannen	16,1	20,4	20,5	21,4
Vrouwen	16,8	21,9	22,8	23,9

14.22 Ingeschrevenen in het voltijd wetenschappelijk onderwijs naar herkomst (x 1 000)

	2000/ '01	2005/ '06	2006/ '07	2007/ '08*
Totaal (incl. onbekend)	152,8	192,1	195,3	200,4
Autochtonen	121,7	144,8	145,7	147,6
Allochtonen	27,9	43,4	45,3	46,5
westerse allochtonen	15,2	20,8	21,7	22,1
niet-westerse allochtonen	12,7	22,5	23,6	24,4
w.o.				
Marokkaans	1,3	2,1	2,1	2,2
Turks	1,6	2,5	2,6	2,7

Onderwijs

14.23 Geslaagden (doctoraal en master) in het wetenschappelijk onderwijs (x 1 000)

	2000/ '01	2004/ '05	2005/ '06	2006/ '07*
Totaal	20,4	26,2	29,3	30,5
Gezondheidszorg en welzijn	2,9	3,0	3,2	3,5
Landbouw en diergeneeskunde	0,3	0,5	0,4	0,4
Natuurwetenschappen, wiskunde en informatica	1,6	2,2	2,5	2,6
Onderwijs	0,8	1,1	1,3	1,3
Persoonlijke dienstverlening, vervoer, milieu en veiligheid	0,3	0,5	0,5	0,5
Sociale wetenschappen, bedrijfskunde en rechten	10,5	14,0	16,3	16,7
bedrijfskunde	2,7	4,3	5,7	6,4
rechten	2,7	2,9	2,9	3,4
sociale wetenschappen	5,1	6,8	7,7	6,8
Taalwetensch., geschiedenis, kunst	2,2	2,7	2,9	3,4
Techniek, industrie en bouwkunde	1,8	2,3	2,3	2,2
Onbekend		0,0	0,0	0,0
Mannen	10,0	12,1	13,8	14,1
Vrouwen	10,4	14,1	15,5	16,4

14.24 Gemiddelde studieduur van geslaagden (doctoraal/master) voltijd wetenschappelijk onderwijs met als vooropleiding vwo (maanden)

	Geslaagd in			
	2000/ '01	2003/ '04	2004/ '05	2005/ '06*
Totaal	71	73	73	74
Gezondheidszorg en welzijn	65	69	70	71
Landbouw en diergeneeskunde	70	68	70	71
Natuurwetenschappen, wiskunde en informatica	68	77	77	80
Onderwijs	59	60	60	62
Persoonlijke dienstverlening, vervoer, milieu en veiligheid	68	75	76	71
Sociale wetenschappen, bedrijfskunde en rechten	72	71	72	72
Taalwetensch., geschiedenis, kunst	76	77	77	79
Techniek, industrie en bouwkunde	81	84	86	87
Mannen	75	78	79	80
Vrouwen	68	68	69	69

14.25 Deelnemers (15 tot 65 jaar) aan post-initieel onderwijs (x 1 000)

	2000	2004	2005	2006*
Totaal	1 295	1 354	1 314	1 314
Mannen	688	669	659	660
Vrouwen	607	685	654	654

Onderwijs

14.26 Onderwijsniveau bevolking van 15 tot 65 jaar (*x 1 000*)

	2000	2004	2005	2006
Totaal (incl. onbekend)	10 729	10 925	10 943	10 964
Basisonderwijs	1 288	1 033	1 014	973
Vmbo, mbo 1, avo onderbouw	2 786	2 673	2 633	2 647
w.o.				
avo-onderbouw	996	1 067	1 082	1 096
Havo, vwo, mbo	4 334	4 366	4 490	4 515
mbo 2 en 3	1 654	1 390	1 566	1 597
mbo 4	1 545	1 795	1 793	1 801
havo, vwo	1 130	1 174	1 128	1 115
Hbo, wo-bachelor	1 489	1 770	1 716	1 734
Wo-master, doctoraal	787	1 002	1 026	1 024

14.27 Totale publieke en private uitgaven aan onderwijs (*mld euro*)

	2000	2004	2005	2006*
Totaal	21,2	27,6	28,4	29,9
Aan onderwijsinstellingen	19,0	24,8	25,6	26,4
door publieke sector	17,2	22,4	23,4	24,1
primair onderwijs	6,3	8,7	8,8	9,1
secundair onderwijs	6,8	8,9	9,5	9,9
tertiair onderwijs	4,0	4,8	5,1	5,1
door private sector	1,8	2,5	2,2	2,2
primair onderwijs	0,1	0,3	0,3	0,2
secundair onderwijs	0,6	0,7	0,5	0,5
tertiair onderwijs	1,1	1,4	1,5	1,5
Aan huishoudens (excl. subsidies voor collegegelden)	2,2	2,8	2,8	3,6
In % van het bruto binnenl. product	5,1	5,6	5,6	5,6

14.28 Uitgaven aan onderwijsinstellingen per deelnemer (*1 000 euro*)

	2000	2004	2005	2006*
Primair onderwijs	3,9	5,5	5,6	5,7
Secundair onderwijs	5,5	6,8	7,0	7,2
Tertiair onderwijs	11,5	12,4	12,4	12,4
w.o.				
tertiair excl. R&D	7,1	7,7	7,8	7,7

Onderwijs

14.29 Exploitatierkening van onderwijsinstellingen, 2006* (mln euro)

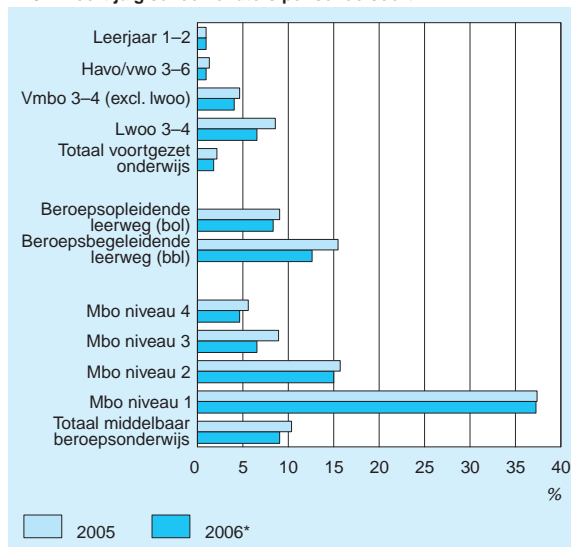
	Primair onder- wijs	Secun- dair onder- wijs	Tertiair onder- wijs
Baten	8 376	9 942	8 109
overheidsbijdragen	8 015	9 128	5 371
collegegelden			840
baten werk i.o.v. derden	1	157	1 228
overige baten	360	657	670
Lasten (-)	8 289	9 756	7 892
personele lasten	6 867	7 435	4 773
afschrijvingen	139	409	451
inkomenoverdrachten			698
overige instellingslasten	1 283	1 912	1 970
<i>Saldo baten en lasten</i>	88	186	217
Saldo financiële baten en lasten	56	26	5
Buitengewoon resultaat	0	-19	2
Aandeel van derden	0	0	-8
Exploitatieresultaat	144	193	216

14.30 Balans van onderwijsinstellingen, 2006* (mln euro)

	Primair onder- wijs	Secun- dair onder- wijs	Tertiair onder- wijs
Activa	4 007	7 664	7 321
(im)materiele vaste activa	786	4 296	5 023
financiële vaste activa	500	536	339
voorraden	0	18	53
vorderingen	840	861	858
effecten	60	41	23
liquide middelen	1 821	1 911	1 025
Passiva	4 007	7 664	7 321
eigen vermogen	2 421	3 628	3 526
aandeel van derden	0	1	3
egalisatie investeringssubsidies	20	170	104
voorzieningen	497	1 017	588
langlopende schulden	14	978	841
kortlopende schulden	1 055	1 870	2 259

Onderwijs

14.31 Voortijdig schoolverlaters per schoolsoort

15. Overheid

Opbrengst Rijksbelastingen opnieuw fors hoger in 2006

In 2006 bedroeg de belastingopbrengst voor het Rijk 125 miljard euro. Vergeleken met 2005 betekende dat een toename van 7,8 procent. De verbeterde situatie op de arbeidsmarkt en de forse toename van de bestedingen zorgden ervoor dat de loonbelasting en de omzetbelasting miljarden euro's hoger uitkwamen. Dankzij de gunstige economische situatie bracht de vennootschapsbelasting in 2006 bijna 1 miljard euro meer in de schatkist dan in 2005, ondanks nieuwe tariefsverlagingen.

In 2006 bedroeg de omzetbelasting 39 miljard euro. Dit is het nettobedrag dat toekomt aan de Nederlandse schatkist. Een deel van de btw-opbrengst moet worden afgedragen aan de Europese Unie. In 2006 was dat 0,9 miljard euro.

Rijksuitgaven sterker gestegen

In 2006 gaf het Rijk 129 miljard euro uit, ruim 5 procent meer dan in het jaar ervoor. Toen namen de Rijksuitgaven met 2,6 procent toe. De uitgaven voor sociale bescherming zijn in 2006 met 4,7 miljard euro gestegen. Dit kwam vooral door de introductie van de zorgtoeslag. Aan het AOW-fonds is 1,6 miljard euro extra verstrekt. Hierdoor kon de AOW-premie ongewijzigd blijven. Verder werd er meer geld besteed aan huurtoeslagen en aan de opvang van kinderen. Door het verdwijnen van de Ziekenfondswet bespaarde het Rijk 2,9 miljard euro aan uitgaven voor gezondheidszorg. Hiertegenover stond een bijdrage van 1,9 miljard euro aan het nieuwe zorgverzekeringsfonds voor kinderen tot 18 jaar.

Gemeentelijke heffingen stijgen

In 2008 verwachten gemeenten 4,4 procent meer aan gemeentelijke heffingen te innen. Vooral de OZB en de rioolrechten brengen meer geld op. Gemeenten begroten dit jaar 4 procent meer opbrengst uit de OZB. De OZB voor eigenaren neemt sterker toe dan die voor gebruikers. De rioolrechten stijgen naar verwachting met 6,4 procent. In procenten gemeten gaan de inkomsten uit secretarieleges en bouwvergunningen het meest omhoog. De bouwleges brengen ruim 10 procent meer op; de secretarieleges kosten de burger bijna 11 procent meer.

Overheid

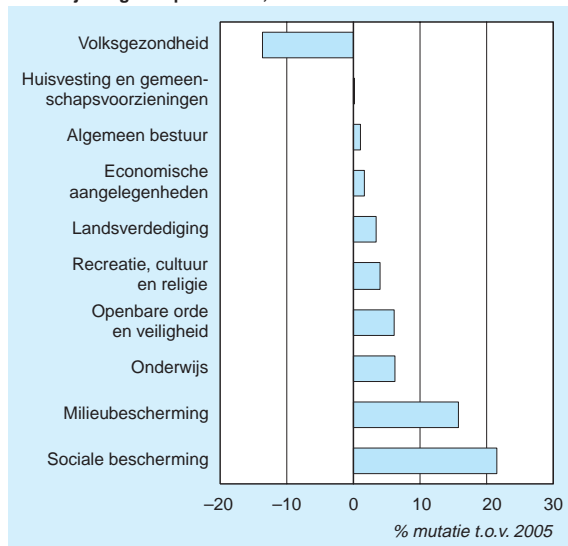
15.1 Lopende rekening van het Rijk naar functie (mln euro)

	2003	2004	2005	2006*
Totaal				
lopende uitgaven	119 490	119 553	122 704	128 978
lopende inkomsten	112 189	116 349	128 043	139 774
Algemeen bestuur				
uitgaven	42 123	40 795	41 242	41 694
inkomsten	103 320	106 685	116 465	125 555
Economische aangelegenheden				
uitgaven	11 606	10 572	11 109	11 284
inkomsten	6 335	6 870	8 337	11 150
Huisvesting en gemeenschapsvoorzieningen				
uitgaven	1 009	852	775	776
inkomsten	56	118	117	141
Landsverdediging				
uitgaven	6 799	6 754	6 724	6 951
inkomsten	196	257	851	653
Milieubescherming				
uitgaven	551	591	613	710
inkomsten	160	183	199	193
Onderwijs				
uitgaven	19 757	20 416	20 894	22 184
inkomsten	527	551	317	305
Openbare orde en veiligheid				
uitgaven	7 728	8 127	8 294	8 800
inkomsten	1 058	1 061	1 124	1 152
Recreatie, cultuur en religie				
uitgaven	1 585	1 556	1 587	1 650
inkomsten	227	224	204	217
Sociale bescherming				
uitgaven	20 472	20 383	21 973	26 698
inkomsten	66	80	22	61
Volksgezondheid				
uitgaven	7 677	9 267	9 239	7 971
inkomsten	64	78	155	85
Bedrijfsmatige activiteiten				
uitgaven	182	242	253	263
inkomsten	182	242	253	263

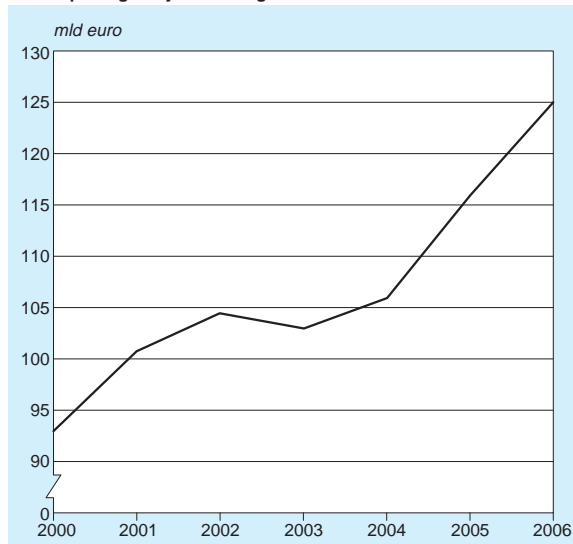

Overheid

15.2 Rijksuitgaven per functie, 2006*

15.3 Opbrengst Rijksbelastingen

Overheid

15.4 Belastingen voor het Rijk (mln euro)

	2000	2004	2005	2006*
Totaal	93 042	105 994	115 984	125 037
Accijnzen	7 714	9 358	9 327	9 860
Belastingen op milieugrondslag	2 849	3 278	4 128	4 545
Belastingen op personenauto's	2 875	3 003	3 148	3 452
Belastingen van rechtsverkeer	3 908	4 762	5 209	5 433
Omzetbelasting (rijksdeel btw)	27 098	35 098	36 216	38 989
Overige belasting op productie	1 282	1 346	1 555	1 461
Dividendbelasting	2 588	3 388	4 262	4 226
Inkomstenbelasting	-880	109	3 651	3 517
Loonbelasting	24 433	27 246	27 573	31 641
Vennootschapsbelasting	16 736	14 994	17 068	17 907
Overige belasting op inkomen	2 957	1 901	2 138	2 195
Vermogensheffingen	1 483	1 512	1 709	1 810

15.5 Lasten en baten van de provincies (mln euro)

	2000	2005	2007*	2008*
Totaal				
lasten	3 706	6 033	5 440	6 252
baten	3 821	6 033	5 440	6 252
Algemeen bestuur				
lasten	191	264	258	292
baten	31	18	12	8
Economische en agrarische zaken				
lasten	207	374	363	416
baten	264	403	230	333
Milieubeheer				
lasten	417	450	417	496
baten	219	196	148	184
Openbare orde en veiligheid				
lasten	6	15	17	18
baten	0	1	3	3
Recreatie en natuur				
lasten	134	228	229	596
baten	25	35	16	344
Ruimtelijke ordening, volkshuisvesting				
lasten	143	304	236	304
baten	66	183	98	118
Verkeer en vervoer				
lasten	1 141	1 583	1 658	1 797
baten	533	1 007	773	871
Waterhuishouding				
lasten	143	154	165	184
baten	28	31	33	35
Welzijn				
lasten	902	1 390	1 435	1 539
baten	547	865	816	892
Financiering, alg. dekkingsmidd.				
lasten	422	1 271	662	610
baten	2 106	3 294	3 313	3 464

Overheid

15.6 Opbrengst van belastingen en heffingen van provincies, gemeenten en waterschappen (mln euro)

	2000	2005	2007*	2008*
Totaal	7 675	10 507	10 037	10 608
Afvalstoffenhef./reinigingsrechten	1 245	1 620	1 685	1 711
Bouwleges	332	453	438	482
Heffing op waterverontreiniging	970	1 165	1 209	1 234
Ingezetenenomslag	160	245	269	276
Omslagheffing gebouwd/ongebouwd	390	505	534	545
Onroerendezaakbelasting	2 558	3 613	2 635	2 739
Opcenten motorrijtuigenbelasting	714	1 050	1 174	1 290
Parkeerbelasting	302	399	446	467
Rioolrechten	656	920	1 093	1 163
Overig	348	537	554	701
Gemeenten	5 428	7 506	6 810	7 235
Provincies	727	1 086	1 215	1 318
Waterschappen	1 520	1 915	2 012	2 055

15.7 Lasten en baten van de gemeenten (mln euro)

	2000	2005	2007*	2008*
Totaal				
lasten	44 350	56 199	47 152	49 077
baten	44 350	56 199	47 153	49 077
Algemeen bestuur				
lasten	2 210	2 781	2 686	2 851
baten	462	508	405	456
Cultuur en recreatie				
lasten	3 387	4 332	4 370	4 498
baten	656	867	665	611
Economische zaken				
lasten	1 011	728	743	792
baten	1 149	940	674	784
Onderwijs				
lasten	4 599	5 279	4 238	3 734
baten	3 178	3 396	2 183	1 609
Openbare orde en veiligheid				
lasten	710	1 272	1 347	1 511
baten	102	219	141	150
Ruimtelijke ordening, volkshuisvesting				
lasten	7 978	9 085	7 667	8 695
baten	7 628	9 132	7 334	8 306
Sociale voorzieningen en maatschappelijke dienstverlening				
lasten	10 840	12 347	13 201	13 619
baten	7 183	8 572	7 646	7 746
Verkeer, vervoer en waterstaat				
lasten	4 012	4 684	3 684	3 850
baten	2 124	2 305	1 098	1 140
Volksgezondheid en milieu				
lasten	3 457	4 409	4 511	4 752
baten	2 581	3 653	3 743	3 983
Financiering, alg. dekkingsmidd.				
lasten	6 147	11 282	4 706	4 776
baten	19 287	26 608	23 263	24 291

16. Prijzen

Inflatie blijft laag in 2007

In 2007 was de inflatie 1,6 procent. Dit is het vierde opeenvolgende jaar waarin de inflatie beneden de 2 procent bleef. In 2006 was de gemiddelde prijsstijging op jaarbasis 1,1 procent. In vergelijking met andere Europese landen is de inflatie in Nederland zeer laag. De lage inflatie in 2007 is vooral toe te schrijven aan goedkopere audio-, video- en computerapparatuur. Ook de prijzen van internet en telefonie lagen fors lager dan een jaar eerder. De prijsstijging van voedingsmiddelen en alcoholvrije dranken lag met gemiddeld 1,0 procent eveneens lager dan de gemiddelde inflatie. Vlees was zelfs iets goedkoper. Brood en graanproducten en melkproducten waren echter wel een stuk duurder dan een jaar eerder. Ook de prijsontwikkeling van gas en elektriciteit had een sterk inflatieverhogend effect. De prijzen voor gas en elektriciteit waren in 2007 respectievelijk 5,0 en 2,9 procent hoger dan een jaar eerder. Met een prijsstijging van 3,3 procent was ook benzine flink duurder dan in 2006.

Prijsstijging industrie kleiner dan in voorgaande jaren

In 2007 waren de afzetprijzen in de industrie 4 procent hoger dan een jaar eerder. De prijsstijging is minder groot dan in de voorafgaande twee jaren. De houtindustrie noteerde de grootste prijsstijging. In deze branche waren de afzetprijzen 9,3 procent hoger. Ook in de voedingsmiddelenindustrie stegen de afzetprijzen meer dan gemiddeld, met 8,6 procent. De prijsstijging in de aardolieverwerkende industrie en de basismetaleindustrie bleef in 2007 beperkt tot 2,9 procent. Een jaar eerder stegen de prijzen in die bedrijfstakken nog met meer dan 10 procent.

De verbruikte grondstoffen en halffabrikaten zijn in 2007 ruim 5 procent duurder geworden. In 2006 was de prijsstijging tweemaal zo groot. De verbruiksgoederen in de basismetaleindustrie waren 12,9 procent duurder. Producenten van voedingsmiddelen betaalden ruim 10 procent meer voor de ingekochte grondstoffen en halffabrikaten.

Prijzen

16.1 Prijzen afzet nijverheid naar bedrijfstak; excl. bouwnijverheid (jaarmutatie in %)

	2001	2006	2007
Delfstoffenwinning	14,7	30,1	1,6
binnenland	12,7	25,4	7,9
buitenland	17,3	36,4	-6,1
Industrie	0,9	4,8	4,0
binnenland	1,9	4,5	4,4
intermediaire goederen	1,4	5,5	4,7
consumptiegoederen	3,2	2,0	3,8
investeringsgoederen	2,4	2,4	3,2
buitenland	0,3	5,1	3,7
Openbare voorzieningsbedrijven	x	x	x
binnenland	-0,8	23,4	2,6
intermediaire goederen	-1,2	25,4	2,8
consumptiegoederen	0,2	18,7	2,1
investeringsgoederen	-1,7	27,4	2,9

16.2 Prijzen verbruik nijverheid naar bedrijfstak; excl. bouwnijverheid (jaarmutatie in %)

	2001	2006	2007
Delfstoffenwinning	-3,3	14,9	2,9
binnenland	3,0	9,2	4,4
industriële producten	0,4	5,9	3,5
elektriciteit, gas en water	-1,1	24,1	2,6
buitenland (invoerprijzen)	-6,1	17,1	2,3
Industrie	-0,1	10,0	5,3
binnenland	3,8	8,1	5,4
landbouwproducten	12,2	5,7	9,1
delfstoffen	12,4	24,8	7,9
industriële producten	0,9	6,1	4,3
elektriciteit, gas en water	-1,2	25,3	2,7
buitenland (invoerprijzen)	-2,5	11,1	5,2
Openbare voorzieningsbedrijven	6,2	26,6	6,4
binnenland	6,4	26,5	6,1
delfstoffen	13,3	27,0	8,1
industriële producten	0,5	13,7	3,4
elektriciteit, gas en water	-1,6	26,6	2,8
buitenland (invoerprijzen)	5,8	26,8	6,8

Prijzen

16.3 Prijzen afzet nijverheid naar bedrijfsklasse; excl. bouw- nijverheid (jaarmutatie in %)

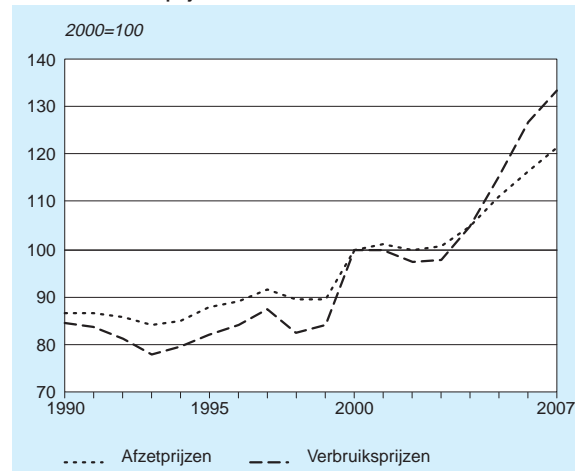
	2001	2006	2007
Aardolie-, aardgas en turf- winning	15,5	32,0	1,5
Zand-, grind-, klei-, zoutwinning	6,1	0,6	3,5
Tabakverwerkende industrie	5,8	0,4	1,0
Voedingsmiddelen- en drankenind.	5,1	2,0	8,6
Kleding- en bontindustrie	1,1	0,7	-0,9
Leer-, lederwaren- en schoenind.	4,5	0,4	2,9
Textielindustrie	1,6	1,0	1,6
Hout-, kurk-, rietindustrie	4,7	3,0	9,3
Papier(waren)- en karton(waren)	3,0	1,6	4,8
Uitgeverijen, drukkerijen, repro- ductie	2,4	0,7	1,1
Aardolie- en steenkoolverwer- kende industrie	-7,9	14,5	2,9
Chemische industrie	-2,3	7,3	2,5
Glas-, aardewerk-, cement-, kalk- industrie	4,5	3,6	5,4
Rubber- en kunststofverw. ind.	2,0	3,0	2,4
Metaal- en elektrotechnische ind.	1,0	3,1	2,7
basismetalaalindustrie	-1,6	10,5	2,9
metaalproductenindustrie	1,7	4,3	5,0
machine- en apparatenindustrie	2,2	1,6	2,0
elektrische en optische appa- ratenindustrie	1,5	0,8	1,6
transportmiddelenindustrie	-0,2	1,1	1,8
Meubel- en overige industrie	2,8	2,4	2,5

16.4 Prijzen verbruik industrie naar bedrijfsklasse (jaarmutatie in %)

	2001	2006	2007
Tabakverwerkende industrie	2,1	2,6	10,4
Voedingsmiddelen- en drankenind.	5,5	4,2	10,3
Kleding- en bontindustrie	2,4	1,7	1,4
Leer-, lederwaren- en schoenind.	3,8	2,7	1,6
Textielindustrie	1,9	2,6	1,8
Hout-, kurk-, rietwarenindustrie	-0,7	10,0	8,2
Papier(waren)- en karton(waren)	0,7	5,8	3,9
Uitgeverijen, drukkerijen, repro- ductie	3,2	1,8	1,7
Aardolie- en steenkoolverwer- kende industrie	-8,9	22,3	2,8
Chemische industrie	-1,8	11,5	2,8
Glas-, aardewerk-, cement-, kalk- industrie	2,9	6,3	5,2
Rubber- en kunststofverw. ind.	0,2	7,4	2,8
Metaal- en elektrotechnische ind.	0,2	6,8	6,1
basismetalaalindustrie	-0,4	17,0	12,9
metaalproductenindustrie	-0,2	9,1	9,1
machine- en apparatenindustrie	0,3	4,5	4,4
elektrische en optische appa- ratenindustrie	-0,7	5,2	3,7
transportmiddelenindustrie	1,4	3,2	2,9
Meubel- en overige industrie	0,8	6,3	5,1

Prijzen

16.5 Producentenprijsindex industrie

16.6 Consumentenprijzen, alle huishoudens (jaarmutatatie in %)

	2001	2006	2007
Totaal bestedingen	4,2	1,1	1,6
Voedingsmiddelen en alcoholvrije dranken			
dranken	7,0	1,7	1,0
voedingsmiddelen	7,5	1,4	0,9
brood en graanproducten	4,4	-0,2	2,0
fruit	10,1	1,8	0,8
groenten en aardappelen	9,4	9,8	3,2
melk, kaas en eieren	7,6	-1,1	2,5
oliën en vetten	3,8	1,1	2,9
suiker, zoetwaren en ijs	4,4	-1,7	-1,3
vis, schaal- en schelpdieren	10,3	3,2	0,5
vlees	9,7	1,0	-0,4
overige voedingsmiddelen	5,3	1,4	-1,0
alcoholvrije dranken	2,6	4,8	2,3
koffie, thee en cacao	-0,9	2,3	-2,7
mineraalwater, frisdranken en sappen	4,3	6,0	5,0
Alcoholhoudende dranken en tabak	6,7	1,1	1,9
alcoholhoudende dranken	5,8	-0,7	1,4
tabak	7,4	2,1	2,2
Kleding en schoeisel	1,8	0,5	1,2
kleding en kledingstoffen	0,8	0,3	1,3
schoeisel en schoenreparaties	6,7	1,1	0,7
Huisvesting, water en energie	5,0	3,9	2,6
energie	15,2	9,6	4,1
huisvesting	2,6	2,3	2,0
onderhoud en reparatie van de woning	5,9	3,3	4,6
watervoorziening en overige diensten i.v.m. de woning	4,5	1,1	1,3

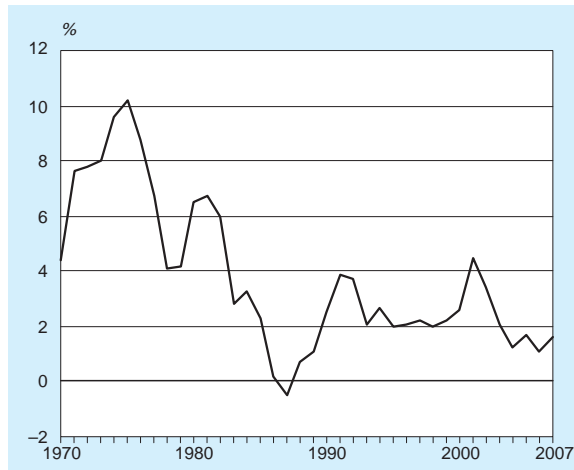
Prijzen

16.6 Consumentenprijzen, alle huishoudens (slot) (jaarmutatatie in %)

	2001	2006	2007
Stoffering, huish. apparaten	5,4	0,0	1,2
dagelijks woningonderhoud	6,8	0,9	1,6
gereedschappen en werktuigen			
voor huis en tuin	3,8	-0,1	2,0
huishoudelijke apparatuur			
incl. reparatie	0,3	-1,0	-1,3
huishoudtextiel	6,3	-0,8	1,0
meubelen en vloerbedekking	6,2	0,3	1,3
vaat- en glaswerk en huishoudelijke artikelen	4,8	-1,9	2,3
Gezondheid	2,9	0,1	1,2
Vervoer	2,7	2,4	1,8
aankoop voertuigen	3,0	0,8	1,1
gebruik van privé-voertuigen			
(w.o. autobrandstoffen)	2,2	3,6	2,4
vervoersdiensten	4,0	1,6	0,7
Communicatie	-0,9	-2,4	-2,8
Recreatie en cultuur	3,2	0,4	-0,7
audio en video, computers en software	-3,8	-7,5	-12,1
boeken, kranten, tijdschriften en schrijfwaren	5,1	1,1	1,1
duurzame goederen voor recreatie en cultuur	6,9	3,6	2,2
pakketreizen	6,4	2,7	2,3
recreatieve en culturele dienstverlening	4,9	2,6	3,1
spelart., bloemen, planten en huisdieren	5,4	0,1	2,0
Onderwijs	3,3	1,4	-1,4
Hotels, cafés en restaurants	5,8	2,0	3,5
accommodatie	6,0	1,9	4,4
restaurants, cafés en kantines	5,8	2,0	3,4
Diverse goederen en diensten	4,5	-0,5	2,9
artikelen voor persoonlijk gebruik, n.e.g.	5,1	7,8	3,6
financiële diensten	4,3	-4,2	5,2
lichaamsverzorging	4,7	1,0	2,3
sociale bescherming	1,4	-11,0	2,6
verzekering	3,8	-2,1	2,2
andere diensten n.e.g.	6,5	3,0	3,9
Consumptiegebonden belastingen en overheidsdiensten	1,6	-12,8	2,9
consumptiegeb. belastingen	1,9	-14,9	2,5
overh. diensten, w.o. college- en lesgeld voortgezet ond.	0,7	-6,0	4,1
Consumptie in het buitenland	2,9	3,0	2,3

Prijzen

16.7 Inflatie

17. Veiligheid en recht

Minder slachtoffers van veel voorkomende criminaliteit

In 2007 gaf 26 procent van de Nederlanders van 15 jaar en ouder aan slachtoffer te zijn geworden van veel voorkomende criminaliteit. Twee jaar eerder was dat nog 29 procent. Nederlanders zijn vooral minder slachtoffer geworden van fietsdiefstal en van andere diefstallen. Het percentage slachtoffers van geweldsdelicten en vandalisme is de afgelopen jaren vrijwel stabiel gebleven.

Stedelingen zijn vaker slachtoffer van criminaliteit dan mensen in niet-stedelijke gebieden. In sterk verstedelijkte politieregio's, zoals Utrecht, Amsterdam-Amstelland en Haaglanden, lag het percentage slachtoffers boven het landelijk gemiddelde. Ook Gelderland-Zuid had in 2007 een bovengemiddeld percentage slachtoffers. Zeeland had met 19 procent het laagste slachtofferpercentage. Ook in de regio's Fryslân, Drenthe en Noord- en Oost-Gelderland werden de inwoners naar verhouding minder vaak slachtoffer van een delict.

Laagste aantal asiolverzoeken sinds 1988

In 2007 zijn in Nederland 9 700 asiolverzoeken ingediend. Dit is het laagste aantal sinds 1988, toen 7 500 mensen een asiolverzoek indienden. In de eerste helft van de jaren negentig kwam het aantal asiolverzoeken in een stroomversnelling. In 1994 werd een recordaantal van bijna 53 duizend verzoeken ingediend. Na een daling van enkele jaren verdubbelde het aantal asiellozoekers tussen 1996 en 1998, om na de eeuwwisseling opnieuw te dalen. Tegen de Europese trend in was in Nederland het aantal asielaanvragen in 2006 nog iets toegenomen.

Einde toename aantal schuldsaneringen

In 2007 zijn 14 900 natuurlijke personen toegelaten tot de wettelijke schuldsaneringsregeling. Dat is evenveel als in 2006. Het aantal natuurlijke personen dat door de rechter in staat van faillissement werd verklaard, daalde in 2007 zelfs met 12 procent tot iets minder dan 4 400. Van 1999 tot en met 2006 zijn elk jaar meer faillissementen en schuldsaneringen bij natuurlijke personen uitgesproken. Aan die stijging lijkt nu een einde te zijn gekomen.

Veiligheid en recht

17.1 Onveiligheidsgevoelens in verband met criminaliteit, bevolking van 15 jaar en ouder (%)

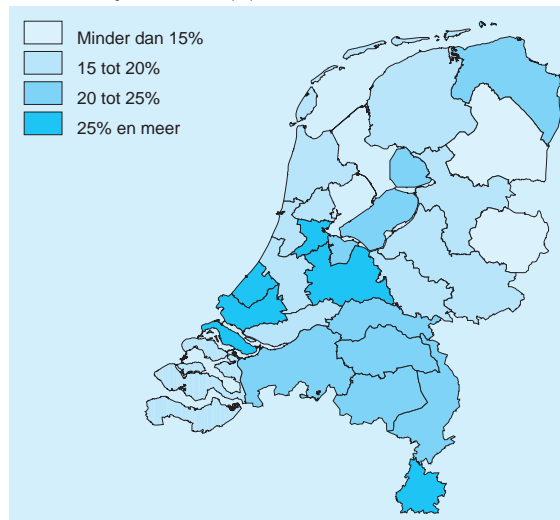
	2005	2006	2007
Voelt zich wel eens onveilig	27,0	23,7	21,8
Voelt zich vaak onveilig	4,8	3,8	2,9
Personen die aangeven dat het volgende vaak voor komt:			
doet 's avonds en 's nachts niet open vanwege onveiligheid	14,6	15,3	14,1
laat waardevolle spullen thuis om beroving/diefstal te voorkomen	12,6	10,3	9,2
mijdt bepaalde plekken in woonplaats vanwege onveiligheid	9,0	8,0	7,0
rijdt of loopt om om onveilige plekken te vermijden	7,9	6,6	5,9
staat kinderen niet toe ergens naar toe te gaan vanwege onveiligheid	20,3	20,1	18,7

17.2 Slachtoffers van veel voorkomende criminaliteit, bevolking van 15 jaar en ouder (%)

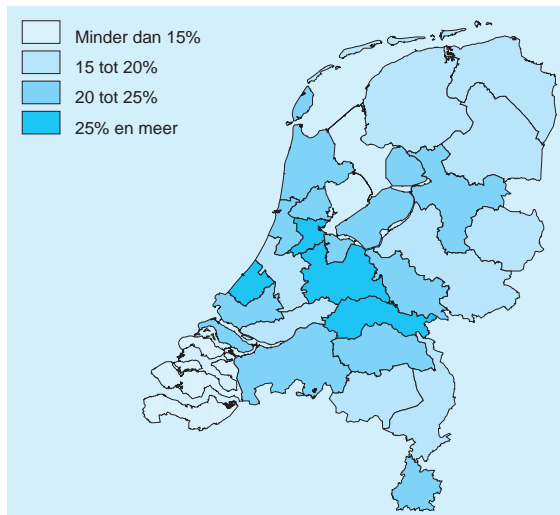
	2005	2006	2007
Totaal (excl. overige delicten)	28,8	27,2	25,8
Doorrijden na aanrijding	1,7	1,6	1,5
Gewelddelicten	5,8	5,1	5,3
bedreiging	4,1	3,1	3,2
mishandeling	1,5	1,6	1,6
seksuele delicten	0,9	0,9	1,1
Vandalismedelicten	13,0	12,0	11,7
beschadiging/diefstal vanaf auto (18 jaar en ouder)	8,9	8,1	7,9
overige vernielingen	5,1	4,9	4,7
Vermogensdelicten	14,4	13,7	12,3
autodiefstal (18 jaar en ouder)	0,4	0,2	0,2
diefstal uit auto (18 jaar en ouder)	2,0	1,7	1,7
fietsdiefstal	5,8	5,6	4,7
(poging tot) inbraak	3,0	2,6	2,5
poging tot inbraak	1,9	1,5	1,5
inbraak	1,4	1,3	1,2
zakkenrollerij	1,4	1,5	1,5
zakkenrollerij zonder geweld	1,2	1,2	1,4
zakkenrollerij met geweld	0,3	0,3	0,2
overige diefstal	4,0	3,7	3,1
Overige delicten	0,9	1,0	0,8

Veiligheid en recht

17.3 Onveiligheidsgevoelens in verband met criminaliteit, bevolking van 15 jaar en ouder (%)

17.4 Slachtoffers van veel voorkomende criminaliteit, bevolking van 15 jaar en ouder

Veiligheid en recht

17.5 Door de bevolking van 15 jaar en ouder ondervonden delicten

	2005	2006	2007
Totaal (x 1 000)	6 178	5 609	5 325
Doorrijden na aanrijding	233	221	209
Gewelddelicten	1 302	1 096	1 157
bedreiging	867	657	675
mishandeling	254	259	281
seksuele delicten	181	181	201
Vandalismedelicten	2 410	2 185	2 119
beschadiging/diefstal vanaf auto	1 519	1 312	1 264
overige vernielingen	891	873	854
Vermogensdelicten	2 233	2 107	1 840
autodiefstal	46	30	22
diefstal uit auto	274	241	232
fietsdiefstal	965	909	763
(poging tot) inbraak	156	162	149
poging tot inbraak	47	55	45
inbraak	109	108	104
zakkenrollerij	182	176	181
zakkenrollerij zonder geweld	151	145	157
zakkenrollerij met geweld	30	31	25
overige diefstal	610	589	492
Overige delicten	151	153	132
Totaal (per 100 inw.)	47,2	42,7	40,4
Doorrijden na aanrijding	1,8	1,7	1,6
Gewelddelicten	10,0	8,3	8,8
bedreiging	6,6	5,0	5,1
mishandeling	1,9	2,0	2,1
seksuele delicten	1,4	1,4	1,5
Vandalismedelicten	18,4	16,6	16,1
beschadiging/diefstal vanaf auto	11,6	10,0	9,6
overige vernielingen	6,8	6,6	6,5
Vermogensdelicten	17,1	16,0	13,9
autodiefstal	0,4	0,2	0,2
diefstal uit auto	2,1	1,8	1,8
fietsdiefstal	7,4	6,9	5,8
(poging tot) inbraak	1,2	1,2	1,1
poging tot inbraak	0,4	0,4	0,3
inbraak	0,8	0,8	0,8
zakkenrollerij	1,4	1,3	1,4
zakkenrollerij zonder geweld	1,2	1,1	1,2
zakkenrollerij met geweld	0,2	0,2	0,2
overige diefstal	4,7	4,5	3,7
Overige delicten	1,2	1,2	1,0

Veiligheid en recht

17.6 Bij de politie gemelde delicten, bevolking van 15 jaar en ouder (per 100 ondervonden delicten)

	2005	2006	2007
Totaal	35,9	36,8	36,4
Doorrijden na aanrijding	32,4	31,0	39,8
Gewelddelicten	30,7	31,4	31,5
bedreiging	28,3	31,4	29,3
mishandeling	52,8	44,8	51,4
seksuele delicten	11,3	12,6	11,3
Vandalismedelicten	27,0	27,4	25,5
beschadiging/diefstal vanaf auto	30,3	28,5	26,3
overige vernielingen	21,3	25,7	24,3
Vermogensdelicten	45,0	45,8	46,8
autodiefstal	92,7	83,1	100,0
diefstal uit auto	79,3	69,0	78,2
fietsdiefstal	37,5	39,4	38,0
(poging tot) inbraak	71,7	77,2	76,6
poging tot inbraak	76,6	70,8	73,1
inbraak	69,6	80,4	78,2
zakkenrollerij	54,1	68,6	61,9
zakkenrollerij zonder geweld	46,5	70,0	62,3
zakkenrollerij met geweld	92,1	62,2	59,4
overige diefstal	28,1	28,7	28,7
Overige delicten	56,8	59,4	65,7

17.7 Delicten waarbij een document is ondertekend (per 100 ondervonden delicten)

	2005	2006	2007
Totaal	24,3	24,7	25,7
Doorrijden na aanrijding	24,0	21,9	24,5
Gewelddelicten	14,1	16,8	18,1
bedreiging	11,7	14,2	13,4
mishandeling	27,7	30,4	38,4
seksuele delicten	6,2	6,7	5,3
Vandalismedelicten	16,2	17,6	17,1
beschadiging/diefstal vanaf auto	19,3	21,0	19,2
overige vernielingen	10,9	12,6	14,2
Vermogensdelicten	37,2	34,0	37,5
autodiefstal	92,7	84,4	96,4
diefstal uit auto	76,9	60,4	64,4
fietsdiefstal	28,5	27,9	28,9
(poging tot) inbraak	61,6	65,4	65,4
poging tot inbraak	70,1	52,8	46,6
inbraak	57,9	71,8	73,6
zakkenrollerij	51,5	50,5	53,3
zakkenrollerij zonder geweld	43,3	49,9	52,3
zakkenrollerij met geweld	92,1	52,9	59,8
overige diefstal	18,6	16,4	21,2
Overige delicten	27,6	32,0	41,0

Veiligheid en recht

17.8 Preventiemaatregelen in verband met criminaliteit (%)

	2005	2006	2007
Autogebruikers			
auto met alarminstallatie/startonderbreker	56,2	56,5	57,1
auto met zelf aangebrachte alarminstallatie/startonderbreker	6,7	6,0	5,0
Fietsbezitters			
fiets verzekerd tegen fietsdiefstal	46,9	45,2	46,3
fiets voorzien van diefstalpreventiechip	10,0	10,4	11,3
Mobiele-telefoonbezitters			
mobiele telefoon met pincode	86,7	86,7	87,1
Pc-bezitters			
pc met wachtwoord	62,4	63,1	65,4
Tuis aanwezig			
(extra) buitenverlichting	78,9	77,7	80,1
(extra) hang- en sluitwerk	82,4	82,6	82,8
inbraakalarm	11,8	10,9	11,5
luiken voor ramen en deuren	14,9	15,1	15,7
politiekeurmerk Veilig Wonen	14,6	15,3	16,0

17.9 Contacten tussen burgers en politie, bevolking van 15 jaar en ouder (%)

	2005	2006	2007
Contact gehad met politie	27,7	28,5	28,4
Laatste contact naar reden	100	100	100
aangifte/melding	49,5	49,6	51,5
aangifte of melding delict	35,3	36,8	37,1
getuige misdrijf	2,4	3,0	2,7
melding verdachte situatie	11,9	9,8	11,7
handhaving	13,4	13,1	12,3
bekeuring	7,4	6,8	7,0
controle	3,7	3,9	3,2
waarschuwing	2,3	2,4	2,1
andere contacten	37,0	37,4	36,2
hulpvraag	6,1	7,9	8,3
informatie en advies	4,1	4,4	4,1
open dag	0,3	0,5	0,5
vergunningaanvraag	0,9	0,9	1,1
overige contacten	25,7	23,6	22,2

17.10 Door Slachtofferhulp Nederland beëindigde hulpverleningen naar delict (x 1 000)

	2002	2004	2005	2006
Totaal	82,6	85,4	87,1	81,0
Gewelddelicten	30,3	35,4	38,4	36,5
Verkeersongevallen	20,2	19,6	19,1	17,4
Vermogensdelicten	21,2	19,0	18,0	16,2
Zedendelicten	4,6	4,6	4,7	4,7
Overige hulpverlening	6,2	6,8	6,9	6,2

Veiligheid en recht

17.11 Door politie en Koninklijke Marechaussee geregistreerde criminaliteit (x 1 000)

	2000	2004	2005	2006
Totaal	1 328,9	1 295,6	1 255,1	1 218,4
Wegenverkeerswet	131,1	131,6	153,2	153,9
Wetboek van Strafrecht (WvS)	1 183,6	1 137,8	1 076,5	1 039,2
geweldd misdrijven	91,7	109,9	110,5	109,2
vermogensmisdrijven	895,5	814,8	743,6	703,3
w.o.				
eenvoudige diefstal	364,9	334,0	315,6	293,9
gekwalificeerde diefstal	500,9	443,6	393,2	372,1
vernielingen en openbare orde	190,0	202,9	211,4	215,2
overige misdrijven WvS	6,4	10,3	11,0	11,5
Overige Wetten	14,1	26,2	25,4	25,4

17.12 Verdachten naar herkomstgroepering en generatie, 12-79 jaar (%)

	2000	2003	2004	2005
Totale bevolking	1,1	1,4	1,5	1,6
Autochtonen	0,8	1,1	1,2	1,2
Allochtonen	2,3	2,8	2,9	3,0
1e generatie	2,5	2,9	3,0	3,0
westers	1,1	1,4	1,4	1,4
niet-westers	3,2	3,7	3,8	3,8
2e generatie	2,0	2,6	2,9	3,1
westers	1,2	1,5	1,6	1,6
niet-westers	4,5	5,3	5,8	6,0

Bron: CBS/KLPD.

17.13 Beschikkingen administratiefrechtelijke handhaving verkeersvoorschriften; Wet Mulder (x 1 000)

	2000	2004	2005	2006
Op basis van kenteken	7 006,1	8 766,5	9 341,8	10 411,5
door rood licht rijden	224,4	269,0	278,6	242,7
foutparkeren	933,6	1 074,9	984,7	938,7
te hard rijden	5 556,1	7 097,9	7 778,3	8 692,7
overig	292,0	324,7	300,2	537,4
Op basis van staandehouding	787,9	1 606,2	1 635,6	1 532,2
door rood licht rijden	53,5	110,4	122,9	119,5
foutparkeren	33,1	57,2	55,2	48,7
te hard rijden	92,1	173,1	185,8	181,3
overig	609,2	1 265,5	1 271,7	1 182,5

Bron: Centraal Justitieel Incassobureau.

Veiligheid en recht

17.14 Kantonfeiten, transactie door het openbaar ministerie (x 1 000)

	2000	2004	2005	2006
Totaal	89,1	53,6	48,6	49,1
Alg. Plaatselijke Verordening (APV)	4,1	5,4	5,2	5,9
Regl. verk. regels en verk. tekens	50,6	19,6	15,4	16,4
Voertuigreglement	9,8	6,0	6,3	4,2
Vreemdelingenwet en -besluit	0,4	0,6	0,5	0,3
Wegenverkeerswet	8,9	7,2	6,3	6,4
Wet aanspr. verz. motorrijtuigen (WAM) en Uitv. besluit WAM	5,4	2,5	2,4	3,4
Wet personenvervoer	1,1	2,5	1,7	1,5
Wetboek van strafrecht	3,2	2,1	3,5	4,8
Overige wetten en regelgeving	5,6	7,7	7,3	6,3

17.15 Kantonfeiten, schuldigverklaring door de rechter in eerste aanleg (x 1 000)

	2000	2004	2005	2006
Totaal	96,1	203,6	192,0	194,0
Alg. Plaatselijke Verordening (APV)	17,7	49,9	44,6	48,7
Regl. verk. regels en verk. tekens	14,8	33,5	22,4	19,3
Voertuigreglement	2,8	2,2	2,4	1,9
Vreemdelingenwet en -besluit	0,8	4,3	4,6	3,9
Wegenverkeerswet	11,2	16,9	15,1	14,7
Wet aanspr. verz. motorrijtuigen (WAM) en Uitv. besluit WAM	24,0	32,5	39,5	43,8
Wet personenvervoer	16,3	46,3	41,9	30,3
Wetboek van strafrecht	4,0	8,2	11,6	22,6
Overige wetten en regelgeving	4,7	9,8	9,9	9,0

17.16 Rechtbankstrafzaken, transactie door het openbaar ministerie (x 1 000)

	2000	2004	2005	2006
Totaal	61,5	78,6	76,1	77,9
Opiumwet	0,7	3,6	3,3	3,5
Wegenverkeerswet	15,0	12,4	11,5	12,7
Wetboek van Strafrecht (WvS)	23,1	37,8	40,1	43,7
gewelddsmisdrijven	4,7	8,3	9,2	10,1
vermogensmisdrijven	10,4	15,7	16,6	18,3
vernietiging en openbare orde	6,5	11,0	11,5	12,5
overige misdrijven WvS	1,5	2,8	2,7	2,8
Wet op de Economische delicten	17,5	20,2	16,8	13,4
Wet Wapens en munitie	1,9	2,3	2,3	2,2
Overige wetten/onbekend	3,5	2,2	2,0	2,4

Veiligheid en recht

17.17 Rechtbankstrafzaken, schuldigverklaring door de rechter in eerste aanleg (x 1 000)

	2000	2004	2005	2006
Totaal	105,4	126,2	124,4	124,5
Opiumwet	6,3	9,0	8,5	8,9
Wegenverkeerswet	24,4	27,8	27,9	29,1
Wetboek van Strafrecht (WvS)	66,4	80,0	78,1	76,7
gewelddsmisdrijven	16,9	24,2	24,4	24,5
vermogensmisdrijven	35,9	37,7	34,9	33,9
vernietiging en openbare orde	11,6	14,8	15,3	15,0
overige misdrijven WvS	2,0	3,3	3,5	3,3
Wet op de Economische delicten	4,6	5,5	6,3	6,2
Wet Wapens en munitie	1,8	2,2	2,1	2,0
Overige wetten/onbekend	1,9	1,7	1,5	1,5

17.18 Sancties, opgelegd door de rechter in eerste aanleg in rechtbankstrafzaken (x 1 000)

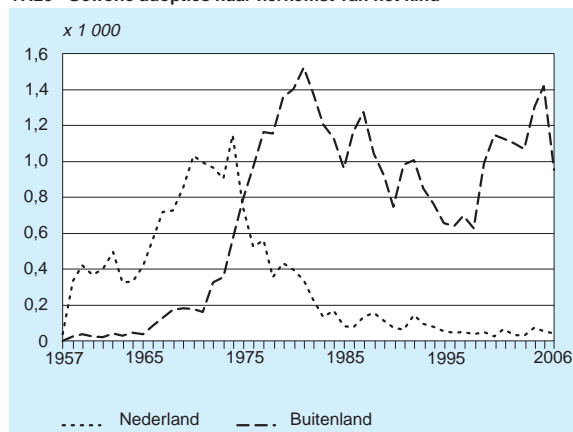
	2000	2004	2005	2006
Totaal (incl. onbekend)	155,3	188,7	185,5	185,0
Hoofdstraffen	120,9	144,5	142,6	141,4
w.o.				
geldboete	51,3	54,8	54,4	54,7
gevangenisstraf	44,6	48,4	43,9	40,0
jeugddetentie	4,0	6,0	5,6	4,6
taakstraf	20,8	35,1	38,4	41,8
Bijkomende straffen	19,7	22,4	21,6	22,6
w.o. ontzegging rijbevoegdheid	16,7		18,3	18,4
Maatregelen	13,8	18,4	20,6	20,2

17.19 Geadopteerde kinderen naar leeftijd kind op het moment van het adoptieverzoek

	2000	2004	2005	2006
Totaal	1 299	1 633	1 720	1 216
Adoptie toegew. door rechtbank, incl. leeftijd onbekend	989	1 368	1 451	985
0 tot 3 jaar	533	830	1 037	638
3 tot 5 jaar	191	297	214	158
5 tot 7 jaar	107	83	82	71
7 tot 10 jaar	73	46	47	45
10 jaar en ouder	85	112	71	73
Adoptie Haags Adoptieverdrag	310	265	269	231

Veiligheid en recht

17.20 Gewone adopties naar herkomst van het kind

17.21 Kinderen betrokken bij ondertoezichtstelling en voogdij (x 1 000)

	2000	2004	2005	2006
Ondertoezichtstelling				
In het jaar onder toezicht gesteld	5,5	6,7	7,7	8,3
Ondertoezichtstelling geëindigd	5,2	5,6	5,9	6,0
Op 31 dec. onder toezicht staand	21,0	22,2	24,0	26,4
Voogdij (inclusief voogdij asiel)				
In het jaar onder voogdij gesteld	7,4	1,4	1,3	1,3
Voogdij in het jaar beëindigd	4,5	3,7	2,5	1,9
Op 31 dec. onder voogdij staand	16,7	9,7	8,3	6,9
w.o.				
alleenstaande minderjarige vreemdelingen	11,8	4,5	3,3	2,5

17.22 Uitgesproken faillissementen naar rechtsvorm

	2000	2005	2006	2007
Totaal	4 498	10 082	9 179	7 950
Natuurlijke personen (incl. firmanten, vennoten en nalatenschappen, excl. eenmanszaken)	919	3 302	3 238	3 348
Overige rechtsvormen	3 579	6 780	5 941	4 602
eenmanszaken	958	1 697	1 713	1 013
naamloze vennootschappen	12	14	7	6
besloten vennootschappen	2 272	4 420	3 638	3 183
vennootschappen onder firma	187	420	304	181
overige	150	229	279	219

Veiligheid en recht

17.23 Uitgesproken faillissementen van bedrijven en instellingen naar bedrijfsactiviteit

	2000	2005	2006	2007
Totaal (incl. onbekend)	3 579	6 780	5 941	4 602
Landbouw, bosbouw, visserij	57	138	141	84
Industrie en delfstoffenwinning	428	658	505	464
Bouwnijverheid	531	897	766	617
Reparatie consumentenartikelen; handel	964	1 595	1 421	1 165
Horeca	195	420	540	299
Vervoer, opslag en communicatie	254	469	396	240
Financiële instellingen	204	744	569	447
Verhuur en zakelijke dienstverlening	724	1 456	1 251	1 003
Onderwijs	29	50	41	34
Gezondheids- en welzijnszorg	27	67	52	76
Cultuur, recreatie en overige dienstverlening	140	220	214	174

17.24 Definitief uitgesproken schuldsaneringen naar leeftijd schuldenaar

	2000	2005	2006	2007
Totaal	8 666	14 666	14 933	14 866
w.o.				
eenmanszaken	1 187	2 177	2 160	1 943
Jonger dan 25 jaar	521	843	724	665
25 tot 35 jaar	2 890	4 109	3 924	3 562
35 tot 45 jaar	2 871	4 811	4 919	4 907
45 tot 55 jaar	1 686	3 189	3 429	3 681
55 tot 65 jaar	569	1 405	1 560	1 643
65 jaar en ouder	120	307	367	400
Onbekend	9	2	10	8

17.25 Definitief uitgesproken schuldsaneringen naar gemeentegroottegroep (per 100 000 inwoners)

	2000	2005	2006	2007
Totaal	55	90	91	91
Minder dan 20 000 inwoners	27	53	50	55
20 000 tot 50 000 inwoners	53	70	71	72
50 000 tot 100 000 inwoners	79	114	114	114
100 000 tot 150 000 inwoners	81	123	116	113
150 000 tot 250 000 inwoners	57	118	127	133
250 000 inwoners en meer	55	112	124	105

Veiligheid en recht

17.26 Bij arrest, vonnis of beschikking afgedane civiele zaken (x 1 000)

	2000	2004	2005	2006
Rechtbanken, sector kanton				
dagvaardingen	235,4	382,3	398,3	388,4
verzoekschriften	129,1	206,2	213,4	219,0
familiezaken	89,7	135,3	146,0	160,5
voogdij/ouderlijk gezag	23,2	32,4	34,1	37,4
beschermingsbewind				
meerderjarigen	9,9	14,0	16,0	17,5
overige familiezaken	56,6	88,9	95,9	105,6
niet-familiezaken	39,4	70,9	67,5	58,6
w.o.				
ontslagzaken (arbeidszaken art. 7: 685 BW)	31,1	68,2	64,6	53,2
Rechtbanken, sector civiel				
dagvaardingen	30,2	34,6	32,7	31,3
w.o.				
kort gedingen	9,2	8,1	8,2	8,0
verzoekschriften	100,5	135,2	140,2	143,7
w.o.				
echtscheidingen	35,8	32,2	32,6	32,5
Gerechtshoven				
dagvaardingen	3,2	4,3	4,7	4,7
verzoekschriften	3,1	4,5	5,4	6,0
Hoge Raad				
dagvaardingen	0,3	0,4	0,3	0,3
verzoekschriften	0,2	0,1	0,2	0,2

17.27 Door de bestuursrechtelijke colleges bij uitspraak afgedane zaken (x 1 000)

	2000	2004	2005	2006
Rechtbanken (bestuursrecht)				
(excl. vreemdelingenzaken)	29,1	35,4	40,1	49,2
ambtenarenzaken	2,5	2,3	2,5	2,4
belastingzaken			3,1	13,1
bijstandzaken	3,8	4,0	5,4	6,8
bouwzaken	2,9	3,1	3,4	3,5
sociale verzekeringswetten	12,2	16,2	16,1	14,6
overige en onbekend	7,5	9,7	9,5	8,9
Centrale Raad van Beroep	4,7	5,7	6,0	6,3
w.o.				
sociale verzekeringswetten	3,1	3,4	3,5	3,9
Gerechtshoven (belastingen)	8,8	10,1	8,3	3,4
Hoge Raad (belastingen)	0,8	1,0	1,1	1,0
College van Beroep voor het bedrijfsleven	0,7	1,0	0,8	0,8
Raad van State				
beroepen, speciale wetten	3,4	2,4	2,2	2,0
HB Alg. wet bestuursrecht	1,6	2,1	2,2	2,2
HB Vreemdelingenwet		5,3	5,7	4,9

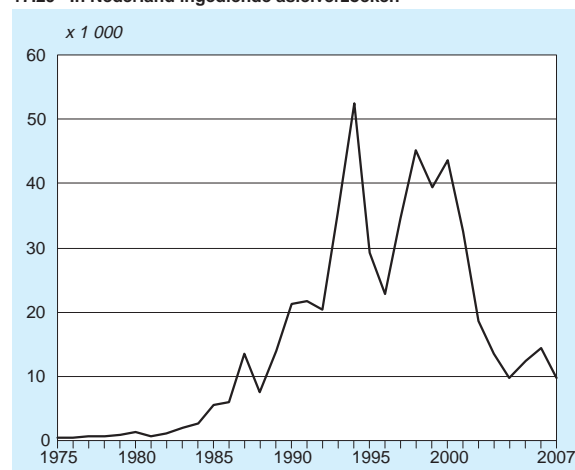
Veiligheid en recht

17.28 Asielverlening (x 1 000)

	2000	2004	2005	2006
Ingediende verzoeken	43,6	9,8	12,4	14,5
Ingewilligde asiolverzoeken	9,7	10,2	17,9	14,4
O.g.v. oude Vreemdelingenwet				
vluchtelingen A-status	1,8			
vergunning tot verblijf	4,8			
voorlopige vergunning tot verblijf	3,1			
O.g.v. Vreemdelingenwet 2000				
verblijfsvergunning asiel				
bepaalde tijd		6,1	11,1	7,1
onbepaalde tijd		4,1	6,8	7,4

Bron: Ministerie van Justitie.

17.29 In Nederland ingediende asiolverzoeken

17.30 Terugkeer van vreemdelingen zonder recht op (voortgezet) verblijf (x 1 000)

	2000	2004	2005	2006
Asiel	16,6	14,9	12,5	10,2
w.o.				
Afrika	3,7	6,4	5,0	3,6
Azië	4,7	3,9	3,8	4,1
Europa	7,7	3,3	2,6	1,6
Niet-asiel	32,5	27,0	32,4	30,1
w.o.				
Afrika	7,4	6,8	8,4	7,3
Azië	4,4	4,3	4,9	5,6
Europa	18,0	13,3	14,2	12,7

Bron: Ministerie van Justitie.

Veiligheid en recht

17.31 Nationale ombudsman; contacten en verzoekschriften (x 1 000)

	2000	2004	2005	2006
Aanbod aan te behandelen zaken	10,0	13,0	13,5	16,6
ontvangen verzoekschriften	8,2	11,2	11,9	14,6
schriftelijke klacht in behandeling, 1 jan.	1,7	1,8	1,6	2,0
Afgedane verzoekschriften	8,2	11,3	11,5	14,9
in onderzoek en afgedaan	3,1	3,0	3,1	5,4
niet behandeld				
verzoek voldoet niet aan vereisten	3,4	6,6	6,6	7,8
verzoek valt buiten werkterrein	1,7	1,7	1,7	1,7
Telefonische contacten	12,3	21,6	24,4	26,7

17.32 Meldingen bij de gemeentelijke brandweer naar type (x 1 000)

	2000	2004	2005	2006
Totaal	138,2	141,8	143,7	158,5
Brandmeldingen				
branden	46,0	43,0	43,2	49,8
w.o.				
binnenbranden	13,9	13,0	13,1	14,3
loos alarm	45,7	53,4	58,2	63,1
w.o.				
via brandmeldinstallaties	34,0	42,6	47,8	52,8
Hulpverleningsmeldingen				
gebouwen	15,0	16,1	15,3	17,3
geen gebouwen	24,4	24,1	21,6	22,7
loos alarm	7,1	5,2	5,3	5,7

17.33 Branden naar oorzaak; excl. schoorsteenbranden (%)

	2000	2004	2005	2006
Binnenbranden				
brandstichting	18,1	14,4	11,4	11,7
defect/verkeerd gebruik	27,5	25,4	24,6	23,6
roken	3,6	3,2	3,3	3,0
anders, onbekend	50,8	57,0	60,7	61,7
Buitenbranden				
brandstichting	29,9	28,7	28,9	27,7
vandalisme	25,8	18,9	19,0	17,0
anders, onbekend	44,3	52,4	52,1	55,3

Veiligheid en recht

17.34 Brandschade naar object; excl. schoorsteenbranden (mln euro)

	2000	2004	2005	2006
Totaal	721	940	732	705
Binnenbranden	656	830	634	627
w.o.				
bijeenkomstgebouw	185	124	77	102
industrie, landbouw, veeteelt	298	456	332	325
kantoorgebouw	12	16	6	12
woongebouw	89	125	143	119
Buitenbranden	66	110	98	77
w.o.				
auto's	41	47	62	46
schepen	4	9	1	2
industrie, nijverheid	3	13	3	2

17.35 Uitgaven rechtsbescherming en veiligheid door de overheid (mln euro)

	2000	2004	2005	2006
Gemeenten	710	1 117	1 209	1 292*
politie	42			
brandweer en rampenbestrijding	595	846	907	954*
overige beschermende maatregelen	73	270	302	338*
Min. van Binnenl. Zaken en Koninkrijksrelaties (Politie en Brandweer)	3 296	4 607	4 585	4 771
Ministerie van Defensie (KMAR)	250	367	352	366
Ministerie van Justitie	3 982	5 543	5 578	5 709
ministerie algemeen	154	189	236	210
rechtshandhaving	129	602	594	636
vreemdelingenzaken en asielzoekers	1 031	1 478	1 351	1 346
preventie, jeugdbesch., reclass.	576	455	382	380
dienst Justitiële Inrichtingen	931	1 552	1 673	1 751
wetgeving, rechtspleging, -bijstand	1 120	1 199	1 260	1 303
Centraal Justitieel Incasso Bureau	41	69	82	84
Politieregio's	2 607	3 359	3 468	3 733
Rijksgebouwendienst	265	428	356	375*

18. Verkeer en vervoer

Personenauto rijdt in 2006 bijna 14 duizend kilometer

Personenauto's maken steeds meer kilometers per jaar. In 2006 legde een gemiddelde personenauto met een Nederlands kenteken bijna 14 duizend kilometer af. Dat is 5 procent meer dan in 2000. Vooral auto's van de zaak zijn echte kilometervreters. Ruim een op de tien auto's op de weg is op naam van een bedrijf. In 2006 reden deze auto's gemiddeld bijna 26 duizend kilometer. Dat is een toename van 14 procent ten opzichte van 2000. Particulieren legden in 2006 met zo'n 12 duizend kilometer een aanzienlijk kortere afstand af.

Aantal 'oldtimers' sinds 2000 verdubbeld

Op 1 januari 2007 telde Nederland bijna 323 duizend motorvoertuigen van 25 jaar of ouder, tweemaal zo veel als in 2000. Ruim zes op de tien van deze oldtimers zijn personenwagens. Vanaf 1 januari 2000 is het aantal personenauto's van 25 jaar of ouder toegenomen met 68 procent tot ruim 204 duizend. Het aantal oude bedrijfswagens – bestelauto's, vrachtauto's, trekkers, speciale voertuigen en autobussen – is in dezelfde periode ruim verdubbeld, tot bijna 24 duizend. De grootste stijging vond plaats bij de oldtimer-motorfietsen. In zeven jaar tijd verdrievoudigde dit aantal tot meer dan 95 duizend.

Forse groei passagiers op regionale vliegvelden

Het aantal passagiers op de Nederlandse luchthavens blijft toenemen. Van 2000 tot 2006 steeg dit aantal met een vijfde tot bijna 49 miljoen. Schiphol nam hiervan 46 miljoen voor zijn rekening, 19 procent meer dan in 2000.

De sterkste groei deed zich voor bij Airport Eindhoven. In 2006 reisden bijna 1,2 miljoen passagiers van en naar dit vliegveld, bijna drieëneenhalf keer zo veel als in 2000. Eindhoven overtrof daarmee voor het eerst Rotterdam Airport, tot dan het grootste regionale vliegveld. In totaal verwerkten de regionale vliegvelden in 2006 zo'n 2,6 miljoen passagiers, een stijging van 74 procent ten opzichte van 2000.

Verkeer en vervoer

18.1 Infrastructuur, 1 januari (lengte in kilometers)

	2001	2005	2006	2007
Wegennet	130 446	134 218	134 948	135 470
gemeentelijke en waterschaps- wegen	117 669	121 297	121 999	122 559
provinciale wegen	7 885	7 743	7 745	7 899
rijkswegen	4 892	5 178	5 204	5 012
w.o. met gescheiden rijbanen	2 499	2 600	2 604	2 582
Vaarwegen	.	6 183	6 211	6 215
w.o.	.			
kanaal	.	2 689	2 688	2 686
rivier, gekanaliseerd	.	822	823	823
meer-, plassengebied	.	801	801	795
vaargeul	.	696	698	680
rivier	.	587	590	590
vaarwegen in havens	.	425	434	438
Spoorwegnet	2 806	2 810	2 797	2 801
enkelsporig	930	918	902	904
dubbel/meersporig	1 876	1 892	1 895	1 897

Bron: Rijkswaterstaat, Topografische Dienst Kadaster (TDK), ProRail.

18.2 Vervoermiddelen, 1 januari

	2000	2005	2006	2007
Motorvoertuigenpark (x 1 000)	7 641	8 627	8 716	8 863
bedrijfsmotorvoertuigen	884	1 098	1 071	1 065
autobussen	11	11	11	11
bestelauto's	696	894	863	849
speciale voertuigen	36	51	55	58
trekkers	57	65	66	71
vrachtauto's	83	78	76	76
motorfietsen	414	537	553	568
personenauto's	6 343	6 992	7 092	7 230
Treinen				
reizigerstreinstellen (abs.)	2 742	2 809	2 829	2 886
zitplaatsen (x 1 000)	202	204	205	214
Luchtvaart (abs.)	2 384	2 635	2 621	2 638
ballonvaartuigen	359	438	430	438
hefschroefvliegtuigen	58	76	81	85
vleugelvliegtuigen	1 967	2 121	2 110	2 115
schroefturbinemotoren	107	108	83	79
straalmotoren	172	223	222	226
ultra lights	307	393	386	385
zuigermotoren	669	669	680	687
zweefvliegtuigen	712	728	739	738

Verkeer en vervoer

18.3 Motorvoertuigenpark naar leeftijd voertuig, 1 januari (x 1 000)

	2000		2007	
	0 tot 25 jaar	25 jaar en ouder	0 tot 25 jaar	25 jaar en ouder
Totaal	7 476,3	164,5	8 540,2	322,7
Bedrijfsmotorvoertuigen	873,2	10,5	1 041,3	23,5
autobussen	10,9	0,3	10,3	0,6
bestelauto's	691,3	4,9	836,7	12,7
speciale voertuigen	33,6	2,7	52,2	6,1
trekkers	56,5	0,2	70,0	0,6
vrachtauto's	80,8	2,4	72,2	3,7
Motorfietsen	381,1	32,9	472,8	95,1
Personenauto's	6 222,1	121,1	7 026,1	204,1

Bron: RDW/CBS.

18.4 Park personenauto's naar brandstofsoort, 1 januari

	2000	2005	2006	2007
Totaal (x 1 000)	6 343,2	6 992,0	7 092,3	7 230,2
Benzine	5 214,7	5 683,2	5 740,9	5 810,8
Diesel	797,6	1 068,6	1 117,0	1 184,3
LPG	330,9	238,4	229,7	227,3
Elektriciteit (abs.)	40	1 669	4 612	7 680
CNG	–	38	85	107

Bron: RDW/CBS.

18.5 Gemiddeld aantal gereden kilometers per jaar van personenauto's

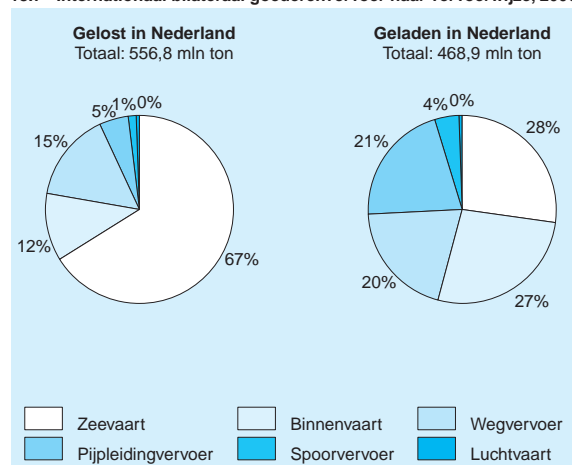
	2000*	2004*	2005*	2006*
Totaal	13 157	13 623	13 785	13 840
Brandstof				
benzine	10 749	11 066	11 124	11 086
diesel	24 657	25 552	25 935	26 063
overige brandstofsoorten	21 174	19 635	19 480	19 374
Gewichtsklasse leeggewicht				
minder dan 851 kg	8 061	7 914	7 948	7 868
851 tot 1 151 kg	12 574	11 870	11 793	11 637
1 151 tot 1 501 kg	19 477	18 649	18 426	18 187
1 501 kg en meer	18 502	20 082	20 574	20 903
Tenaamstelling				
op naam bedrijf	22 677	24 866	25 563	25 815
op naam particulier	11 928	12 219	12 284	12 284

Verkeer en vervoer

18.6 Verkeersgegevens; bewegingen en reizigers (x 1 000)

	2000	2004	2005	2006
Aangekomen en vertrokken zeeschepen w.o.	85,3	88,7	87,8	89,8
Amsterdam	8,6	8,1	8,1	9,5
Delfzijl en Eemshaven	2,0	1,6	1,9	1,8
IJmuiden	3,2	3,2	3,0	3,4
Moerdijk	2,4	2,2	2,3	2,7
Rotterdam	51,8	55,1	54,1	53,9
Scheveningen	2,4	2,5	2,5	2,1
Terneuzen	3,4	4,2	4,3	3,9
Vlissingen	5,8	7,9	7,5	8,0
Vliegbewegingen (excl. terreinvluchten)	601	555	559	586
Eindhoven	20	15	15	15
Groningen	12	13	14	14
Maastricht	25	14	12	17
Rotterdam	44	33	33	34
Schiphol	429	415	417	436
overige luchthavens	71	65	68	70
Reizigers in de luchtvaart	40 769	44 576	46 488	48 597
Eindhoven	341	706	973	1 171
Groningen	78	119	123	129
Maastricht	383	228	304	270
Rotterdam	697	1 097	1 011	1 038
Schiphol	39 271	42 425	44 078	45 989
Verkeersintensiteit buiten de bebouwde kom (2000=100)				
autosnelwegen	100	107	108	.
provinciale wegen	100	104	103	.

18.7 Internationaal bilateraal goederenvervoer naar vervoerwijze, 2006

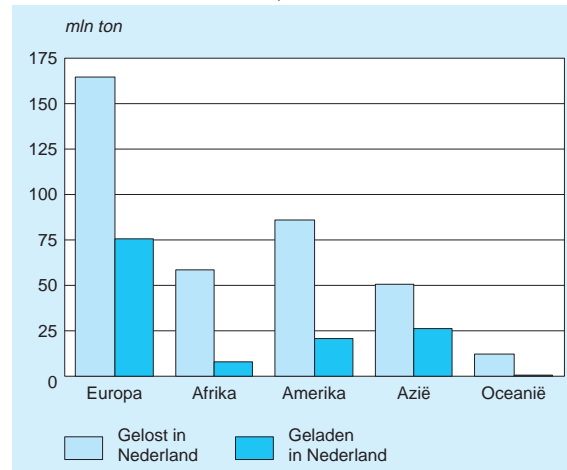
Verkeer en vervoer

18.8 Goederenvervoer (mln ton)

	2000	2004	2005	2006
Totaal goederenvervoer	1 511,6	1 695,0	1 708,2	1 760,7
zeevaart	424,5	463,8	486,7	504,7
binnenvaart	315,1	328,2	324,3	330,8
w.o.				
doorvaart via Nederlands grondgebied	39,9	43,4	45,1	43,3
wegvervoer	638,8	737,9	740,7	753,5
w.o.				
cabotage en derdelanden vervoer door Nederlandse ondernemers	22,3	33,3	31,7	28,9
spoorvervoer	28,1	30,4	29,3	30,5
luchtvaart	1,3	1,5	1,5	1,6
pijpleidingvervoer	104,0	133,3	125,6	139,6
Binnenlands goederenvervoer				
binnenvaart	102,0	99,2	95,0	97,5
wegvervoer	464,7	531,7	539,1	545,4
spoorvervoer	5,2	5,5	5,5	5,4
Internationaal bilateraal vervoer				
zeevaart	424,5	463,8	486,7	504,7
binnenvaart	173,2	185,5	184,2	190,0
wegvervoer	151,7	172,9	169,9	179,2
spoorvervoer	22,8	24,9	23,8	25,1
luchtvaart	1,3	1,5	1,5	1,6
pijpleidingvervoer	104,0	133,3	125,6	139,6
Gelost in Nederland				
zeevaart	325,1	351,1	364,2	373,3
binnenvaart	50,3	60,1	60,8	64,4
wegvervoer	74,0	83,2	80,5	85,7
spoorvervoer	7,7	6,0	6,0	5,5
luchtvaart	0,6	0,8	0,8	0,8
pijpleidingvervoer	12,8	24,7	25,6	32,4
Geladen in Nederland				
zeevaart	99,4	112,8	122,5	131,4
binnenvaart	122,8	125,4	123,4	125,6
wegvervoer	77,8	89,8	89,4	93,5
spoorvervoer	15,1	18,9	17,8	19,6
luchtvaart	0,7	0,7	0,7	0,7
pijpleidingvervoer	91,2	108,6	100,0	107,2

Verkeer en vervoer

18.9 Goederenvervoer over zee, 2006

19. Vrije tijd en cultuur

Helft vakanties Nederlanders in eigen land

In 2006 waren de inwoners van Nederland goed voor bijna 35 miljoen vakanties. Iets meer dan de helft daarvan werd in eigen land doorgebracht. Bij de buitenlandse vakanties was Frankrijk evenals in voorgaande jaren de meest populaire bestemming, op de voet gevolgd door Duitsland en België. Een groot deel van de buitenlandse vakanties werd in het Middellandse Zeegebied doorgebracht. Spanje, Italië, Griekenland en Turkije waren hier de belangrijkste bestemmingen. Bij vakanties buiten Europa valt vooral de sterk toegenomen belangstelling voor de Verenigde Staten en het Caribisch gebied op.

Weer toename bezoek podiumkunsten

De Nederlandse podia verzorgden in 2005 ruim 47 duizend voorstellingen, 9 procent meer dan in 2002. Voor het eerst sinds twee jaar nam ook het aantal bezoekers weer toe. Dit aantal kwam met ruim 16 miljoen iets hoger uit dan in 2002. Vooral voor muziek was er veel belangstelling: ruim zes op de tien bezoekers kwamen voor een muziek- of muziektheatervoorstelling. De sterkste groei deed zich voor bij de cabaret- en kleinkunstvoorstellingen. Deze trokken 15 procent meer bezoekers dan in 2002. Daarentegen daalden bij dansvoorstellingen en opvoeringen in de categorie 'overig' de bezoekersaantallen aanzienlijk.

Kwart internetgebruikers belt via internet

Het telefoneren via internet is fors toegenomen. Belde in 2005 nog 6 procent van de internetgebruikers via de pc, bijvoorbeeld via Skype of MSN messenger, in 2007 was dat een kwart. Vooral jongeren onder de 25 jaar maakten gebruik van deze nieuwe internetdienst. Door de opmars van het telefoneren via internet waren er minder mensen die chatten.

Ook werd er steeds meer gebruik gemaakt van internet om naar de radio te luisteren, televisie te kijken of kranten en nieuwsbladen te lezen of downloaden.

In 2007 konden negen op de tien Nederlanders van 12 tot 75 jaar thuis internetten.

Vrije tijd en cultuur

19.1 Aanbod en gebruik van logiesaccommodaties (x 1 000)

	2000	2005	2006	2007*
Hotels, pensions en jeugd-accommodaties				
Accommodaties (abs.)	2 835	3 135	3 099	3 196
Slaapplaatsen	173	192	192	200
Gasten	15 539	16 382	18 030	19 229
Nederlandse	7 801	8 301	9 463	10 516
buitenlandse	7 739	8 081	8 567	8 713
Overnachtingen	29 722	29 518	31 759	34 159
Nederlandse	14 027	14 375	15 783	17 831
buitenlandse	15 695	15 143	15 976	16 328
Kampeerterreinen (toeristisch)				
Accommodaties (abs.)	2 140	2 446	2 462	2 452
Slaapplaatsen	726	728	724	736
Gasten	3 518	3 473	3 521	3 603
Nederlandse	2 593	2 701	2 715	2 736
buitenlandse	925	772	806	867
Overnachtingen	20 934	22 117	21 251	20 823
Nederlandse	16 878	18 375	17 397	16 847
buitenlandse	4 056	3 741	3 853	3 976
Huisjesterreinen				
Accommodaties (abs.)	711	783	806	838
Slaapplaatsen	183	212	215	221
Gasten	5 604	4 937	5 524	5 989
Nederlandse	4 348	3 882	4 283	4 643
buitenlandse	1 257	1 055	1 241	1 346
Overnachtingen	28 204	24 468	26 813	29 283
Nederlandse	21 224	18 711	20 375	22 102
buitenlandse	6 980	5 757	6 438	7 181
Groepsaccommodaties				
Accommodaties (abs.)	758	796	787	783
Slaapplaatsen	57	57	57	56
Gasten	1 215	1 402	1 428	1 439
Nederlandse	1 132	1 298	1 303	1 357
buitenlandse	83	104	125	82
Overnachtingen	3 711	4 057	4 120	4 002
Nederlandse	3 181	3 489	3 501	3 534
buitenlandse	530	568	619	467

Vrije tijd en cultuur

19.2 Gasten en overnachtingen in logiesaccommodaties per provincie (x 1 000)

	2000	2005	2006	2007*
Gasten	25 876	26 194	28 503	30 260
Groningen	412	421	560	550
Friesland	1 238	1 195	1 345	1 410
Drenthe	1 283	1 200	1 436	1 439
Overijssel	1 493	1 652	1 552	1 597
Flevoland	370	382	433	444
Gelderland	2 868	2 726	2 829	3 119
Utrecht	858	980	1 101	1 050
Noord-Holland	7 221	7 674	8 355	8 865
Zuid-Holland	3 151	3 081	3 276	3 498
Zeeland	1 491	1 460	1 676	1 860
Noord-Brabant	2 224	2 499	2 603	2 985
Limburg	3 268	2 925	3 336	3 443
w.o.				
buitenlandse gasten	10 003	10 012	10 739	11 008
Groningen	113	108	115	106
Friesland	237	247	288	240
Drenthe	159	120	163	129
Overijssel	202	229	235	232
Flevoland	100	88	92	112
Gelderland	366	361	356	370
Utrecht	323	311	364	328
Noord-Holland	5 031	5 338	5 571	5 771
Zuid-Holland	1 509	1 414	1 453	1 488
Zeeland	617	518	635	702
Noord-Brabant	593	615	696	762
Limburg	753	662	770	767
Overnachtingen	82 571	80 161	83 943	88 267
Groningen	1 178	1 149	1 402	1 346
Friesland	4 905	4 556	4 625	4 745
Drenthe	5 494	4 788	5 666	5 657
Overijssel	5 262	5 405	5 062	5 180
Flevoland	1 606	1 581	1 669	1 642
Gelderland	10 041	9 662	9 440	10 182
Utrecht	1 984	2 320	2 407	2 410
Noord-Holland	17 363	17 654	19 195	19 835
Zuid-Holland	8 016	7 424	7 942	8 642
Zeeland	7 789	7 577	8 183	9 115
Noord-Brabant	8 122	8 229	8 217	9 032
Limburg	10 813	9 815	10 136	10 482
w.o.				
overnachtingen door buitenlanders	27 261	25 210	26 887	27 952
Groningen	340	269	308	274
Friesland	1 046	1 073	1 094	954
Drenthe	624	369	520	459
Overijssel	591	499	487	523
Flevoland	405	376	385	450
Gelderland	995	1 039	1 011	1 046
Utrecht	655	585	624	602
Noord-Holland	11 195	11 180	11 826	12 112
Zuid-Holland	4 077	3 554	3 697	3 854
Zeeland	3 350	2 725	3 221	3 529
Noord-Brabant	1 625	1 593	1 661	1 893
Limburg	2 360	1 949	2 053	2 256

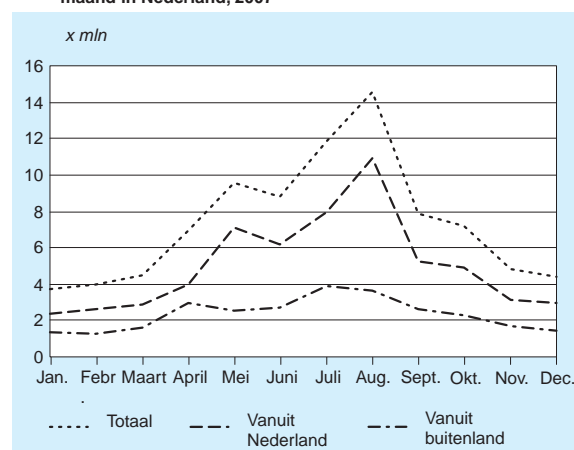
Vrije tijd en cultuur

19.3 Gasten en overnachtingen logiesaccommodaties (x 1 000)

	2000	2005	2006	2007*
Gasten uit	25 876	26 194	28 503	30 260
Nederland	15 873	16 182	17 765	19 252
Buitenland	10 003	10 012	10 739	11 008
Europa	7 957	7 940	8 598	8 904
België	677	917	991	1 101
Denemarken	119	148	171	163
Duitsland	2 884	2 570	2 812	2 833
Frankrijk	512	527	608	613
Groot-Brittannië	1 838	1 853	1 913	1 903
Italië	374	374	398	398
Spanje	251	322	392	436
Zwitserland	144	141	173	177
overig Europa	1 158	1 088	1 142	1 282
Afrika	108	101	93	92
Amerika	1 216	1 222	1 325	1 274
Australië en Oceanië	128	105	121	121
Azië	595	644	602	617
Overnachtingen van gasten uit	82 571	80 161	83 943	88 267
Nederland	55 310	54 951	57 057	60 315
Buitenland	27 261	25 210	26 887	27 952
Europa	23 122	21 503	22 992	24 107
België	1 882	2 392	2 542	2 864
Denemarken	271	305	373	340
Duitsland	11 716	10 044	10 630	10 981
Frankrijk	1 030	1 017	1 230	1 249
Groot-Brittannië	3 982	3 663	3 745	3 802
Italië	809	838	856	846
Spanje	561	710	840	966
Zwitserland	320	304	391	382
overig Europa	2 550	2 230	2 385	2 678
Afrika	251	227	183	181
Amerika	2 453	2 150	2 379	2 300
Australië en Oceanië	268	206	244	245
Azië	1 167	1 125	1 089	1 119

Vrije tijd en cultuur

19.4 Overnachtingen van gasten in logiesaccommodaties per maand in Nederland, 2007

19.5 Overnachtingen van Nederlandse gasten in logiesaccommodaties per toeristengebied (x mln)

	2000	2005	2006	2007*
Nederland	55,3	55,0	57,1	60,3
Waddeneilanden	4,0	3,7	3,8	4,0
IJsselmeerkust	2,1	2,0	2,3	2,1
Groningse, Friese en Drentse zandgronden	5,8	5,2	6,0	5,9
Meren in Groningen, Friesland en Noord-West Overijssel	0,9	1,1	1,3	1,1
Twente, Salland en Vechtstreek	4,3	4,6	4,2	4,4
Achterhoek	1,7	1,7	2,0	1,7
Gelders rivierengebied	0,4	0,3	0,5	0,5
Veluwe en Veluwerand	6,5	6,1	5,5	6,4
Utrechtse Heuvelrug en 't Gooi	1,1	1,4	1,4	1,4
Noordzeebadplaatsen	7,5	8,1	8,3	9,0
Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht	1,8	1,7	2,0	2,5
Hollands-Utrechtse meren	0,3	0,2	0,2	0,1
Deltagebied	1,4	1,8	1,9	2,2
West- en Midden-Brabant	5,5	5,6	5,6	6,1
Oost-Brabant, Noord- en Midden-Limburg en Rijk van Nijmegen	6,1	5,9	5,8	5,8
Zuid-Limburg	3,7	3,2	3,5	3,7
Overig Nederland	2,5	2,3	2,9	3,4

Vrije tijd en cultuur

19.6 Vakanties van Nederlanders in binnen- en buitenland

	2000	2004	2005	2006
Vakanties in Nederland				
Vakanties (x 1 000)	16 649	17 979	17 314	17 793
Uitgaven (mld euro)	2	3	3	3
Uitgaven per vakantieganger (euro)	127	143	143	144
Vakanties in het buitenland				
Vakanties (x 1 000)	13 896	17 173	17 086	16 752
Uitgaven (mld euro)	8	10	10	10
Uitgaven per vakantieganger (euro)	595	589	600	622

19.7 Buitenlandse vakanties van Nederlanders naar vakantieoord (%)

	2000	2004	2005	2006
België	10,3	13,0	11,9	11,5
Caribisch gebied	0,7	0,9	1,1	1,3
Denemarken	1,0	1,3	1,2	1,1
Duitsland	13,7	15,7	15,2	15,3
Egypte	0,8	1,1	1,2	1,2
Frankrijk	19,8	16,8	16,2	16,3
Griekenland	4,2	3,1	3,2	3,9
Groot-Brittannië	4,4	4,1	3,7	3,8
Hongarije	0,9	0,8	0,7	0,8
Italië	4,6	4,3	4,4	5,2
Luxemburg	1,7	1,7	1,7	1,4
Noorwegen, Zweden, Finland	1,6	1,6	1,8	1,8
Oostenrijk	6,9	6,3	6,0	6,9
Portugal	2,1	1,6	1,6	1,4
Spanje	10,5	9,2	9,6	9,3
Tsjechië	1,6	2,3	2,4	2,0
Turkije	2,7	4,8	5,8	3,8
Verenigde Staten	1,8	1,6	1,7	2,0
Verre Oosten	1,4	1,1	1,4	1,4
Zwitserland	2,4	2,4	2,1	2,1
Overige landen	7,1	6,3	7,1	7,5
Totaal (x 1 000)	13 896	17 173	17 086	16 752

19.8 Regelmatig wandelen en fietsen van personen van 12 jaar en ouder (%)

	2000	2005	2006	2007
Regelmatig wandelen	59	59	60	60
w.v.				
5 uur en meer per week	22	23	24	24
1 tot 5 uur per week	62	62	62	62
Regelmatig fietsen	49	50	50	50
w.v.				
5 uur en meer per week	23	22	25	24
1 tot 5 uur per week	62	64	61	62

Vrije tijd en cultuur

19.9 Podiumkunsten

	2002	2003	2004	2005*
Podia (abs.)	318	309	307	311
Voorstellingen (abs.)	43 373	46 155	45 998	47 133
Bezoekers (x 1 000)	16 085	16 024	15 604	16 370
cabaret en kleinkunst	2 078	2 194	2 412	2 398
dans en beweging	919	912	726	672
muziek	6 137	6 200	6 637	6 874
muziektheater	2 979	3 460	2 979	3 260
theater	2 244	2 239	1 988	2 283
overig	1 729	1 020	861	884
Personeel (x 1 000)	.	16,4	16,5	16,7
w.o.				
in loondienst	.	7,7	8,2	8,3
vrijwilligers	.	4,0	3,8	4,1
Exploitatie (1 000 euro)				
Baten	525 594	541 179	598 839	633 419
bedrijfsomzet	262 988	262 929	300 812	331 468
publieksgebonden				
inkomsten	177 020	181 952	207 928	227 050
horeca	57 723	54 166	60 618	71 169
overig	28 245	26 811	32 266	33 249
subsidies	239 712	258 978	273 184	281 000
overig	22 893	19 272	24 843	20 951
Lasten (-)	552 463	517 708	546 283	580 265
personeel	208 008	178 860	194 546	205 540
voorstellingskosten	169 172	174 300	173 691	186 058
overig	175 283	164 548	178 046	188 667
<i>Exploitatiesaldo</i>	-26 869	23 471	52 556	53 154

19.10 Mediagebruik (%)

	2000	2005	2006	2007
TV kijken				
20 uur en meer per week	32	31	30	29
10 tot 20 uur per week	37	38	37	37
5 tot 10 uur per week	19	18	20	20
1 tot 5 uur per week	10	10	10	11
minder dan 1 uur per week	3	3	2	3
Abonnement dagblad	61	52	51	50

Vrije tijd en cultuur

19.11 ICT-gebruik van personen van 12 tot 75 jaar (%)

	2005	2006	2007
Personal computer			
Toegang tot pc (desktop en laptop)	87	88	90
toegang tot desktop computer	83	83	84
toegang tot laptop computer	32	38	45
Laatst pc gebruikt			
minder dan 3 maanden geleden	84	85	87
3 maanden tot 1 jaar geleden	1	2	1
meer dan een jaar geleden	3	3	2
nog nooit pc gebruikt	12	11	9
Frequentie pc-gebruik (% van pc-gebruikers afgelopen 3 mnd.)			
(bijna) dagelijks	75	79	81
niet dagelijks maar minstens 1 keer per week	20	16	15
niet wekelijks maar minstens 1 keer per maand	4	4	3
minder dan 1 keer per maand	2	1	1
Internet			
Toegang tot internet	83	85	88
internet aansluiting met breedbandverbinding	59	71	79
pc met internettoegang	82	85	87
Laatst internet gebruikt			
minder dan 3 maanden geleden	80	82	85
3 maanden tot 1 jaar geleden	2	2	1
meer dan een jaar geleden	1	1	1
nog nooit internet gebruikt	17	15	12
Frequentie internetgebruik (% van internetgebruikers afgelopen 3 mnd.)			
(bijna) dagelijks	75	75	79
niet dagelijks maar minstens 1 keer per week	20	19	17
niet wekelijks maar minstens 1 keer per maand	4	4	3
minder dan 1 keer per maand	2	1	1
Internetactiviteiten (% van internetgebruikers afgelopen 3 mnd.)			
baan zoeken of solliciteren	19	22	21
bankieren	58	67	72
e-mail versturen/ontvangen	92	93	94
telefoneren	6	12	26
andere communicatie, zoals chatten	40	40	35
informatie over diensten in de reisbranche	49	50	54
informatie over gezondheid	47	54	52
informatie over goederen en diensten	87	88	89
kopen/verkopen van goederen en diensten	45	49	53
radio, televisie en kranten	46	58	63

Vrije tijd en cultuur

19.12 Sociale contacten van personen van 12 jaar en ouder (%)

	2000	2005	2006	2007
Met familieleden				
een keer per week en meer	83	86	87	86
twee keer per maand	8	7	7	6
een keer per maand	5	4	3	3
minder dan een keer per maand	2	2	2	2
zelden of nooit	2	1	1	2
Met vrienden, kennissen				
een keer per week en meer	79	80	81	81
twee keer per maand	11	9	9	9
een keer per maand	6	6	5	5
minder dan een keer per maand	2	2	2	2
zelden of nooit	2	3	2	2

19.13 Tevredenheid levenssituatie, personen van 12 jaar en ouder (%)

	2000	2005	2006	2007
Geluk				
erg gelukkig	21	20	20	21
gelukkig	68	67	69	68
niet gelukkig, niet ongelukkig	8	9	8	8
niet zo gelukkig	2	3	2	2
ongelukkig	0	1	0	1
Tevreden met leven dat men leidt				
buitengewoon tevreden	9	8	8	8
zeer tevreden	33	32	33	35
tevreden	46	48	46	46
tamelijk tevreden	8	9	9	8
niet zo tevreden	3	4	3	3

19.14 Kerkelijke gezindte en kerkbezoek van personen van 12 jaar en ouder (%)

	2000	2005	2006	2007
Kerkelijke gezindte				
gereformeerd	7	5	4	4
Nederlands hervormd	13	11	9	9
protestantse kerk in Nederland	.	5	5	6
rooms-katholiek	31	29	30	28
overige kerkelijke gezindte	8	9	8	9
geen kerkelijke gezindte	41	42	43	44
Kerkbezoek				
een keer per week en meer	12	11	11	11
twee tot drie keer per maand	5	4	4	4
een keer per maand	5	4	4	4
minder dan een keer per maand	10	9	9	8
zelden of nooit	68	71	73	73

Trefwoordenregister

A

Aandelen	29, 67, 70, 72, 73, 140, 141
Aardappelen	89, 108, 118, 120, 121, 184
Aardgas	30, 97, 99, 100, 102, 136–138, 183
Aardolie	30, 35, 93–100, 136–138, 152, 181, 183
Accijnzen	158, 178
Adoptie	53, 195, 196
Afval	101, 151–154, 157–159, 179
Afvalstoffenheffing	158
Afvalverbrandingsinstallaties	101
Agrotoerisme	118
Akkerbouw	115–117, 119–121, 125
Alcohol	78, 181, 184
Algemene Kinderbijslagwet (AKW)	23
Algemene Nabestaandenwet (ANW)	23
Algemene Ouderdomswet (AOW)	23, 26, 27, 175
Allochtonen	10, 16, 17, 19, 23, 26, 27, 37, 40, 50, 55, 167, 169, 193
Allochtonenprognose	55
Amfibieën	145
Ammoniak	148, 149
Anticonceptiepil	80
Arbeid	11–27, 33, 35, 67, 69, 74, 88, 95, 96, 104, 105, 118, 125–128, 130, 131, 133, 134, 175, 198
Arbeidsduur	20
Arbeidskosten	74, 96
Arbeidsongeschiktheid	11, 23
Arbeidsparticipatie	16–18
Arbeidsproductiviteit	133, 134
Arbeidsvolume	33, 69, 88, 95, 125, 126, 128, 133
Arrest	198
Asielverlening	199
Auto's	30, 35, 88, 90, 154, 158, 178, 201, 203–205

Autochtonen	16, 17, 19, 23, 26, 27, 40, 55, 167, 169, 193
-------------	--

B

Balansgegevens	70, 71
Banen	12–14, 127, 128
Basiseducatie	162, 166
Basisonderwijs	17, 19, 161–163, 171
Bbp (bruto binnenlands product)	67, 84, 128–131, 134, 139
Bedrijfsafval	154
Bedrijfslasten	71, 74, 96
Bedrijfsresultaat	31, 74, 96
Bedrijfstakingen	14, 32, 132–134, 152, 181, 182
Bedrijven	9, 21, 22, 29–32, 34, 35, 57, 58, 68, 69, 87–90, 95, 98, 100, 101, 115–118, 120, 122–126, 128, 132–134, 143, 154, 156–158, 182, 197
Belastingen	31, 71, 129, 130, 158, 175, 177–179, 185, 198
Beleggingen	67, 69, 72
Beleggingsopbrengsten	73
Benzineservicestations	90
Beroepsbegeleidende leerweg	161, 162, 165, 166, 173
Beroepsbevolking	11, 15–17, 19, 128
Beroepsopleidende leerweg	161, 162, 164, 165, 173
Beschikkingen	193, 198
Bestedingen	9, 103–108, 127–130, 134, 135, 175, 184
Besteedbaar inkomen	104
Bestuursrecht	198
Bevolking	9, 11, 15–17, 19, 37–56, 77, 78, 81, 84, 103, 105, 128, 161, 171, 188–193
Bevolkingsprognose	54
Bijstandsdebiteuren	24
Bijstandsfraude	24
Bijstandsuitkering	11, 24
Binnenvaart	150, 206, 207
Biologische landbouw	115, 119, 120
Boomkwekerijen	116, 117, 120
Borstvoeding	79
Bossoorten	144, 145

Bouwkosten	60, 64
Bouwleges	175, 179
Bouwnijverheid	12–14, 20–22, 25, 30, 32, 35, 58–60, 132–134, 141, 197
Bouwvergunningen	57, 62, 65, 175
Branden	71, 200, 201, 205
Broedvogels	144
Broeikasgassen	148, 149
Bruto binnenlands product (bbp)	67, 84, 128–131, 134, 139
Bruto toegevoegde waarde	33, 69, 133
Burgerlijke staat	42, 46

C

Cabaret	209, 215
Cao-loon	11
Consumentenprijsindex (inflatie)	128, 181, 186
Chemische bestrijdingsmiddelen	143, 154, 155
Consumentenvertrouwen	127, 135
Consumptieve bestedingen	128–130, 134, 135
Criminaliteit	187–189, 192, 193

D

Dagactieve zoogdieren	144
Dagvaardingen	198
Dans	209, 215
Deeltijdonderwijs	166, 167
Deeltijdwerk	12
Delfstoffenwinning	12, 13, 20–22, 25, 29, 35, 132–134, 141, 143, 154, 158, 182, 197
Demografische druk	38, 54
Denominatie	162
Deposito's	70, 72, 73
Detailhandel	30, 35, 87–90
Dienstensoort	113
Dienstverband	12
Distikstofoxide	148, 149
Dividendbelasting	178
Doodgeborenen	43
Doodsoorzaken	82
Duinsoorten	144, 145
Duurzame elektriciteit	93, 101
Duurzame energie	101, 118, 143

E

Echtscheidingen	47, 198
Economische groei	127, 131
Economische omvang	116, 117
Economische zelfstandigheid	105
Enmanszaken	196, 197
Eerste generatie allochtonen	40, 51, 55, 193
Eerstejaars	167, 169
Elektriciteit	93, 98–102, 181–182, 205
Elektriciteitsproductie	93, 100, 101
Emigratie	37, 38, 49, 54
Emissie van vervuilende stoffen	148–150
EMU-saldo	128
Energie	9, 12, 13, 20–22, 29, 30, 35, 93–102, 118, 132–134, 143, 149, 184
Energieafnemers	98
Energiebedrijven	98
Energiedragers	97, 102
Energieverbruik	97, 98, 102
EU-landen	34, 40, 49–52, 109, 115
Europese Unie	10, 55, 109–111, 113, 175
Export (uitvoer)	97, 98, 109–111, 113, 127, 134, 137, 138

F

Faillissementen	128, 187, 196, 197
Fietsen	30, 35, 79, 88, 90, 118, 203–205, 214
Fijn stof	148–150
Financiële instellingen	12–14, 20–22, 30, 32, 68–70, 140, 197
Flexibele banen	12, 19
Fruit	89, 108, 116–118, 120, 184
Functionele beperkingen	78
Fysiotherapeuten	81

G

Geboorteland	44, 49
Geboorten	37, 38, 42–44, 79
Gebouwen	57, 58, 62, 127, 139, 200, 201

Gediplomeerden	162
Geiten	122, 124, 155
Gelduitgifte-automaten	70
Geluk	78, 217
Gemeentelijk afval	153
Gereedgekomen woningen	63
Geslaagden	165–168, 170
Gevangenisstraf	195
Gewicht	205
Gezondheid	9, 12, 13, 20–22, 31, 32, 77–85, 175, 176, 179, 216
Goederenvervoer	206–208
Graslandsoorten	145
Griepvaccinaties	80
Groene belastingen	158
Groenten	89, 108, 116–118, 120, 184
Groepsaccommodaties	210
Grond-, water en wegenbouw	57–59

H

Handel	9, 12–14, 20–22, 25, 30–32, 35, 87–90, 100, 109–113, 197
Havens	203, 204, 206
Havo	17, 19, 163, 164, 166, 171, 173
Heffingen	158, 175, 178, 179
Heidesoorten	144, 145
Herkomst	37, 40, 50–52, 107, 154, 167, 169, 193
Hoger beroepsonderwijs	17, 19, 162, 166–168, 171
Horeca	9, 12–14, 20–22, 25, 30, 32, 35, 87–91, 132–134, 197, 215
Hotels	87, 91, 185, 210
Huisartsen	77, 81
Huishoudelijk afval	153
Huishoudens	37, 40–42, 56, 98, 101–104, 107, 108, 127, 134, 135, 149, 153, 157, 171, 184, 185
Huishoudensinkomen	104
Huishoudensprognose	56
Huisjesterreinen	210
Huurwoningen	63, 64

Huwelijksjubilea	46
Huwelijkssluiting	45, 46
Hypotheken	70, 72, 73

I

ICT	29, 33, 187, 188, 190–192, 194, 195, 216
ICT-sector	29, 33
Immigratie	37, 38, 49, 54
Import (invoer)	67, 90, 98, 100, 101, 109–111, 113, 129, 130, 134, 136, 182
Industrie	9, 12–14, 20–22, 25, 29, 30, 32–35, 93–102, 132–134, 141, 143, 149, 152, 154, 158, 184, 197
Inflatie (consumentenprijsindex)	128, 181, 186
Infrastructuur	204
Ingezetenenomslag	179
Inkomen	9, 103–108, 128–131, 172, 178
Inkomensbeoordeling	107
Inkomensbronnen	105
Inkomstenbelasting	178
Innovatoren	34
Institutioneel huishouden	41
Internationale handel	9, 109–113
Internet	29, 32, 34, 87, 90, 181, 209, 216
Investeringsverwachtingen	35
Investeringen	29, 33, 35, 96, 127–130, 134, 139, 143, 157–159
Import (invoer)	67, 90, 98, 100, 101, 109–111, 113, 129, 130, 134, 136, 182

J

Jaarloon	21
Jeugdaccommodaties	210

K

Kampeertreinen	210
Kantonfeiten	194
Kerkbezoeken	217

Kerkelijke gezinte	217
Kippen	115, 122, 124
Kleinkunst	209, 215
Koeien	122
Kooldioxide	148–150
Koopkracht	103, 105
Koopwoningen	64
Kranten	185, 209, 216
Kredieten	71, 127, 140
Kredietinstellingen	32, 70–72

L

Laag inkomen	107
Landbouw	9, 12–14, 20–22, 29, 30, 32, 115–126, 132–134, 136–138, 149, 152, 154, 156, 159, 164–170, 182, 197, 201
Landbouwbedrijven	119, 122
Landbouwgrond	115, 117, 120
Landbouwproductie	115
Landen	40, 49–52, 107, 109–111, 113, 115, 181, 187, 207, 213, 214
Langdurige aandoeningen	78
Leefsituatie	217
Leefstijl	77
Leerlingen	161–165
Lengte	204
Leningen	70, 72, 73, 127, 192
Levendgeborenen	42–44, 54
Levensverwachting	44, 54, 81
Levensverzekeraars	72
Lichamelijke activiteit	79
Logiesaccommodaties	118, 210–212
Loonbelasting	175, 178
Loonkosten	11, 22, 77
Lopende rekening	176
Luchthavens	203, 206
Luchtvaart	71, 206, 207
Luchtverontreiniging	148–150
Luchtvloot	204
Lwoo	163, 173

M

Mavo	163, 164
------	----------

Mediagebruik	215
Medicijngebruik	81
Medische consumptie	81
Meervoudige geboorten	43
Mest	116, 117, 120, 155, 156
Methaan	148, 149
Milieu	9, 31, 143, 148–159, 166–170, 176–179
Milieubeheer	157, 178
Milieubelastingen	158
Milieudienstverlening	31, 149, 158
Milieuheffingen	158
Milieu-investeringen	143, 157, 159
Milieukosten	157, 159
Milieulasten	157–159
Mineralen	154–156
Mineralenbalans	156
Misdrijven	192–195
Motorbrandstoffen	102
Motorfietsen	30, 88, 90, 203–205
Motorvoertuigen	154, 203–205
Muziek	209, 215

N

Nationaal inkomen	128, 130, 131
Nationale ombudsman	200
Nationaliteit	53
Natuur	9, 120, 143–147, 178
Niet-financiële ondernemingen	32
Nieuwbouw	58, 60, 62
Nieuwvormingen	82–84
Non-foodwinkels	90

O

Obligaties	70, 72, 73, 140
Oldtimers	203
Omslagheffing gebouwd/ongebouwd	179
Omzet	31, 32, 57, 58, 67, 73–75, 87, 89–91, 93, 94, 97, 158, 175, 178, 215
Omzetbelasting	175, 178
Ondertoezichtstelling	196
Onderwijs	9, 12–14, 17, 19–22, 31, 161–173, 176, 177, 179, 185, 197

Onderwijsuitgaven	161
Onroerendezaakbelasting	175, 179
Opcen ten motorrijtuigenbelasting	179
Openbaar ministerie	194
Openbare orde	176–179
Overgewicht	79
Overheidsschuld	128

P

Parkeerbelasting	179
Partnerschapsregistratie	46
Pc-gebruik	216
Penitentiaire inrichtingen	42
Pensioenfondsen	69, 73
Pensions	91, 210
Persoonlijk inkomen	104
Pijpleidingen	206, 207
Podiumkunsten	209, 215
Politie	9, 187, 191–193, 201
Post-initieel onderwijs	170
Premiereserve	73
Premies	11, 72, 73, 129
Prijsindexcijfers	59, 60, 128, 181, 184, 186
Productieve uren	59
Provisie	71
Psychische gezondheid	78

R

Recht	9, 73, 74, 113, 166–170, 178, 187–201
Rechtbankstrafzaken	195
Rechter	187, 194, 195
Rechtsbescherming	201
Recreatie	25, 31, 32, 60, 113, 176–179, 185, 197
Recreatiewoningen	60
Reinigingsheffing	158
Reizigers	204, 206
Rente	31, 71, 140
Reptielen	145
Research en development	35
Resultaat voor belastingen	31
Rijksbelastingen	175, 177
Rijksuitgaven	175, 177
Rioolrechten	175, 179

Rioolwaterzuiveringsinstallaties	151, 152
Roken	77, 78, 108, 200
Rundvee	115–117, 122, 123, 155

S

Sancties	195
Schadeverzekeraars	67, 71, 72
Schape	122, 124, 155
Schuldsanering	187, 197
Sociale contacten	217
Sociale zekerheid	9, 23–27
Speciaal basisonderwijs	162
Speciale scholen	162, 163
Specialisten	81, 85
Spoorvervoer	206, 207
Spoorwegwet	204
Stadsvogels	144
Steenkool	30, 35, 97–99, 102, 183
Sterfte	37, 38, 44, 83
Stikstofoxiden	148–150
Strafrecht	193–195
Studenten	162, 167, 169

T

Tandarts	81
Televisies	209, 216
Theater	209, 215
Toegevoegde waarde	29, 31, 33, 67, 69, 95, 129, 132, 133
Toerisme	118
Treinen	204
Tuinbouw	115–121, 125, 126, 155
Tweede generatie allochtonen	37, 40, 52, 55, 193

U

Uitgaven zorg	84
Uitkeringen	11, 23–25, 31, 67, 72, 73
Uitvoer (export)	97, 98, 109–111, 113, 127, 134, 137, 138
Uitzendingen	75
Utiliteitsgebouwen	57–59, 62
Uurloon	20, 21

V

Vaarwegen	204
Vacatures	11, 13, 14, 29, 33, 127
Vakantielanden	214
Vakanties	20, 108, 209, 214
Varkens	115–117, 122–124, 155
Vbo	163, 164
Veestapel	122, 155
Veiligheid	9, 166–170, 176–179, 187–201
Vennootschapsbelasting	175, 178
Verbrede landbouw	118
Verhuizingen	48
Verkeer	9, 79, 82, 98, 101, 108, 113, 149, 150, 159, 178, 179, 192–195, 203–208
Verkeersintensiteit	206
Verleende bouwvergunningen	57, 62
Vermogensheffingen	178
Vervoer	9, 12–14, 20–22, 25, 30, 35, 108, 110, 113, 132–134, 137–139, 166–170, 178, 179, 185, 194, 197, 203–208
Vervoermiddelen	139, 204
Vervoersdiensten	113, 185
Vervoerwijken	206
Verweduwing	26, 38, 42, 46
Verzoekschrift	198, 200
Vleermuizen	145
Vlinders	145, 147
Vluchtige organische stoffen	148, 149
Vmbo	17, 19, 163, 164, 166, 171, 173
Voedings- en genotmiddelen- winkels	89
Voertuigen	154, 158, 185, 203–205
Vogels	143, 144, 146, 147
Voltijdwerk	20, 21
Vonnis	198
Voogdij	196, 198
Voortgezet onderwijs	162–164, 173
Vorderingen	24, 31, 32, 67, 71–73, 130, 172
Vreemdelingen	194, 196, 198, 199, 201
Vruchtbaarheid	42, 54
Vwo	17, 19, 163, 164, 166, 170, 171, 173

W

Waardepapieren	70, 71
Wajon-uitkering	23
Wandelen	79, 214
Waterkracht	101
Waterschappen	179, 204
Waterverontreiniging	150, 151, 158, 179
Wegennet	204
Wegvervoer	206, 207
Weidevogels	144
Welzijn	9, 12–14, 20–22, 31, 32, 77–85, 161, 164–170, 178, 197
Werkgelegenheid	11, 12, 70, 131
Werkloosheid	11, 17, 18, 23, 127
Werkloosheidwet (WW)	23–25
Werknemers	12–14, 19–22, 25, 26, 30, 31, 70, 103, 128–130, 157, 158
Werkzame beroepsbevolking	11, 15, 19, 128
Werkzame personen	12, 32, 33, 68, 70, 88, 95, 133, 158
Wet Mulder	193
Wet op de Arbeidsongeschik- heidsregeling (WAO)	11, 23, 25
Wetenschappelijk onderwijs (wo)	17, 19, 162, 168–171
Windenergie	93, 101, 118
Winningsbedrijven	98, 100
Winstdeling	72
Wintervogels	144
Woningen	57–60, 62–65, 139
Woningvoorraad	57, 60
Wooneenheden	60
Woonruimtevoorraad	60
WOZ-waarde	61

Z

Zakelijke diensten	9, 14, 25, 68–75, 109, 113, 137, 138
Zeeschepen	150
Zeevaart	206, 207
Zelfstandigen	12, 19, 103
Ziekenhuisopnamen	77, 83, 84
Ziekteverzuim	25, 26, 59
Zonne-energie	101, 118
Zoogdieren	144, 145
Zuigelingensterfte	44

Zuivel	108, 118, 124
Zuivering van afvalwater	151
Zuiveringsslib	152
Zwavedioxide	148–150